Anul XIX. Vol. III. 1938

ANALELE DOBROGEI

Revista Societăţii Culturale Dobrogene

Director: C. BRĂTESCU

CADRILATERUL
1913—1938

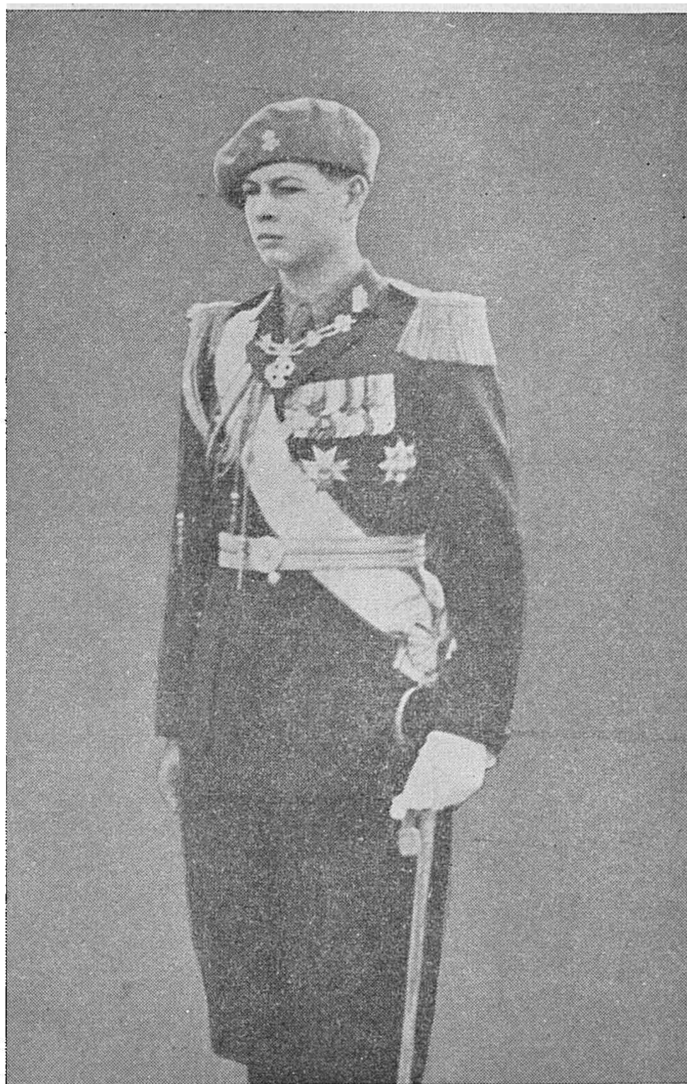
VOL. III.

— CERNĂUŢI —
TIPARUL „GLASUL BUCOVINEI"
21445

CADRILATERUL

Publicaţie festivă

După un pătrar de secol: 1913—1938 de stăpânire civilizatoare românească

A. S. R. Marele Voevod Mihai

ANUL XIX, vol. III. 1938

ANALELE DOBROGEI

Revista Societății Culturale Dobrogene

Director: C. BRĂTESCU

Sumarul vol. III:

Pagini literare:

AGRICULTURA ÎN DOBROGEA NOUĂ

de C. FILIPESCU
Director g-ral tehnic al Statist. Publ.
şi Presei din M-rul de Agricultură

INTRODUCERE

Agricultura în Cadrilater se caracterizează, ca urmare a unei clime mai constante şi mai dulci, printr'o întinsă variaţie de plante, dela cele mai vechi, până la cele mai de curând introduse în cultura noastră. Această gamă vegetală, care ar putea să facă din Dobrogea sudică o provincie privilegiată, prin cultivarea unor plante care s'ar adapta la clima şi pământul ei, constitue pentru ţara noastră o rezervă de bogăţii nebanuite. Cercetând tabela acestor plante — care ar putea să fie complectată şi cu altele, care reuşesc în această provincie, dar care nu se cultivă până în prezent, din pricina lipsei noastre de orientare, — cum ar fi de pildă ricinul, — pentru al cărui ulei ţara este tributara străinătăţii cu mai multe zeci de milioane, — şi atâtea alte plante medicinale, — constatăm că numărul celor care sunt încetăţenite în ţarina noastra, trece de 50 de specii şi varietăţi.

Dintre acestea, plantele industriale ocupă o suprafaţă, destul de însemnata, — deşi suntem înca departe de ceeace ar trebui sa fie. In special suprafaţa ocupată de in, cânepă, rapiţă, mac, floarea soarelui, sfeclă de zahăr, tutun, muştar şi, acum în urmă, de bumbac şi soia, sunt într'o creştere constantă.

In special cultura bumbacului, a cărui materie primă ne lipseşte până la concurenţa sumei de circa patru miliarde lei, în schimbul căreia importam fire şi ţesături, ar putea căpăta o extensiune cât mai largă, pentru ca, împreuna cu suprafeţele cultivate în alte judeţe dunărene, să acopere aceasta nevoie de import.

Tot astfel în ce priveşte plantele medicinale, a căror reuşită nicăieri nu poate să fie mai garantată ca în această regiune. Sporirea suprafeţelor de plantat pomi şi viţă ar da cu totul alta înfăţişare re-

giunii, care ar putea excela prin reuşita celor mai nobile şi diverse varictăţi.

Chiar pomii din regiunile tropicale, ca: migdalul, curmalul, smochinul şi portocalul, ar putea fi încercaţi în unghiul de sub Capul Caliacra, cu sorţi de reuşită.

Cultura orezului cu siguranţă că îşi va găsi o patrie bine voitoare în terenurile şi apele calde, care se vor amenaja pentru o astfel de cultură, scăpându-ne de tributul străinătăţii.

Consolidarca proprietăţii dobrogene va fi o chezăşie de investiţii nelimitată şi va contribui la românizarea ei, nu numai ca aspect, dar şi ca fond. Atâţia mari proprietari au băgat capitaluri însemnate şi au făcut investiţii financiare, pentru a da un aspect agrar pustiei dobrogene, lipsită de înzestrări agricole, de inventar şi de oameni cu vederi mai largi. In această categorie intră exploataţiile D-lor *Ion Stănculeanu, Mareşalul Flondor, G. Fianu, Moştenitorii Fodor, Stelian Constantinescu, Gh. Celea*, ctc., etc. Prin puterea de adaptare a coloniştilor şi, în special, a celor din Macedonia, iubitori de bune gospodării şi de o viaţă mai civilizată, cari au adus cu dânşii un spirit întreprinzător şi o energie creatoare, prin primenirea şi îmbunătăţirea administraţiei, prin punerea la punct a repartizării proprietăţii rurale, prin lucrările de folos obştesc şi prin atâtea măsuri de ordin general, menite să aducă o transformare în viaţa acestei provincii, lucrurile s'au schimbat mult şi în binc.

Din punct de vedere agricol, în urma străduinţelor ce s'au pus şi a sprijinului acordat, s'au realizat progrese simţitoare. Iniţiativa de stat s'a alăturat celei particulare, care a dus la îmbunătăţirea seminţelor, animalelor, lucrărilor de câmp, etc.

Islazurile comunale au îmbrăcat un aspect mai civilizat. — o parte din ele fiind destinate însămânţării.

Pe cale ştiinţifică, s'a făcut un pas înainte prin înfiinţarea de biblioteci, laboratoare, staţiuni de analize, etc. S'au înfiinţat pepiniere, silozuri, platforme, s'au dat gratuit sau semigratuit stupi, ouă, sămânţă de viermi de mătase (industria mătăsei ar putea să ia un avânt foarte mare în această provincie). Intr'un cuvânt, nu există problemă agrară sau agricolă care să nu fi primit un început de soluţionare, în conformitate cu regulele şi cu legile noastre tehnice.

Faţă cu lipsa de mijloace materiale, în care ne sbatem în acest timp, când totul se masează pentru scopuri vitale superioare, conducătorii tehnici şi politici, — în deosebi după întronarea acestui sistem

totalitar, şi sub oblăduirea unei *Constituţii noi* —, au săvârşit adevărate schimbări, care au deschis Cadrilaterului perspective înbucurătoare.

Nu putem decât să aducem laude vrednicului şi neobositului Profesor *C. Brătescu* care, cu o perseverenţă exemplară, a reuşit, prin studii temeinice, făcute de specialişti, să întocmească adevărate monografii asupra Dobrogei româneşti, din care să apară luminos evoluţia, progresul şi bunăstarea conlocuitorilor acestei provincii, înlăuntrul căreia elementul românesc nu numai că predomină ca număr, ca superioritate culturală şi ca bună înjghebare gospodărească, dar impune întregii provincii caracterul ei pur românesc, omogenizând-o cu întreaga ţară românească.

I.

AGRICULTURA IN DOBROGEA NOUĂ

a) Repartizarea suprafeţelor arabile

Dobrogea Nouă este o regiune tipică de proprietate mică, repartizarea suprafeţelor arabile după felul proprietăţii având înfăţişarea următoare:

JUEŢUL	Totalul suprafeţii arabile	Marea proprietate peste 100 Ha	0/0 din totalul arabil	Proprietatea sub Ha 100	0/0 din totalul arabil
Durostor	206.943	8.154	3,95	198 789	96,05
Caliacra	304.310	33.816	11,12	270.494	88,88
Total . . .	511.253	41.970	8,21	469.283	91,79

b) Exploatare extensivă

Totuşi, atât în Durostor cât şi în Caliacra se practică, din pricini multiple, o agricultură extensivă. Inventarul agricol insuficient, braţele de muncă scumpe şi prea puţine faţă de întinderea arabilă, factorii naturali şi economici, cari ţin la un nivel scoborit preţurile de cumpărare sau de arendare ale pământului, toate conlucrează spre a îndemna pe cultivator să cultive suprafeţe cât mai întinse, cu inventarul şi forţele sale lucrătoare reduse, pentru a obţine un maximum de producţie raportat la unitatea de inventar, nu la aceea de suprafaţă.

Exploatarea se face — în general — în regie, iar la marea proprietate — parțial — și în dijmă. Muncile sunt executate cu vitele, iar pe alocuri, mai ales la marea proprietate se folosesc și tractoare.

Despre asolamente fixe și bine conturate nu se poate vorbi. In linii mari se observă predominanța rotațiilor de 3 ani cu cereale de toamnă, prășitoare și păioase de primăvară, leguminoase sau oleaginoase.

Datorită necesităților economice și unei mai sigure reușite, cerealele de toamnă — în Durostor, secara, iar în Caliacra, grâul, — ocupă primul loc, ca întindere. Urmează orzul de toamnă și cerealele de primăvară. Ca îngrijire, toate lasă de dorit.

c) Viticultura și pomologia

In Durostor viticultura este bine desvoltată — cu plantațiuni de bună calitate, printre care notăm vestita varietate *Afuz-Ali*. Pomicultura, apicultura și sericicultura sunt, în schimb, slab reprezentate. In Caliacra viticultura și pomicultura nu se găsesc decât într'un stadiu embrionar, deși clima este favorabilă acestor plantații; apicultura este aproape inexistentă, iar sericicultura se va desvolta — poate — în viitor, deoarece Camera de agricultură a luat, — în vederea acestui scop, — măsuri ca să se planteze duzi.

d) Date statistice

Suprafețele repartizate după culturi și producțiile respective la Ha. sunt următoarele:

FELUL CULTURII	DUROSTOR		CALIACRA	
	Intinderea Ha	Producția la Ha în chint. (med. cincin.)	Intinderea	Producția la Ha
Ovăz	3541	7,5	20864	7,0
Grâu de toamnă	18342	9,3	76025	10,2
Grâu de primăvară	22		3907	
Porumb	62708	10,1	74214	8,7
Mei	5922	6,4	1150	6,0
Orz de toamnă	7325	8,9	1377	7,2
Orz de primăvară	8273		49271	
Hrișcă	4	5	—	
Secară de toamnă	56919	10	16056	9,7
Secară de primăvară	—		10	
Mături	43	12,8	68	22,2
Total cereale	**163,099**		**242,942**	

FELUL CULTURII	DUROSTOR		CALIACRA	
	Intinderea Ha	Producţia la Ha în chint. (med cincin.)	Intinderea	Producţia la Ha
Lucernă	531	Fân 30 Sămânţă 0,2	257	Fân 25,5 Sămânţă 0,6
Trifoi	12	Fân 15,5	2	Fân 42
Dughie	4983	19,6	2373	11,7
Alte fâneţe cultivate .	2509	15,7	8555	12,2
Rădăcini de nutreţ . .	90	50,1	63	34,7
Total cult. furagere . .	8125		11250	
Bob	7	3,2	15	2,0
Fasole	23976	7,1	7336	5,9
Fasole prin porumb . .	(186)	4,5	(282)	2,1
Linte	401	5,1	159	4,0
Mazăre	140	10,3	74	7,8
Năut	276	6,6	1903	8,0
Ceapă	186	82,5	106	47,2
Cartofi	358	102,1	240	69,2
Cartofi prin porumb . .	(90)	11,9	(41)	9,3
Varză	132	157,2	105	193,2
Pepeni verzi şi galbeni	3031	72,9	1390	81,9
Dovleci	329	71,7	73	66,7
Dovleci prin porumb .	(13349)	32,5	(728)	23,5
Alte legume	180	44,0	522	20,9
Total plante alim. . .	29015		11923	
Cânepă	95	Sămânţă 3,6 Fuior 4,0	27	Sămânţă 6,2 Fuior 1,3
In	35	Sămânţă 5,9 Fuior 4,0	55	Sămânţă 5,6 Fuior 2,5
Rapiţă	506	7,5	9567	5,4
Mac	—	—	94	3,6
Floarea soarelui . . .	340	8,1	2262	6,2
Sfeclă de zahăr . . .	295	123,6	189	123,8
Tutun	1219	5,4	525	3,9
Muştar	119	6,1	664	5,0
Bumbac	513	5,8	5	1,4
Soia	1101	6,3	2586	5,6
Alte plante	173	3,6	—	3.6
Total plante industr. .	4396	—	15968	—
Ogoare sterpe	2308		22227	
Total arabil	206.943		304.310	
Fâneţe naturale . . .	228	22,0	465	19,5
Păşune	15873		9210	
Total Fâneţe şi Păşuni	16101		9675	
Livezi de pruni . . .	29	25,5	208	9,6
Alţi arbori fructiferi . .	569	—	12	—
Total cult. arboresc. .	3765		1849	
Vii pe rod				
Indigene nealtoite . . .	259	Hl. 16,2	188	Hl. 13,5
Indigene altoite . . .	1064	18,5	128	14,7
Producători direcţi . .	1252	15,4	933	12,3
Total . . .	2575	16,8	1249	12,7

FELUL CULTURII	DUROSTOR		CALIACRA	
	Intinderea Ha	Producția la Ha în chint. (med. cincin.)	Intinderea	Producția la Ha
Vii care nu rodesc				
Indigene nealtoite . . .	49	—	74	—
Indigene altoite	396	—	98	—
Producători direcți . .	147	—	208	—
Total . . .	592	—	380	—
Total plantație vii . .	3167	—	1629	—
Păduri	72057		34866	
Locuri neproductive .	23734		99300	
Totalul suprafețelor .	322.600		450.000	

Raportul suprafeței arabile la suprafața județului este de 64,15% pentru Durostor și de 67,62% pentru Caliacra. Se înțelege dela sine că toate cifrele — absolute și procentuale — indicate de noi, nu au decât o valoare de orientare, ele variind de la an la an, între limite mai mult sau mai puțin largi.

e) Animalele

In ceeace privește stocul de animale aflător în Dobrogea Nouă, recensământul cel mai recent oferă următoarele rezultate:

VITE DE MUNCĂ	DUROSTOR	CALIACRA	TOTAL
Cabaline	80.000	18.000	98.000
Bovine	30.000	12.000	42.000
Asini	—	2.000	2.000
Catâri	—	116	116
Total . .	110.000	32.116	142.116
Animale de prăsilă			
Cabaline	3.000	18.000	21.000
Bovine	2.000	18.000	20.000
Ovine	250.000	259.000	509.000
Porcine	40.000	15.000	55.000
Păsări	800.000	350.000	1,150.000

Din examinarea acestor cifre rezultă că sunt disponibile, ca forțe trăgătoare, de fiecare hectar arabil, cam 0,53 capete de vită în jud. Durostor și 0,1 în județul Caliacra. Sau, cu alte cuvinte, sunt câte 5 vite de muncă pe 10 ha în Durostor, iar în Caliacra numai 1.

Această situațiune, satisfăcătoare pentru Durostor, este dezastruoasă pentru Caliacra, unde lipsa de vite trăgătoare nu poate fi explicată prin raportul între proprietatea mică și cea mare — presupusă că face agricultură motorizată — și nici compensată prin faptul că se asă ca ogor sterp o bună suprafață. Inconvenientele acestui deficit nu se limitează numai la imposibilitatea executării convenabile a muncilor, ci au efecte asupra agriculturii din județ — în totalitatea ei — prin aceea că interzic, chiar ținându-se seamă de animalele de rentă, orice gunoire și conduc la consecințele cunoscute ce decurg din aceasta.

Organele agricole de resort s'au sezizat de această îngrijorătoare situație și depun eforturi ca să o remedieze, cu toate greutățile pe care le întâmpină mai ales din cauza lipsei de grajduri pentru reproducători.

Din cercetarea datelor concentrate în tabloul ce urmează, ne putem edifica asupra posibilităților de creștere a vitelor — fie ele de rentă sau de muncă, după caz — :

Județul	Suprafața terenurilor destinate pentru creșterea vitelor			Specificarea animalelor					Total vite mici transf. în vit. mari 7 mici-1 mare	Rezultate	
	Culturi furajere Ha	Fânețe și pașuni Ha	Total	Bovine	Cabaline asini catâri	Porcine	Ovine	Total vite mari		Total capete vite mari	Suprafața de cap de vită Ha
Durostor	8125	16101	24.226	32000	83000	40000	250000	115000	41430	159.430	0,15
Caliacra	11250	9675	20.925	30000	38116	15000	259000	68116	39143	107.259	0,19

In calcularea mediilor, s'au socotit 7 vite mici drept o vită mare, punând la socoteală și porcii, cari de obiceiu nu sunt scoși la pășunat. Suprafața care revine de cap de vită mare fiind de 15 — respectiv 19 — arii, în care intră și hrana de iarnă, nu este suficientă. Este, așadar, imperios necesar ca eforiile de pășuni, care au în administrația lor islazurile, să se preocupe de îmbunătățirea și de o cât mai rațională exploatare a lor.

f) Nutrirea vitelor

Aceasta se poate realiza cu atât mai ușor, cu cât legiuirile actuale îngăduie și posibilități de bună administrare și resurse bugetare suficiente.

Prin scoaterea pășunilor din bugetul comunelor, unde figurau

ca un simplu capitol, ale cărui fonduri erau virate în alte scopuri, — şi administrarea lor aparte, — prin eforie, — s'au făcut şi se vor face progrese simţitoare sub raportul tehnic, mai ales dacă s'ar putea găsi o soluţie, pentruca bugetele eforiilor comunale să fie degrevate de sarcinile fiscale care le apasă.

Opera de îndeplinit în direcţia unei mulţumitoare utilizări a islazurilor ar trebui să se bizuie pe un program alcătuit, în linii mari, din următoarele puncte:

a) Intensificarea producţiei vegetale a islazurilor prin cultivarea cu plante de nutreţ, în special lucernă şi sparcetă.

In acest caz, producţia vegetală la hectar, pentru suprafaţa cultivată, s'ar spori de cel puţin cinci ori faţă de producţia actuală. Dacă se socoteşte că, în mod normal, în starea de azi a islazurilor, fiecare hectar de păşune nu poate satisface decât trebuinţele a două vite mari, se vede că în Dobrogea-Nouă, astăzi, nu încap la păşunat nici vitele existente, al căror număr, după cum am arătat, este şi aşa insuficient. Prin însămânţarea, măcar parţială, a islazurilor, cu plante de furaj, numărul vitelor ar putea fi adus la nivelul trebuitor, iar nevoile de hrană ale tuturora ar fi larg împlinite.

b) Introducerea nutreţului de iarnă pe scară întinsă şi buna lui conservare ar îndrepta calitativ multe insuficienţe cantitative.

c) Asigurarea vitelor şi în special a reproducătorilor masculi va fi un stimulent puternic pentru crescători.

d) Plantarea islazurilor, construcţiile şi consolidările pastorale vor ridica mult valoarea lor şi vor face utilizabile multe terenuri improductive astăzi.

g) Instituţii agricole şi înfăptuiri

In judeţul Caliacra. Camera de agricultură intervine cu multă stăruinţă pentru promovarea unei agriculturi raţionale. In acest scop a înfiinţat un câmp de experienţă în suprafaţă de 50 ha. A distribuit cu preţuri reduse grâu de sământă (american) A. 15, măzăriche de toamnă, fungicide, insecticide, ouă, păsări de rasă, seruri şi vaccinuri, iar la centrele agricole anumite maşini agricole: selectoare, trioare, pluguri, prăşitoare şi semănători. Deasemeni, a organizat 8 staţiuni de montă pentru reproducători, înfiinţând grajduri comunale şi fâneţe artificiale. Acţiunea este în plină desfăşurare.

Prin grija Serviciului agricol există 5 centre agricole conduse de câte un şef de regiune: la Vultureşti, Cavarna, Armutli, I. G.

Duca şi Bazargic, înzestrate cu selectoare, pluguri, semănători, porzolatoare etc. Maşinile enumerate au fost distribuite spre folosinţa coloniştilor din apropiere.

Pe lângă Camera de Agricultură, funcţionează şi un laborator de panificaţie.

Statul posedă în judeţ *Ferma model Bazargic*, în suprafaţă de 350 ha, al cărei obiectiv este o exploatare agricolă raţională, precum şi creşterea oilor *Karnabat* şi a porcilor *Mangaliţa*.

In judeţul Durostor. Serviciul agricol judeţean şi Camera de Agricultură desfăşoară deasemenea o intensă activitate.

Prin grija lor s'au înfiinţat pepiniere de salcâmi pentru producerea puieţilor necesari perdelelor de protecţie, ce se vor opune acţiunii dăunătoare a vânturilor; s'au însămânţat importante suprafeţe cu plante furajere anuale şi vivace; s'au creeat, în numeroase comune, răsadniţe de legume; s'au organizat 5 centre agricole, 5 staţiuni de montă, un punct agronomic, toate înzestrate cu materialul demonstrativ şi de exploatare trebuitor. S'au înfiinţat platforme de gunoi, gropi de nutreţ murat; se aprovizionează şi se conduce un număr însemnat de gospodării model. S'au distribuit pomi altoiţi, viţe Afuz-Ali, sămânţă de lucernă, cereale selecţionate, sămânţă de bumbac, fungicide, insecticide, etc. Tot astfel, reproducători de rasă cabalină, ovine şi păsări, stupi sistematici, sămânţă de viermi de mătase şi s'au procurat serurile şi vaccinurile necesare pentru combaterea epizotiilor.

Camera de agricultură posedă câmpuri de experienţă şi un laborator oenologic.

Se pun la dispoziţia locuitorilor numeroase maşini: pluguri, semănători, prăşitoare de porumb, tocătoare de furaj, trioare, vânturători, batoze, selectoare şi filtre pentru vin.

Statul posedă în judeţ *Ferma model Silistra*, cu o suprafaţă de 302 ha care, dela înfiinţarea sa, selecţionează şi înmulţeşte cerealele din regiune, creşte animale de rasă — armăsari Ardenezi, tauri Simmenthal, porci York — şi activează pentru răspândirea albinăritului în regiune.

Tot în jud. Durostor funcţionează şi depozitul *Afuz-Ali* pentru exportul strugurilor.

h) Felul plantelor cultivate

In ce priveşte varietăţile de plante cultivate, acestea se găsesc veşnic într'o schimbare semnificativă. Toţii plugarii caută, cu râvnă,

să-şi procure cele mai bune soiuri, care să răspundă la cele mai diverse cerinţe: la rezistenţă contra boalelor criptogamice, la cădere, la secetă, la geruri etc. şi, pe deasupra tuturor, să poată da o cât mai abundentă recoltă. Tendinţele sunt lăudabile, dar ele nu pot fi atinse de pe o zi pe alta şi cu mijloacele reduse ale fiecărui agricultor în parte. Aceste cerinţe fac parte din zestrea generală a scopurilor pe care le urmăreşte ţara, prin instituţiile ei experimentale. Ele mai stau în legătură şi cu succesiunea plantelor pe acelaş teren şi cu tehnica lucrării pământului şi cu condiţiunile atmosferice, care numai în parte pot fi modificate. Tendinţa către un asolament este notorie. Ea se poate însă greu îndeplini din pricina numărului mic de plante diverse: industriale, alimentare, leguminoase, etc. — în comparaţie cu întinderea cerealelor. **Grâul**, de pildă, ocupă $^1/_2$ din terenul arabil, atât pentru că este economiceşte mai susţinut, cât şi pentru că cultura lui e mai sigură. Drept varietăţi se cultivă o serie din cele vechi, iar de curând s'a introdus *„Americanul 15"*, care dă rezultate foarte bune. Cum Cadrilaterul era considerat ca grânarul Bulgariei, noi am continuat a da atenţia cuvenită acestei culturi.

Porumbul, şi-a crescut şi el suprafaţa, an de an, fără a se înregistra progrese culturale, — medii din ce în ce mai mari, — întru cât sistemele de cultură şi varietăţile cultivate n'au fost schimbate. Abia de curând a început a se introduce sistemul american, — după modelul agricultorilor din Ialomiţa, de a se semăna această plantă în rânduri largi, dela 0,80 la 1,20 m, şi de a se ţine pământul într'o stare continuă de mobilitate, pentru a nu se pierde apa înmagazinată.

Orzul şi **Ovăsul** nu contează prea mult în economia dobrogeană, ca rentabilitate, deşi orzul de primăvară se cultivă pe întinderi însemnate.

Secara de toamnă, — o varietate locală, — se cultivă pe suprafeţe întinse, atât în jud. Durostor cât şi în Caliacra.

Suprafaţa culturilor furajere a crescut simţitor, cu toate că în această direcţie este foarte mult de făcut.

Acelaş lucru se poate spune şi despre cultura plantelor alimentare, dintre care mai însemnate sunt: **fasolea**, direct şi prin porumb, fără a se remarca vre-o varietate mai deosebită; apoi, — cu renume în toată ţara, — sunt **pepenii verzi şi galbeni**, cari, prin fineţea gustului lor, au mare căutare pretutindeni.

Plantele, care vor avea un mare viitor pe pământurile şi in

climatul Dobrogei de Sud, sunt cele *industriale* şi în special: *bumbacul, floarea soarelui, rapiţa, tutunul, soia, muştarul, plantele medicinale*, etc., a căror cultură, astăzi, lasă de dorit, dar mâine va prinde temeinice rădăcini.

Necesitatea pe care ţara o are în sporirea suprafeţelor cultivate cu alte plante, şi coeficientul de rentabilitate pe care ele îl dau în mod constant, ne impune să constatăm că, anii, în cari nu se dă atenţia cuvenită acestor plante şi în special bumbacului, sunt ani pierduţi pentru economia naţională.

Agricultorii dobrogeni trebue să înţeleagă şi să-şi dirijeze munca lor către ţeluri practice şi productive. A persista în vechile sisteme şi a-şi limita activitatea lor la acelaş număr restrâns de plante înseamnă a se complace într'un pauperism condamnabil. Când anul acesta s'a plătit chilogramul de bumbac brut, între 18—22 lei, iar producţia a fost, pe tot traseul dunărean, între 800—1000 kgr. la hect., câştigându-se astfel sume frumoase, ce se mai aşteaptă?

i) Munca şi rentabilitatea

In ceeace priveşte **costul muncilor**, faţă de diferite culturi, din ancheta întreprinsă am constatat că, în medie, cu mici diferenţe regionale, — un hectar de *grâu*, orz, ovăz, *mei*, etc. costă:

Ogoritul — arătura I	între	350—400 Lei
Aratul, semănatul şi grăpatul sau boronitul . . .	„	400—500 „
Plivitul	„	60—100 „
Seceratul şi clăitul	„	400—500 „
Căratul la arie	„	120—180 „

Trieratul, — în natură, 10% din recoltă.

Cheltuelile necesare exploatării unui Hect. de *Porumb*, sunt:

Ogorul	dela	300—400 Lei
Arat, semănat şi grăpat	„	350—500 „
Prăşitul — sapa I —	„	200—400 „
Prăşitul — sapa II — muşuroitul	„	200—400 „
Răriţatul	„	200—400 „
Culesul şi căratul	„	200—400 „
Tăiatul şi legatul cocenilor	„	100—150 „
Căratul la coşare	„	150—200 „

Cheltuielile necesare exploatării unui hectar de *rapiță*.

Ogorul — arătura I —	dela	300—400 Lei
Aratul, semănatul și grăpatul	„	200—500 „
Seceratul și legatul	„	500—800 „
Căratul la arie	„	150—300 „
Treeratul	„	160—160 „

Cheltuielile necesare producției și exploatării unui hectar de *vie*.

Desgropatul	la ha.	200 Lei
Arăcitul	„ „	1200 „
Legatul, arăcit	„ „	1200 „
Două sape	„ „	1000 „
Stropitul	„ „	720 „
Culesul și presatul strugurilor	„ „	1800 „
Un ha. desăvârșit	la ha.	6160 Lei

Cheltuielile necesare producției și exploatării unui hectar de: *soia*, *fasole* și *floarea soarelui*.

Ogorul — arătura I —	300—	350—	500 Lei
Aratul, semănatul și grăpatul	500—	550—	500 „
Prășitul — sapa I —	200—	400—	600 „
Prășitul — sapa II —	200—	300—	300 „
Culesul și căratul	200—	300—	300 „
Treeratul	160—	250—	200 „
Un hectar desăvârșit	1560—	2100—	2400 Lei

Idem pentru *sfeclă* și *grădinării*.

Ogorul, — aratul I — pentru sfeclă	300 Lei
Aratul, semănatul și grăpatul	500 „
Prășitul — sapa I —	350 „
Prășitul — sapa II —	350 „
Culesul și căratul	700 Lei

Iată acum, în cifre sumare, care este producția mijlocie la Ha. în Kg. a diferitelor plante:

Producția mijlocie la hectar, în Kg., în diferite regiuni:

Grâu	1500	1500	1800
Secară	980	1200	900
Orz	960	1000—1200	800

Ovăz	700	700—800	800
Mei	700	600	800
Porumb	1200	1000	1200
Rapiță	900	800	600
Soia	640	1000	1200
Fasole	640	800	400
Vii	3000		

Dacă acestor medii le aplicăm seria de prețuri care au dominat piața internă și internațională între 1937—1938, vom găsi că, deși mediile sunt relativ mici, totuși ele dau un coeficient de rentabilitate care, la unele plante, este destul de ridicat.

Inlăuntrul acestor cifre, agricultorii destoinici, cari produc mult și bun, pot mărturisi că plugăria este încă o sursă de avuție.

II.

EVOLUȚIA REGIMULUI DE PROPRIETATE RURALĂ IN DOBROGEA NOUĂ

a) Vechiul regim

Dobrogea Nouă care, până la 1878, făcea parte integrantă din Imperiul Otoman, a fost atribuită, prin tratatul dela Berlin, din acel an, Statului Bulgar nou constituit. I se aplicau — prin urmare, până la acea dată — legiuirile și procedura judiciară în vigoare în Imperiul Ottoman. In ceeace privește regimul proprietății funciare, el era reglementat, în acel timp, de legea pentru pământuri — „Erozii cununnames" — din 7 Ramazan 1274 (21 Aprilie 1858) care, dealtfel, nu făcea decât să consacre în drept, o stare de fapt, existentă de mult.

Legi speciale sau instituții juridice proprii, acest ținut nu le-a avut, după cum de altfel nu le avusese nici Dobrogea veche, anexată prin acelaș tratat de pace Statului Român. Potrivit acestei situațiuni găsim — în Dobrogea Nouă — la trecerea ei în cadrul Statului bulgăresc, următoarele 5 categorii de pământuri:

1. Pământurile numite *„mülk"*, adică proprietatea particulară absolută.

2 Pământurile numite *„miriè"*, care formau domeniul public, proprietatea Statului.

3. Pământurile numite *„mevcufè"* de mână moartă, inalienabile.

4. Pământurile numite *„metruke"*, lăsate pentru uzul public și

5. Pământurile numite *„mevat“*, adică acele complect neproductive.

Să specificăm acum, care sunt felurile de proprietăţi aparţinând fiecărui capitol din cele 5 regimuri enumerate mai sus. Pământurilor *mülk*, aparţin:

a) Proprietăţile situate în interiorul comunelor, adică locurile de casă.

b) Proprietăţile date particularilor din domeniul Statului, cu dreptul de *„mülk“*.

c) Proprietăţile rurale în dijmă *„uchrüé“*, adică cele împărţite de cuceritori; şi în fine

d) proprietăţile sau pământurile *„haradjüe“*, date celor învinşi, cu titlul *mülk*, dar condiţional de a plăti, fie o dijmă fixă, fie una proporţională. Aceste două feluri de proprietăţi din urmă ne interesează, ele neexistând în Dobrogea la anexare.

Pe noi ne interesează pământurile *mülk*, date din domeniul Statului şi devenite proprietate particulară absolută, precum şi o variantă foarte des întâlnită, care constă în proprietatea numai a clădirilor şi a sădirilor făcute pe pământuri concesionate de Stat, fondul aparţinând acestuia.

Felul acesta de proprietate este foarte asemănător embaticului din vechiul regat. Ne mai interesează proprietăţile care, deşi de origină au fost *mülk*, au devenit *vacuf*, prin uzul formelor de natură religioasă, adică proprietatea de mână moartă.

Trecem acum la a doua categorie de pământuri, *„miriè“*, care, după art. 3 din codicele proprietăţii fonciare turceşti, nu sunt altceva decât: *ţarinele*, locuri de adăpost, păşunile de vară şi de iarnă, pădurile şi oricare alte domenii, a căror folosinţă se dă cu arendă de guvern prin permisiunea şi concesiunea agentului adhoc al guvernului: Primitorii acestei posesiuni obţin un titlu de concesiune învestit cu „tughraua“ (*pecetea, turaua*) imperială, numit *„tapu“*, pentru care plătesc o dare anticipată către tezaurul public. Deci, *„tapu“*-ul sau *tapiul* sau *tapuelul* — cum i se zice în vorbirea curentă, la noi, nu este altceva decât o taxă anticipată, care se varsă în schimbul dreptului de posesiune, în comptul tezaurului, în mânile agentului însărcinat cu aceasta.

Să trecem la o a treia categorie de pământuri: *„mevcufè“*, care la rândul lor sunt de două feluri: a) cele care fiind *„mülk“* la origină, au devenit *„vacuf“* prin împlinirea formelor prescrise de legea religioasă, *„şheriat“*, şi b) pământurile care, fiind luate din domeniile

Statului, au devenit *vacufuri,* prin libera voință a particularilor sau Suveranului, formând astfel mai de grabă o concedare din partea guvernului pentru o destinație specială, a unei părți din veniturile publice, cum ar fi dijma și alte dări.

Vacufurile se împart, la rândul lor, în două clase:

Prima, în care fondul aparține statului și încasează și venitul (dijma și celelalte dări), iar taxa de posesiune aparține altei destinațiuni; și a doua, în care fondul aparține tot Statului, dar venitul (dijma și celelalte dări) precum și taxa de posesiune se varsă unor destinațiuni speciale. Dispozițiunile din legile civile, relative la vânzare și moștenire, nu sunt aplicabile acestor pământuri, întrucât numai administrația vacufurilor are dreptul a le administra, veniturile întrebuințându-se potrivit prescripțiunilor lăsate de donatori.

A patra categorie o formează pământurile *„metruke"*, adică cele de drept public care, la rândul lor, sunt de două feluri:

a) Cele pentru uzul comun al poporului, ca: drumurile, șoselele etc. și

b) Cele lăsate în uzul unei colectivități: sat, comună, obștie etc., cum sunt pășunile sau islazurile, etc.

A cincea categorie o formează pământurile *„mevat"*, adică cele cu totul neproductive, care se dau în dar celui care vrea să le primească, să le îmbunătățească și să le cultive. Acest fel de pământuri nu se găseau în Dobrogea, la alipire, decât în Delta Dunării, într'o câtime neînsemnată. O variantă a lor o constitue terenurile numite *„oslac"*, adică acelea care nu sunt susceptibile a fi înbunătățite cu nici un chip. Am insistat mai mult asupra acestor clasificări, fiindcă ele privesc în mare parte proprietatea funciară rurală din Dobrogea.

b) Regimul funciar bulgar.

La înființarea sa, — 13 Iulie 1878, — *Principatul Bulgar,* găsind pe întregul său teritoriu aceeași legislație unitară și având probleme mai acute de rezolvat, nu a simțit nevoia imediată a elaborării unei legislații proprii, întrucât *pe cea veche* o moștenise odată cu teritoriul și nici nu era în situațiune să o modifice, parțial sau cu totul, dela o zi la alta, deoarece — după aplicarea lor, timp de veacuri — legile otomane intraseră în deprinderile poporului bulgar, care le considera ca pe ale sale.

Abia în 1904 se votează *„Legea despre bunuri, proprietate și servituți"*, care abrogă respectivele legiuiri otomane.

Cum în timpul războiului, numeroşi musulmani şi-au părăsit bunurile, imediat după încheerea păcii, — potrivit art. 12 din Tratatul dela Berlin, — urma să se statueze în privinţa imobilelor lor, fie că ar fi să le arendeze, fie că ar fi dorit să le administreze personal sau prin terţi. De aceea, prin jurnalul din 2 Aug. 1878 al Comisariatului Imperial Rus, care preluase, provizoriu, administraţia Principatului, se fixează, printre altele, şi normele de repunere a foştilor refugiaţi în posesia bunurilor lor. Numeroase alte jurnale sau decrete domneşti (ucazuri) ulterioare, începând cu ucazul nr. 33, din 24 Iunie 1879 şi sfârşind cu ucazul nr. 846 din 14 Oct. 1883, hotărăsc asupra termenului pentru repunerea în posesie a refugiaţilor musulmani, urmând ca, după 1 Ianuarie 1885, bunurile nereclamate sau neatribuite să intre în patrimoniul Statului.

Toate aceste jurnale şi ucazuri nu creează nici o situaţie generală nouă pentru categoriile de bunuri existente sub regimul otoman, ci, interpretare confirmată chiar prin sentinţe ale Inaltei Curţi de Casaţie, — le păstrează întocmai.

Se schimbă cel mult terminologia şi anume : „*mirié*" din Dreptul ottoman devine „*dârjavni zemi*" ; dreptul de proprietate limitat la folosinţă este denumit „Sobstfenost" ; iar deplina şi executiva proprietate, „*pâlna Sobstfenost*". Pravilele provizorii judecătoreşti, — mult timp în vigoare, — menţin deasemeni, în totul, aşezarea otomană privitoare la pământurile *mirié*, *meveufe*, cu singura deosebire că — în caz de litigiu, — pune la dispoziţia embaticarului, pentru apărarea dreptului său de folosinţă şi posesiune, nu numai calea acţiunii petitorii, în revendicare, prevăzută de legislaţia otomană, ci şi, în plus, mijlocul legal al acţiunii posesorii.

Iar constituţia bulgară din 1879, conţine dispoziţiunea asupra dreptului de proprietate, garantând drepturile dobândite de cetăţeni, în virtutea legilor civile, dar, nici expres, nici tacit, nu conferă drepturi noi şi nu transformă pe acelea statornicite de legislaţia otomană.

Legea din 13 Mai 1880, pentru colonizarea pământurilor nelocuite, trecute asupra Statului Bulgar, care se substituise celui turcesc ; legea asupra pământurilor cerchezeşti şi tătăreşti, din Decembrie 1880, modificată în Febr. 1883 ; legea pentru determinarea pământurilor şi păşunilor din Ianuarie 1885 ; legea despre pământurile gospodăreşti, „cifliceşti" din 1885, prin care se rescumpăra embaticul şi se împroprietăresc locuitorii aflaţi pe ele — toate inspirate din consideraţiani politice, sociale şi naţionale, năzuesc la întărirea econo-

mică a elementului bulgăresc, dar nu se ating cu nimic de forma juridică a diverselor categorii cunoscute de proprietatea funciară.

In legea notarilor şi a judecătorilor de pace, din Martie 1885, se unifică formalităţile de transferare a dreptului de embatic asupra pământurilor *mirié*, cu cele de transferare a dreptului de folosinţă asupra bunurilor *miulki*, dar dreptul de proprietate şi acela de embatic rămân complet distincte.

Actul notarial, *creposten act*, întăreşte drepturile existente ale celui interesat, dar nu crează nici drept nou, peste cele reale, avute mai dinainte, adică fie proprietatea deplină, fie embaticul pe bunurile mirie, sau ori ce alt drept.

Nici alte legi de detaliu, cum ar fi acelea asupra actelor casnice şi aceea pentru înlocuirea documentelor turceşti cu acte notariale de proprietate, nu schimbă câtuşi de puţin natura juridică a categoriilor de pământuri din legislaţia otomană, care subsistă în Principatul Bulgar.

Prin legea pentru vânzarea, schimbul şi exploatarea bunurilor imobile ale statului, promulgată in Noembrie 1891, bunurile fără stăpân, circa 26.500 parcele rămase statului în diferite timpuri, sunt vândute şi trec, ca şi acelea cedate prin legi anterioare, in deplină proprietate a dobânditorilor lor.

In toate aceste legi, ca şi în multe altele de detaliu, care au reglementat dreptul de proprietate între anii 1878—1904, punctele de vedere ale legislaţiei otomane sunt respectate cu toate modificările introduse treptat, prin care se înlătura o parte din îngrădirile la care era supus dreptul de embatic şi cu toate atingerile succesive ale principiilor deosebitoare, neesenţiale, dintre pământurile „*mirie*" şi cele „*miulki*".

Dispoziţiunile legale de până atunci, devenind insuficiente şi ne mai corespunzând nevoilor economice sociale ale ţării, se votează şi intră în vigoare, începând cu 1 Septembrie 1904, legea despre bunuri, proprietate şi servituţi, denumită „*zaconăt imuştestva sobstfenostita i senitutite*", la întocmirea căreia au servit, ca izvoare principale, legile civile franceze şi italiene.

Această lege abrogă toate dispoziţiunile în fiinţă, în ceeace priveşte bunurile, proprietatea, servituţile şi posesiunile, care fac obiectul ei.

Cu începere dela 1 Sept. 1904 pământurile *mirie* sunt bunuri private ale statului, alienabile şi prescriptibile, iar embaticului i se ia caracterul de drept real imobiliar.

Pentru respectarea drepturilor câştigate sub legile anterioare, se menţin embaticurile în fiinţă pe bunurile *mirie* şi se prohibeşte crearea de embatic pe viitor, soluţie identică cu aceea adoptată în codul nostru civil. Această situaţie este în fiinţă la preluarea *Dobrogei Noi* de către Statul Român.

c) **Regimul fonciar român şi reglementarea proprietăţii.**

Prima reglementare a proprietăţii fonciare din *Dobrogea Nouă*, intrată în stăpânirea românească, este încercată prin Cap. VI, din legea pentru organizarea *Dobrogei Nouă*, promulgată în 31 Martie 1914. Acest capitol conţine trei părţi, care tratează respectiv despre *„regularea dreptului de proprietate şi posesiune privată"*, despre *„proprietatea Statului"* şi despre *„regularea amănuntelor de aplicare"*.

Legiuitorul român din 1914 scoate de sub regimul legiuirilor bulgare proprietatea de orice natură din *Dobrogea Nouă* şi o supune legilor în vigoare din Regatul nostru şi unor dispoziţiuni speciale din noua lege, cu respectul drepturilor reale imobiliare, câştigate şi conservate, atât în ceeace priveşte proprietatea absolută, cât şi posesiunea mirie.

In principiu, legiuitorul socoteşte ca aparţinând statului, toate pământurile rurale şi, în consecinţă, obligă pe particularul care pretinde că are vre-un drept real asupra unui astfel de pământ, să şi-l valorifice, depunând titlurile ce posedă, spre a fi verificate. Se admit la verificare, ca valabile, numai titlurile care se vor găsi trecute în registrele autorităţii publice, competinte, iar un deţinător de teren fără acte, sau cu acte sub semnătură particulară, va putea stabili calitatea de posesor embaticar numai cu chitanţele originale de plata dijmei, cel puţin cu 10 ani înainte de 18 Decembrie 1897. Prin titluri, se înţeleg, mai întâi, geneturile turceşti, pentru proprietatea absolută *„miulki"* şi tapiurile liberate de direcţia Cadastrului din Constantinopol, pentru pământurile *„mirie"*. Asemenea acte găsindu-se foarte puţine în Dobrogea Nouă, titlurile prezentate spre verificare sunt, mai ales, bulgăreşti: acte autentice de transferare a drepturilor imobiliare, efectuate de instanţele judiciare, potrivit pravilelor provizorii judecătoreşti; acte de întărire, *„crepostene acte"*, săvârşite de notari, pe baza legii notarilor din 1885 şi acte pur notariale, încheiate după 1 Sept. 1910.

Reglementarea drepturilor imobiliare în conformitate cu această legiuire nu şi-a găsit aplicare din pricina evenimentelor. Dosarele au

fost — mare parte — distruse de Bulgari, în retragerea lor; apoi, cu ocazia războiului pentru întregire, cele rămase, au fost trimise la Moscova şi definitiv pierdute, astfel că verificările deveneau imposibile.

Legea din 1914 a fost înlocuită prin legea pentru organizarea Dobrogei Nouă, din 26 Iulie 1921.

Aceasta nu admite decât proprietatea *„miulki"* şi nu pomeneşte de fel despre posesiunea *mirie*.

Potrivit art. 85, toţi cei ce stăpânesc, sub ori ce formă, bunuri de ori ce natură, le vor declara judecătoriilor sau tribunalelor locului.

Bunurile nedeclarate în termen de 3 luni se consideră ca aparţinând statului.

Titlurile turceşti, bulgăreşti, sau ori ce fel de acte obţinute până la 28 Iunie 1913, precum şi actele de proprietate, obţinute după această dată, până la promulgarea legii, urmează a fi preschimbate în termen de 1 an, dela punerea ei în aplicare, de comisiuni care vor libera titluri definitive de proprietate. Deţinătorii de bunuri, lipsiţi de titluri, vor cere aceloraşi comisiuni să li se elibereze titluri provizorii, fără putere probantă, în caz de revendicare din partea statului sau a terţilor, a bunurilor cuprinse în ele, timp de 10 ani, după care devin definitive.

Bunurile imobiliare rurale, pentru care Comisiunea nu a eliberat nici un fel de titlu, rămân de drept proprietatea statului român, iar celor ce s'ar crede îndreptăţiţi să le revendice, le rămâne deschisă calea dreptului comun.

Se menţine, potrivit legii din 1914, dreptul de preemţiune al Statului şi obligaţia pentru emigranţii de după 28 Iunie 1913, pentru cei cari nu au acceptat cetăţenia română, precum şi pentru oricare viitor emigrant, să vândă statului bunurile sale.

Fiindcă era considerată ca nesocotind starea de lucruri din Dobrogea Nouă, întrucât nu admitea decât proprietatea absolută; pentru că acorda în detrimentul Statului şi chiar al locuitorilor titluri şi drepturi de proprietate provizorii, definitivabile prin simpla trecera a unui termen de 10 ani; deoarece nu prezenta toate garanţiile, că hotărîrile date de comisiuni vor fi conforme cu justiţia, făcând iluzorii însăşi drepturile statulului, prin faptul că acordă posibilitatea de a se complecta o prescripţie începută conform legilor în vigoare, înainte de anexiune, — legea din 1921 este abrogată la 22 Aprilie 1922, repunându-se în vigoare legea din 1914.

Dar, pentru motivele arătate la locul cuvenit, aceasta era inaplicabilă, astfel că ia ființă legea modificatoare din 1924.

Potrivit acestei legi, toți deținătorii de terenuri rurale erau obligați ca, în 90 zile dela promulgare, să facă declarații pe formulare tip, indicând întinderea, localitatea şi natura terenului, titlurile de proprietate, starea juridică a bunului în 1913, 1916 şi la promulgarea legii din 1924, investițiunile făcute şi beneficiul net. Aceste declarațiuni, depuse în fața comisiunilor de ocol, serveau la darea hotărîrilor de verificare apelabile în fața comisiunilor județene şi atacabile cu recurs în Casație.

Bunurile *„miulki“* au rămas în întregime posesorilor lor.

Deținătorii bunurilor *mirie,* care dealtfel alcătuiau majoritatea suprafețelor, au fost obligați a ceda statului 1/3 din terenurile arabile, cât şi din păduri, ei rămânând, de aci înainte, deplin proprietari, pe restul de 2/3.

Suprafețele mai mici de 5 ha. au fost scutite de darea treimii ; iar dacă suprafața celor 2/3 rămasă, scădea sub 5 ha., se reducea treimea, astfel încât ce rămânea să nu fie sub 5 ha.

Au mai trecut în patrimoniul statului, în afară de aceste treimi, toate proprietățile *mevat,* fie ele pământ de cultură sau păduri, bălți, islazuri, cariere, etc., precum şi toate terenurile nedeclarate, sau ai căror posesori nu au făcut dovada suficientă a legitimității drepturilor lor.

Se stabileşte totodată că, dela data acestei legi, proprietatea de orice natură din *Dobrogea Nouă* intră sub regimul legilor în vigoare din Regatul României.

In consecință, după verificarea titlurilor de proprietate şi separarea treimei cuvenită statului, moşiile mai mari de 100 ha. sunt supuse dispozițiunilor din legea de expropriere şi împroprietărire a *Vechiului Regat.*

In 1930 s'a mai adăugat, celor din 1914 şi 1924, o a treia lege, zisă de complectare, prin care se acordă un nou termen de 30 zile locuitorilor, spre a-şi face declarațiunile pe care nu le-ar fi făcut în 1924 — şi să introducă noui apeluri, dacă cele făcute anterior ar fi fost respinse ca tardive.

Această lege a fost complectată cu un regulament de măsurătoare, parcelare şi comasare. Cu aceasta, reglementarea proprietății ai intrat în faza definitivă şi poate fi considerată lichidată. In primul rând s'a procedat la luarea în primire a suprafețelor cuvenite statului, lă-

sându-se islazurile în folosința comunelor, trecând pădurile pe seama Casei Pădurilor, bălțile Direcțiunii Pescăriilor, iar terenul arabil rezervându-se pentru primirea coloniștilor.

d) Comasarea

Primele operațiuni — executate în parte prin Institutul Geografic și, în parte, de către un grup de ingineri antrepenori[1] —, au constat din perimetrarea și ridicarea în plan a fiecărei curele. S'au înfăptuit aceste lucrări pentru toate pădurile, islazurile, viile, satele, drumurile, terenurile arabile ale locuitorilor și cele domeniale ale statului, urmându-se după o procedură specială indicată de regulament.

Apoi, numai cu funcționarii statului, s'au executat dispozitivele de comasare, adică s'au despărțit aplicarea hotărîrilor de verificare și de expropiere, atribuindu-se localnicilor, pe planuri, drepturile lor comasate, la un loc, și masând în alt loc, partea cuvenită statului; iar pe de altă parte, stabilindu-se islazurile, loturile de coloniști, terenurile pentru împădurire, vetrele de sat pentru coloniști, etc., s'au executat asemenea dispozitive în câte două exemplare și, după o anumită procedură, pentru 402 sate, în timp de numai 21 luni, de către 15 comisiuni, care au cercetat — pe loc — drepturile tuturor declaranților, judecând și eventualele întâmpinări. Au fost cercetate astfel circa 50.000 dosare și s'au întocmit, în concordanță cu ele, dispozitivele de comasare, alcătuindu-se câte un memoriu arătător al destinațiunii date întregii suprafețe din mereaua satului și concentrându-se toate datele în tablouri, care s'au afișat, spre a se deschide celor interesați, calea contestației pe care au judecat-o imediat.

Situația se prezintă, de aci înainte, sub cu totul altă înfățișare.

Loturile coloniștilor, îmbucătățite în câte 10—15 parcele, multe necunoscute și generatoare de litigii, au fost masate la un loc, cât mai aproape de așezările lor, împărțite în parcele regulate și dând posibilitatea stabilirii unui asolament, precum și îndemnului de a fi îmbunătățite. Tot așa și terenurile băștinașilor, pulverizate și răspândite la extrem, au fost masate, formând alt bloc, în care s'a atribuit, fiecăruia, partea la care avea dreptul. Suprafețele mai mici de două ha. au fost așezate în apropierea satelor, depărtându-se spre periferie, cu cât erau mai mari. Toate loturile au fost încadrate cu drumuri de exploatare judicios trase.

Ţinându-se seama de importanţa vitelor de muncă, precum şi de extensiunea creşterei animalelor de rentă, mai ales de oi în această parte a ţării, s'a acordat atenţia cea mai deosebită islazurilor, atât în ceeace priveşte întinderea, cât şi în ceeace priveşte calitatea şi aşezarea lor. Pădurilor Statului, în majoritatea lor cu forme geometrice neregulate, li s'au corectat lizierele, dându-li-se contur regulat, spre a putea fi astfel mai bine exploatate şi păzite. Poenile mari din interiorul lor, ţinute de localnici, au fost luate dela aceştia în schimbul unor suprafeţe echivalente de teren arabil şi atribuite pădurilor.

Drumurile de exploatare care, prin înmulţire, se întretăiau în diferite direcţiuni, îngreuind circulaţia şi cauzând mari pierderi de teren, au fost revăzute, raţionalizate, îndreptate şi orientate în aşa mod, încât să închidă parcele mari de teren arabil, în interiorul cărora s'au despărţit loturile coloniştilor sau ale băştinaşilor.

Aşezările omeneşti, centre de colonizare sau vetre de sat existente sau pe cale de a fi înfiinţate, au beneficiat de foarte largi posibilităţi, pentru o bună întocmire a lor.

Instituţiunilor ca: şcoli, biserici, cantoane, grăniceri, etc. li s'au rezervat deasemeni terenuri în limita loturilor de colonizare.

In sfârşit, prin lucrările de comasare s'au lăsat, mai cu seamă în judeţul Caliacra, suprafeţe importante de împădurire şi cu destinaţia de a servi atât pentru plantarea perdelelor de protecţie, cât şi a pâlcurilor de pădure, spre a se ridica astfel procentul păduros al regiunii şi, indirect, randamentul agriculturii locale.

Capacitatea, dârzenia, perseverenţa, munca şi tactul funcţionarilor, ingineri agronomi şi topometri, cari au executat aceste lucrări în condiţiuni de confort, de higienă şi de siguranţă foarte precare, se cuvine a fi menţionate, ca titluri de merit deosebite.

Dispoziţiunile de comasare au fost aplicate pe teren de către o comisiune specială, pe bază de delegaţiuni, date inginerilor particulari, autorizaţi de direcţiunea Cadastrului.

Ultima operaţiune, statornicirea coloniştilor pe loturi atribuite, ca şi a băştinaşilor, a fost îndeplinită de către aceiaşi ingineri, în asistenţa şi cu colaborarea organelor agricole din judeţele respective.

Pentru ca numărul nemulţumiţilor să fie redus la minum, regulamentul a fost modificat, îngăduindu-li-se contestaţia la Direcţia Cadastrului, în termen de 15 zile dela darea în primire a loturilor.

Intreg acest plan de lucrări este rezumat în tablourile ce urmează:

Situaţia întinderilor totale ale terenurilor necomasabile şi comasabile

JUDEŢUL	Intinderea totală Ha	Domeniul public necomasat cuv. Stat. Ha	Necomasabil cuv. băştinaşilor Ha	Total necomasabil Ha	Total comasabil Ha
Caliacra	425.009,74	50.523,04	6.513,04	57.036,08	367.973,58
Durostor	307.307,69	68.038,70	9.469,64	77.508,34	229.799,35
Total general . .	732.317,43	118.561,74	15.982,68	134.544,42	597.772,93

In categoria terenurilor necomasabile, cuvenite statului, se cuprind suprafeţele ocupate de şosele, drumuri de exploatare, terenuri inproductive, islazuri, care au întrecut necesităţile şi nici nu au putut fi date ca terenuri de cultură, zonele de frontieră, armanele, grădinile, pădurile; iar terenurile necomasabile ale băştinaşilor sunt alcătuite din conace, vii, grădini, plantaţii de pomi, armane şi păduri.

Atribuirea terenurilor rămase pentru comasare.

JUDEŢUL	Atribuit băştinaşilor cu hotărâri definitive		Cuvenit statului din treimi şi domeniale Ha	Rezervat pt. cei în litigiu Ha
	Nr. loturilor	Suprafeţe Ha		
Caliacra	12.323	182.709,59	173.761,10	11.502,89
Durostor	18.373	86.939,61	115.250,95	27.609,29
Total general . .	30.969	369.649,20	289.011,55	39.112,18

Pentru cele 39.112,18 ha. trecute ca rezervă pentru cei cu procese nedefinitivate, s'au întocmit proiectele de comasare, potrivit cărora vor reveni: Băştinaşilor . . . . 20.000 ha.
Statului . . . . 9.760 „
Rezervele pentru ultimele litigii . . . . 9.352 „

Celor 289.011,55 ha. terenuri preluate de Stat li s'a dat următoarea distinaţie:

JUDEŢELE	Rezerve de interes general Ha	Loturi pt. colonizare Ha
CALIACRA	66.281,24	107.479,76
DUROSTOR	52.751,45	62.497,98
TOTAL . .	119.032,69	169.977,74

Rezervele de interes general — 119.032,69 ha. — au fost repartizate după cum urmează:

	JUDEŢELE Caliacra	JUDEŢELE Durostor	Total general
Islazul băştinaşilor	11396,15	1776,54	29172,69
Islazul coloniştilor	8304,30	5697,43	14001,73
Islaz comunal	15127,24	7116	22243,24
Vetre de sat pentru colonişti	4693,00	1869,98	6562,98
Cimitire	657,90	531,45	1189,35
Şcoale	2294,60	1785,22	4079,82
Biserici	1854,40	1162,95	3017,25
Geamii	979,73	1191,54	2171,27
C. A. M.	6,85	59,11	65,96
Cantoane	351	332,42	683,42
ONEF.	510,66	551,00	1061,66
Camere de agr. şi lot. dem.	1113,85	1133,15	2247,00
Pentru împădurire	3635	514,30	4148,30
Pensionari militari	20	125	145
Cavalerii ordinului Mihai Viteazul	175	700	875
Pepiniere silvice în parcuri	569,77	61,19	630,96
Vetre de sat la băştinaşi	12.629,80	10.987,80	23.617,60
Ferme	350	252	612
Bunuri mici	536,24	469,46	1004,70
Diferite: grăniceri, jandarmi, meseriaşi	1074,68	427,01	1501,69

In felul acesta comasarea în Cadrilater se poate socoti ca fiind cu desăvârşire terminată.

e) Colonizarea

Pentru Dobrogea Veche, chestiunea colonizării acestei provincii întrate din nou în stăpânirea noastră se punea cu acuitate încă dela anexarea ei.

Şi aceasta, nu numai din motivul economic al punerii în valoare a acestui teritoriu, prin aducerea unui spor de forţe muncitoare, nici numai dintr'un interes social, interesând ţara întreagă, cum ar fi acela al echilibrării reparaţiei numerice a populaţiei, pe regiuni, prin deplasări de mase, cât din imperativul naţional al întăririi elementului etnic în această parte a României.

Fireşte că fiecare din consideraţiunile enumărate are tăria sa, dar nu încape îndoială că ultima este precumpănitoare, fiind reclamată de o anume situaţie demografică şi de o bună încadrare naţională.

In *Dobrogea Nouă*, colonizările s'au făcut în special după normele stabilite de două legi. Prima, legea colonizării, promulgată în

Iulie 1930 şi modificată parţial în 1932 şi 1933, — prevede alcătuirea unui fond imobiliar, pentru colonizare, din toate terenurile rămase disponibile prin aplicarea legilor de reformă agrară, legilor pentru organizarea Dobrogei Noi şi a operaţiunilor de comasare, precum şi din toate pământurile, proprietatea Statului, proprii pentru cultură, ca şi din locurile ce s'ar defrişa sau asupra cărora Statul îşi va exercita dreptul de preemţiune.

Operaţiunile de colonizare se încredinţau unui serviciu anume creat, Oficiul Naţional al Colonizărilor, care —, potrivit dispoziţiunilor din lege, — avea să ţină seamă la alegerea coloniştilor, de starea lor fizică, de vârstă, de situaţia lor familiară, de profesiunea lor şi de capacitatea lor legală întru exercitarea drepturilor civile şi politice.

Pentruca opera de colonizare să dea bune rezultate, era necesar ca ea să se facă după un plan bine stabilit, care să pună centrul de greutate pe mărimea lotului, astfel ca el să aibă o valoare economică de sine stătătoare 'şi pe creerea centrelor de colonizare, pentrucă numai adunci când convoiuri numeroase de oameni — de aceeaşi provenienţă — sunt aşezate în sate compacte, colonizarea capătă caracter de permanenţă şi de trăinicie, care impune. Altfel, individul izolat, fie el înzestrat cu oricâte aptitudini şi înarmat cu oricâtă bunăvoinţă, transplantat într'un mediu nou, ignorat şi vrăjmăşit de elemente ostile lui, se va degrada şi risipi.

De acea legiuitorul a statuat şi mărimea lotului şi principiul centrelor, după cum a prevăzut locul şi întinderea vetrelor de stat, a locurilor de casă şi grădină, precum şi a tuturor rezervelor necesare pentru îndrumarea economică şi culturală a coloniştilor şi a satisfacerii nevoilor lor de această natură.

A doua lege, din 1936, legea privitoare la regimul colonizării, şi regulamentul ei din 1937, păstrează — în linii mari — normele stabilite anterior, dar punând accentul asupra operii de colonizare în sine mai mult decât asupra colonistului cu interesele sale particulare, — apărându-i totuşi perfect drepturile — introduce o serie de preferinţe în ceeace priveşte îndreptăţirea la colonizare şi un număr de restricţiuni, — toate tinzând la împlinirea rosturilor ei adevărate.

* * *

Primii colonişti veniţi in *Cadrilater*, începând încă din 1925, au fost Macedonenii, iar cei din Regat au început să vie de prin 1926. Primele aprobări de colonizare — pentru ambele categorii —, s'au

dat în 1928 şi de atunci incontinuu până în prezent. S'au acordat înlesniri pentru cazarea lor, astfel că aproape jumătate din numărul caselor de locuit sunt construite de O. N. A. C., cu materiale dela O. N. A. C., sau obţinute odată cu loturile din preemţiuni sau din convenţiuni, — restul fiind construite sau cumpărate de colonişti. Colonişti sunt scutiţi de impozitele adiţionale, iar plata ratelor la case curge după trecerea a 7 ani dela predarea lor.

In acest chip, în *judeţul Caliacra*, cu un fond imobiliar de *132.340 ha.*, s'au înfiinţat **165 centre de colonizare** şi au fost aprobaţi **11.406** *colonişti, capi de familie*, pentru cari s'au construit 4496 case în valoare totală de lei 146.863.842. Dintre coloniştii aprobaţi, circa 7.500 sunt din Vechiul Regat, 2.500 sunt Macedoneni, restul Bănăţeni sau Ardeleni. Oficiul Naţional al Colonizărilor a înfiinţat în acest judeţ 12 puţuri, pentru care a cheltuit 811.294 lei.

In judeţul Durostor, cu un fond imobiliar de *85.992 ha*, s'au înfiinţat **114 centre de colonizare** şi au fost aprobaţi **8390** *colonişti, capi de familie*, pentru cari s'au construit 2277 locuinţe, în valoare de 84.298.530 lei.

Dintre colonişti, circa 3.500 sunt Macedoneni, iar restul din Vechiul Regat, în special din judeţele dela Dunăre. O. N. A. C.-ul a făcut în acest judeţ 2 sonde de apă, pentru care a cheltuit 5.053.567 lei şi 14 puţuri, în valoarea de 1.246.000 lei.

In ambele judeţe s'au acordat ajutoare coloniştilor, în seminţe şi unelte, în sumă totală de 30.000.000 lei.

Astăzi coloniştii au loturi tip de câte 5, 10, 15 ha. O menţiune specială merită colonizarea foştilor militari, cărora li s'au acordat condiţiuni cu totul speciale: loturi de câte 25 ha. şi — în plus — 75 ha în arendă cu preţ favoare.

In ceeace priveşte starea materială şi socială a coloniştilor, aproape 3/4 dintre ei, — cari au fost buni gospodari şi în locurile lor de origine, şi au venit în Dobrogea cu dragoste de muncă şi râvna de a avea o gospodărie şi cari au avut mijloacele de a-şi procura inventariul necesar, apoi Macedoneni întreprinzători, harnici, isteţi, desprinşi din centre de luptă crâncenă pe teren naţional şi economic — toţi aceştia au izbutit să-şi întemeieze gospodării şi vor schimba înfăţişarea locurilor pe care le-au ocupat.

Ceilalţi nu au izbutit şi nici nu vor izbuti să-şi înjghebeze o gospodărie demnă de un agricultor cu 10 ha. pământ arabil.

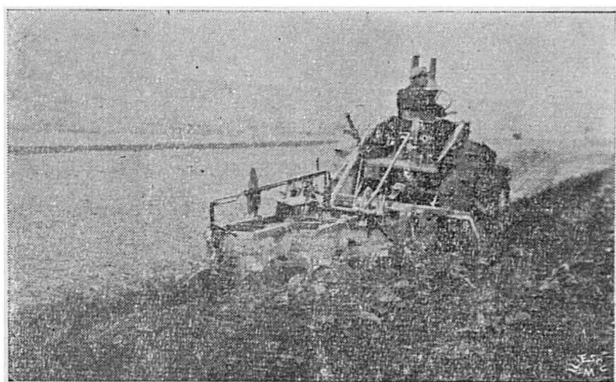

Fig. 1. Desmiriştire cu tractoare. Camera agricult. Durostor

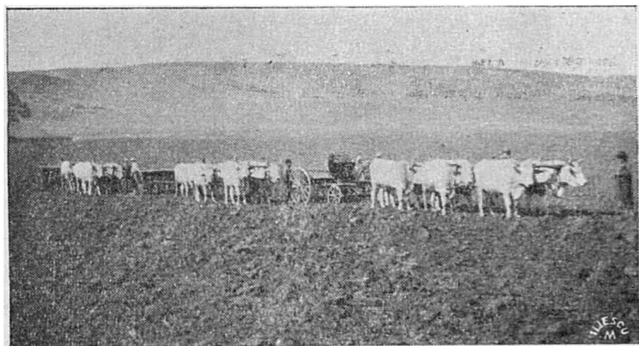

Fig. 2. Ferma Bazargic. Atelaje de boi la semănat

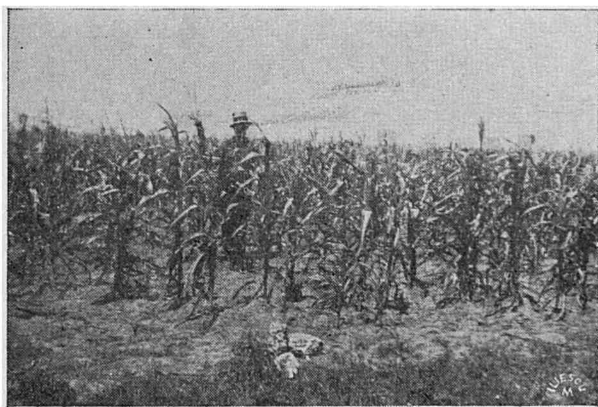

Fig. 3. Lot demonstrativ de porumb în com. I. Gh. Duca Caliacra

Fig. 4. Lot cu porumb cultivat rațional în com. I. Gh. Duca, Caliacra

Fig. 5. Demonstrații de muratul porumbului de nutreț
com. Calipetrova — Durostor

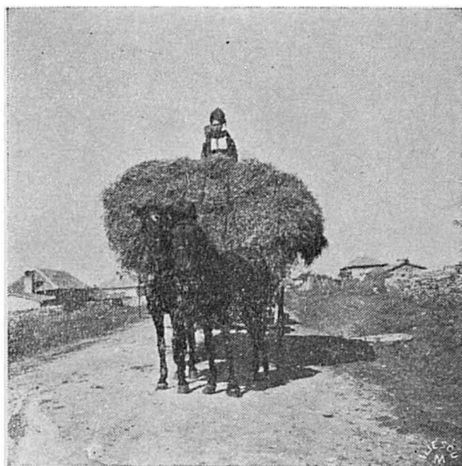

Fig. 6. Căratul recoltei de pe câmp în jud. Caliacra

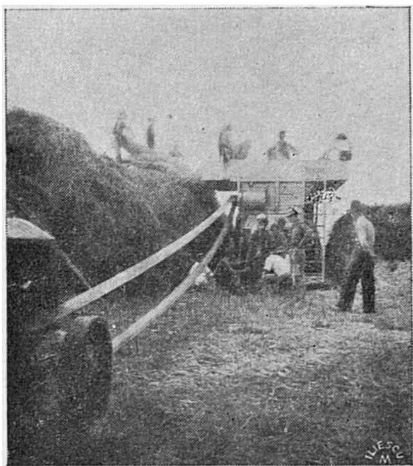

Fig. 8. Treeratul la curtea unui mare proprietar din Caliacra

Fig. 7. Treeratul cu cai la coloniştii din Caliacra

Fig. 9. Treeratul în curtea unui colonist bănăţean din jud. Caliacra

Fig. 10. Recoltarea Floarei Soarelui în jud. Caliacra

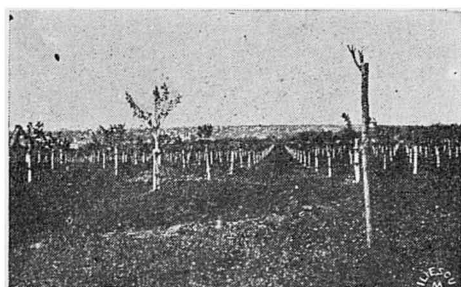

Fig. 11. Ferma Bazargic: o plantaţiune tânără de pomi roditori

Fig. 12. Insămânţarea cu mâna a pueţilor de pomi,
la pepiniera Camerei agricole — Durostor

Fig. 13. Impachetarea strugurilor „Afuz Ali“ şi „Razachie roşie“ la via Fraţii N. şi P. Călinescu — Silistra

Fig. 14. Standul probelor de vinuri din Pavilionul grădinii publice „Dunărea“ — Silistra

Fig. 15. Tăuraş de un an jum., rasă de stepă. Proprietar: colon. I. Taşa, com. Cocina — centrul Apostol Mihail (Asciti)

Fig. 16. Ferma Bazargic: un grup de vaci roşii din Sud. Basarabiei

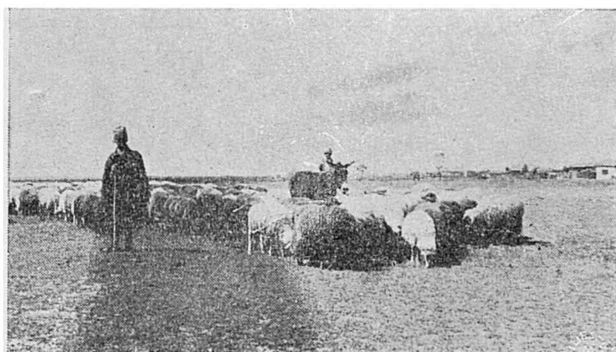

Fig. 17. Turma de oi a colon. Leonida Caraman, com. Sarsânlar — Durostor

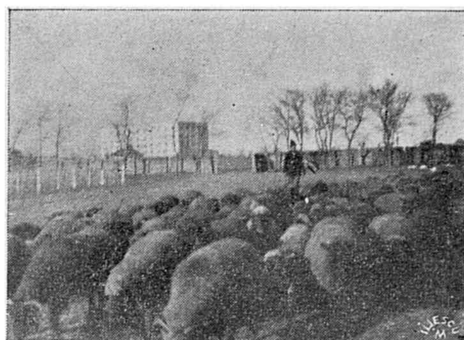

Fig. 18. Ferma Bazargic: Oi mulgări de rasă Karnabat şi Ţigăi dobrogene

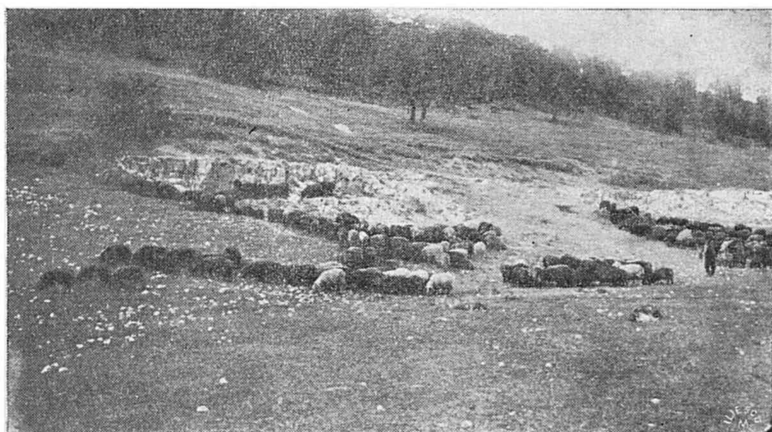

Fig. 19. Grup de oi din rasa „Ţigaie". Com. Srebârna — Durostor

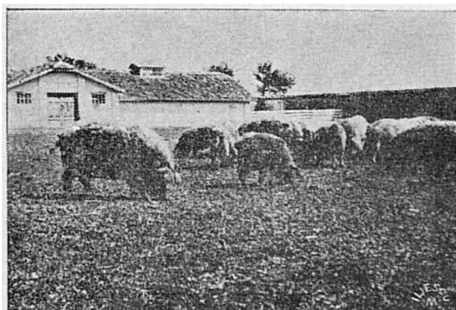

Fig. 20. Ferma Bazargic: Turmă de porci din rasa Mangaliţa

Fig. 21. Ferma Bazargic: grajduri şi remize

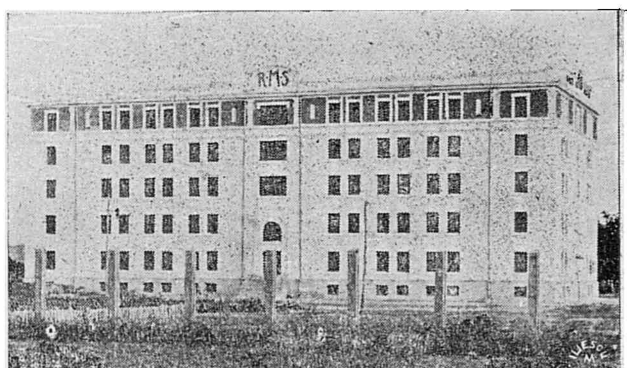

Fig. 22. Depozitul de fermentare R. M. S. Silistra

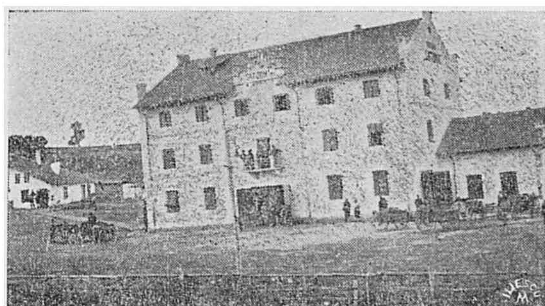

Fig. 23. Moara „Saturn", Soc. an., com. Hogeachioi — Durostor

Fig. 24. Grup de Macedo-Români din Gramosteà, stabiliţi în com. Sarsânlar — Durostor

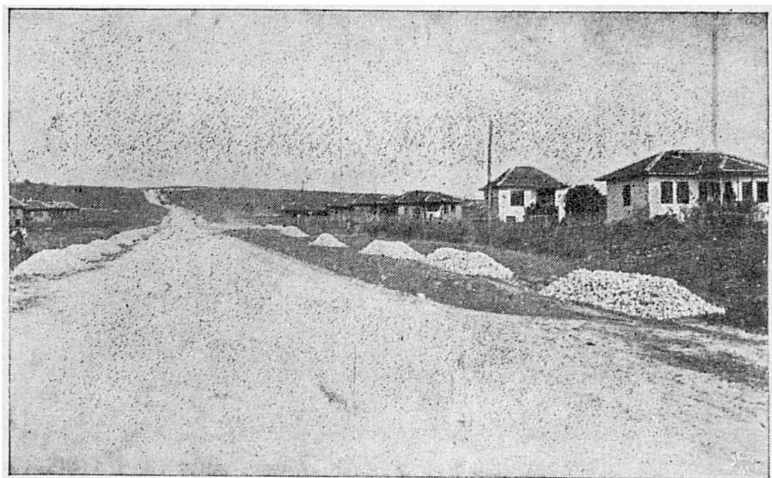

Fig. 25. Com. Gramostea — Durostor, înființată de coloniști Macedo-Români

Fig. 26. Gospodărie de Macedo-Român

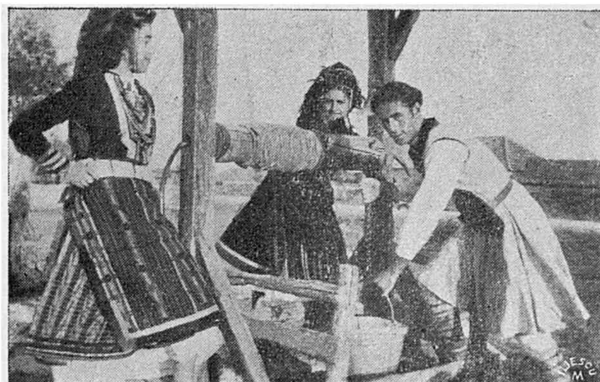

Fig. 27. Idilă macedo-română la fântână

Fig. 28. Fântână în satul Regina Maria — Caliacra

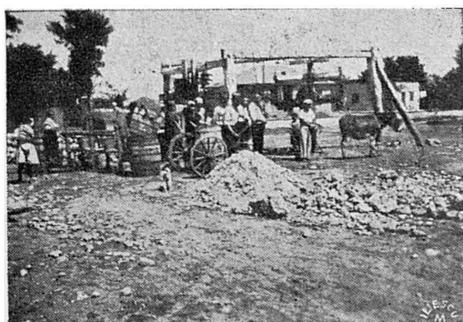

Fig. 29. Aprovizionarea cu apă în com. I. Gh. Duca — Caliacra

Fig. 30. Prelucrarea lânei la Românii macedoneni din Cadrilater

Fig. 31. Echipa Regală cu sătenii la lucru în Cadrilater

In general însă toţi sunt mulţumiţi, iar opera de colonizare, care este încă în plină desfăşurare, — dacă va fi însoţită şi de înfăptuiri culturalo-sociale, lucrul pe care înfiinţarea Serviciului Social şi obligativitatea muncii de folos obştesc îl înlesneşte cu mult, — îşi va da curând frumoasele roade, dorite de toată lumea.

ORGANIZAŢIA DE CREDIT A DOBROGEI SUDICE

de VICTOR MORFEI
Banca Naţională a României

Când, acum un sfert de veac, Dobrogea meridională a revenit patriei-mame, prin suferinţele şi sângele soldatului român, reconstituindu-se astfel Dobrogea lui Mircea cel Bătrân, domnitor — încă de pe la 1390 — peste amândouă ţărmurile Dunărei, până la Marea cea mare şi din mila lui Dumnezeu şi stăpânitor al cetăţii Dârstorului (*et Tristri Dominus*), starea economică şi financiară a celor două judeţe era la nivelul unor începuturi modeste. Integrate în ritmul încetinit al progresului unei ţări tipic agrare, lipsite de capitaluri de exploatare şi finanţare, ele nu se puteau aştepta decât la sprijinul institutului bulgar de emisiune, etatizat, organizat într'un chip original, dar care oglindia tocmai penuria mijloacelor de capital comercial privat ale economiei naţionale. Infiinţată la 1878, *Banca Bulgariei* — spre deosebire de marea majoritate a băncilor de emisiune — putea acorda direct credite personale, avansuri în cont curent contra gaj de mărfuri, ba încă şi avansuri antreprenorilor şi furnizorilor Statului, iar din anul 1907 şi împrumuturi pe ipoteci de imobile urbane.

Alături de un sistem bancar timid, întâlnim în trecutul ceva mai depărtat, o formă interesantă de *cooperaţie de credit*, cu începuturi în vechea stăpânire turcească.

După tratatul din 10 August 1913, Banca Naţională a României, în urma unei anchete economice făcută la faţa locului, împreună cu comisarul guvernului (*Victor Verzea*), sub conducerea D-lui *Victor Antonescu* (la acea dată Director al Băncii), a hotărît înfiinţarea de sucursale la *Silistra* şi *Bazargic*, care încep a funcţiona chiar din anul 1914.

Politica de credit a institutului român de emisiune s'a bazat pe o *largă înţelegere a nevoilor locale*, fără nici un fel de asuprire a minorităţilor de origină mai nouă (Bulgarii) sau mai veche (Turcii); organismele financiare, creiate fie de iniţiativa particulară, fie de iniţiativa oficială, comerţul, industria şi agricultura, s'au bucurat de sprijinul neprecupeţit al Băncii Naţionale a României.

După războiul cel mare, *inflația monetară* și mai apoi, după stabilizarea schimbului, *criza bancară* și *criza de credit*, care au condus la legea conversiunii datoriilor agricole și urbane din Aprilie 1934, a minat și în Dobrogea sudică, precum s'a întâmplat și aiurea, întreg edificiul de credit; în prezent, o *nouă reglementare a sistemului bancar*, pe baza legii pentru organizarea comerțului de bancă din 1934, este în curs de înfăptuire. Și de astădată, Banca Națională a României este la datorie.

A) CREDITUL COOPERATIST

Creditul popular și cooperatist în Dobrogea meridională este destul de vechiu. O instituțiune originală, formă avansată a economiei familiale — și la înfăptuirea căreia cred că au condus și necesitățile de ordin fiscal (plata *haraciului* către Poartă) — erau așa numitele *Coșare de rezervă*. In ele se depozita plusul de cereale ale satului destinat a servi apoi, în anii de secetă, drept fond pentru însămânțări și hrană și desigur pentru împrumuturi în natură gospodăriilor *„cisluite“* ce nu puteau împlini dările; atât „capitalul“ cât și „dobânda“ se restituiau tot în natură.

Despre o cooperație în sensul modern al cuvântului, nu se poate vorbi decât de pela anul 1852, când domnea sultanul *Medgid*, preocupat într'o măsură apreciabilă de chestiunile sociale ale imperiului [1]. La 1852, acest sultan democrat stabilește, între altele, un plafon al dobânzilor pentru împrumuturile contractate de sătenii din vilaetul dunărean. Tot el numește guvernator al acestui vilaet pe *Midhat Pașa*, deasemenea un democrat convins, care își ia de ajutor pe *Ismail Kemal Bey*. Midhat Pașa, făuritorul primei constituții turcești, a încercat și a reușit să pună în practică teoriile occidentale ale epocii (făcuse călătorii de studii în Apusul european), mai ales pe acelea privitoare la protecțiunea clasei țărănești prin organizarea cooperației; el păstrează Coșarele de rezervă și le pune sub supravegherea *Caselor de ocoale*, cărora le impune și rolul de a negocia surplusul de producțiune cu cel mai mare folos pentru locuitorii vilaetului.

La 1864 se edictează un *statut-tip* al Caselor de ocoale, bazat pe următoarele principii:

1. *Capitalul* Caselor de ocoale urma a se constitui din surplusul

---

[1]) Ep. Balamache, Cooperația în România întregită și țările vecine, vol. II, Chișinău 1924, pg. 39—43 (după economistul bulgar Dascalov).

cerealelor ce se vor inmagazina în coşarele de rezervă şi se vor negocia în comun;

2. *Fondurile* se puteau utiliza numai pentru împrumuturi populaţiei agricole rurale;

3. *Dobânda* maximă era fixată la 12%;

4. *Administrarea* fondurilor se făcea de patru casieri (doi turci şi doi creştini), aleşi de populaţie, unul cumulând şi funcţiunea de secretar;

5. *Controlul* era încredinţat autorităţii comunale şi judeţene, sub stricta supraveghere a guvernatorului şi subalternilor săi.

In ajunul războiului ruso-turco-român, Casele de ocoale din Cadrilater aveau un fond de 9.164.193 piaştri, repartizat astfel pe cazale:

Silistra	3.019.460	piaştri
Dobrici	3.303.933	„
Balcic	1.965.980	„
Turtucaia	874.820	„

Din cauza războiului, Casele de ocoale au suferit mult şi s'au desorganizat. Comisarul împăratului rus, *Kondakov Korsakov*, le adaptează şi le transformă în *Case agricole*, alcătuind şi un nou statut-tip; se adoptă formula cotizaţiunii benevole (în bani sau în cereale) în locul formulei de economie forţată şi se introduce şi contribuţia comunelor.

Surplusul de beneficii, după remunerarea capitalului, era destinat înbunătăţirilor de ordin obştesc (construcţiuni de şcoale, şosele, cişmele, etc.). După 1878, simţindu-se nevoia de mărire a fondurilor, s'a mai hotărît ca fondurile orfanale, administrate de *muftii*, să se depună la Casele agricole, care aveau obligaţiunea de a le conserva şi fructifica. Mai târziu, s'a ajuns ca aceste Case agricole să obţină credite dela *Banca Naţională a Bulgariei* şi dela *Creditul Agricol* din Sofia. Spiritul de asociaţie s'a desvoltat necontenit şi, sub impulsul ocrotitor al oficialităţii româneşti, Dobrogea sudică a ajuns să posedă astăzi una din cele mai puternice organizaţii cooperatiste din ţară — cel puţin sub raportul numărului unităţilor de credit popular şi al membrilor asociaţi.

După datele *Casei Centrale a Cooperaţiei*, activau, la 31 Decemvrie, un număr de 105 unităţi cooperatiste cu 23.439 membri, repartizate astfel:

FELUL COOPERATIVELOR	Activează la:		Nr. membrilor	
	oraşe	sate	urbani	rurali
Cooperative de credit	17	57	5.071	9.394
Cooperative de aprovizionare şi vânzare	5	11	556	3.052
Cooperative de producţiune	2	4	322	906
Cooperative de consum	3	6	3.313	825
Totaluri . . .	27	78	9.262	14.177

In ceeace priveşte distribuţia pe judeţe, ea este următoarea:

JUDEŢUL	Creditul		Aprov. şi vânz		Producţie		Consum	
	n-rul	membri	n-rul	membri	n-rul	membri	n-rul	membri
Caliacra	28	5.047	6	829	5	887	1	1.936
Durostor	46	9.418	10	2.779	1	341	8	2.202
Total . . .	74	14.465	16	3.608	6	1.228	9	4.136

Se observă că *organizaţiile cooperatiste de credit* (bănci populare) sunt cele mai numeroase şi mai puternice [1]).

Din cercetarea structurii pasivului şi activului acestor cooperative [2]) se desprind unele concluziuni care merită a fi relevate. Astfel, sub raportul *mijloacelor de finanţare*, constatăm următoarele:

1. *Fondurile proprii* însumează lei 41,274.799 şi sunt trecute în bilanţ sub rubricele:

Capital social	Lei	29.342.907
Fonduri de rezervă	„	3.152.359
Alte fonduri [3])	„	8.779.533
Total . . .	Lei	**41.274.799**

Din această sumă, lei 28.250.144 reprezintă mijloacele proprii de finanţare ale băncilor orăşeneşti, iar lei 13.024.655 reprezintă fondurile băncilor săteşti.

2. *Mijloacele de finanţare străine* se urcă la lei 42.935.056, din care lei 23.576.619 figurează în pasivul băncilor orăşeneşti, iar

[1]) In *anexa I* şi *anexa II* dăm numele băncilor populare, sediul şi anul înfiinţării.

[2]) A se vedea în *anexa III*, bilanţul concentrat al celor 74 de bănci populare.

[3]) In general, fonduri de amortizare (a creanţelor dubioase, a imobilizărilor, etc.) precum şi dobânzi rezervate, calculate asupra datoriilor în conversiune şi în suferinţă.

lei 19.358.437 în pasivul celor săteşti. Totalul fondurilor împrumutate se descompune astfel:

Depuneri spre fructificare . .	Lei	17.572.775
Organizaţii cooperatiste . . .	„	13.498.501
Alţi creditori	„	11.863.780
Total . . .	Lei	42.935.056

Sub raportul *plasamentelor*, bilanţul cooperativelor de credit se prezintă astfel:

1. *Activul lichid* însumează 7.253.669 lei, din care numerarul efectiv şi disponibilităţile la vedere, aflate în depozit la diverse instituţiuni, reprezintă 5.184.397 lei, restul de 2.069.272 lei reprezintând valoarea portofoliului de titluri de rentă şi valoarea participaţiunilor la instituţiile cooperatiste de gradul al doilea.

2. *Sumele împrumutate* ating un total de lei 27.100.611.

3. *Imobilizările* (imobile, mobilier, instalaţiuni, etc.) sunt trecute în bilanţ cu lei 3.077.245.

4. *Datoriile supuse regimului de lichidare pe termen lung*, conform legii conversiunii, figurează cu lei 21.752.316.

Din analiza cifrelor de mai sus rezultă că atât mijloacele proprii de finanţare cât şi mijloacele streine sunt imobilizate şi că lipsa de elasticitate a activului este foarte accentuată.

Situaţia apare şi mai grea dacă luăm în considerare şi golul provocat în activul bilanţului de pagubele rezultate din reducerile acordate, pe baza legii, debitorilor conversionişti. La data de 31 Decemvrie 1936, *pagubele la creanţele în conversiune* sunt menţinute încă în bilanţ cu importanta sumă de 14.187.322 lei. Problema asanării băncilor populare nu este o problemă specifică Dobrogei meridionale, ci una generală, a întregei organizaţii cooperatiste din ţară. Operaţiunea de asanare s'a şi început sub auspiciile *Băncii Centrale Cooperative* şi cu concursul *Statului*. Termenul de asanare coincide cu durata de aplicare a legii conversiunii care este de 17 ani şi jumătate (până la 1951). Din cele 74 de unităţi, au fost asanate un număr de 51 bănci (opt bănci populare orăşeneşti şi 43 săteşti); fondurile atribuite în acest scop, dar care se vor achita în perioada mai sus arătată, se urcă la 10.554.461. Termenul prea lung fixat pentru asanare lasă întreagă însă problema ilichidităţii bilanţului şi nevoia de credite nouă este absolut imperioasă, cu atât mai mult cu cât este necesar a se întări eco-

nomiceşte populaţiunea recent colonizată, lipsită încă de utilaj şi inventar agricol. Remunerarea fondurilor băncilor populare constitue deasemenea o problemă care se pune cu toată acuitatea ; un număr de 20 de unităţi au avut pierderi (în total lei 1.484.002), gestiune excedentară nu apare decât la 24 de bănci (în total lei 771.066), iar 30 de unităţi, inactive, au încheiat bilanţuri fără rezultate pozitive sau negative.

O categorie de cooperative care a luat o desvoltare mare o formează *cooperativele de consum*. Mijloacele de finanţare proprie se urcă la lei 6.763.593, întrucâtva în disproporţie cu fondurile străine care figurează cu lei 13.581.402. Lipsa de lichiditate a plasamentelor şi pagubele produse de legea conversiunii paralizează activitatea şi la acest gen de cooperative, producând noi goluri de gestiune (deficit lei 3.965.373), astfel că o redresare fără noi credite şi fără asanare, nu este posibilă.

O situaţiune financiară mai bună au *cooperativele de aprovizionare în comun*. Infiinţate, în cea mai mare parte, în perioada descendentă a crizei de lichiditate a instituţiilor de credit, au fost ferite de pierderi prea mari la convertirea datoriilor.

Bilanţul lor sintetic, la data de 31 Decemvrie 1936, se prezintă astfel :

1. Fondurile proprii însumează lei 5.130.391, din cari lei 2.525.766 reprezintă capitalul social.
2. Creditorii figurează cu lei 3.742.916.
3. Numerarul şi disponibilul la vedere, în depozit la diverse instituţii, se urcă la lei 2.934.144.
4. Totalul sumelor împrumutate este de lei 2.904.327.
5. Mărfurile în depozit (maşini şi unelte agricole) sunt trecute cu 783.731 lei.
6. Valoarea imobilelor şi mobilierului este de lei 1.942.649.

Gestiunea, considerată în general, a fost excedentară cu lei 126.571.

Cooperativele de producţiune sunt mai reduse ca număr ; fondurile de lucru sunt, într'o mare proporţie, împrumutate.

Acestea sunt trecute în pasivul bilanţului cu 5,374.015 lei faţă de 2.293.814 lei cât însumează fondurile proprii. Plasamentele sunt lipsite de lichiditate, imobilizările cele mai importante fiind reprezentate de contul materiilor prime şi de contul imobilelor. Contul de profit şi pierderi este deficitar.

* * *

Unităţile cooperative de gradul II sunt reprezentate prin cele două federale: *Banca Federală „Cadrilaterul"* — înfiinţată în 1925 — cu sediul la Bazargic şi *Banca Federală „Dobrogea"* cu sediul la Silistra, înfiinţată în anul 1926 (prin fuzionarea *Băncii Federale „Infrăţirea"* din Silistra [1]) şi *Băncii Federale „Dobrogea"* din Ostrov [2]).

Numărul unităţilor cooperatiste de gradul I, federalizate, este de 98. Totalul fondurilor de lucru ale federalelor însuma, la finele anului 1937, aproximativ 15.000.000 lei, din cari 6.600.000 lei reprezenta finanţarea proprie, iar 8.400.000 lei finanţarea streină; plasamentele constau în împrumuturi acordate Băncilor populare şi sunt, în general, imobilizate.

B) CREDITUL BANCAR

Astfel, cum am arătat la începutul acestui articol, sistemul bancar în Dobrogea sudică, acum un sfert de veac, se sprijinea mai mult pe concursul *Băncii Naţionale a Bulgariei* şi al *Creditului agricol* din Sofia, care aveau agenţe în principalele oraşe ale regiunii, ba chiar şi în satele mai răsărite.

Alimentarea pieţii cu credite se făcea prin mijlocul scontului de poliţe, al împrumuturilor pe ipotecă şi pe gaj de mărfuri, tiluri de rentă şi metale preţioase. Este de reţinut tehnica simplificată în acordările de avansuri, bazate pe solidaritatea debitorilor, precum şi termenele lungi de rambursare, legate de epoca strângerii şi valorificării recoltelor, precum şi lipsa aşa numitelor bănci prezentatoare de scont, intermediare între debitori şi banca de emisiune, care scumpesc considerabil creditul.

Existau, desigur, şi mici bănci locale ca spre ex.: Banca Gherdap, Banca Comercială Bulgară, Banca Unirea, Banca Viitorul, Banca de Nord, etc., dintre care unele, deşi anemiate de evenimente, fiinţează şi astăzi.

In prezent, activează şi îşi publică bilanţurile în organul oficial al Consiliului superior bancar, următoarele bănci:

---

1) Infiinţată în 1915.

2) Infiinţată în Octomvrie 1913.

NUMELE BĂNCILOR	SEDIUL	Anul înfiinţării
Banca Caliacra[1]	Bazargic	1923
Banca Viitorul	„	1895
Banca de Industrie şi Comerţ dobrogean	„	1922
Casa de Credit a Agricultorilor din Caliacra[2] . .	„	1926
Banca Unirea[3]	Balcic	1894
Banca Durostorului	Silistra	1920
Banca de Credit Dunărean	„	1922
Banca comercială	„	1928
Casa de Credit a Agricultorilor din Durostor . . .	„	1925

Dintre băncile existente, cea mai veche este Banca Viitorul, înfiinţată în anul 1895, sub denumirea de *Bădaşnost*, cu un capital iniţial de 30.000 leva, mărit succesiv până la 12.000.000 lei.

După situaţiile încheiate la 30 Iunie 1937, date publicităţii, *fondurile proprii* ale băncilor mai sus citate erau următoarele :

B A N C A	Capital	Fond de rezervă	Alte fonduri	Total
Banca Caliacra	10.000.000	1.852.872	105.160	11.958.032
Banca Viitorul	12.000.000	849.360	416.916	13.266.276
Banca de Industrie şi Comerţ dobrog.	16 000.000	—	4.242.734	20.242.734
Casa de Credit a agric. din Bazargic .	4.589.567	—	—	4.589.567
Banca Unirea	2.000.000	299.647	—	2.299.647
Banca Durostorului	8.000.000	23.356	2.298.078	10.321.434
Banca de Credit dunărean	10.000.000	141.633	1.303.789	11.445.422
Banca Comercială	1.320.000	31.641	—	1 351.641
Casa de Credit a agric. din Silistra .	1.000.000	—	—	1.000.000
Total lei . .	64.909. 67	3.198.509	8.366.677	76.474.753

Este de reţinut că, în conformitate cu dispoziţiunile legii pentru organizarea şi reglementarea comerţului de bancă din 1934, stabilindu-se un capital minim pentru bănci — după localităţile unde funcţionează şi după forma juridică de constituire, — băncile-societăţi anonime cu un capital sub 10.000.000 lei, sunt obligate să-şi mărească capitalul, fie prin noi aporturi ale acţionarilor, fie prin fuzionarea cu alte instituţii, evitând astfel punerea în lichidare forţată. In cursul anului 1936, *Banca Ţăranilor* din Durostor a fuzionat cu Banca de Credit Dunărean.

[1] Are şi o sucursală la Silistra, înfiinţată la 1 Iulie 1936.

[2] In lichidare.

[3] In lichidare, conform hotărîrii Consiliului superior bancar.

Sub raportul finanţării streine, cifrele sunt următoarele (concentrate pe întreaga regiune):

1. *Creditori:*

din ţară	16.102.436	
din străinătate	2.642.497	18.744.933

2. *Angajamente din reescont:*

la Banca Naţională a României	31.715.181	
la alte instituţiuni	402.400	32.117.581
3. *Efecte de plată:*		64.000
4. *Fonduri de pensii ale funcţionarilor:* . . .		289.202
Total lei . . .		51.215.816

Din totalul fondurilor streine, reescontul la Banca Naţională a României reprezintă 62,74 %; raportul fondurilor proprii la totalul mijloacelor de lucru este de aproximativ 60 %.

Creditorii „din streinătate“ apar la o singură bancă ce are intense legături cu Sofia (în special cu *Bălgarska Târgovska Banka*), iar cei „din ţară“ sunt proveniţi, în cea mai mare parte, din depuneri spre fructificare la vedere şi la termen.

Compoziţia activului băncilor sud-dobrogene este următoarea:

1. *Disponibilităţi lichide:*

Numerar în cassă	1.897.537
Disponibil la B. N. R., C. E. C., etc. . .	1.230.280
Portofoliu de titluri româneşti	4.092.562
Total lei . .	7.220.379

2. *Plasamente cu diferite grade de lichiditate:*

Portofoliu de scont	40.470.969
Debitori	26.996.334
Debitori conversionişti	40.158.882
Imprumuturi pe termen lung	10.182.485
Total lei . .	117.808.670

3. *Imobilizări:*

Imobile	7.779.594
Mobilier	736.527
Total lei . .	8.516.121

4. *Pierderile rezultate din aplicarea legei conversiunii* sunt trecute în bilanţuri cu cifra totală de lei 8.425.859; este un gol important (aproape 13⁰/₀ din capital), care va trebui eliminat din activ prin prelevări din fondurile proprii şi din beneficiile viitoare sau prin aranjamente cu creditorii, în cadrul art. 52 din legea conversiunii.

Rezultatele de gestiune sunt deficitare, din cauza regiei ridicate şi a veniturilor mici determinate de îngheţarea plasamentelor. La data de 30 Iunie 1937, totalul veniturilor a fost de 3.686.801 lei, în timp ce cheltuelile, amortismentele obligatorii şi dobânzile plătite creditorilor, au însumat 4.119.283 lei.

In afară de băncile locale, mai activează în această parte a ţării şi *sucursalele marilor bănci* din capitala ţării şi anume: *Banca Românească* şi *Banca de Scont a României.* Totalul împrumuturilor acestor bănci (scont şi împrumuturi sub toate formele), figurând în situaţiile primului semestru al anului 1937, au fost de aproape 30.500.000 lei; faţă de resursele mari de care dispun centralele lor, acestor bănci le revine rolul finanţării industriilor şi al întreprinderilor care au nevoie de credite pe termen lung.

In special, în Dobrogea sudică ele au contribuit, împreună cu băncile locale, la întărirea elementelor româneşti recent colonizate, precum şi la finanţarea operaţiunei de trecere în proprietatea lor a bunurilor populaţiunii turceşti care a emigrat. Este profund regretabil că o parte din aceste bunuri au intrat în stăpânirea Bulgarilor, cărora li s'au deschis credite speciale de băncile din Bulgaria, prin intermediul câtorva bănci locale cu caracter iredentist şi naţional-bulgar. Se pare că guvernanţii noştri nu au dat, chiar dela început, atenţiunea necesară importantei probleme a emigrării Turcilor, care putea duce nu numai la schimbări fundamentale în structura etnică a Dobrogei meridionale, dar şi la întărirea economică a Bulgarilor; numai astfel se poate explica trecerea în mâinile acestora — în prima perioadă a emigrărilor — a peste 10.000 ha. de terenuri arabile şi de peste 1000 de case. Abia în anul 1936, prin „convenţiunea pentru reglementarea emigrării populaţiei turceşti din Dobrogea“, încheiată la 4 Septemvrie între guvernul român şi turc, s'a statuat că „prin însăşi faptul prezentării cererii de emigrare, proprietatea bunurilor imobile rurale trece în posesia Statului român, bunurile urbane rămânând la libera dispoziţie a proprietarilor“. Discriminarea relativă la dreptul de preemţiune al Statului, limitat numai în ceiace priveşte proprietatea rurală, a avut rezultate nefaste întărind şi mai mult proprietatea imobiliară bulgă-

rească la orașe; s'a salvat însă, într'o măsură apreciabilă, proprietatea rurală. Băncile locale românești și sucursalele marilor bănci din București au reușit să contracareze acțiunea băncilor bulgărești, finanțând operația de cumpărare a bunurilor rurale de către coloniștii și localnicii români. Prețul hectarului, inclusiv construcțiile, cu excepția celor ce au aparținut comunităților și *Evkafului*, a fost fixat la 6000 de lei. Transferul prețului se face prin creditarea la Banca Națională a unui cont al guvernului republicei turcești, care îl utilizează la cumpărări de mărfuri românești.

* * *

Un loc aparte îl ocupă, în organizația de credit a Dobrogei sudice, *Banca Națională a României*, institutul nostru de emisiune și scont, cu cele două agenții ale sale dela Bazargic și Silistra. Inființate în anul 1913, aceste agenții au început a activa din primele zile ale anului următor. Situația *avansurilor* făcute pieții la finele anului 1914, era următoarea:

AGENȚIA	SCONT			LOMBARD		
	Acordat	Achitat	Sold	Acordat	Achitat	Sold
Bazargic . .	1.452.459	978.065	474.394	—	—	—
Silistra . . .	94.560	88.048	6.512	22.600	11 100	11.500
Total . .	1.547.019	1.066.113	480.906	22.600	11.100	11.500

Activitatea de alimentare cu numerar a comerțului, industriei și agriculturii, a crescut necontenit și paralel cu necesitățile locale; la finele anului 1937, *plasamentele* agențiilor B. N. R. au figurat în bilanțuri, astfel:

PLASAMENTE	Bazargic	Silistra	Total
Portofoliu de scont	34.702.015	13.468.022	48.170.037
Datorii în conversiune	7.054.567	11.643.400	18.697.967
Imprumuturi pe lombard	230.120	624.800	854.920
Portofoliu gerat pentru Stat [1]) . . .	402.655	1.140.166	1.542.821
Total Lei . .	42.389.357	26.876.388	69.265.745

Totalul *creditelor de scont* acordate băncilor locale era, la data de mai sus, de 124.900.000 lei; utilizarea lor s'a făcut însă cu oarecare prudență, garanțiile solicitatorilor trebuind să fie de primul ordin.

[1]) Conform *Planului de stabilizare monetară* din 7 Februarie 1929.

C) CASELE DE IMPRUMUT PE GAJ

Aceste Case au luat ființă în anul 1915 prin „legea pentru înființarea Caselor de împrumut pe gaj agricultorilor şi industriaşilor“ din 11 Martie (modificată în 1917, 1919, 1922, 1925 şi 1929). Scopul legii a fost de a creia organisme controlate de Stat, prin Ministerul de Finanțe, în fiecare capitală de județ, care să acorde împrumuturi pe bază de garanții reale: gaj de producte înmagazinate, de recolte prinse de rădăcini, materii prime, rente, obligațiuni şi acțiuni sigure. In perioada postbelică, aceste instituții au avut un rol important în refacerea satelor şi inventarului agricol distrus de răsboiu. Imprumuturile se acordau de un comitet local, în limita unui acreditiv deschis la *Banca Națională a României*, care făcea şi serviciul de încasări şi plăți şi de administrație a Caselor județene. Iată *evoluția creditelor şi avansurilor acordate* prin Casele de gaj din Bazargic şi Silistra, în ultimii cinci ani (soldurile la finele anilor):

ANUL	BAZARGIC		SILISTRA		TOTAL	
	Credite	Avansuri	Credite	Avansuri	Credite	Avansuri
1933	10.000.000	9.949.619	3.000.000	2.367.102	13.000.000	12 316.721
1934	10.000.000	9.748.736	3.000.000	2.249.067	13.000.000	11.997.803
1935	10.000.000	9.348.638	3.000.000	2.149.022	13.000.000	11.497.660
1936	10.000.000	9.284.214	3.000.000	2.243.643	13.000.000	11.527.857
1937	10.000.000	9.872.081	3.000.000	2.960.024	13.000.000	12.832.105

Prin legea pentru înființarea *Institutului Național de Credit Agricol*, din 1 Aprilie 1937, s'a prevăzut că fondurile neplasate şi plasamentele Caselor de gaj trec la această nouă instituție, în contul capitalului subscris de Stat. Este probabil că în locul Caselor desființate, Institutul îşi va creia sucursale pentru a continua, cu mijloace mult sporite, opera de finanțare a agricultorilor.

* * *

Din cele arătate, rezultă că organizația de credit din Dobrogea meridională se găseşte într'un *moment critic*.

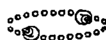
Ilichiditatea plasamentelor, golurile produse de legea conversiunii, precum şi climatul de neîncredere care împinge la prudență în acordarea de noi împrumuturi, pun probleme care vor trebui neîntârziat rezolvate. Se impune în special:

a) o politică de concentrare a forțelor financiare locale;

b) o epurare a unităţilor cooperatiste de credit, cu menţiunea şi întărirea celor mai puternice;

c) o conducere pricepută, pusă nu numai în slujba intereselor comerciale ale instituţiei, ci şi în slujba intereselor permanente ale Statului, cu scopul final: *repunerea elementului etnic românesc in drepturile sale istorice.*

Bucureşti, 31 Mai 1938.

Anexa I

Cooperativele de credit din jud. Durostor

NUMELE	SEDIUL	Anul înfiinţării
Isbânda	Silistra	1926
Invăţătorul durostorean	„	1931
Silistra	„	1914
Banca Invăţăt. din Durostor	„	1931
Istrul	Ostrov	1905
Regele Carol I	Turtucaia	1914
Prima bancă populară	„	1910
Principele Mihai	Acadânlar	1925
Speranţa	Aidemir	1902
Alfatar	Alfatar	1815
Micul agricultor	Almalâu	1904
Solidaritatea	Acbunar Mic	1922
Spiru Haret	Babuc	1914
Sf. Arh. Mihail şi Gavril	Bugeac	1907
Plugarul	Cadichioi	1921
Isvorul	Cainargeaua Mare	1925
Kiuciuk-Kainargi	„ Mică	1916
Viaţa	Calipetrova	1917
Canlia	Canlia	1904
Speranţa	Carageat	1922
Albina	Caraomer	1907
Principele Mircea	Caraorman	1914
Ţăranul	Carvan	1907

NUMELE	SEDIUL	Anul înfiinţării
Infrăţirea	Chioseaidin	1922
Progresul	Cocina	1914
Unirea	Cociular	1921
Toiagul Bătrâneţilor	Coslugea	1904
Unirea	Cuiugiuc	1911
Inflorirea Deliormanului	Curtbunar	1924
Mircea cel Bătrân	Doişmular	1906
Invierea	Esechici	1910
Eminescu	Gârliţa	1907
Pr. Nicolae	Galiţa	1908
Ion Cămărăşescu	Garvan Cioara	1904
Frăţie	Cetalgea Mare	1915
Mircea cel Bătrân	Hadâr Celebi	1915
Progresul	Haschioi	1907
Unirea Plugarilor	Hogechioi	1922
Mircea	Lipniţa	1903
Regina Maria	Pandaclia	1914
Carol I	Popina	1906
Sf. Gheorghe	Satu Nou	1908
Increderea	Satu Vechi	1914
Balcanul	Siniru Nou	1923
Inainte	Srebârna	1914
Carpaţi	Topci	1916

Anexa II

Cooperativele de credit din jud. Caliacra

NUMELE	SEDIUL	Anul înfiinţării	NUMELE	SEDIUL	Anul înfiinţării
Asoc. funcţion. com. şi jud.	Bazargic	1935	Frontiera	Cadieva	1928
Bazargic	„	1924	Unirea	Cuiugiuc	1926
B-ca Corp. didact.	„	1929	Inălţarea Domnul.	Carali	1916
Dobrogea	„	1914	Infrăţirea	Esibeiu	1914
Progresul învăţăt.	„	1932	Caliacra	Suiuciuc	1923
Româno-turcă	„	1921	Prinţul Carol	Ghelengic	1926
Dobrogea Nouă	„	1936	Petia	G-l St. Poetaş	1927
Unirea	Balcic	1926	Lumina	Preselenţi	1929
Cavarna	Cavarna	1925	G-l Rasoviceanu	Rasoviceni	1929
Eroii	Balcic	1924	Stejarul	Stejarul	1929
Armanul	Arman	1926	G-l Dragalina	Şabla	1925
Mircea cel Bătrân	Arnautcuius	1926	Furnica	Spasova	1935
Brâncoveni	Brâncoveni	1928	Regele Carol I	Vladimireşti	1914
Isvorul	Carasular	1926	Oltenia	Prisăcani	1924

Anexa III

Bilanţul cooperativelor de credit din Dobrogea sudică încheiat la 31 Decemvrie 1936

CONTURILE	Orăşeneşti	Săteşti	Total
ACTIV			
Numerar şi disponibil la diverse instituţii	4.242.868	941.529	5.184.397
Efecte publice şi participaţiuni . . .	567.297	1.501.975	2.069.272
Debitori	24.106.485	2.994.126	27.100.611
Datorii în conversiune	6.983.442	14.768.874	21.752.316
Reduceri la datoriile în conversiune .	13.744.972	442.350	14.187.322
Ajutorul Statului pentru asanare . . .	913.133	9.641.328	10.554.461
Mărfuri în comision	6.490.813	—	6.490.813
Imobile, mobilier, materiale	2.027.342	1.049.903	3 077.245
Conturi diverse	3.170.945	751.839	3.922.784
Pagube nete	122.780	1.361 222	1.484.002
Total activ . .	62.370.077	33.453.146	95.823.223
PASIV			
Capital social	18.121.988	11.220.919	29.342.907
Fonduri de rezervă	2.325.312	827.047	3 152.359
Alte fonduri	7.802.844	976.689	8.779.533
Creditori:			
— depuneri spre fructificare . . .	7.915.306	9.657.469	17.572.775
— organizaţii cooperatiste	7 051.013	6.447.488	13.498.501
— alţi creditori	8.610.300	3.253.480	11.863.780
Conturi diverse	9.803.000	1.039.302	10.842.302
Venituri nete	740.314	30.752	771.066
Total pasiv . .	62.370.077	33.453.146	95.823.223

Anexa IV

Bilanțul băncilor comerciale locale din Dobrogea sudică

ACTIV încheiat la 30 Iunie 1937 PASIV

CONTURILE	LEI	CONTURILE	LEI
Acționari	1.877.500	Capital social	64.909.567
Numerar în cassă . . .	1.897.537	Fonduri de rezervă . . .	3.198.509
Disp. la BNR., CEC. etc	1.230.280	Fonduri pentru amortizări .	8.365.677
Portofoliu de titluri român.	4.092 562	Fond. de pensie și ajut. funcț.	289.202
Portofoliu de scont . .	40.470.969	Dob. revalorizate cf. leg.conv.	4.419.026
Debitori	26.996.334	Depuneri spre fructificare .	9.052.712
Debitori în conversiune .	40.158.882	Creditori din țară	16.102.436
Pierderi din conversiune .	8.425.859	Creditori din străinătate . .	2.642.497
Imprumuturi pe term. lung	10.182.485	Angaj. de reescont. la BNR.	31.715.181
Imobile	7.779.594	Ang. de reesc. la alte instituții	402.400
Mobilier	736.527	Efecte de plată	64.000
Conturi diverse	4.449.708	Conturi diverse	7.475.584
Conturi tranzitorii . . .	8.353	Conturi tranzitorii	102.281
Cont. de rezultate negative	4.119.283	Conturi de rezultate positive	3.686.801
Total . .	152.425.873	Total . .	152.425.873

CONTURI DE GARANȚII:

Efecte comerciale în gaj	8.530.562
Ipoteci, cesiuni, mărfuri și garanții diverse . .	97.872.914
Titluri în gaj	7.381.000

REALIZĂRI TEHNICE ŞI ECONOMICE IN CADRILATERUL DOBROGEAN

de Prof. C. BUDEANU
şi
Ing. ALEXANDRINA PETRESCU

Cadrilaterul dobrogean, format din judeţele Caliacra şi Durostor, reprezintă o suprafaţă teritorială de 7726 km², adică 2,62 % din suprafaţa totală a României.

Populaţia Cadrilaterului, care este de cca. 2,1% din aceea a întregei ţări, se repartizează într'o proporţie de aproximativ 19 % populaţie urbană şi 81 % populaţie rurală [1]).

Această regiune, reintegrată în graniţele patriei mame în anul 1913, a căpătat o importantă desvoltare tehnico-economică sub impulsiunea administraţiei româneşti şi în cadrul economiei noastre generale.

De altfel realizările de până acum în acest domeniu pot fi privite ca lucrări în curs a unui program în extensiune.

In cele ce urmează vom relata principalele realizări referitoare la căile de transport construite în ultimii 25 ani şi diversele aspecte ale desvoltărei industriale, economice şi edilitare din Cadrilater.

1. *Drumuri* [2]). Aceste lucrări sunt separate în două etape de războiul pentru desrobirea neamului din 1916—1918.

In intervalul 1913—1916 s'au executat în judeţul Caliacra cca. 163 km. drumuri noi, învestindu-se un capital de aproximativ 2.445.000 lei antebelici. Valoarea actuală a acestor lucrări este de cel puţin 65.000.000 lei.

In intervalul 1918—1938 s'au executat în acelaş judeţ următoarele lucrări:

a) Refaceri de şosele pe o lungime totală de cca. 280 km., pentru care s'a învestit un capital de aproximativ 38.100.000 lei.

b) Construcţii din nou împietruite pe o lungime totală de cca. 85 km., pentru care s'a învestit aproximativ 25.800.000 lei.

---

[1]) După datele recensământului general din 1930.

[2]) După datele Direcţiunii tehnice de lucrări publice din Ministerul Lucrărilor Publice şi al Comunicaţiilor.

c) Lucrări nouă în terasamente pe o lungime totală de cca. 98 km. care au costat 980.000 lei.

In județul Durostor s'au construit cca. 272 km. șosele județene și comunale, a căror valoare totală se ridică la aproximativ lei 39.300.000.

Așa dar din 1913—1938 în cele 2 județe ale Cadrilaterului s'au executat lucrări pe o lungime totală de cca. 900 km., învestindu-se aproximativ un capital de 170.000.000 lei.

In afară de cele de mai sus, s'au proectat lucrări nouă de poduri și drumuri, care vor face obiectul viitoarelor campanii de lucru.

2. *Noi căi de comunicație.* — Problema noilor căi de comunicație cuprinde cele 3 mijloace de transport în comun: căile ferate, liniile de autobuze și calea aeriană.

In perioada dinainte de războiu s'a realizat legătura de cale ferată cu linia Cernavodă—Constanța în următoarele etape[1]:

Porțiunea Mircea-Vodă—Cobadin, 33 km. + 753 m., a fost pusă în construcție încă din anul 1912 prin Regimentul de Căi Ferate.

Porțiunea Cobadin—Bazargic, 80 km. + 682 m., din cari aproximativ 43 km. pe teritoriul Cadrilaterului dobrogean, a fost studiată complect până în Martie 1914 și executată într'un interval de 8 luni, astfel încât întreaga linie Bazargic—Mircea-Vodă a putut fi dată în circulație în Decembrie 1915. Menționăm că această lucrare cuprinde 35 poduri și podețe din zidărie de piatră și 5 stațiuni prevăzute cu câte 3 cantoane.

Concomitent cu lucrările secțiunii Cobadin—Bazargic, s'au restaurat clădirile și s'a reconstruit linia Bazargic—punctul de frontieră Boteni, în lungime de 16 km.

Costul celor 43 km. construcție nouă și 16 km. linie reconstruită de cale ferată, cuprinse în Cadrilater, depășește, după evaluările din 1928, suma de 200 milioane lei.

In afară de aceste lucrări executate, s'au mai studiat următoarele:

a) Linia Bazargic — Ghelengic — Balcic în lungime de 36 km.

b) Linia Arman—Balcic.

c) Linia Mangalia—Caliacra—Cavarna—Balcic, ca o prelungire a liniei Constanța—Carmen—Sylva—Mangalia, urmând cât mai mult posibil litoralul. In acest scop s'au proectat 3 trasee, unul direct în lungime de 70 km. și alte 2 variante de 83, respectiv 86 km. din ce în ce mai apropiate de țărm.

---

[1]) După datele procurate dela Regia Autonomă C. F. R.

Referindu-ne la traficul în Cadrilaterul dobrogean, dăm următoarele câteva cifre pentru anul 1937:

Vagoane complecte predate: 7073, reprezentând 97.192 tone;
Vagoane complecte sosite: 5236, reprezentând 43.357 tone;
Colete predate: 25.104, reprezentând 1.001.470 kgr.
Colete sosite: 85.134, reprezentând 6.533.470 kgr.

După război au fost puse în exploatare diverse linii de autobuze, atât de către căile ferate cât şi din iniţiativă particulară.

In momentul de faţă căile ferate deservesc următoarele linii:

a) Linia Bazargic—Balcic de 37 km., cu un trafic de cca. 53.000 călători pe an;

b) Linia Bazargic—Cavarna cu un trafic de cca. 22.000 călători pe an. In Bazargic s'a construit şi un garaj în valoare de lei 150.000.

Pentru anul 1939 se prevede realizarea următoarelor trasee:

— Pentru transportul călătorilor şi bagajelor cu autobuze:

c) Linia Constanţa—Bazargic, 97 km.
d) Linia Bazargic—Silistra—Turtucaia, 161 km.
e) Linia Mangalia—Cavarna, 55 km.

— Pentru transportul mărfurilor cu autocamioane:

f) Linia Bazargic—Silistra—Turtucaia, 161 km., cu legătură spre Bucureşti.

Din iniţiativă particulară Cadrilaterul dobrogean mai e deservit de următoarele *linii de autobuze:* Bazargic—Silistra, Bazargic—Constanţa, Bazargic—Armutlia, Bazargic—Carapcea şi Bazargic—Carali.

Pentru deservirea legăturilor aeriene s'au construit *2 aeroporturi*, unul la Bazargic şi altul la Balcic. Din Aprilie până în Octombrie se face curse de avioane sigure şi regulate Balcic—Constanţa şi Balcic—Bazargic—Bucureşti. Datorită transportului aerian, timpul în care se parcurge această ultimă distanţă s'a redus dela 7 ore la o singură oră.

3. *Portul Balcic*[1]. Pentru amenajarea portului Balcic s'au proectat lucrări a căror valoare se va ridica la cca. 120.000.000 lei.

O specificare amănunţită asupra acestora se găseşte în studiul d-lui Ing. V. Cotovu asupra portului Balcic. Construcţia acestui port are o deosebită importanţă pentru Cadrilater, deoarece prin dirijarea

[1]) După datele primite dela d-l Ing. V. Cotovu.

exportului la Balcic, în loc de Constanța, produsele din regiune vor fi degrevate de o mare parte de cheltuelile actuale de transport.

Lucrările de amenajare ale portului Balcic au început în anul 1934, realizându-se până în prezent: digul de apărare al portului, paserela pentru acostarea vaselor şi dragarea unei zone de 2 ha.

Valoarea lucrărilor executate până în prezent depăşeşte suma de 20.000.000 lei.

4. *Telegraf, telefon.* In ultimii 25 ani s'au executat în Cadrilater cca. 600 km. linii telegrafice, investindu-se un capital de aproximativ 10.000 000 lei. Deasemenea s'au instalat linii telefonice pe o lungime de 570 km. de traseu, ceeace corespunde la 750 km. de circuit. In oraşul Bazargic s'a făcut o instalație mai mare, utilizând sistemul de curenți purtători.

5. *Dezvoltarea industrială şi comercială*[1]. Inainte de 1914 se găseau în Cadrilater un număr de 892 întreprinderi de toate categoriile. Intre 1914—1930 acest număr a crescut până la 5236. Urmează deci că în acest interval de timp desvoltarea tuturor ramurilor de activitate a fost foarte vie. Astfel numărul întreprinderilor industriale, cuprinzând exploatarea subsolului, industria metalurgică, a lemnului, construcțiilor, textilă, alimentară, chimică, hârtie, tipar, etc. a crescut din 1914 până în 1930 de la 430 întreprinderi până la 2368. Deasemenea numărul de întreprinderi comerciale, precum sunt cele referitoare la comerțul alimentar, hoteluri, restaurante, cârciumi, cafenele, articole de îmbrăcăminte şi confecțiuni, materiale de construcții şi mobile, maşini agricole şi industriale, produse chimice şi droguri, produse agricole şi animale, târguri, oboare, etc., s'a ridicat dela 406 la 2550. Pe de altă parte numărul întreprinderilor de credit, bănci, cooperative, asigurări, întreprinderi auxiliare, a sporit de la 22 la 85.

In legătură cu întreprinderile industriale menționăm că forța motrice instalată pentru deservirea acestor industrii se ridică la 5500 CP, din care cca. 85 % se referă numai la industria alimentară.

Investițiunile făcute numai în industria alimentară se pot evalua la cca. 70.000.000 lei, valoarea producției anuale a acestei industrii ridicându-se la aproximativ 130.000.000 lei.

Personalul utilizat de toate întreprinderile din Cadrilater se repartizează astfel: 52 % revine întreprinderilor industriale, 39 % între-

---

[1]) După datele procurate de d-l Ing. şi Dr. N. Arcadian.

prinderilor comerciale şi restul de 9 % celorlalte categorii de întreprinderi.

6. *Mişcarea generală economică*[1]. Indeletnicirea principală a locuitorilor din Cadrilater este agricultura şi creşterea vitelor, pe lângă care, după cum am văzut mai sus, au căpătat o frumoasă desvoltare comerţul şi industria.

In Cadrilater repartiţia proprietăţii rurale este cam următoarea: dintr'un total de 289.932 ha. teren arabil, mica proprietate deţine 59 %, iar marea proprietate 41 %. Cerealele cultivate în Cadrilater sunt: porumbul, orzul, grâul, ovăzul, secara, meiul. Deasemenea se cultivă fâneţele, plantele alimentare şi plantele industriale. Din cauza condiţiunilor climaterice favorabile, o altă cultură, din ce în ce mai răspândită, este aceea a tutunului. Astfel în anul 1934 această plantă se cultiva numai în judeţul Caliacra în 15 comune pe o suprafaţă de cca. 260 ha., producţia fiind de 442 kg. la hectar. Pentru punerea în valoare a acestei culturi, Casa Autonomă a Monopolurilor Statului a învestit în Cadrilater o sumă de cca. 50.000.000 lei, amenajând depozitele de fermentare din Bazargic şi Silistra, depozitele de tutunuri din Turtucaia şi Balcic, locuinţele din Silistra şi Turtucaia.

In afară de agricultură populaţiunea rurală se ocupă cu creşterea vitelor şi stupăritul.

O altă ramură de activitate este pescuitul, care se practică pe o scară foarte întinsă la Cavarna, Caliacra, Balcic şi Sabla.

In legătură cu agricultura a luat o foarte mare extindere comerţul de cereale. In acest scop Camera de Comerţ şi Industrie a înfiinţat numai în judeţul Caliacra 5 oboare de cereale înzestrate cu toate instalaţiunile necesare. Comerţul de vite se face în târgurile săptămânale. Comerţul de coloniale, manufactură, galanterie şi mărunţişuri, fierărie, maşini agricole, automobile, comerţul de cherestea şi materiale de construcţii, articole de pielărie şi încălţăminte sunt deasemenea în continuă desvoltare.

Dintre industrii, cea mai importantă este a morăritului. Astfel în judeţul Caliacra găsim instalate în 1934: 5 mori sistematice cu o producţie toală, în 24 ore, de 18 vagoane, 30 mori acţionate de motoare cu o producţie de 20 vagoane în 24 ore, 6 mori cu aburi cu o producţie totală de 3 vagoane, 26 mori de apă cu o producţie totală de 3 vagoane şi 27 mori de vânt, măcinând numai uruială.

---

[1] Date extrase din „Mişcarea economică din circumscripţia Camerei de Comerţ şi de Industrie“ — Secţia Bazargic — pe anul 1934.

Notăm apoi printre industriile în desvoltare în regiunea Cadrilaterului aceea a uleiurilor vegetale, a brânzeturilor şi alte produse alimentare.

O altă industrie importantă este a covoarelor, care a ajuns la un frumos renume pe piaţa Bucureştilor. S'au amenajat deasemeni în Cadrilater turnătorii, tăbăcării, blănării, ţesătorii în păr de capră etc.

Pentru asigurarea creditului funcţionează, în afară de băncile locale, sucursalele băncilor din capitală, precum: Banca Naţională a României, Banca Românească, Banca de Scont a României.

Portul Balcic şi schela Cavarna servesc ca puncte pentru încărcarea cerealelor pentru export şi cabotaj.

In momentul în care vor fi terminate lucrările de amenajare ale portului Balcic, se va putea exporta prin acest punct surplusul de produse care, în timpul întreruperii navigaţiei fluviale pe Dunăre, se exportă încet şi cu mari greutăţi prin portul Constanţa. Activitatea acestui port va intensifica deci în mare măsură mişcarea economică a Cadrilaterului.

7. *Desvoltări urbane.* Stadiul realizărilor edilitare în oraşele Bazargic, Balcic şi Cavarna se poate rezuma precum urmează:

a) In oraşul *Bazargic* s'au construit în ultimii 25 ani importante edificii publice ale Statului, printre care cităm: palatul administrativ, a cărui construcţie este terminată în roşu, palatul Băncii Naţionale, Spitalul judeţean, depozitul de fermentare C. A. M., Camera de Comerţ, ocolul silvic, oborul de cereale, oborul de vite, ferma agricolă, cazărmile, liceul de băeţi, internatul liceului, şcoala profesională, etc.

Deasemenea s'au construit o serie de edificii comunale precum: şcoli, dispensare, hale, abator, garaj pompieri, etc.

In acest oraş, în care înainte de 1913 aproape nici nu existau pavaje, s'a executat după acea dată pavarea străzilor cu piatră cubică de granit şi cu piatră spartă şi pavarea trotoarelor duble cu plăci de ciment, plăci de piatră şi piatră brută.

In anul 1937 s'a realizat electrificarea oraşului, despre care vom trata mai detaliat în capitolul următor.

Din iniţiativă particulară s'a construit în oraşul Bazargic un număr de peste 1800 imobile, cu o valoare globală de cca. 250.000.000 le.

b) In oraşul *Balcic*, port la mare şi staţiune balneo-climaterică, s'au construit în ultimii 25 ani însemnate edificii publice, precum:

localul primăriei, halele, muzeul, baia, cazinoul, spitalul, cazărmi, aeroport, etc.

Deasemeni s'au impietruit străzi, s'au pavat cu plăci de piatră trotuare duble, s'a executat canalul colector, s'a construit şoseaua de legătură cu Teche şi s'a electrificat oraşul, după cum se va vedea mai departe.

Datorită iniţiativelor particulare s'au construit cca. 50 vile, învestindu-se aproximativ 30.000.000 lei.

Nu se poate vorbi despre Balcic, fără a se menţiona frumuseţea regiunii, dulceaţa climei şi variaţia vegetaţiei. In acest colţ pitoresc s'a realizat o operă de artă, care va rămâne deapururi drept scumpă amintire generaţiilor viitoare, anume palatul regal cu minunatele lui grădini, în care se odihneşte plină de o nesfârşită dragoste, inima primei Regine a României întregite.

c) La 15 km. depărtare de Balcic se găseşte Cavarna, oraş comercial şi port la mare, care este în curs de desvoltare. Până în prezent s'a executat o parte din lucrările de împietruire a străzilor, iar din iniţiativă particulară s'au ridicat vre-o 35 vile, învestindu-se cca. 5.000.000 lei şi s'au clădit vre-o 20 case mari, învestindu-se aproximativ aceeaşi sumă.

Printre lucrările artistice ridicate în Cadrilater, notăm următoarele: monumentul şi cimitirul eroilor din Bazargic, monumentul Reginei Maria din Balcic, monumentul Murgoci din Balcic, bustul N. Filipescu din Bazargic, monumentul eroilor din Cavarna.

8. *Lucrări de electrificare.* Cum în stadiul actual de civilizaţie o regiune nu poate fi pusă în valoare din nici un punct de vedere dacă nu dispune de avantajele pe care le procură utilizarea electricităţii în diversele domenii de activitate, era firesc ca şi în Cadrilater să se caute rezolvarea acestei probleme.

a) După slabe încercări de electrificări reduse şi izolate în oraşele Silistra şi Bazargic, în anul 1933 primăria oraşului Balcic a concesionat Soc. „Creditul pentru Intreprinderi electrice" din Bucureşti alimentarea cu energie electrică a acestui oraş. Societatea concesionară a construit în acest scop o uzină termică cu motoare Diesel având o putere instalată de 220 C. P. şi a executat o reţea, care astăzi se întinde pe o lungime de 12,5 km, alimentarea oraşului făcându-se la tensiunea de 380/220 Volţi.

Deasemenea s'au mai instalat 2 km. de reţea de înaltă tensiune 3 × 15.000 V. pentru alimentarea platoului de la nordul oraşului.

Trebue relevat cu această ocazie că societatea concesionară a dat o deosebită importanţă realizării acestei lucrări, căutând ca, în afară de asigurarea unei perfecte alimentări cu electricitate, să împodobească oraşul cu o frumoasă construcţie a uzinei, executată în stilul specific acestei bătrâne localităţi.

Luminatul public al oraşului este asigurat printr'un număr de cca. 170 lămpi de câte 60 şi 300 w. Cum această localitate este însă în cursul unei frumoase desvoltări, se poate prevedea, şi din punctul de vedere al electrificării, o însemnată extindere într'un viitor apropiat.

b) Oraşul Silistra continuă să fie alimentat, sub forma de concesie, de o altă societate care a făcut primele începuturi de electrificare a oraşului.

Puterea instalată a fost majorată, după concesionare, de la 180 CP la 370 CP., alimentarea oraşului făcându-se sub forma de curent-continuu 2X220 V. Reţeaua se întinde pe o lungime de 15 km, iar luminatul public numără 400 lămpi, având o putere totală instalată de 26 kw.

c) In anul 1936 Primăria oraşului Bazargic a concesionat Soc. „Creditul pentru Intreprinderi Electrice" alimentarea cu electricitate a acestui oraş.

In acest scop societatea concesionară a construit o uzină termică cu motoare Diesel, având o putere instalată de 700 CP. şi a executat o reţea subterană de transport 6000 v, 3,5 km şi o reţea aeriană de distribuţie de curent alternativ 380/220 V, pe o lungime de 22,7 km. Luminatul public al oraşului este asigurat de un număr de cca. 370 lămpi de 60 şi 200 w. Intreaga instalaţie este din nou efectuată, construită pe principii tehnice cu totul moderne şi amenajată spre a putea deservi întreaga populaţie a oraşului pentru toate nevoile sale de lumină şi forţă motrice.

d) In toamna anului 1937 Soc. „Creditul pentru întreprinderi electrice" a elaborat un anteproect de electrificare a întregului judeţ Caliacra, care a fost înaintat prefecturii acestui judeţ. Programul prevăzut în anteproect urma să se realizeze treptat pe măsura necesităţilor locale şi disponibilităţilor financiare, alimentarea judeţului făcându-se din cele 2 centre de electrificare existente: centrala electrică Bazargic şi centrala electrică Balcic. Până în prezent aceste 2 centrale asigură alimentarea cu energie electrică a unui număr de 36.261 locuitori. După executarea noilor lucrări prevăzute în anteproect, s'ar

mai putea deservi un număr de încă 50.000 locuitori, ceace ar face ca mai mult de jumătate din populaţia judeţului Caliacra să beneficieze de avantajele electrificării, atât pentru nevoile sale casnice şi agricole, cât şi pentru industriile care iau de obicei naştere în legătură cu agricultura.

Ulterior electrificarea s'ar putea estinde şi la restul populaţiei din această regiune atât de frumoasă şi totuşi atât de încercată în decursul veacurilor, încât desvoltarea ei a început abia din momentul realipirei la ţara noastră.

Rezumând realizările tehnice şi economice din Cadrilater, ajungem la următoarele constatări generale:

— Păstrându-se caracterul agricol al regiunii, s'a creiat ambianţa necesară pentru o dezvoltare economică generală menită de a da o nouă viaţă regiunii şi în special de a contribui la o cât mai raţională valorificare agricolă.

— Se urmăreşte un interesant program de realizare a drumurilor în concordanţă cu importanţa lor crescândă, datorită extinderii motorizării ca mijloc de transport.

— Tot în domeniul transporturilor, linia de cale ferată Megidia-Bazargic, construită până acum, cât şi liniile aeriene în funcţiune, asigură o legătură normală a Cadrilaterului cu restul ţării. Pe de altă parte, importanta amenajare a portului Balcic, azi în curs de lucru, va contribui la îmbunătăţirea şi intensificarea condiţiilor exportului din această regiune.

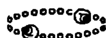
— In dezvoltarea economică generală, comerţul şi industria au căpătat o importantă impulsiune în cadrul condiţiilor particulare locale.

— Prin lucrările de electrificare executate până acum, în afară de importanta contribuţie adusă deja principalelor oraşe ale Cadrilaterului pe planul economic, social şi edilitar, sunt puse bazele unei raţionale electrificări a regiunii, care va contribui la accelerarea ritmului desvoltării diverselor ramuri de activitate locală.

— In cadrul dezvoltării generale se urmăreşte valorificarea pitorescului ce-l oferă coasta mării din această regiune şi în special oraşul Balcic. Deasemenea este în curs de realizare asanarea văii Batova, lucrare foarte costisitoare, însă de o mare importanţă pentru înlăturarea malariei. Se vor pune astfel în valoare frumuseţile naturale al văii Batova, dându-i posibilitate de desvoltare turistică şi se vor reda

agriculturii importante terenuri de cultură prin regularea cursului acestui râu şi secarea mlaştinilor existente.

In linii generale se poate spune că, în ultimii 25 ani, Cadrilaterul a fost pus în situaţiunea de a-şi ridica în mod armonios nivelul său economico-social.

INSTALAŢIILE PENTRU NAVIGAŢIA MARITIMĂ PE COASTELE CADRILATERULUI

de Ing. VIRGIL COTOVU

Din 490 km. lungime de ţărm românesc, Cadrilaterului îi revin 100 km.

In cea mai mare parte ţărmul românesc are un aspect monoton: lungi cordoane de nisip tighelate cu plăji nesfârşite, închizând vechi golfuri şi rectificând linia întortochiată a litoralului de altă dată; periferia de abia ieşită din apă a Deltei, sau ţărmuri lutoase abrupte, ceva mai înalte, cedând necontenit la asaltul valurilor, cu mult mai încet, acolo unde au la nivelul apei o bază de stâncă, de cele mai multe ori slabă.

Pornind dela uscat, dela punctul de graniţă cu Rusia Sovietică, din locul unde a fost Gura Oceacov a Limanului Nistrului, închisă complect în urma unor furtuni, în Aprilie 1936 — interesant şi demonstrativ fenomen pentru formarea cordoanelor şi închiderea lacurilor şi a limanelor, — trebue să trecem de Ilanlâc, vechiul punct de graniţă, ca să ajungem la aspectul aşa de pitoresc din regiunea Stânca, spre capul Caliacra, cu terase prăbuşite în multe etaje, cu crăpături distincte din care se ridică tufe de smochini, cu minuscule insule formate de stânci aproape de ţărm, cu arbuşti şi tufişuri înverzind în mare parte malurile, străjuite de vulturi pleşuvi ce-şi au cuiburile în locurile în care peretele drept de stâncă este inaccesibil.

Dela capul Caliacra linia ţărmului, care dela capul Midia a avut, abstracţie făcând de sinuozităţi, direcţia N S, coteşte brusc, în unghiu drept spre Balcic.

Toată această parte de coastă — Caliacra — Cavarna — Balcic priveşte spre Sud, este expusă toată ziua soarelui şi, prin înălţimea podişului, este protejată de vânturile de Nord.

Nu departe de Balcic, dela punctul de graniţă dela Ecrene, coasta îşi reia direcţia spre Sud.

In tot lungul coastei româneşti nu există golfuri destul de închise încât să alcătuiască porturi naturale.

După cum am spus, vechile golfuri adânc intrate în uscat au fost transformate, prin cordoane litorale, în lacuri.

Pentru a ajunge la ele, spre a le folosi pentru porturi, trebue să străpungem cordonul. Acesta, la Taşaul, are un km. lăţime.

Unele din aceste lacuri, cum este Mangalia, şi-au menţinut adâncimea. Altele ca Taşaulul, au adâncimi mici, fiind pline cu un mâl uşor de dragat.

Dar, pentru a putea ajunge la canalul din cordon, sunt necesare lucrări foarte importante în mare, unde trebue să se construiască un anteport, protejat de diguri foarte lungi.

Astfel de lucrări au fost începute recent, după un plan vast, la lacul Taşaul, pentru construirea unei baze navale, dar şi pentru desvoltarea unui port comercial cu posibilităţi de extindere oricât de mari.

Portul Balcicului, care va deveni portul maritim important al Cadrilaterului, este, ca şi Constanţa, un port la mare liberă.

Condiţiunile naturale la Balcic, pentru construirea portului, sunt foarte favorabile.

La Balcic, sectorul vânturilor primejdioase, adică acelea care vin dinspre larg şi pot produce valuri periculoase, este numai de 95°, dela E. 15′ S. la S. 20′ W.

La Constanţa sectorul este de 140°, iar plusul de 45° corespunde sectorului E—NE, pentru care vânturile sunt cu cel mai mare efect, corespunzând la cele mai vaste întinderi de mare liberă. Accesul la portul Balcicului va fi mai uşor ca la orice alt punct de pe coasta românească.

Adâncimile la Balcic cresc destul de repede. Cota de 10 m. se găseşte la 700 m. distanţă de ţărm. Pentru un port relativ mic, dat fiind traficul ce-l va avea, putem obţine o zonă protejată, suficient de întinsă, fără să fim nevoiţi a executa lucrări în ape prea adânci.

Date fiind fundurile de vază cu pietriş, obţinerea adâncimilor prin dragaje este lesnicioasă ; în plus, depunerile puţin importante.

Să vedem însă întrucât condiţiunile economice pot justifica investirea unui capital, totdeauna important la astfel de lucrări.

Deşi n'au existat la Balcic instalaţiuni portuale, în anii ce au precedat anexarea, traficul prin Balcic era apreciabil : 5000—6000 vagoane anual, în cea mai mare parte cereale. Acest trafic s'a menţinut în 1913 şi 1914 (circa 5000 vagoane), dar după războiu 'a decăzut cu totul, reducându-se în ultimii 15 ani la o medie de 600 vagoane anual. Au fost ani (1921—1930—1935) când operaţiunile au fost nule.

Această scădere se explică prin atragerea exportului de cereale din zona ce forma hinterlandul Balcicului, prin linia ferată Bazargic—Constanţa, în acest din urmă port, date fiind instalaţiile ce posedă şi organizarea comerţului de cereale.

La Balcic, fără diguri de adăpostire şi puncte de acostare, operaţiunile se făceau primitiv, discontinuu şi costisitor. Vasele stăteau departe de mal, marfa era încărcată la o punte în ceamuri, şi din acestea în vas. Imediat ce vremea devenea rea, operaţiunea se întrerupea, şi uneori vasul se depărta de mal spre a fi în mai mare siguranţă, sau părăsea regiunea.

Dacă la Balcic s'ar executa lucrările indicate, traficul ar reveni în port. Dovadă este faptul că, de îndată ce în toamna anului 1936 s'a construit o porţiune de dig şi un punct de acostare de 5 m. adâncime de apă, cargouri au şi început a acosta la debarcader, pentru a încărca cereale. Valoarea cerealelor la Balcic a crescut imediat cu 2000 lei la vagon, faţă de preţurile ce se puteau obţine înainte, avându-se în vedere transporturile pe calea ferată : un avantaj apreciabil pentru agricultori.

Bineînţeles că aceste vase nu pot lua decât încărcături mici, dată fiind cota redusă a apei care, după proiect, trebue adusă la 8 m.

In ce vor consta lucrările începute ale portului Balcic?

Un dig de apărare dinspre larg. Acesta porneşte din colţul de Vest al Băilor comunale, are direcţiunea S 30° W, iar la 540 m depărtare de ţărm, la adâncime de 7.50 m, coteşte spre S 74° W, continuându-se încă cu 375 m ; în total 915 m. Muzuoarul digului va fi la 9 m. adâncime de apă. Se va obţine o zonă calmă de 15 ha. ce se va draga la 7—8 m adâncime.

In interiorul bazinului, de-alungul malului, se va executa un cheu pentru acostarea a 2—3 vase, şi se vor complecta platforme pentru depunerea mărfurilor, magazii, etc. Pe dig va exista şi o şo-

șea de circulație și trei debarcadere pentru vase. O lucrare ce trebue executată dela început este deviarea torentului în afară de dig.

Toate aceste lucrări sunt evaluate la 120 milioane lei.

Lucrările au început cu mijloace modeste și până la finele anului 1937 s'au executat 345 m. dig, s'a dragat la 5 m. adâncime un bazin de 2 ha. și s'a dat în funcțiune un debarcader. Valoarea lucrărilor executate este de 19 milioane lei.

In acest preț intră și organizarea șantierului pentru blocuri artificiale de 10 t. Aceste blocuri se fac cu 250 kg. ciment și 125 kg. tras la metrul cub de beton. Pe șantier este instalat un concasor pentru piatră spartă, o betonieră pentru 50 m^3 beton în zece ore, un portal pe șine de 6 m deschidere, peste două rânduri de cofraje de blocuri și peste o linie Decauville, pe care se aduce betonul dela betonieră pe o benă ce se răstoarnă în cofraje cu ajutorul unei macarale a bardorului. Tot bardorul suprapune blocurile turnate și întărite și le încarcă pe vagonete, care sunt transportate cu o mică locomotivă pe dig, unde blocurile sunt puse în operă cu o macara Demag.

Piatra din interiorul digului este transportată pe apă, în gabare, iar blocurile exterioare mai mari, pe vagonete. La capul digului se găsește și o macara de 5 tone putere de ridicare, pentru aceste blocuri.

Digul este ridicat la cota de 4 m, are o lățime de 6 m, panta de $^2/_3$ spre interior și $^1/_2$ în exterior. In exterior, dela cota — 3 m. sus până la + 2 m, două rânduri de blocuri artificiale de 10 t, care la cota — 3 m. stau pe o platformă de 4 m. lățime. La adâncimea de 7 m. digul va avea 45 m lățime la bază. Blocurile naturale, în exterior, au dela 500 până la 3000 kg.

Continuarea portului Balcic și a unui port în regiunea Bugaz, va da un mare impuls vieții românești legată de mare. Se vor resimți enorm cabotajul, sportul nautic, pescuitul.

Balcicul va putea atrage și un cabotaj internațional.

Parte din produsele Cadrilaterului: fasole, porumb etc... iau drumul Varnei, pentru a fi transportate pe mici corăbii spre insulele grecești, sau spre țărmurile Egeei. Cu siguranță că aceste vase, găsind un adăpost sigur, vor veni și la Balcic.

* * *

In afară de lucrările dela Balcic, pe țărmurile Cadrilaterului s'au mai executat de Statul Român următoarele lucrări în legătură cu navigația maritimă :

La capul Caliacra s'a înființat un radiofar care, împreună cu radiofarul dela Constanța, servește navigatorilor la determinarea poziției pe timp de ceață sau lipsă de vizibilitate. S'a introdus lumină electrică la far, care înainte era foarte slab.

La farul Șabla s'a schimbat sistemul optic, transformându-se într'un far de primul ordin. Luminatul se face cu acetilenă și, pentru siguranța funcționării, este comandat automat de o valvulă solară care-l stinge sau îl aprinde după lumina zilei.

In acest an Salvamarul va înființa posturi permanente de salvare la Balcic și între Șabla și Caliacra.

INFĂPTUIRI ŞI NEVOI BISERICEŞTI IN DOBROGEA-NOUĂ

de
I. P. S. S. GHERONTIE
Episcopul Constanţei

La realipirea Dobrogei-Noi, în 1913, la Patria-Mamă, starea Bisericii ortodoxe n'a fost din cele mai fericite. Stăpânirea musulmană seculară a neglijat-o, din motive lesne de înţeles; iar dominaţia bulgară, de scurtă durată, — am putea spune întâmplătoare, — n'a avut nici timpul, nici bunăvoinţa să se îngrijească de propăşirea ei. Populaţia bulgară de aci, şi astăzi, nu excelează prin aptitudini mistice-religioase, ci, mai de grabă, printr'o firească nepăsare faţă de cele ale Bisericii. Şi lucru-i explicabil: Bulgarul posedă, prin însăşi structura sa psiho-fizică, însuşiri practice, cu nuanţă raţionalistă; pe când Românul e mai visător, cu înclinaţiuni spre speculaţiuni metafizice; e mistic şi are, deci, sădit în suflet sentimentul regligios. Păcat însă că neglijează, de cele mai multe ori, sanctuarele credinţelor şi convingerilor sale. Oficialitatea bulgară de pe vremuri a dat, în scurta sa trecere prin Dobrogea-Nouă, mai multă atenţiune şcoalei decât Bisericii. Era, de sigur, în aceasta, şi o consecinţă a mentalităţii contemporane, cu preferinţe pentru pozitivism, lucru care, de altfel, s'a întâmplat şi la noi. In 1913 am găsit, în cele două judeţe ale Dobrogei-Noi, aproximativ 40 de lăcaşuri de biserică. In Caliacra, de pildă, — ca să fiu mai precis —, s'au găsit 16 biserici, cu 19 preoţi, şi anume: 2 în Bazargic, 1 în Armutli, 1 în Cadievo, 1 în Carali, 1 în Carasular, 1 în Cuiungiuc, 1 în Esetli, 1 în Ezibei, 1 în Ghelengic, 1 în Musubei, 1 în Opancea, 1 în Stejarul, 1 în Suiuciuc, 1 în Velifacâ şi 1 în Vladimireşti. Datorită acestui fapt, la realipirea Cadrilaterului, au existat parohii alcătuite din 5—20 sate. Afirmând cele de mai sus, nu înseamnă că mă gândesc să aduc

vreo acuză cuiva, — căci lucrul înfăptuit pe acele vremuri prezintă şi o parte de merit, pe care suntem cei dintâi a o recunoaşte —; ci voim să evidenţiem, numai prin comparaţiune, aproape totala lipsă de solicitudine a oficialităţilor româneşti, de până mai eri, faţă de Biserica ortodoxă românească din părţile Caliacrei şi Durostorului. Biserica ortodoxă ar fi trebuit sprijinită, în aceste părţi limitrofe, pentru interese de ordin naţional în primul rând, ca să poată fi, prin organizaţia ei solidă şi strălucirea de necontestat, o adevărată cetate a credinţii şi a mândriei româneşti în partea locului. Câte memorii nu s'au înaintat, în această privinţă, celor în drept; câte rugăminţi personale n'am făcut, în calitatea noastră de păstor sufletesc al drept credincioşilor creştini din această latură, arătând că sărăcia românească din Dobrogea Nouă şi Episcopia prea tânără a vechiului Tomis nu vor fi în stare niciodată să înalţe, prin mijloace proprii, Biserica ortodoxă locală pe culmea la care are dreptul şi către care o mână demnitatea noastră naţională! Toate, însă, — o mărturisim, ca Român, cu durere în suflet —, au rămas fără nici un rezultat pozitiv. Ceeace s'a înfăptuit în ultimul deceniu pe tărâm bisericesc, în Caliacra şi Durostor, este rezultatul unor sârguinţi singuratice şi al iniţiativei particulare. Vom înfăţişa, mai jos, întemeiaţi, mai mult pe date statistice, câteva din realizările bisericeşti din răstimpul anilor 1928—1938, în Dobrogea-Nouă, arătând şi unele nevoi strigătoare ale Bisericii ortodoxe naţionale din această mărginaşe parte a Ţării româneşti. La urmă, vom veni şi cu câteva propuneri, în nădejdea că noua Conducere a Statului nostru, — care se dovedeşte a avea cele mai bune gânduri faţă de interesele obşteşti, trecând dela vorbă la faptă, — le va da curs, mai curând sau mai târziu.

I. Câteva înfăptuiri.

a) *Lăcaşuri de biserică.* In judeţul Caliacra sunt, în total, 35 de lăcaşuri de biserică (urbane: 6; rurale: 29); iar în cuprinsul judeţului Durostor fiinţează un total de 40 biserici urbane şi rurale. In comparaţiune cu numărul bisericilor din judeţul Ialomiţa: un total de 180 şi cu cel al bisericilor din judeţul Constanţa: un total de 116, fără îndoială că cele 40 de lăcaşuri de închinăciune din jud. Durostor şi 35 din Caliacra nu constitue nici 25% (în raport cu judeţul Ialomiţa) sau nici 50% (în raport cu judeţul Constanţa) din ceea ce ar fi trebuit să se înfăptuiască sub această latură a problemei, în Cadrilaterul românesc.

Chestiunea se înfăţişează şi mai trist, când precizăm că Românii n'au clădit din nou, în judeţul Caliacra, în cei 25 de ani dela realipire, decât o singură biserică: cea din satul Mircea-Vodă; iar în judeţul Durostor, 4 Biserici, în satele: Siniru-Nou (clădită între anii 1934—36 şi sfinţită în 1936); Frăşari (clădită între anii 1927—29 şi sfinţită în 1929); Uzulchioi (clădită între anii 1929—31 şi sfinţită în 1931); Acadânlar (clădită între anii 1928—37 şi sfinţită în 1937). Biserici în construcţie, neterminate din cauza lipsei de mijloace a credincioşilor, sunt în mai multe locuri şi anume: 10 în judeţul Caliacra şi 12 în judeţul Durostor.

b) *Case de rugăciuni.* In unele sate s'au ridicat cu contribuţia locuitorilor, pentru nevoile de cult, case de rugăciuni. Acestea, deşi improprii, au fost îngăduite, pentru a nu se lipsi credincioşii in întregime de bucuria duhovnicească de a se închina, în ceasurile libere sau de sărbătoare, în lăcaşuri afierosite Domnului. Pe de altă parte, s'a permis a se clădi şi amenaja case de rugăciuni, pentru a feri pe credincioşii creştini ortodocşi de ademenirile diferitelor secte, care au înpânzit acest colţ de ţară, cu gândul de a destrăma unitatea sufletească a neamului în aceste părţi. In tot Cadrilaterul s'au ridicat, între 1928—29, 20 de case de rugăciuni; astfel: 7 în judeţul Durostor, în satele: Carvân, Kurtbunar, Asfatchioi, Antimova, Rahova de Jos, Senova, Chemalchioi şi 13 în judeţul Caliacra, în satele: Alexandria, Conac, C. Sandu Aldea, Infrăţirea, Dragoş-Vodă, Prisăcani, Ciamurlia, Trupcilar, Aiorman, Ceatalar, I. Gh. Duca, Vultureşti şi una în oraşul Bazargic.

c) *Introducerea de parohii noi în bugetul statului.* La repetatele cereri ale credincioşilor şi pentru consideraţiuni de ordin naţional lesne de înţeles, Episcopia Constanţei a înfiinţat, între anii 1927—38, în Dobrogea-Nouă, un număr de 35 parohii, aşa zise „extrabugetare", dintre care unele pe graniţă (Florica, Titu Maiorescu, Trupcilar, Ceatalar sau Teche etc.).

In cursul anului 1937, s'a săvârşit lucrul bun şi drept: introducerea în bugetul statului a acestor parohii, înfiinţate pe seama credincioşilor ori a comunelor respective.

Prin aceasta au fost scoşi din neagră mizerie un număr de 36 de preoţi şi tot atâţia cântăreţi bisericeşti. Ce s'a făcut însă, este prea puţin faţă de marile nevoi de ordin bisericesc ale Cadrilaterului.

d) *Case parohiale.* Tot cu sacrificiul material al credincioşilor s'au clădit, în ultimul deceniu, în Dobrogea Nouă, şi locuinţe pentru

preoţi şi celălalt personal al bisericilor. Astfel, în Caliacra, s'au ridicat 10 case parohiale; iar, în Durostor, 13 case parohiale.

e) *Cercuri pastorale şi Cămine culturale.* Din îndemnul Administraţiei bisericeşti centrale, s'au înfiinţat şi funcţionează cu bune roade pe teren, în Cadrilater, cercuri pastorale preoţeşti, alcătuite din câte 5—7 parohii. Scopul lor iniţial, care în parte s'a ajuns, a fost de a ţine trează conştiinţa religioasă în popor, prin cuvântări, conferinţe, serbări în spirit curat creştinesc, slujbe în sobor, etc. Şi credincioşii s'au obişnuit cu aceste „soboare" preoţeşti, dorindu-le şi chiar provocându-le.

Tot în scop de popularizare a înaltelor principii creştine de viaţă, s'au întemeiat şi activează în Durostor şi Caliacra, sub conducerea directă a preoţilor, cămine culturale săteşti. Rezultatele sunt mulţumitoare, mai ales în ultimul timp, când Fundaţiunile Regale au venit în ajutorul acestor cămine culturale cu material de propagandă şi cu suflet nou. Deosebirea între cercurile pastorale preoţeşti şi căminele culturale, conduse tot de clerici, este că acestea din urmă activează nu numai prin personalul bisericesc local, ci mai ales prin contribuţia directă a celor mai distinşi fii ai satelor. Căminele culturale, conduse de preoţi, urmăresc înfrăţirea în duh creştinesc a tuturor ortodocşilor creştini din Dobrogea Nouă. Acestea sunt, pe scurt, cele câteva înfăptuiri bisericeşti din ultimii zece ani, în Caliacra şi Durostor. Rămâne să vedem mai jos şi unele nevoi ale Bisericii ortodoxe române din Cadrilater, — nevoi cu caracter urgent —, la care vom adăoga şi propuneri de remediere.

II. Nevoi bisericeşti în Cadrilater.

a) Cea mai mare lipsă, în privinţa căreia stăpânirea românească n'a făcut mai nimic — după cum am arătat în fugă şi mai sus —, este, desigur, aceea a lăcaşurilor de închinăciune. Din constatările făcute personal la faţa locului şi situaţii statistice, e nevoie să se clădească numai decât, — căci altfel ortodoxia românească în Cadrilater devine inexistentă, făcând loc curentelor subversive —, biserici în următoarele parohii din Durostor: Babuc, Carvân, Curtbunar, Pirliu Nou, Baltagiul Nou, Gârliţa (biserica fiind în stare rea), Cranova, (biserica fiind în stare rea), Asfatchioi, Antimova, Capaclia, Rahova de Jos, Senova, Turcşmil, Arabagilar, Uzungiorman şi Chemalchioi; iar în Caliacra, în parohiile: Sf. Impăraţi din Bazargic, Alexandria, Conac, C. Sandu Aldea, Infrăţirea, Dragoş-Vodă, Prisăcani, Cia-

murlia, Trupcilar, Bairam Bunar, Dropia, Enigea, Fundeni, Gl. Poetaş, Haşi Kioseler, Hardali, Preselenţi, Viişoara, Aiorman, Ceatalar, Duranlar, I. G. Duca, Regina Maria, Rogojina, Velicova, Vultureşti.

Aşa dar, în total, trebuiesc clădite cât mai curând, în Caliacra şi Durostor, 42 de biserici; căci, să nu se uite că unele din parohiile de mai sus sunt situate chiar pe graniţă. Ridicarea acestor biserici de absolută necesitate nu se poate face decât cu ajutorul efectiv şi chiar total al Statului. Satele din Cadrilater nu pot să-şi clădească lăcaşuri de închinăciune, deoarece sunt locuite, în majoritate, de colonişti săraci, şi nici Episcopia nu e în stare a săvârşi acest lucru, fiind cea mai lipsită din ţară, cu un buget anual de un milion lei, ca al unui târguşor oarecare.

Singura rezervă salvatoare rămâne ajutorul imediat al Statului român, care trebue să înţeleagă că nu-i posibilă viaţa românească durabilă in Cadrilater fără o Biserică Naţională bine organizată şi adânc înfiptă în glia strămoşească de aci. Pentru rezolvarea radicală a problemei, e nevoie de biserici nu numai în parohiile amintite mai sus, ci fiecare sat, cât de mic din Dobrogea Nouă, ar trebui să-şi aibă biserica şi preotul său, căci numai astfel conştiinţa românească va putea fi păstrată vie în aceste părţi. Şi preoţii, trimişi aci, să fie cu pregătire cărturărească temeinică şi scăpaţi de grija zilei de mâine, nu cum sunt astăzi, în majoritate cursişti, proveniţi din învăţători cu o pregătire specială numai de şase luni şi cu nevoi materiale, care le suprimă orice avânt spre lucrul trainic şi bun.

b) La mare impas se găseşte Biserica ortodoxă română din Dobrogea Nouă şi din cauza multelor secte ce s'au cuibărit prin diferite sate, secte conduse de străini, — după cum vom vedea mai jos, — având tendinţe centrifugale şi de subminare a Statului român prin acţiune făţişă ori clandestină. O mare greşală s'a făcut şi la colonizarea Cadrilaterului, când nu s'a cercetat şi credinţa religioasă a coloniştilor aduşi aci.

Este lucru constatat, că mulţi din aceştia au venit în satele Dobrogei Noi cu sămânţa cea rea a ereziei sectare care, aruncată acolo unde nu sunt preoţi sau sunt slab pregătiţi (cursiştii în deosebi), a încolţit şi a prins rădăcini în sufletele celor şovăelnici, luând astfel proporţii duhul rătăcirii şi al trădării de ţară.

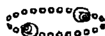
Spre documentare, dăm mai jos numele satelor contaminate de duhul cel rău al sectarismului, în Cadrilater. In Caliacra, sunt sectanţi în: Bazargic, Armutli, Ghelengic, Prisăcani, Vladimireşti, Voi-

nești, Ceatalar, Hoșcadân, Duranlar, Hamzalar, Cloșca, Sarimeșe, Rasoviceni, Satălmâș, Vasilievo, Cernaoco, Preselenți, General Stan Poetaș, Dragoș-Vodă, Șabla, Spasova, între conducători fiind și străinii de neam: Ganciu Teodorof și Cristel Dobre; iar în Durostor în: Acbunar, Aidemir, Almalâu, Alfatar, Avdula, Beibunar-Cairac, Cainargeaua Mare, Cercovna, Cocina, Doimușlar, Popina, Srebârna, Uzulchioi, Vetrina, Asfatchioi, Cusuiul din Vale, Garvân, Antimova, Caraacii Mari, Căzâlgicli, Calipetrova, Cranova, Doccilar, Silistra, Turtucaia, între conducători fiind și străinii: Sava Tremurici, Petre Panef și M. Ganef.

Unele din satele de mai sus sunt așezate pe graniță. Pericolul sectar pentru ele, din punct de vedere național, evident, este și mai mare.

Față de această situațiune destul de serioasă, nu este decât o posibilitate salvatoare: Statul, respectiv Ministerul Cultelor, să ia în bugetul său un număr de misionari pentru Dobrogea Nouă, cari să se ocupe exclusiv cu combaterea sectelor și ferirea drept-credincioșilor creștini de contaminare. Preoții singuri, — cu nevoile mari ce au pe cap, sub toate laturile (au salarii derizorii, parohiile li se întind și pe o rază de 30 km., fiind alcătuite din 5—20 de sate etc.) —, nu pot face față sectarismului, care e bine organizat și gras subvenționat din afară și din locuri misterioase.

Aceasta este situația, privită cu mult optimism, a Bisericii ortodoxe române din Dobrogea Nouă. Cine are urechi de auzit, să auză!

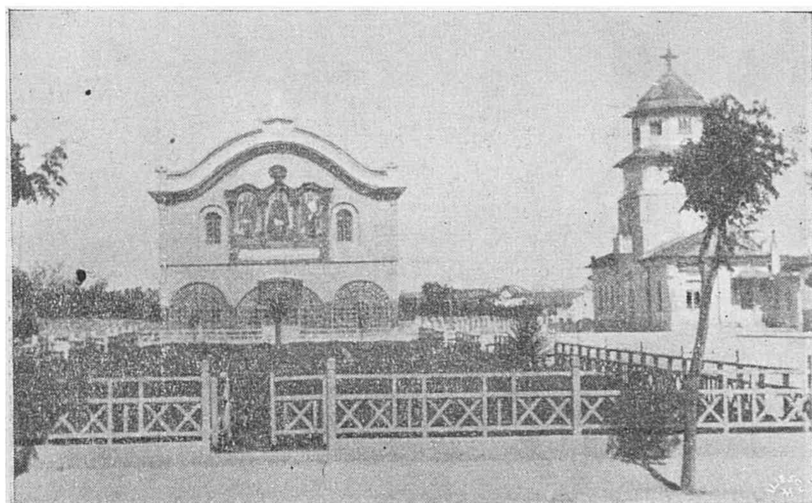

Biserica „Sft. Gheorghe" din com. Accadânlar, jud, Durostor, sfinţită în 1937

Altarul bisericii „Sf. Gheorghe“ din Accadânlar, jud. Durostor

Biserica „Sf. Gheorghe", Catedrala orașului Bazargic, renovată în 1928 și clopotnița construită în 1930. Lucrările au costat 1.600.000 Lei

Biserica Sf. Treime din Bazargic, reparată în ultimul deceniu

Impunătoarea Biserică ce se ridică de sf. Episcopie de Constanța, la Schitul „Sf. Cruce de leac" dela Dervent, jud. Durostor

CETĂŢI, MUZEE ŞI COLECŢII DE ANTICHITĂŢI DIN SUDUL DOBROGEI

de IOAN MICU
Conservatorul Muzeului Regional
al Dobrogei

Consideraţiunile privitoare la trecutul mult depărtat al Dobrogei ţin în general să sublinieze două lucruri: întâi, chipul unitar şi armonic în care se îmbină „iniţiativa etnică" şi „solidaritatea organizatoare a ordinei romane" [1]; al doilea, raritatea unui asemenea colţ de pământ, care pe o întindere atât de mică a cuprins o istorie atât de bogată şi sbuciumată [2]). Desigur, aceste consideraţiuni, cu sublinierile respective, nu fac altceva decât să constate continuitatea de viaţă în această regiune, pe care geografii antici se deprinseseră să o numească Scythia Minor. Fiind vorba de viaţa omenească în Dobrogea, trebue reţinut faptul deosebit de important că această provincie pontodanubiană e un străvechi ţinut de aşezare omenească, fiind locuit chiar din paleoliticul superior [3]).

In toată această lungă scară a timpului, au lăsat urme adânci: o înfloritoare epocă preistorică, antichitatea greco-romano, cultura bizantină, ca să nu mai vorbim decât privitor la istoria veche a Dobrogei. Un studiu de ansamblu, competent şi de vederi complete — fiindcă a utilizat aproape tot ce a dat ştiinţa arheologică românească pe acest teren de cercetări — asupra trecutului dobrogean, a scris acum zece ani, cu ocazia acelui ciclu de conferinţe ale Universităţii Libere, despre Dobrogea, ţinute sub auspiciile aşezământului cultural Ion C. Brătianu, d-l prof. *I. Andrieşescu: Arheologia şi istoria veche a Dobrogei* [4]).

---

[1]) N. IORGA, *Drepturi naţionale şi politice ale Românilor în Dobrogea*. Consideraţiuni istorice. (Trad. în An. Dobr., IV 1, 1923, p. 3).

[2]) ION IONESCU *dela Brad, Excurs. agric. în Dobr.*, în an. 1850. (Trad de FL. MIHĂILESCU, în An. Dobr., III1, 1922; R. VULPE, *Activ. arch. în Dobr.*, (An. Dobr., IX, vol. I 1928, p. 117).

[3]) Dr. N. MOROŞAN, *Dovezile existenţei oamenilor fosili în Dobrogea* (An. Dobr., XVIII 1937, pp. 112—113).

[4]) Publ. de „Cartea Rom.", Buc., 1928.

Numeroasele descoperiri de material preistoric, scos la lumină fie în urma săpăturilor sistematice dela Atmageaua Tătărească şi Cernavoda, fie sporadic şi întâmplător pe baza numai a unor sondagii făcute pe malul dunărean între Turtucaia şi Silistra, imediat după alipirea sudului Dobrogei, au condus la înlăturarea unor presupuneri după care acest colţ de pământ românesc era considerat inferior, în privinţa populaţiei, seminţiilor din regiunile apropiate de lumea egeană şi hellenă. Au căzut deasemenea părerile că Dobrogea era legată mai mult de lumea balcanică. Descoperirile — astăzi tot mai evidente prin rezultat — conduc fără pic de îndoială la justa precizare a lui Vasile Pârvan, că Dobrogea reprezintă un grad înalt de cultură şi civilizaţie, în directă legătură cu lumea nord-dunăreană.

* * *

Sudul Dobrogei a fost cercetat şi sub latura preistorică şi sub aceea istorică, greco-romană şi bizantină. Sub trecuta dominaţie, el a fost obiect de cercetare, din punct de vedere arheologic, pentru câţiva dintre savanţii cu renume: Jireček, Skorpil şi Kalinka. Cercetările făcute de ei însă sunt departe de a egala activitatea arheologică din restul Dobrogei, unde Vasile Pârvan şi emulii săi au făcut mărturia unei intense preocupări prin săpăturile întreprinse în importantele centre antice [1]). Adevărul acestei afirmaţii iese convingător la lumină printr'o confruntare, orcât de fugitivă, a două hărţi [2]): harta întocmită de d-l *G. Popa-Liseanu*, alăturată studiului *„Cetăţi şi oraşe greco-romane în noul teritoriu alipit al Dobrogei“* [3]), şi harta — complectare a celei făcute de Vasile Pârvan [4]) — dela sfârşitul lucrării d-lui *Radu Vulpe, „Activitatea arheologică în Dobrogea* [5]).

In 1913, prin urmare chiar în anul realipirii celor două judeţe din sud, V. Pârvan, însoţit de elevii şi colaboratorii săi, păşeşte pe acest teritoriu, care se va arăta chiar dintru început fructuos, pentru ca în anii următori întregul ţinut sud-dobrogean să fie supus unei temeinice explorări. Comunicările făcute de Pârvan la Academie, cu privire la cercetările şi săpăturile arheologice, sunt tot mai pline de noutăţi. Opera sa găseşte sprijin chiar în oficialitatea judeţeană a re-

---

1) R. VULPE, studiu cit., p. 135.

2) Ibidem.

3) Buc., 1914, 98 p. Cu o hartă şi ilustraţii.

4) Anexată vol. I, Cetatea Ulmetum.

5) Vezi p. 135.

giunilor unde se lucra. Astfel e demn de amintit prefectul Cămără-şescu, de concursul căruia a fost susţinută în partea ei maximă activitatea arheologilor noştri. Sunt cercetate nu numai antichităţile de pe fruntaria danubiană, ci deasemenea cele din interior şi de pe litoral.

Marele război, prin invazia destructivă a trupelor străine, a făcut — dealtfel ca pretutindeni în cuprinsul Dobrogei — să dispară multe din piesele arheologice colecţionate. Furate de Germano-Bulgari, numeroase monumente au rămas pierdute pentru totdeauna, fie că au intrat în posesia unui cunoscător, care — după expresia lui Vasile Pârvan — „le-a pus bine în Germania ori Bulgaria, dacă nu cumva s'a întîmplat altceva: un bun burghez din aceleaşi naţiuni va fi lua marmora ca simplu material preţios şi a întrebuinţat-o ori vândut-o ca atare, documentul istoric fiind distrus" [1]).

După război, activitatea arheologică a reînceput, în acest sud al Dobrogei, să ia firul întrerupt, timp de aproape cinci ani, dela războiul mondial. In sprijinul acestei activităţi a venit duioasa dragoste pentru vestigiile trecutului, manifestată de acele spirite de elită care, rănite de nepăsarea omenească, s'au apucat — cu sacrificii proprii — să împlinească, acolo unde lipsea, opere de culegere atentă şi conservare a scumpelor relicve străbune.

* * *

Inainte de prezentarea cetăţilor sud-dobrogene, e bine să se înceapă cu aşezările umane cele mai vechi, deci cu cele preistorice, mai cu seamă pentrucă aici, în sud, s'au făcut cele dintâi săpături şi cercetări în legătură cu preistoria Dobrogei. Astfel, la Cadichioi, Vetrina, Damadas, Cuciuc-Ghiol, a făcut săpături d-l prof. Ion Andrieşescu. S'au găsit obiecte preistorice numeroase şi reprezentative. La Cadichioi s'a descoperit ceramică pictată de tip Cucuteni [2]), aşa cum a găsit *Carl Schuchhardt* [3]) în staţiunea eneolitică dela Cernavoda, unde

---

[1]) Rânduri scrise de V. P. cu adâncă durere pentru dispariţia, în modul citat, a multora dintre piesele arheologice histriene, printre care două de o importanţă covîrşitoare: *capul zeului Helios*, operă originală greacă de pe la 300 a. Chr. şi un stâlp frumos de marmoră albăstrie, cuprinzînd epitaful tânărului defunct *Meidias* fiul lui *Aristaios*, în distihuri elegiace. (Cf. V. P., *Histria VII*, în *Mem. Secţ. Ist.*, S. III, T. II, pp. 26—27).

[2]) Cf. *Raport al Muzeului Naţional de Antichităţi pe 1915*, Buc., 1916, p. 15.,

[3]) C. S., *Cernavoda, eine Steinzeitsiedlung in Thrakien*, în *Prähist. Zeitschr.*, XV, 1924, p. 9 şi urm.; în completarea acestei lucrări, v. A. LANGSDORFF şi I NESTOR, tot în *Prähist. Zeit*, XX, 1929, p. 14 şi urm.

a săpat, în chip sistematic, în timpul războiului din urmă. Tot la Cernavoda s'au executat săpături, în vara anului 1936, de către d-l *I. Nestor*[1]).

In afară de activitatea d-lui prof. I. Andrieşescu, tot pe tărâmul preistoriei dobrogene sudice, e remarcabil aportul pe care l-a adus d-l *Vladimir Dumitrescu* prin cercetările şi săpăturile făcute la Atmageaua Tătărească, staţiune eneolitică din jud. Durostor. Ceramica scoasă la iveală e identică, în motive, cu aceea dela Cernavoda şi cu aceea de tip Gumelniţa. In legătură cu motivele ornamentale de pe ceramica pictată din această staţiune eneolitică, d-l Vladimir Dumitrescu a făcut o comunicare la *Congresul internaţional de ştiinţe preistorice şi protoistorice dela Oslo*, ţinut în cursul lunei August 1936 [2]).

O concluzie, în privinţa legăturii acestui ţinut cu lumea norddunăreană, se poate trage tocmai din observarea identităţii între tipul de ceramică pictată din dreapta şi cel din stânga Dunărei.

Trecând la vremurile istorice, trebue semnalat că „Dobrogea a făcut mai întâi parte din domeniul de colonizare al Ellenilor şi anume din acela care fu creat de prima mişcare a acelei vieţi active a Ioniei, care simţea nevoia de a radia peste tot pământul" [3]). Expansiunea colonilor greci, pornind dela Byzanţ şi înaintând prin Odessos şi Dionysopolis spre Olbia — „pe liziera acelei lumi barbare, unde cerealele din interior şi blănurile nordului aşteptau punerea lor în valoare de către negustorul călător" [4]) — urcând apoi prin Troesmis la Axiopolis şi coborând până spre Silistra [5]), a cuprins în reţeaua sa întreaga regiune dintre Dunăre şi Mare, cu şapte secole înainte de Cristos.

O însemnătate excepţională au, pentru Dobrogea, coloniile grece de pe litoral, acea pleiadă de cetăţi cu o deosebită înfăţişare maritimă şi comercială. Mărturiile istoricilor antichităţii şi săpăturile arheologice au permis cunoaşterea vieţii cu totul evoluate, pe care o duceau coloniştii ţinuturilor greceşti, în continua lor legătură cu băştinaşii

---

[1]) Cf. *Cercetări preistorice la Cernavoda.* în *Analele Dobrogei*, an. XVIII 1937, pp. 1—21.

[2]) Publicată în *Annals of Archaeology and Anthropology* (Liverpool), XXIV 1—2, p. 3 sqq., sub titlul *The painted decoration of the poterry from the eneolithic station near Atmageaua Tătărească;* cf. şi *An. Dobr.*, XVIII, 1937, p. 222, sub *Atm. Tătăr.*

[3]) N. IORGA, o. c., p. 3.

[4]) Ibidem.

[5]) Ibidem, p. 4.

Traci, în epoca dinainte şi apoi de după stăpânirea romană. Din contactul cu lumea greacă viaţa Dobrogei antice a căpătat un caracter cultural şi o neîntrecută bază de progrese economice, la care lumea romană a adăugat trăinicia unei stăpâniri şi garanţia unei protecţii. Sub această dublă egidă, Dobrogea — ca peste tot locul unde elementul roman s'a alăturat celui grec — a însemnat, nu numai din punct de vedere militar şi economic, dar şi cultural, mai mult decât toate celelalte regiuni ale ţării.

In rândurile ce urmează se va face o prezentare sumară a cetăţilor din sudul Dobrogei, mai mult cu scopul de a arăta, prin date, întru cât arheologia română şi cercetările ştiinţifice făcute au scos în lumină noi amănunte cu privire la un trecut aşa de îndepărtat şi încă plin de necunoscut.

Lângă Ecrene, pe dealul cu aspect de munte — are o înălţime de 252 m. — sunt rămăşiţele unui castru roman, amintit şi de Jireček în lucrarea sa *„Das Fürstentum Bulgarien"*, pe care locuitorii circumstanţi le numesc *„Haciuca Calessi"*, în amintirea locului de întâlnire al pelerinilor musulmani în drum spre Meca [1]). In antichitate i se spunea *Gerania* sau *Crania*, aşa cum e întâlnit numele acesta atât în actele Patriarhiei din Constantinopol (sec. XV) cât şi într'un portulan din 1408 [2]).

Balcicul corespunde neîndoelnic cetăţii maritime numită întâi *Krunoi*, *Izvoarele*, desigur după mulţimea acestora şi pe locul cetăţii şi prin împrejurimi [3]). Numele de *Dionysopolis* l-a luat mai târziu, datorită următorului eveniment legendar: după o furtună, valurile au aruncat pe mal o statuă a zeului Dionysos, pe care locuitorii au luat-o, i-au ridicat un sanctuar şi, în cinstea acestui zeu al vinului, au hotărât să-i dea oraşului omonimul [4]).

Nu se cunoaşte data precisă a întemeerii acestui oraş, însă ca pentru toate celelalte aşezări grece de pe litoralul Pontului Euxin, se poate da cu aproximaţie sec. VII sau VI a. Cr. Skymnos ne informează că oraşul era locuit de *„Greci amestecaţi"*, μιγάδες Ἕλληνες

---

1) V. Stroescu, *Pe căile străbunilor*, vol. II, p. 62 (Edit. Tip. „Comerciala", Bazargic, 1925).

2) C. Popa-Liseanu, *Cetăţi şi oraşe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei*, p. 14.

3) O. Tafrali, *Dionysopolis* în *An. Dobr.* IX, vol. II, 1928, p. 9.

4) Ibidem, p. 10.

veniți din diferite regiuni și amestecați cu băștinașii [1]). Legenda de mai sus, pe lângă nota cu privire la instaurarea unui cult special pentru Dionysos, lasă vag să se întrevadă totuși o influență a populației indigene, scytho-thrace, stăpână pe interiorul țării, care adora pe Sabazios, zeul local, însă în trăsături comune cu Dionysos [2]).

Dionysopolis împreună cu *Istros, Tomis, Callatis* și *Odessos* formează, în sec. III a. Chr., confederația cunoscută sub numele de *Pentapolis*, care, în sec. II, prin adeziunea cetății *Marcianopolis*, se transformă în *Hexapolis*, τὸ κοινὸν τῆς Ἑξαπόλεως τοῦ εὐωνύμου Πόντου. Această confederație nu făcea parte din Moesia Inferior [3]), ci se bucura, în vremea stăpânirii romane, de autonomie, după cum o dovedesc de altfel inscripțiile, din care se poate vedea rolul oficial ce aveau guvernatorii față de orașele grece de pe litoral. Confederația își avea dieta și sacerdotul ei, la Tomis [4]), numit Ποντάρχης.

Pentru a-și păstra libertatea, în fața tendințelor de cucerire ale puterii romane, Dionysopolitanii trimit o ambasadă, în frunte cu marele preot *Akornion*, la regele statului geto-dac *Burebista*, care își va întinde dominația din jos de Dunăre, până la Haemus. Intr'o inscripție [5]) vestită, de prin anul 48 a. Chr., găsită la Balcic, este expusă, pe scurt, cariera politică a lui Akornion, dar totodată lasă să se întrezărească însuși sistemul politic al marelui rege get [6]).

Akornion fusese mai întâi solul orașului său către tatăl lui Burebista, pentru a-i cere, în numele concetățenilor săi, protecție. Preot în numeroase rânduri al zeului eponym Dionysos și al celorlalți zei ai cetății, „a împlinit — după spusa inscripției — cum trebuia și cu mărinimie procesiunile și sacrificiile pentru zeu". Tot despre el spune mai departe: „și, în timpul din urmă, regele Burebista, ajungând cel dintâi și cel mai mare dintre regii din Tracia, și stăpânitor al tuturor ținuturilor de dincolo și de dincoace de Dunăre, Akornion a fost și pe lângă acesta în cea dintâi și cea mai mare apropiere și a obținut cele mai bune rezultate pentru patria sa, inspirînd și colaborând la cele mai eficace măsuri și, nu mai puțin, câștigând bunăvoința regelui

---

[1]) Ibid, p. 10.

[2]) Ibid.

[3]) GR. TOCILESCU, *Mon. epigr. și sculpt.*, p. 67.

[4]) Ibid.

[5]) Cf. KALINKA, *Ant. Denkm. in Bulgarien*, nr. 95, col. 87 și urm.; *Dittenberg, Syll.* nr. 762; O. TAFRALI, *La cité pontique de Dionysopolis*, p. 64—65, inscr. nr. 1.

[6]) V. PÂRVAN, *Getica*, p. 78.

pentru mântuirea cetății sale și, deasemenea, în toate celelalte ocazii,. oferindu-se fără rezervă pentru împlinirea soliilor orașului și luându-și asupra sa fără întârziere înfruntarea primejdiilor, numai spre a izbuti în toate chipurile la câștigarea unui folos pentru patria sa [1])":

Burebista s'a servit de Akornion, la rândul său, în legăturile diplomatice cu Romanii, trimițându-l într'o ambasadă la Pompeius, care — în anul 48 — tocmai se afla într'unul din orașele macedonene, Heracleea [2]).

Pentru tot ce făcuse, în interesul propriei patrii, Dionysopolitanii i-au ridicat în agora o statuă de bronz și au hotărât să-l cinstească în fiecare an, în timpul sărbătorilor lui Dionysos, cu o coroană de aur [3]).

Păstrarea libertății — lucru pentru care Akornion ceruse protecția lui Burebista — nu va dura prea mult, iar Dionysopolis, ca și celelalte cetăți grece, va trebui să recunoască dominația romană [4]).

Portul Cavarna de astăzi a fost identificat, din mărturiile istoricilor antici [5]) și după săpăturile făcute [6]), cu *Bizone*, Βιζώνη, colonie doriană a Mesembriei, fundată în sec. VI a. Chr., iar impunătoarea colină Ciracman, cu acropolea aceleeași cetăți. Numele coloniei e cu siguranță trac [7]), mai ales că — așa cum am remarcat și la Dionysopolis — navigatorii greci ai coloniilor de pe litoral erau în amestec, fără îndoială, cu populația indigenă. Deci, în Bizone, ca în toate celelalte colonii grece, este vorba de o populație rezultată din alăturarea elementului barbar — după expresia greacă — sau mai bine autohton la cel hellen supravenit.

Bizone a pierit, ne informează mai toți geografii antichității, din cauza deselor cutremure de pământ.

---

1) Idem, pp. 78, 79.

2) O. Tafrali, *Dionysopolis*, p. 13.

3) Ibid., pp. 13 și 14.

4) Ibid., p. 14.

5) Cf. Strabo, Geografia; *Plinius*, Historia Naturalis; *Pomponius Mela*, De situ orbis; *Arrianus*, Periplus Ponti Euxini; *Scymnus*, Orbis Descriptio; *Anonimul Ravennat*, etc. (Vezi bibl. în lucrarea d-lui O. Mărculescu).

6) O. Mărculescu, *Bizone—Portul Cavarna*, în *An. Dobr*,, XV, 1934, pp. 145—161.

7) G. G. Mateescu, I *Traci nelle epigrafi di Roma*, în *Ephemeris Dacoromana*, I, 1923, p. 87: Βύζης, Βύζος, Βιζος, *Bit(h)us*; V. Pârvan, *Getica*, p. 237: numele de persoană Δεό—Βιζος, format ca și *Deo-spor*, *Deo-pus*; O. Mărculescu, o. c., p. 148: *„numele coloniei vine dela însuși fondatorul ei, Tracul* Βύζος".

La capul Caliacra se afla o fortăreaţă a Geţilor Terizi [1], bine situată pe această intrătură de calcar în mare. Un zid întreit făcea aproape inexpugnabilă cetatea, care — după informaţia lui Strabo — a fost transformată în burg şi tezaur al lui Lysimachos [2]. Colonii greci s'au aşezat şi aici, dând cetăţii geto-tirizice un caracter comercial, aşa cum o va găsi dominaţia romană şi epoca bizantină, căreia dealtfel aparţin toate fortificaţiile ce se văd azi în ruine, acele trei ziduri de mai sus.

Intre Cavarna şi Capul Caliacra, cam la jumătatea drumului, la Ghiaur-Suiuciuc, sunt urme greco-romane.

Geografii antichităţii precum şi unele hărţi vechi [3]) dau numele unui port existent la sudul Callatidei, care — după toate probabilităţile — nu-i altul decît actualul punct Şabla, unde şi astăzi se văd, la far, resturi de ziduri pe o distanţă de câteva sute de metri în mare [4]. Portul Carilor, *Carum Portus*, folosea o minunată situaţie geografică, fiind, pe litoral, la o distanţă egală, între Callatis, la nord, şi Tziiris, la sud.

Trecem la cetăţile de pe malul Dunărei.

O explorare [5] a graniţei dunărene a făcut-o d. prof. *D. Teodorescu* dela Universitatea din Cluj, între Silistra şi Turtucaia, precum şi unele săpături la Vetrina (*Tegulicium*) şl Cadichioi (*Candidiana*) la care au luat parte regretatul *G. G. Mateescu*, specialist în antichităţi traco-romane, şi d. prof. *Paul Nicorescu* dela Universitatea din Iaşi. S'au descoperit, pe această porţiune, urme din anticul drum roman şi câteva staţiuni de mai mică importanţă.

---

1) V. PÂRVAN, *Getica*, p. 231, p. 268, *P.* compară numele acestei cetăţi, *Tirisis* (Strabo), ortografiat în *Itinerarii* şi *Trissa*, *Tirissa* ori *Turisia* (cf. notele lui *Müller* la *Ptol. III* 10, 3: Τιριστὶς ἄκρα, şi *Miller*, *Itin. Rom.*, s. v.), cu numele unui oraş, Τύρισσα (cunoscut şi din alţi autori antici: v. citatele la *Müller*, vol. I 1, p. 517), din *Emathia*, undeva la Apus de *Pella* (*Ptol*, III 12, 13 şi hărţile 20 şi 21 *Müller*), care aminteşte deasemenea numele râului Tyras şi numele de persoană *Turesis*. In privinţa originei acestei localităţi de pe capul Caliacra, *Tomaschek* (Die alten Thraker, II 2, 76) o bănueşte dacică.

2) Ibidem, p. 50.

3) G. POPA-LISEANU, o. c., pp. 42—54.

4) V. STROESCU, o. c., vol. III, p. 77.

5) *Rap. a. activ. Muz. Naţ. de Ant*, 1915, p. 14 şi urm.; R. VULPE, *Act. arh. în Dobrogea*, p. 135.

Orăşelului de azi Turtucaia, aşezat în faţa Argeşului, pe malul dunărean din dreapta, îi corespunde anticul fort *Transmarisca*, calificat astfel într'o inscripţie din colecţia generalului Mavros — studiată, după intrarea ei în Muzeul Naţional de Antichităţi, de Tocilescu [1]), — care prezintă următorul conţinut, cu complectările celui ce a studiat-o:

„Impăraţii Caesari *Gaius Aurelius Valerius Diocletianus* şi *Marcus Aurelius Valerius Maximianus* cei pioşi, fericiţi neînvinşi Auguşti, şi *Flavius Valerius Constantius* şi *Galerius Valerius Maximianus* prea nobilii Caesari, cei mai mari învingători ai Germanilor pentru a cincea oară, ai Sarmaţilor pentru a patra oară, ai Perşilor pentru adoua oară, ai Brittanilor, după ce învinseră desăvârşit pe neamurile vrăşmaşilor, întărind liniştea împărăţiei lor, *zidiră fortăreaţa Transmariscei*" [2]).

Cum monumentul poate fi datat între anul 294, când Diocleţian ia titlul de *Germanicus Maximus quintum*, şi a. 299, când e numit *Germanicus Maximus sextum* şi *Sarmaticus Maximus quartum* [3]), poate fi datată — după el — însăşi fundarea fortăreţei Transmarisca.

In inscripţia, astfel reconstituită de Tocilescu, numele Transmarisca are menţiunea *praesidium*, care a fost interpretată în sensul de *munimentum* [4]).

După unii savanţi străini, cum şi după Hasdeu, Transmarisca ar însemna *„în faţa râului Marisca"* [5]). Cum în faţa Turtucaiei se varsă Argeşul, acesta n'ar fi altul decît râul *Marisca* sau *Mariscus*. Identificarea, îndoelnică numai prin faptul că numirea nu e atestată în niciun izvor, a fost de mulţi contestată [6]).

In inscripţia amintită e vorba de războaele purtate de *Diocleţian* în contra neamurilor barbare, la Dunăre. In anul 282 d. Cr., în timpul lipsei sale, — se afla în Asia — triburile sarmate se răzvrătesc. Germanii trec Dunărea şi iau în stăpânire ţinuturi din imperiu. Diocleţian reuşeşte să restatornicească autoritatea romană la Du-

1) *Toc.*, o. c., nr. 21.

2) Ibid., p. 175.

3) Ibid., pp. 175—176.

4) Ibid., 178.

5) *Mannert, Geogr.*, VII, 114; *Reichard, Orbis antiquus, Dacia; Hasdeu, Istoria critică a Românilor.* Citaţi de TOCILESCU. o. c. p. 179, nota.

6) *Böcking, Notitia Dignitatum* Bonn.e 1853, I, p. 464; PR. TOCILESCU o. c., p. 179.

năre, întărind fluviul cu forturi militare, *munimenta*. Pe unele le reconstrueşte, pe altele acum le înalţă întâi. Luptele, la Dunăre, cu *Goţii, Iazigii, Marcomanii, Quazii, Iutungii* şi *Carpii*, sunt necurmate. In cursul acestor lupte, crede Tocilescu [1]), s'a simţit nevoia zidirii unui *castel*, care să garanteze, aici, fruntaria dunăreană. Castelul s'a înfăptuit după încetarea războaelor aşa de numeroase, în care — pe drept — Diocleţian a purtat de optsprezece ori titlul de general învingător, imperator.

Dela *Procopius* [2]) aflăm că împăratul *Constantin cel Mare* a pus să se zidească un castel, pentru asigurarea ambelor ţărmuri dunărene, în acest punct, în Dacia, opus Transmariscei : *Daphnis*. Tot Procopius dă o scurtă relaţie despre o reconstrucţie din temelie a castelului Transmarica. In acest fort staţionau trupe auxiliare şi două cohorte din *Legio XI Claudia* [3]). S'au găsit numeroase ţigle cu stampila acestei legiuni. Astfel pe una, descoperită la Silistra — azi în muzeul de antichităţi din Sofia — şi publicată de Kalinka *(Die Antike Denkm. in Bulg.)*, se poate citi : *Leg*(io) *XI Cl*(audia) *F*(elix) *Tr*(ans)*M*(arisca).

La Cadichioi, amintit mai sus şi ca staţiune preistorică, se afla deascmenea un fort militar, *Candidiana*, unde era cantonat un detaşament al Legiunei XI Claudia, care îşi avea sediul la *Novae*, azi *Steklen*, lângă *Şiştov*.

Tegulicium, astăzi Vetrina, era situat — pentru a ţine sub vigilenţă siguranţă regiunea dimprejurul său — la jumătatea distanţei dintre Candidiana şi Durostorum. Situarea sa aici se explică tocmai prin tendinţa de întărire a liniei dunărene, unde ostroave şi ape mai scăzute o făceau uşor de trecut. Aici, ca şi la Candidiana, se aflau detaşamente din legiunea menţionată şi din Legio I Italica, cu sediul la Novae, dupăce legiunea de acolo trecuse la Durostorum.

Nu mai e nevoe să se vorbească de identificarea anticei cetăţi *Durostorum* cu însuşi oraşul Silistra de azi, lucrul fiind stabilit cu deplină şi definitivă siguranţă. Deşi *Ptolemeu* îl aminteşte numai din sec. II d. Cr., existenţa lui e desigur cu mult anterioară. Părerile cu

---

[1]) O. c., p. 177.
[2]) *De aedificiis*, IV, 6, 13.
[3]) Astfel, în sec. II—III, o *cohors I Thracum Syriaca* (cf. V. CHRISTESCU, în *Dacia*, V—VI (1935—1936).

privire la originea sa celtică [1]), întemeiate pe numele considerat astfel, au fost rând pe rând înlăturate de Tomaschek [2]) şi Pârvan [3]). Într'o monografie istorică a cetăţii durostorene [4]), Vasile Pârvan statorniceşte istoria acestei cetăţi dela originea sa geto-tracă, până în timpul lui *Marcus Aurelius*, când ajunge *municipium*, şi — apoi — până în epoca bizantină, când existenţa ei continuă sub diferitele dominaţii barbare [5]).

Traian a făcut din Durostorum un castru puternic, legionar, iar pentru apărarea Moesiei Inferior de năvălitorii transdanubieni, a mutat acolo, dela Novae [6]), Legiunea XI Claudia. Impăratul pregăteşte strategic, prin construcţii şi înfiinţări de garnizoane mari legionare, Moesia Inferior, pentru stăpânirea câmpiei muntene. Atenţia lui e fixată, pe tot *limes danubianus*, asupra a două puncte, pe care le va întări în chip deosebit: *Durostorum* şi *Troesmis*. In acelaş scop, o serie de fundaţii urbane: *Nicopolis ad Istrum*, *Marcianopolis* şi *Abrittus* [7]).

Durostorum a dat pe învingătorul Hunilor în *Câmpiile Catalaunice*, pe generalul *Aetius*.

Din cauza invaziunilor barbare, continue şi destructive, *Justinian* a fost nevoit să reconstruiască ori să pună temelie nouă de întărituri pe graniţa bătrânului fluviu. Printre cetăţile şi castelele reconstruite se numără şi Durostorum.

A fost şi reşedinţă episcopală.

*

Dar sudul Dobrogei nu avea cetăţi şi forturi numai pe malurile celor două mari ape, ci chiar în interior, aşa cum întîlnim şi în nord. Linia de cetăţi de pe mediana Dobrogei, pornind dela *Ibida*, trecînd prin *Ulmetum*, *Tropaeum Traiani*, *Civitas Ausdecensium*, se continua în sud prin două cetăţi de seamă: *Abrittus* şi *Zaldapa*.

---

[1]) Aşa cum s'a dovedit pentru *Arrubium* şi *Noviodunum* (cf. V. Pârvan *Getica*, p. 65 şi H. Hubert, *Les Celtes depuis l'époque de La Tène*, Paris, 1932 p. 46 şi urm.).

[2]) *Die alten Thraker*. II, 1, p. 73 şi p. 81.

[3]) *Getica*, p. 236: „Dacă ne-am gândi la o deformare a lui *Durazis* în *Turesis*, încă tot la rădăcina getică *Duras* (numele regelui dinaintea lui Decebal) am trebui să reflectăm întâi, cf. şi *Duro-storum*".

[4]) *Municipium Aurelium Durostorum*, în *Rivista di Filologia e d'Istruzione classica*, II, fasc. 3, Torino, 1924.

[5]) R. Vulpe, o. c., pp. 140—141.

[6]) V. mai sus.

[7]) V. Pârvan, *Getica*, p. 118.

Abrittus [1]), puternică cetate în Dobrogea meridională, a fost identificată cu satul actual Abtat Calessi. Face parte dintre acele foarte importante fundaţii urbane din Moesia Inferior — citate puţin mai înainte, — din epoca traiană, când împăratul, al cărui nume e aşa de trainic legat de Dobrogea, voia să asigure şi să fortifice aceste teritorii în vederea dominaţiei regiunilor transdanubiene. Pârvan dă lui Abrittus calificativul de *„puternicul"* [2]) şi îl prezintă ca pe un centru roman civilizator, aşa cum rezultă de altfel şi din consideraţiunile pe care le face Kalinka [3]), în privinţa aceleeaşi cetăţi. Škorpil [4]), cel care a identficat Abrittus şi a făcut săpături arheologice aici, îl înfăţişează în adevăr ca pe o cetate bine fortificată, cu 32 de turnuri şi şase porţi, cu val de pământ împrejurul zidului.

Dela Abrittus porneau şosele spre *Callatis* şi *Tomi*, spre *Marcianopolis* — prin *Zaldapa* — şi *Odessos*, spre *Durostorum*, ca dintr'un centru de încrucişare a căilor de comunicaţie în partea de miază-zi a Dobrogei.

In timpul creştin, Abrittus a fost reşedinţă episcopală. Săpăturile întreprinse de Škorpil au scos, printre alte antichităţi creştine, la lumină, o biserică, presupusă ca aparţinând vremii lui Constantin cel Mare.

In 1916, tot la Abrittus, a făcut săpături G. G. Mateescu, pe care însă marele război le-a întrerupt.

Intre Ghelengic şi Alacichioi se afla *Zaldapa*, o aşezare cu caracter urban, de acelaş fel cu Abrittus şi Tropaeum Traiani [5]). Numele cetăţii e scythic [6]).

---

[1]) PÂRVAN, în *Getica* (p. 225) pune *Abrittus*, ca nume, alături de Βρίττουρα cf. şi 'Αβρεττηνή alături de Βρεττία), după cum — spunea el — numele râului Αραβών din *Pannonia (Ptol.* II 11, 3 şi II 14, 1) trebue fatal pus în legătură cu numele Jiului la acelaş autor, 'Ραβών, în *Dacia* (III 8, 2), pe baza analogiilor de prosthesă, ca în *Samus* în *Dacia* şi *Asamus* în *Moesia*, *Amutria* alături de Μώτρεες, ʼΑλαπτα alături de Λεπτοί în compusul Δατύλεπτοι, sau în nume de persoane, ca 'Αμήδοκος alături de Μήδοκος, etc. (cf. materialul la *Tomaschek*, II 2, s. v).

[2]) *Getica*, p. 118.

[3]) O. c., p. 349 şi urm.

[4]) In *Bulletin de la Société archéol. de Varna.*

[5]) R. VULPE, *Dobrogea meridională în antichitate. (Analele Dobrogei*, XIX vol. II, 1938, p. 29.

[6]) Cf. V. PÂRVAN, *Numele de râuri daco-schythice*, p. 4 şi 28; *acelaş*, *Getica*, p. 231 şi 270; C. BRĂTESCU, *Populaţia Dobrogei*, în *An. Dobr.*, IX, vol. I, 1928, p. 205. — Zaldapa = apa galbenă. Pârvan arată, în legătură cu *Apofluvius*, Caraşul de azi, că numele e mai de grabă scythic, comparându-l cu *Calabaeus*, şi *Zald*-apa, decât thraco-getic, deci contrar părerii lui *Tomaschek* (o. c., II 2, 91 cu 77). Pentru aceeaşi părere contrarie, Pârvan utilizează numele *Burd*-apa şi Βούρδ-ωπες (Tom. II 2, 61). cf. *Getica*, pag. indic.

In timpul invaziei Avarilor, când un număr mare de localităţi din Moesia şi Scythia au fost pustiite, cele mai importante oraşe şi totodată cele mai fortificate din această regiune — *Ratiaria, Bononia, Akys, Durostorum,* **Zaldapa,** *Panassa, Marcianopolis* şi *Tropaeum Traiani* — au căzut sub stăpânirea năvălitorilor [1]. In ultimii ani ai domniei lui *Mauricius,* sfârşitul sec. VI şi începutul sec. VII, dispar pentru totdeauna, în noaptea care acoperă ţinuturile dunărene, oraşe ca *Marcianopolis* şi *Novae,* unul din cele mai importante oraşe ale Moesiei, aşa cum dispare şi mare parte din oraşele din interior, de pe Dunăre şi de pe litoralul Mării Negre [2].

In afară de Abrittus şi Zaldapa, un alt centru urban important în interiorul sudului Dobrogei era *Palmatis,* identificată cu Chiosé Aidin, unde d. prof. *D. Teodorescu* a făcut săpături arheologice în 1915 [3]. Cetatea e romano-bizantină. Printre monumentele descoperite, prezintă un deosebit interes o primitivă sculptură bizantină din sec. VII d. Cr., *Sfânta fecioară cu pruncul,* studiată de Pârvan însuşi [4].

*

Piesele arheologice descoperite în tot sudul Dobrogei sunt numai în parte la *Muzeul Naţional de Antichităţi* din Bucureşti. Cât despre *Muzeul Regional al Dobrogei* din Constanţa, prin gestul darnic făcut — în ultimul timp [5] — de d. *Pericle Papahagi,* el a intrat în posesia unei bogate colecţii de piese arheologice strânse din Silistra şi împrejurimi. Numeroase piese au rămas fie sub adăpostul unor muzee, fie în colecţii particulare, dintre care unele au trecut graniţa. Astfel e cazul unei frumoase colecţii [6] de monete, găsite la Şabla, donată muzeului arheologic din Varna de *Pr. N. Ţitov.*

Pentru cunoaşterea muzeelor şi colecţiilor de antichităţi din sudul Dobrogei, rândurile următoare vor încerca o prezentare, din care să se poată vedea cui se datoreşte opera de minuţioasă strângere şi

---

1) P. Mutafčiev, *Bulgares et Roumains dans l'hist. des pays danub., Sofia,* éd. Chr. G. Danov, 1932, p. 103.

2) Ibidem, pp. 104—105.

3) Cf. *Raport asupra activ. Muz. Naţ. de Antic.,* Buc. 1916.

4) *Bulletin de la section historique,* XI, 1924, Buc., 1924, p. 217 şi urm. *(Académie Roumaine).*

5) Scrisoarea adresată autorului acestor rânduri de d. P. P., la 30 Augus 1938, spune: *„Cedez muzeului din Constanţa, întregul meu muzeu, fără nici o pretenţie".* (Cf. *arthiva Muz. Reg. al Dobr., dosar. — intrări).*

6) V. Stroescu, o. c., p. 78.

păstrare a materialului arheologic descoperit, cu menționarea — în privința muzeelor — celor cari au pus truda și uneori cheltuiala proprie, însemnând, unde au fost, și anumite date, de când au luat ființă, felul în care sunt organizate, precum și unele monumente mai importante din ceeace s'a depozitat ori expus.

La Silistra luase ființă, încă din 1914, un muzeu prin grija și stăruința prefectului din acea vreme *Cămărășescu*. Piesele arheologice erau adăpostite într'o sală a Prefecturii. Din el însă, datorită războiului și cetelor de pradă germano-bulgare, n'a mai rămas nimic.

După război, activitatea arheologică reîncepând, la munca depusă de specialiști în frunte cu V. Pârvan, s'a alăturat munca entuziastă a d-lui Pericle Papahagi, fostul director al Liceului de băeți din Silistra, cunoscut prin studiile sale filologice și folklorice. In revista *„Dunărea"* [1]), apăreau — sub titlul *Durostorum* — numeroase informațiuni arheologice asupra tuturor descoperirilor făcute în Silistra, mai ales, sau în județ. Piesele achiziționate, din anul 1918 până în prezent, se aflau instalate — înainte de donația amintită — într'una din camerele liceului. Pe lângă monumentele provenite din săpături speciale, colecția de antichități a d-lui P. Papahagi conține, în majoritate, piese rezultate din descoperiri întâmplătoare și achiziționate — după propria mărturie a colecționarului — cu mijloace personale, în dorința de a nu lăsa pieirii ceeace putea fi salvat.

Sunt, în această colecție, monumente epigrafice și sculpturale — grece, romane, bulgare, turce — precum și piese de ceramică greco-romană și neolitică.

Printre piesele de seamă ale colecției d-lui P. Papahagi sunt de reținut [2]) : — un altar mic de piatră, ridicat *pro salute sua* de *Aurelius Codratus* și închinat lui *Pluto* și *Proserpinei*; — un fragment de icoană dedicată *Invicto Mithrae* de un *architectus salariarius*; — o icoană a Cavalerului thrac ; — doi lei de piatră în felul celor de pe monumentul dela Adam-Clissi ; — un bust de marmoră, fără cap, al unui personagiu distins, poate un înalt demnitar durostorean [3]) ; — un fragment de monument funerar al unui centurion din

---

[1]) *Dunărea, revistă științifică-literară*. Silistra. Tip „Cheia Dobrogei". I. P. Davidescu. A apărut din 1923 până în 1935.

[2]) Unele dintre monumente, cele epigrafice, au fost studiate de d-l I. I. Russu. *Cf. Anuarul Institutului de studii clasice al Universității din Cluj*, II (1933—35), p. 210 și urm.

[3]) E asemănător fragm. de statuă virilă din Muzeul Region. al Dobr., studiat de d. Gr. Florescu *(Anal. Dobr.*, XV, 1934, pp. 123—124).

Legiunea XI Claudia; — un fragment de inscripție dedicatorie, în care e vorba de *legatus legionis XI Claudiae* și de *Q. Roscius Murena Pompeius Falco*, guvernatorul Moesiei Inferior în timpul lui Traian; un fragment de inscripție unde e menționat un *duumvir quinquennalis* al municipiului Durostorum [1]).

Ceramica e reprezentată prin o serie de vase, cu felurite forme, și opaițe cu mărcile fabricanților: *Fortis*, — marcă mult răspândită în imperiu [2]) — *Cassius, Ianuaris, Sextius*. Colecția cuprinde și un număr de cărămizi cu stampila Legiunei XI Claudia și una cu *Leg. I Italica* [3]),

Dar ceeace face ca lauda sârguinței să meargă spre superlative este colecția de monete a d-lui P. Papahagi, care depășește 20.000 de exemplare. Sunt pline de interes rândurile pe care, într'o comunicare [4]) făcută la *Congresul de bizantinologie* ținut la Atena, le-a exprimat cu privire la modul cum a ajuns să strângă atâtea monete, în cât — fără prezumție — să aibă dreptul să-și considere colecția ca una din cele mai importante pentru această regiune. Iată ce scrie despre modul achiziționării acestor *„mici monumente istorice"*, cum numește *Schlumberger* monetele:

„N'am întârziat să le atrag atenția elevilor de liceu asupra importanței sigiliilor de plumb, pe care le aruncau când nu se serveau de ele pentru jocurile lor, și am avut plăcerea să-i văd aducându-mi o mulțime de monete antice, romane, grece, imperiale din cetățile Scythiei Minor, bizantine, și un număr redus de sigilii [5])".

Cea mai mare parte dintre exemplarele acestei colecții a fost găsită pe malul Dunării, la Silistra, când apele Dunării scad, sau în brazdele trase de pluguri, primăvara, pe locul numit „vechiul Drâstor", la Est de orașul Silistra, sau în partea opusă, fie la cimitirul musulman și, la extremitatea acestui cimitir, la biserica greacă de altădată, distrusă în 1828, dupăcum se spune, în timpul războiului ruso-turc, ca și în împrejurimile Silistrei [6]).

---

[1]) Cf. I. I. Russu, o. c.; R. Vulpe, *Noutăți arh. dobr.* (1936—1937), în *An. Dobr.*, XVIII, 1937, pp. 222—223.

[2]) Gr. Tocilescu, *Mon. epigr. și sculpt.*, p. 375.

[3]) v. I. I. Russu și R. Vulpe, loc. cit.

[4]) P. Papahagi, Sceaux de plomb byzantins inédits trouvés a Silistrie. (Vălenii de Munte, 1932, p. 5).

[5]) Ibidem, p. 4.

[6]) Ibid., p. 5.

Unele dintre exemplare au servit ca obiect de studiu [1]).

Potrivit informaţiunilor date de d-ra Cavachi Nuşca, custode la *muzeul din Balcic*, muzeul local s'a înfiinţat cu sprijinul d-nei Eliza Brătianu, din iniţiativa d-lui G. Fotino, pe atunci (1935) primar al oraşului. E singurul muzeu din sudul Dobrogei instalat într'o clădire special construită.

Piesele aflătoare în muzeu sunt rezultate fie din descoperiri întâmplătoare, ocazionate mai de fiecare săpătură pentru construcţie — oraşul actual fiind aşezat, ca şi Constanţa şi Mangalia, deasupra resturilor antice, — fie din săpăturile făcute cu fondurile puse la dispoziţie, din bugetul oraşului, de d-l G. Fotino. Fusese condus la măsura aceasta, favorabilă cercetărilor arheologice, de numeroasele descoperiri — ruine, monumente sculpturale, inscripţii, ceramică — şi de necesitatea organizării unui muzeu local, în care să fie conservate obiectele vechi descoperite.

Muzeul are patru săli, dintre care două sunt rezervate pieselor arheologice. Intr'un inventar, redactat de d-l *Dinu V. Rosetti*, sunt trecute toate piesele din muzeu, afară de cele încă nestudiate din depozit.

Dintre piesele muzeului sunt demne de notat: — un relief reprezentându-l pe *Hercule* [2]): zeul stă în picioare, cu blana leului nemeic pe braţul stâng, cu măciuca în mâna dreaptă. Pe bordura îngustă, sus, se poate citi numele lui *Iulius Crescens*, Ἰούλιος Κρήσκης, probabil un trac romanizat, care dedică [3]), icoana lui *Heracles Zusyreithes*, Ἡρακλεῖ Ζουσυρείθα; — o bază de statuă, cu inscripţia: ΑΝΑΞΑΝΔΡΟΣ ΗΓΗΣΙΑΝΑΚΤΟΣ ΜΗΘΥΜΝΑΙΟΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΙ; — o inscripţie, găsită între Balcic şi Ecrene, aminteşte numele *Heracleenilor* cu cari locuitorii din Dionysopolis se ştie că aveau legături comerciale; — un monument sculptural cu trei figuri feminine: la

---

[1]) N. Bănescu, *Sceau biz. inédit trouvé à Siltstrie* (*Bull. de la Section historique*, tome XIII, pp. 23—24. — Comunicare făcută la Belgrad, cu prilejul Congresului de studii bizantine); N. A. Muşmov, un articol în revista *Bucureştii* (I, 1935, p. 37 şi urm.). P. Papahagi, *Un sigiliu de argint al Ţarului Simeon*, Buc., 1935; *Idem, Sceaux de plomb*... (*Vălenii de Munte*, 1932), citată mai sus.

[2]) Reprodus în broşura *Balcic* a d-lui Em. Bucuţa (Colecţia „*Appolo*" Buc., 1931, pl. IV.

[3]) R. Vulpe *Noutăţi arh. dobrogene*, în An. Dobr., XVIII, 1037, pp. 221—222. „*Zusyreithes*, întrebuinţat într'o regiune populată de Crobyzii getici şi având aceeaşi rădăcină ca şi numele localităţii *Zusidava* din Bărăganul antic, are toate aparenţele unui cuvânt de caracter getic, iar nu trac meridional".

mijloc, o mamă cu copilul în brațe, iar de o parte și de alta două femei șezând; — pe un bloc de calcar roșiatic, descoperit la capul Caliacra, e înfățișat cavalerul trac, alergând spre stânga, cu mantia fluturând în vânt.

In mijlocul sălii a doua se află expusă ceramica descoperită la Tuzla: sunt în genere amfore ce ajung până la o înălțime de 1,20 m.

La Cavarna nu se poate vorbi de un muzeu proriu zis. Parte din materialul descoperit prin împrejurimi, după informațiunile d-lui *Ion Ciomu*, secretarul gimnaziului din localitate, un admirator și ocrotitor al antichităților, au fost luate de muzeul din Balcic, deși locul lor era într'un viitor muzeu al Cavarnei. Nu e vorba de un muzeu, deoarece antichitățile, câte au mai rămas din cele găsite, încap bine într'un singur dulap cu vitrină, care poate fi văzut în cancelaria gimnaziului.

De antichitățile din Cavarna s'a ocupat d-l *Octavian Mărculescu* [1], în ultimii ani. S'au făcut și săpături cu ajutorul elevilor gimnaziului pe platoul Ciracman, unde — după părerea d-lui O. Mărculescu — se afla acropolea Bizonei. In aceste săpături a fost ajutat de d-l Ion Ciomu, care și mai înainte făcuse o serie de sondagii la poalele *Ciracmanului*, unde a descoperit statueta unui efeb, azi în posesia d-lui *I. Lepși.*

Săpăturile făcute de d-l O. Mărculescu au scos la iveală, în 1929, o serie de schelete, îngropate la o adâncime mai mare de jumătate metru. Scheletele se aflau în scânduri de lemn, groase de 7,5 cm. și lungi de 1,75 m., unite cu scoabe de fier, pe dinafară acoperite cu pietre în grosime de 6 cm.

Printre piesele descoperite: — un relief de marmoră reprezentând probabil pe Zeus și Hera; — un cap de zeitate femenină (o Afrodită, după d-l O. Mărculescu); — un fragment dintr'o statuetă virilă, de o execuție artistică superioară, poate un Dionysos.

In acelaș dulap-vitrină: o restrânsă colecție de opaițe simple, afară de unul cu ornamentație geometrică pe disc, vase cu sau fără toartă, o serie de mănuși de amfore cu stampilă greacă (Rhodos, Paros) și două fragmente de inscripții grece, publicate de d-l O. Mărculescu.

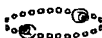
---

[1]) *Bizone — portul Cavarna* (*Anal. Dobr.*, *XV*, 1934, pp. 145—162) și *Descoperiri arheologice dobrogene* (*Anal. Dobr.*, *XVI*, 1935, pp. 119—129).

Pe data de 1 Martie 1938 a luat ființă un mic *muzeu al Capului Caliacra*, din inițiativa Brigăzii III de Grăniceri-Brăila, cu scopul de a depozita și expune materialul arheologic rezultat din săpăturile executate. Fondurile necesare săpăturii și, totodată, consolidării zidurilor au fost puse la dispoziție de aceeași Brigadă, comandată de d-l *General Vârtejanu*. Lucrările au început în toamna anului 1937.

Fortificațiile de pe acest promuntoriu aparțin epocii bizantine și constau dintr'o întreită linie de ziduri, cea mai din afară linie având forma unui *vallum* prevăzut cu turnuri puternice [1]).

O frumoasă colecție de monete, încă nestudiată, posedă d-l *Constantinescu-Mircești*, fostul director al Liceului de băeți din Bazargic. Colecția cuprinde mai cu seamă monete pontice.

[1]) R. Vulpe, Noutăți arh. dobr., în An. Dobr. XVI, 1935, p. 188.

DOBROGEA REGELUI CAROL I ŞI COLONIZĂRILE DOBROGENE [1])

de C. BRĂTESCU
Prof. universitar, Cernăuţi

„Statul dintre Carpaţi şi Mare are doi poli antropogeografici: unul e în podişul înconjurat de munţi: polul continental; altul e în cotul dintre Dunăre şi Mare: polul maritim. Fără hinterlandul muntos şi fără faţada maritimă, orice formaţie politică la Dunărea de jos e ciungă" [2]).

S. MEHEDINŢI

Această sentinţă lapidară, pe care ctitorul geografiei moderne în România o rostia, în anul 1920, prin paginile „Analelor Dobrogei", poate fi socotită azi, — când comemorăm 100 ani dela naşterea gloriosului învingător dela Plevna şi 60 ani dela recuperarea Dobrogei şi alipirea ei la sânul Patriei, precum şi după experienţele trecutului, — drept una din convingerile de granit, care trebuie să stea la temelia cugetării geopolitice a cetăţeanului român.

Deşi formularea sa clară, energică şi documentată s'a rostit aşa de târziu, în schimb tendinţa înfăptuirii sale a frământat sufletele multor generaţii de înaintaşi cari, după atâtea veacuri de suferinţe, şi-au văzut visul împlinit în urma marelui războiu al popoarelor. Această fericită realizare se poate considera drept culmea cea mai înaltă până la care s'a putut ridica fapta românească însufleţită de o cugetare politică ajunsă la maturitate; de unde şi hotărârea dârză de a nu putea înstreina nici un centimetru pătrat din trupul ţării, sfinţit cu atâtea jertfe şi adus, în sfârşit, sub steagul libertăţii.

Dacă însă tendinţa de încorporare a cetăţii carpatice este foarte veche, — întrucât această cetate reprezintă rezervoriul milenar al neamului românesc, de unde în toate veacurile a roit străvechiu şi autohton popor carpatic şi a descălecat pe văi până dincolo de marile

---

1) Conferinţă ţinută la Soc. Regală Română de geografie, în ziua de 9 Mai 1939.

2) S. MEHEDINŢI: Observări antropogeografice asupra Dobrogei. An. Dobr. 1920, I, 2, p. 195.

şanţuri de apă ce o înconjoară, — în schimb faţada maritimă, prin forţa covârşitoare a fatalităţilor istorice, a rămas până în ziua independenţei în afara posibilităţilor şi chiar a preocupărilor noastre de înjghebare şi consolidare.

Şi totuşi, destinul a hotărât ca tocmai această faţadă maritimă să intre în patrimoniul ţării cu 40 ani mai devreme decât polul ei continental. Războiul pentru independenţă înseamnă şi începutul întregirii ţării noastre; iar primul capitol din această măreaţă epopeie l-a scris cu sabia întâiul Rege al Dinastiei noastre, Carol I.

Acest prim capitol se numeşte: Dobrogea.

Era mai firesc să fie aşa. Căci ce ar fi însemnat un stat independent, fie şi cu polul său continental, fără această faţadă maritimă, care-i asigură în mare măsură şi o independenţă economică? Ce ar fi însemnat un hinterland, fie şi de zece ori mai bogat, fără Vorlandul său, al cărui rol, precum s'a spus, este acela de „poartă de intrare şi ieşire" în statul românesc răzimat de Carpaţi?

De aci şi marea însemnătate a Dobrogei, căreia Regele Carol I, — a cărui cultură şi cugetare geografică au fost elogiate şi în şedinţele acestei Societăţi, — i-a atribuit importantul rol de *„plămân al României"*. De aci şi grija principală de a lega acest pământ de trupul ţării prin măreţul pod dela Cernavoda şi de a-l înzestra cu portul Constanţa, ale cărui ape sărate rămân libere pentru navigaţie şi în timpul iernei.

Pierderea Dobrogei înseamnă sufocarea vieţii economice a unei ţări întregi; înseamnă condamnarea unui organism, oricât de viguros, prin suprimarea organelor sale de respiraţie; înseamnă, în sfârşit, un soiu de robie economică.

Dar provincia noastră transdunăreană reclamă întâietatea la atenţia noastră şi din alt punct de vedere. Istoria ne arată că cei doi poli antropogeografici au fost hotărâtori în destinul formaţiunilor politice dela poalele Carpaţilor. Şi, pentru a ilustra aceasta, voiu lua numai trei momente capitale din trecutul teritoriului nostru.

Primul moment cade în antiquitate. Marele împărat Traian, când a voit să atace ţara lui Decebal, a atacat-o din două părţi, strângând-o ca într'un cleşte: a atacat-o şi în cuibul său din munţi, unde după biruinţă a întemeiat Ulpia Trajana; dar şi din spre Mare, prin Scythia minoră, unde mai apoi a înălţat Tropaeum Trajani. Spaţiile intermediare au căzut după aceasta dela sine.

Cine stăpâneşte cetatea transilvăneană, apasă grozav asupra teri-

toriului din afara Carpaţilor şi-şi poate întinde, sub o formă sau alta, influenţa şi chiar suzeranitatea asupra lui: dovadă trecutele relaţii politice între Unguri şi cele două Voevodate româneşti. Dar cine stăpâneşte podişul Dobrogei apasă şi mai grozav asupra independenţei politice şi economice a aceluiaş teritoriu: dovadă îndelungata suzeranitate turcească asupra Principatelor române. Căci Dobrogea, aşa cum stă intercalată în conturul oval al Ţării noastre, domină ca o cetate întinsele depresiuni de dincolo de apă, stăpâneşte vadurile marelui fluviu, poate anihila mişcarea economică din porturile dunărene şi e în măsură a exercita o mare presiune asupra organismelor politice de sub Carpaţi. Istoria e martoră că aşa a fost sub Romani, cari din Dobrogea şi-au împins garnizoanele până în Basarabia şi Moldova; şi tot aşa sub Turci cari, înaintând pe şleaul cel mare dobrogean, au cucerit porţile Moldovei, au înfiinţat raiale peste fluviu şi au paralizat pentru multă vreme viaţa economică şi politică a Principatelor dunărene.

In sfârşit, chiar şi în timpul marelui războiu al popoarelor, Ţara noastră a fost atacată tot din spre cele două centre vitale ale ei: din spre cetatea înconjurată de munţi şi din spre cotul dunărean al Dobrogei.

Aceste adevăruri nu au nevoie de prea multă documentare. Ele ne arată ce rol important are Dobrogea în evoluţia statului român dintr'un îndoit punct de vedere: cel economic şi cel strategic şi că pierderea acestei provincii de lângă gurile Dunărei şi Ţărmul Mării a însemnat o amorţire a vieţii noastre independente, ceea ce a echivalat cu o semi-vasalitate şi chiar cu o vasalitate completă.

Drept concluzie: ca să întrebuinţăm un termen pus în circulaţie de curând, am putea afirma că Dobrogea reprezintă pentru România un *spaţiu vital* de o importanţă capitală în comparaţie cu alte provincii mărginaşe. De aci şi nevoia de a-i acorda o atenţie specială, mai ales în direcţia fortificării elementului naţional din cuprinsul ei, deci în direcţia colonizării. Astăzi cred că nu s'ar mai afla nimeni care, cu inimă uşoară, să priviască cu nepăsare sau chiar cu dispreţ spre acest pământ, considerându-l ca un loc de exil sau ca o Siberie a României şi nimeni n'ar mai despoia de blocurile sale milenare, ca să le arunce într'un muzeu de Bucureşti, măreţul monument dela Adam-Clisi — acest certificat de naştere al neamului românesc lângă M. Neagră, — din motivele din care a făcut-o răposatul arheolog Tocilescu.

Se pare că nu tot astfel gândia o parte din generaţia dela 1878.

Când se afirma, prin grai şi scris, cu atâta amărăciune, că în schimbul Basarabiei străbune ni se dau nişte mlaştini pestilenţiale dobrogene şi nişte ţinuturi bântuite de Cerchezi tâlhari, vina acestei sub-preţuiri trebuie s'o căutăm în pregătirea culturală a vremii. Nu apăruseră studii de geografie, care să înfăţişeze realitatea fizică din acel teritoriu cu ape bogate, cu dealuri păduroase şi stepe de aur; nu existau cercetări arheologice, care să lumineze veacurile de dominaţie romană; nu existau suficiente studii istorice, care să arate stăpânirea lui Mircea cel Bătrân până în vadurile Mării; nu apăruseră cercetări etnografice, din care să se vadă prioritatea numerică şi vechimea elementului românesc pe pământul dobrogean; şi, în afară de Regele Carol I, prea puţini economişti erau convinşi pe atunci de importantul rol de „plămân al României", pe care era destinat să-l aibă această ţărişoară, intercalată la pieptul ţării, între Marea cea largă şi cel mai vital fluviu al Europei.

De altă parte, atitudinea dârză, de opoziţie, a celor cari afirmau că „nu cedăm nimic şi nu primim în schimb nimic", oricât ar fi fost ea de motivată prin durerea cauzată de răşluirea Basarabiei şi prin jignirea demnităţii naţionale, nu putea avea decât soarta unei atitudini minore şi fără viziunea clară a viitorului. Să ne gândim numai ce ar fi însemnat pentru evoluţia statului român modern instalarea stăpânirii ruseşti sau bulgăreşti în Dobrogea. Ce altul ar fi fost cursul evenimentelor istorice în ultima jumătate de secol în această parte a Europei!

Cer iertare onoratului auditoriu pentru această introducere cam prea lungă pentru o conferinţă, care-şi propune a schiţa câteva consideraţiuni asupra valoroasei moşteniri pe care ne-a lăsat-o Regele Carol I şi asupra necesităţii colonizărilor mai rapide şi mai intense în Dobrogea. Ea era însă necesară spre a dovedi că, dacă acest pământ are o importanţă aşa de capitală pentru existenţa şi evoluţia statului român, — apoi şovăiala ce s'a arătat în organizarea ştiinţifică a acestui teritoriu şi naţionalizarea sa mai pronunţată nu răspundea de loc cuvintelor regale, care puseseră pe un plan aşa de înalt valoarea acestei provincii şi nici convingerilor ştiinţifice de mai târziu, care văd în Dobrogea vorlandul, faţada şi porticul României întregite către întinsul Mării [1]).

Şi, pentru ca această afirmare să nu pară nemotivată, să-mi

---

[1]) S. Mehedinţi: Deliormanul — o verigă între Carpaţi şi ţărmul M. Negre. An. Dobr. XIX, 2, p. 226—239.

fie permis a înşira aci cele trei puncte de vedere, sub care socot că e necesar a trata subiectul meu:

a) punctul de vedere *antropogeografic* şi în special al densităţii populaţiei;

b) punctul de vedere *etnografic* şi mai ales al realizării unei majorităţi covârşitoare româneşti;

c) şi punctul de vedere *geopolitic*, adică al graniţei actuale în raport cu apărarea naţională.

I. Să începem cu punctul de vedere antropogeografic.

Cine cercetează cronicele bătrâne, începând din sec. XV încoace, adecă dela instalarea stăpânirii turceşti în Dobrogea, apoi descrierile călătorilor, documentele vremii, rapoartele consulare, studiile din sec. XIX şi unele hărţi cu indicaţii statistice asupra aşezărilor omeneşti,— nu rămâne decât cu impresia tristă a unei provincii părăginite, care timp de aproape 500 ani a rămas în această stare de lâncezeală, fără a se putea ridica din ea.

Ce contrast izbitor faţă de strălucita epocă romană când, întrebuinţând o frumoasă comparaţie a unui cronicar moldovean despre Italia, se poate spune despre Dobrogea că era plină de sate înfloritoare, oraşe şi cetăţi, ca o rodie de sâmburi! Căci această provincie nu s'a împărtăşit de binefacerile civilizaţiei decât în două epoce ale istoriei sale: epoca antică, în care s'a revărsat peste ogoarele sale binefăcătoarea „pax romana"; şi epoca modernă, dela 1878 încoace, când descălecatul politic al unui neam neolatin, sub conducerea înţeleaptă a unui Rege glorios, a trezit-o din cenuşa ruinelor sale. Intervalul de timp dintre aceste două epoci este o perioadă mai mult de jale şi de întuneric.

Se pare că acesta a fost, pentru multă vreme, destinul acestui pământ nefericit. Aşezat ca o punte de legătură între stepele ponto-caspice, unde în tot cursul evului mediu au roit popoarele barbare, şi cetatea bogată ce se profila ademenitoare în zări pe ţărmurile Bosporului, — Dobrogea a jucat rolul de şleau larg al invaziilor dela N. la S. şi mai târziu de drum al armatelor ruso-turce, cu tot cortegiul lor de pustiiri şi nenorociri, încât o viaţă liniştită, aşezată şi înfloritoare era cu neputinţă.

Să reamintim numai câte-va momente mai caracteristice din trecutul acesta aşa de trist:

In anul 1334—35, când călătorul arab Ibn Batutah străbate

Dobrogea spre Constantinopole în tovărăşia unei principese bizantine măritate la Tătari, geograful acesta vorbeşte despre stepele Dobrogei ca despre un pustiu. El scrie: „Oraşul Baba-Saltuc (Babadagul de azi) este cel din urmă pe care-l stăpânesc Tătarii. Intre el şi începutul împărăţiei greceşti sunt 18 zile de mers într'un *pustiu în întregime lipsit de oameni*. Din aceste 18 zile, 8 le treci fără să găseşti apă. Prin urmare îţi faci provizii pentru acest timp şi le pui în car în burdufuri mari şi mici".

Acelaş „desertum" relativ l-au găsit, peste un secol, în stepele Dobrogei şi fugarii armatei lui Vladislav şi Ion Corvin, învinşi de Turci la Varna în 1444. Scrie cronicarul DLUGOSZ: „Ungurilor, Valahilor şi celorlalţi din armata Regelui frica le puse aripi la picioare, aşa încât Voevodul Ion Corvin, căpitanul armatei, care avea călăuze pricepute, ajunse numai în 2 zile şi 2 nopţi la malul Dunărei, la Vadul dela Floci, pe unde trecu în Valahia; alţii însă nu ajunseră decât în 3 şi chiar 4 şi 5 zile şi nopţi, la acelaş mal al Dunărei şi fără să mănânce ceva, când un călăreţ de obiceiu străbate aceeaşi distanţă în 10 sau cel puţin 8 zile, *printr'un pustiu în care nu se găseşte nimic pentru trebuinţele omului;* şi mulţi, călărind câte 3 zile, n'au descoperit nici o apă şi nu puţini lânceziau de sete şi foame".

Acest „desertum" se menţine şi spre sfârşitul sec. XV, după mărturia lui DONADO DA LEZZE care, însoţind la 1476 marea expediţie împotriva Moldovei lui Ştefan cel Mare, arată că între Varna şi Isaccea Sultanul şi-a făcut drumul în 10 zile prin *locuri sălbatece şi nepopulate*, potolindu-şi setea cu apa aflată în nisipurile de pe litoralul Mării şi luptându-se cu nouri de lăcuste: *„un gran stretto che dura per due giornate et piu et si chiama deserto De Brozie"*.

Aceasta, pe la începutul stăpânirii turceşti.

Sau poate că spre sfârşitul aceleeaşi stăpâniri, după colonizările făcute cu Turci şi Tătari, starea aceasta de lucruri se va fi schimbat în bine? Să ascultăm câteva mărturii din sec. XIX:

„E un adevărat *pustiu*, de care te miri să-l întâlneşti în mijlocul Europei. Socotind şi populaţia oraşelor, nu găseşti mai mult de 300 locuitori pe mila pătrată", scrie MOLTKE cu privire la Dobrogea din anii de după 1828—29.

Aceeaşi icoană a provinciei o dă şi F. RITTER pentru anii 1835—39: „Această ţară, cu o suprafaţă de 200 mile pătrate, cuprinsă între Mare şi un fluviu navigabil, este o *pustietate aşa de desolată, cum abia-şi mai poate cineva închipui;* şi cred că nu hră-

neşte mai mult de 20.000 locuitori. Cât poate cuprinde ochiul, nicăeri nu zăreşti un copac sau o tufă. Spinările puternic boltite ale dealurilor sunt acoperite de ierburi înalte şi arse de soare, care ondulează ca valurile sub vânt şi poţi călări ceasuri întregi peste această *pustie monotonă*, până să descoperi un cătun nefericit, fără arbori şi grădini, în cine ştie ce vale fără apă". Oraşul Hârşova număra pe atunci abia 30 case.

Pentru starea provinciei în timpul războiului Crimeii, ne dă mărturie medicul misiunii franceze, C. ALLARD : „Părăsirea acestor ogoare roditoare, pe care le-am vizitat, — scrie el — se explică astfel : *dela invazia din 1829, o mare parte din Bulgaria orientală şi mai ales regiunea podişurilor era eproape pustie.* Un mare număr de familii creştine şi musulmane se întorseseră de puţină vreme în Dobrogea, când, la 1854, ultima invazie rusească şi după ea baş-buzucii pustiiră din nou ţara".

Dar mărturia cea mai frumoasă pentru cauzele acestei slabe densităţi a populaţiei în Dobrogea şi pentru pustiirea acestei provincii o găsim la ieromonahul rus PARTENIE care, călătorind pela 1839 spre Sf. Munte, primeşte din gura Românilor de prin părţile Măcinului următorul răspuns la întrebările sale mirate :

„Din vechime *Ţara noastră* stă în hotar şi deseori războaiele se fac pe aici, din zece mult doisprezece ani. Abia ne mai îndreptăm, creştem vite şi ne cultivăm grădinile şi iarăşi se face războiu. Şi atunci cine poate fuge în Valahia ; iar pe cari-i prind Turcii, îi duc cu dânşii în ţara lor ; turmele ni le mănâncă, caselor le dau foc şi grădinile ni le pustiesc. După ce trece războiul, cari mai rămânem vii, iarăşi ne întoarcem pe la vetrele noastre şi ne facem pe ruine bordeie şi iar ne apucăm de gospodărie. Gândeşte acum, când ne mai putem îndrepta ? Se mai întâmplă şi altă nevoie. După fiecare războiu, începe ciuma, care porneşte a ne secera. Atunci iar lăsăm toate şi fugim, care încotro, şi ne ascundem prin munţi şi păduri şi ne temem unii de alţii, frate de frate, şi fugim unii de alţii. Incă şi Turcii pe aici sunt tare răi şi sălbateci : mereu ne asupresc şi ne ruinează ; bisericile ni le ard ; la care găsesc argint, îl fură ; icoanele le nimicesc şi la nimeni nu ne putem jelui" [1]).

Jalnica Dobrogei tragedie !

Aşa că la anul 1878, când România intră cu armata şi admi-

[1]) Pentru toate aceste izvoare, vezi C. BRĂTESCU : Populaţia Dobrogei. An. Dobr. 1928, 1, p. 201—243.

nistrația sa în Dobrogea, populația acestei provincii abia număra 7—8 loc. pe km^2. Atunci s'a citit în fața locuitorilor Dobrogeni acea proclamație asigurătoare, în care, între altele, se afirma:

„Locuitori de orice naționalitate și religiune! Dobrogea, vechea posesiune a lui Mircea cel Bătrân, de astăzi face parte din România. Voi, de acuma atârnați de un stat, unde nu voința arbitrară, ci numai legea desbătută și încuviințată de națiune hotărăște și ocârmuește cele mai sfinte și mai scumpe bunuri ale omenirii. *Vieața*, *onoarea și proprietatea sunt puse sub scutul unei constituțiuni*, pe care ne-o râvnesc multe națiuni streine. Salutați, dar, cu iubire, drapelul român, care va fi pentru voi drapelul libertății, dreptății și al păcii".

După atâtea veacuri de restriște, o nouă „pax romana" revenia pe plaiurile dobrogene.

Dar ce pustietate și de pe urma acestui războiu! Intinderi mari de câmpie rămâneau nerăsturnate de plug; turmele ciobanilor pășunau în largul stepelor neîngustate de agricultură; satele erau mici și rare; Constanța, metropola de astăzi a provinciei, abia număra 5—6000 locuitori. Ce admirabil teren de colonizare în această țară nouă, căreia azi i se recunoaște valoarea și rolul de vorland, fronton și portic al României întregite!

A înțeles generația dela 1878 problemele pe care le ridica această țărișoară străbună, readusă la sânul mamei după o robie de 500 ani? Și cum le-a rezolvat ea în vederea consolidării neamului și țării, după ce politica înțeleaptă a Regelui Carol I ne-a dat independența, regalitatea și această fațadă menită a îndruma România pe calea unui progres economic necunoscut până atunci? Inainte de a da un răspuns la aceste întrebări, e necesar a cerceta Dobrogea și dintr'un al doilea punct de vedere, cel etnografic, care va da problemei colonizărilor o importanță și o ascuțime și mai mare.

II. Este firesc ca, la acest capitol, să ne intereseze, în primul rând elementul românesc, care trebuie considerat dintr'un îndoit punct de vedere:

1. al vechimei și persistenței sale în Dobrogea în decursul veacurilor;

2. al proporției sale numerice, sau al procentului față de populația totală și față de celelalte naționalități.

Timpul nu ne îngăduie a înșira aci dovezile și concluziile privitoare la chestiunea permanenței Românilor în Dobrogea. Am pu-

blicat în altă parte [1]) toate mărturiile trecutului, câte mi-au căzut sub ochi şi am tras şi concluzia riguroasă ce se desprinde din acele mărturii. Incheiam aşa:

„Permanenţa elementului românesc în Dobrogea în toate timpurile este un fapt real. Această permanenţă se explică prin rolul antropogeografic pe care a trebuit să-l joace provincia faţă de drumurile ce treceau prin ea, sau duceau către ea. *Dacă pentru alte neamuri, care au circulat dela N. la S. şi dela S. la N.*, *Dobrogea a fost numai o poartă, sau o parte dintr'un drum mai lung, — pentru Românii din Carpaţi Dobrogea este însuşi termenul final al drumurilor lor, care toate se concentrează spre acest pământ.* Plugari, păstori, pescari şi războinici; Moldoveni, Munteni sau Ardeleni, — dealungul oricărei văi s'ar fi coborât, ei nu puteau să se oprească la Dunăre, ci trebuiau să treacă şi mai departe, în direcţia în care-i îndrumau râurile de sub Carpaţi, ori de câte ori cauze prea vitrege nu i-au împiedicat a o face".

Dela mărturia unor cronicari medievali ca NIKETAS CHONIATES, ANSBERTUS, GEOFFROY DE VILLEHARDOUIN, sau a unui călător ca minoritul RUBRUQUIS, cari pomenesc în părţile Bulgariei răsăritene şi până la gurile Dunărei o *„Valahie"*, care este ţara lui Asan, o *„Vlahie Albă"* *„Blankis Blaquie"*, unde stăpânesc Calo-Petru şi fratele său Crasian cu supuşii lor Românii, *„cum subditis Flachis"*, — şi până la C. ALLARD, care la 1859 admiră la Românii din ţinutul Constanţei costumul lor antic, figurile lor aproape celtice, sau puritatea tipului italian şi acea inteligenţă care-i caracterizează într'un grad aşa de înalt; şi dela mărturia cronicarului polon DLUGOSZ, că, după dezastrul creştinilor la Varna în 1444, nimeni nu cunoştea ţinutul Dobrogei, pe unde se retrăgeau armatele învinse de Turci, în afară de Vlahii cari serviau de călăuze, de bună seamă ca unii ce trăiseră pe acolo, — şi până la etnograful LEJEAN, care distinge în peninsula Balcanică de Est trei limbi curente: cea greacă la S E., cea bulgară la NE., iar în Dobrogea — cea română; toate celelalte izvoare intermediare [2]) mărturisesc, într'un fel sau altul, despre această permanenţă şi continuitate a elementului românesc în Dobrogea.

[1]) C. BRĂTESCU: Populaţia Dobrogei, în vol. Festiv al Analelor Dobrogei 1928, I, p. 201—243.

[2]) Cum ar fi s. ex. documentul din 1603 despre mulţimea Valahilor din marele stat dobrogean Dăenii; sau ştirile date de THOMASO ALBERTI la 1612; de Principele D. CANTEMIR şi LA MOTRAYE pe la începutul soc. XVIII; de BOSCOVICI pe la 1761—62; de călugărul *Partenie* la 1839; de IONESCU DE LA BRAD la 1850; de *Peters* la 1865 de BARON D'HOGGUER la 1878, şi multe altele.

Permanență însă nu înseamnă numai de cât și majoritate absolută.

Când au cucerit Turcii Dobrogea, ei au găsit în ea multe goluri, care favorizau o colonizare cu element musulman. Colonizarea aceasta însă nu s'a îndeplinit imediat și nici liniștit. Pe de o parte Cazacii prădau așezările turco-tatare dinspre laturea Mării, iar de alta Domnii români, — după ce cucerirea turcească le răpise Dobrogea și mai apoi chiar și cetățile de pe malul stâng, cu vadurile lor negustorești și vămile, care aduceau însemnate venituri vistieriei, — treceau în repețite rânduri Dunărea spre a jefui și ucide ca în țară turcească. Dan II o făcu pe la Silistra, iar Vlad Țepeș pe toată linia Dunărei bulgărești, dar și în Dobrogea până la Deltă. La finele sec. XVI oștile lui Mihai Viteazul incendiază orașele turcești de pe dreapta, iar Radu Șerban înaintă cuceritor până la Bazargic, unde se retrăseseră Turcii.

Era reacțiunea românească.

Ca să se apere împotriva unor asemenea atacuri, Turcii înființară în aceste părți extreme ale imperiului Turcesc un pașalâc cu capitala la Silistra, pe care o fortificară puternic. Urmarea a fost o întărire a colonizării turco-tatare, iar provincia se transformă într'o tabără fortificată, gata a porni împotriva dușmanului [1]).

Să nu ne închipuim însă că Turcii au realizat în Dobrogea o mare densitate de populație. Satele erau destul de rare și mici, iar locuitorii cultivau ogoarele numai în imediata vecinătate a satelor. Incolo erau păduri sau stepe libere pentru pășunatul turmelor. Mai veni în sec. XVIII și XIX și blestemul războaielor ruso-turce, însoțite de ciumă și holeră, care creară goluri mari de populație; așa că la 1878, când am luat noi Dobrogea, ea era o țară dintre cele mai slab populate din Europa. Evident că majoritatea locuitorilor o formau Musulmanii; căci statul care stăpânește o provincie tinde cu timpul a-și crea acolo o majoritate absolută de conaționali. Această tendință este înlesnită mai ales de slaba densitate de populație, pe care un stat o găsește într'o provincie anexată.

Dintre Creștini însă, Românii se situau numericește pe planul întâi. Și, de oarece datele statistice complete și corecte ne lipsesc pentru epoca turcească, o dovadă foarte bună pentru raporturile numerice între naționalitățile Dobrogei-Vechi o găsim în toponimie.

[1]) N. Iorga: Drepturi naționale și politice ale Românilor în Dobrogea. An. Dobr. 1923, IV, 1, pag. 3—48.

Intr'adevăr, până la 1878, numele topice turceşti reprezentau un procent de *62*%; numele româneşti *33—34*%; numele ruseşti (mai ales în Deltă) aproape *4*%, iar cele bulgăreşti, la un loc cu cele de alte origini, nici măcar *1*%.

In ce priveşte distribuţia în spaţiu, Românii ocupau mai ales laturea dunăreană şi masivul deluros şi păduros din nord, de unde, în caz de nevoie, se puteau refugia prin bălţile Dunărei şi peste fluviu, pentru a se reface iar după trecerea războiului; pe laturea Mării persistau slabele rămăşiţe ale unei Dobroge bizantine, capabile şi ele a se reface pe drumul Mării; iar largile stepe centrale şi codrul Deliormanului fură ocupate aproape exclusiv de Musulmani, ca unii ce stăpâniau ţara [1]).

Ne întrebăm acum: puteau Românii, cari primiau la 1878 o astfel de moştenire, să se mulţumească cu o asemenea stare de lucruri? Cadra această stare a Dobrogei cu rolul ei vital de vorland şi de poartă a statului românesc întregit? Răspunsul nu poate fi decât negativ; de unde imperativul categoric al colonizării. *Faţada şi frontonul României nu puteau rămânea numai pe o treime româneşti.* După ce războiul pentru independenţă a întins hotarele ţării până în vadurile Mării şi Dobrogea a scăpat de coşmarul unui destin urât, de a servi drept drum de scurgere al hoardelor şi al armatelor în sensul meridianului, rămâneau acum libere şi deschise drumurile de circulaţie în sensul paralelei, dinspre Dacia carpatică spre mica Dacie pontică.

Cu multe greutăţi, uneori cu destulă nepăsare, ba chiar şi cu o condamnabilă uitare a intereselor naţionale, s'a putut realiza totuşi o majoritate românească în Dobrogea-Veche. In anul 1938 districtul Tulcea număra aproape 54% Români, iar districtul Constanţa peste 66% (în timp ce Bulgarii reprezentau în primul judeţ 18%, iar în al doilea numai 9%).

Şi totuşi, fără exagerare, am fi putut avea în această Dobroge veche cel puţin 80% Români, fără nedreptăţirea nimănui, ci numai prin executarea corectă a unei colonizări ştiinţifice şi susţinute.

De ce n'am reuşit decât parţial? Cauzele sunt multiple, unele chiar dureroase.

In primul rând, slaba densitate a populaţiei româneşti în regiunile imediat vecine cu Dobrogea. Bugeacul Basarabiei era sub

---

1) N. IORGA: Cele trei Dobrogi pe care le-am găsit. An. Dobr. 1922, III, 1, pag. 25—29.

Ruşi şi fusese transformat, dela 1812 încoace, într'un babilon de naţionalităţi colonizate cu intenţia de a ne depărta, ca massă etnică, de gurile Dunărei. Bărăganul, în sensul larg al cuvântului, era o stepă încă nu în deajuns de umanizată şi era străbătut mai ales de turmele ciobanilor şi de carele cu coviltir ale vânătorilor: ţinut de inspiraţie pentru operele poetice ale unui Alexandri sau Odobescu. Trebuia aşa dar să se recurgă la Românii mai îndepărtaţi, sau la cei de peste hotare. Ţări ca Italia sau Germania, care înainte de războiul popoarelor trimeteau peste hotare 600—800.000 emigranţi anual, ar fi colonizat Dobrogea, cu prisosul lor de populaţie, numai într'un singur an.

Totuşi, aceasta n'ar fi fost chiar o piedică de neînvins, dată fiind mai ales starea economico-socială a ţăranului român, apăsat încă de regimul latifundiilor. El şi-ar fi părăsit bucuros căminul şi robia spre a deveni un bun colonizator, dacă ar fi fost îndrumat ştiinţificeşte şi cu interes de soarta sa. Mai trebuiau însă şi avântul şi ideia creatoare la clasa dominantă. Acestea însă lânceziau; căci mai interveniau, drept cauze, şi dificultăţile financiare ale statului; apoi lipsa de educaţie naţională la unele organe executive, reprezentate uneori prin alogeni cari nu ne iubiau; şi mai ales starea de spirit a unei bune părţi din clasa conducătoare, preocupată în primul rând de rivalităţile politice, aşa încât problema naţionalizării Dobrogei cădea pe un plan secundar.

Să ne fie permis a cita aci următoarele rânduri, scrise de marele nostru istoric N. IORGA din Iaşii refugiului, când Bulgarii, retrăgându-se din Dobrogea, ardeau satele româneşti:

Să nu uităm! .... „Să fim şi colonizatori"!

„Până acuma n'am prea fost. Am intrat în vechea Dobroge turcească fără un caracter naţional răspicat. Am găsit-o prădată, cu populaţia împrăştiată, cu vechiul stăpân musulman plecat în lume şi hotărât adesea să nu mai revie sub stăpânirea creştină. Condiţii mai bune pentru naţionalizarea proprietăţii măcar nici nu se puteau întâmpina. Şi noi, ce am făcut? Dacă este astăzi o întinsă şi înfloritoare proprietate bulgărească, nouă ni se datoreşte în rândul întâi. Am tolerat aşa de mult această vicleană infiltraţie, cu scopuri evidente, în cât am putea spune că am creat-o noi. Iar, fiindcă-i trebuiau şi muncitori cu palmele şi vecini săraci prin care să-i crească mândria şi conştiinţa de dominaţie, am introdus acolo, când şi când, cum s'a întâmplat, şi fără a le mai purta grija, bieţi veterani obosiţi, desgustaţi de viaţă şi incapabili de muncă"! — Şi încheia:

„In marea operă de răsplătire pentru zdravănul țăran ostaș, Dobrogea are un loc de frunte și cine-l va înțelege și va aduce la îndeplinire ceea ce trebuie făcut, va fi dat României, totodată, o *garanție socială, militară și națională" !* [1])

Ce necesară ar fi fost instituirea unui „ver sacrum" ca la Romani, așa ca în fiecare primăvară plugurile unui nou val de coloniști tineri și abia scăpați de serviciul militar să răstoarne brazde nouă în ogoarele date lor pe merit! Căci, într'adevăr, nu cu bătrâni obosiți și în declinul vieții se poate porni o țară nouă, unde se cere tinerețe, energie, speranță și capacitate de luptă și adaptare la noile condiții de trai.

III. Cu aceasta ajungem la punctul al treilea al conferinței noastre, la chestiunea graniței româno-bulgare și a Cadrilaterului.

Dacă în urma războiului dela 1877 tratativele păcii s'ar fi desfășurat mai favorabil pentru noi, granița Dobrogei ar fi căzut mult mai departe de cât cea actuală și ar fi avut calitatea unui *hotar natural*, trecând d. ex. peste cumpăna apelor ce domină văile cu margini povârnite ale Provadiei și Lomului Alb. Am fi avut astfel întreaga regiune naturală a Dobrogei prebalcanice, iar ca populație, un număr infim de mic de Bulgari, căci ținutul era ocupat de o masă aproape compactă de Turci, în mare parte dispuși spre emigrare. Am căpătat, în schimb, o graniță cu intrânduri, o graniță de șicană, care, prin marea ei apropiere de linia văii Cara-Su, nu ne putea asigura nici podul dela Cernavoda și nici portul Constanța, create ceva mai târziu.

Tăria unei granițe o *asigură și prietenia cu vecinul de dincolo de ea.* Această prietenie însă ne lipsia, căci în Decemvrie 1909 Bulgaria încheie o convenție militară cu Rusia, care în art. 4 obliga pe Ruși să susțină, în anume înprejurări, revendicările teritoriale ale Bulgariei în Dobrogea românească; iar în 13 Martie 1912, o alianță ofensivă cu Serbia obliga pe aceasta din urmă să dea ajutor militar vecinei noastre în cazul unei intervenții armate din partea României în războiul balcanic. Această amenințare a îndreptățit guvernul Regelui Carol I să ia măsurile necesare pentru asigurarea viitorului și, la încheerea păcii dela București, din 10 August 1913, România își muta hotarul dobrogean la o linie ce începea pe Dunăre la apus

[1]) N. Iorga, Să nu uităm! An. Dobr. 1921, II, 4, p. 594—595.

de Turtucaia şi se termina la Mare lângă Ecrene. Ţara creştea astfel, a doua oară sub acelaş Rege, cu o suprafaţă de 7726 km² şi cu o populaţie de 378.000 suflete [1]).

Această sporire de teritoriu însă nu rezolva fără rest problema graniţei dobrogene.

Un hotar mai e tare şi când poporul ce locueşte în satele din vecinătatea lui aparţine, prin origine, naţiunii stăpânitoare.

Este adevărat că până la 1877 codrul Deliormanului şi stepa Caliacrei erau locuite de o massă compactă de Turci şi că, după toate mărturiile geografice, etnografice, istorice şi filologice, aduse chiar de specialiştii bulgari ori slavi, precum sunt JIREČEK, IŞIRKOF, MILETICI, KANITZ etc., populaţia bulgară este de dată recentă în regiunea dela NE de linia Rusciuc-Varna, unde a sosit din Balcani şi dela sud de Balcani [2]).

Această colonizare bulgărească s'a realizat în scurtul răstimp de 35 ani cât a stat Cadrilaterul sub stăpânirea statului bulgar; aşa că în anul 1913, când acest teritoriu este alipit la România, el abia mai posedă o majoritate relativă turcească de 48%, în timp ce Bulgarii, aproape disparenţi înainte de 1877, realizaseră frumosul procent de 43%!

Se simţia, prin urmare, nevoia unei colonizări româneşti, spre a naţionaliza acest ţinut de la hotar. Colonizarea aceasta a întârziat însă cam prea mult şi n'a fost condusă de la început cu destulă energie şi clară viziune a viitorului. Se pot, de sigur, invoca şi oarecare scuze; între altele, tulburările aduse de marele războiu al popoarelor; dar nu se poate scuza părăsirea în stare de lâncezeală a acestei probleme capitale şi după 1918, când multiplele rivalităţi dintre partidele politice au lăsat pe un plan cu totul secundar chestiuni vitale, care trebuiau să constitue grija principală în fortificarea şi consolidarea statului românesc întregit.

România trebue să creeze în Cadrilater o *ţară românească; ea nu-şi poate clădi aci viitorul său pe temelia unor elemente alogene.*

Venia şi vine în ajutorul colonizării româneşti şi o înprejurare dintre cele mai norocoase: organizarea noului stat turcesc de către

---

[1]) I. NISTOR, Recuperarea Cadrilaterului. An Dobr. 1938, XIX, 2, pag. 138—157.

[2]) C. BRĂTESCU, Populaţia Cadrilaterului. An. Dobr. 1938, XIX, 2, pag. 180—202.

viteàzul conducător Kemal Ataturk ridica, între alte probleme, şi aceea a comassării elementului musulman, risipit în peninsula balcanică, între granițele noii Turcii. Schimbul de populație realizat între Grecia şi Turcia, de pe urma căruia s'ar putea spune că două popoare şi-au strămutat penații în altă țară, a fost începutul acestui proces cuminte, destinat a rezolva definitiv conflicte ce amenințau a se perpetua. Veni apoi rândul Musulmanilor din celelalte țări balcanice şi din România. O convenție între guvernele celor două națiuni a pus la punct această chestiune. Turcii sunt liberi a emigra, iar statul român îşi ia anumite obligațiuni cu privire la averile evaluate ale emigranților. Se crează astfel goluri mari în Dobrogea-Nouă.

Primii colonişti români în Cadrilater au fost Macedo-Românii, cari începură a sosi din 1925; din 1926 începură să vină şi Regățenii; iar primele aprobări de colonizare, pentru ambele categorii, s'au dat în 1928. S'au creeat *279* centre de colonizare, în care s'au aprobat până anul trecut, *19.796* capi de familie, dintre cari circa 6.000 Macedo-Români [1]; aşa că, în anul *1938*, Cadrilaterul număra [2]:

Bulgari . . .	150.763	suflete, sau	**40 52%**.
Români . . .	108.404	„ „	**29.14%**.
Musulmani . .	96.869	„ „	**26.04%**.
Diverşi . . .	16.022	„ „	**4.30%**.
Total . . .	372.058	suflete.	

De sigur, nu este o stare mulțumitoare pentru asigurarea graniței noastre. Opera de colonizare, care este şi un imperativ categoric al moştenirei lăsate de Regele Carol I, trebue urmărită cu energie şi înaltă conştiință națională, ba chiar cu iubire şi devotament adânc, căci de aceea se află depusă, ca un simbol, acolo, la Coasta de Argint, inima Reginei noastre Maria.

Dacă întreg elementul musulman ar emigra din Cadrilater şi ar fi înlocuit fără şovăire prin colonişti români, în scurt timp am putea realiza în Dobrogea nouă o majoritate absolută de **55%**! Pentru desăvârşirea acestei opere, ar mai rămânea şi *schimbul de populație*. Ni l-au propus Bulgarii într'un rând. Avem în țara vecină aproape 100.000 Români. Noi socotim că ar fi o mare greşală a renunța la limpezirea raporturilor etnografice şi la comassarea cona-

---

[1]) C. Filipescu, Agricultura în Dobrogea Nouă. An. Dobr. XIX, 1938, 2, pag. 28.

[2]) C. Brătescu, Populația Cadrilaterului. An. Dobr. XIX, 1938, *2*, p. 199.

ționalilor noștri și a reține elementele alogene cărora, în vederea unității și omogeneității, li s'ar pretinde asimilarea și contopirea în sânul națiunii: prilej veșnic de conflicte, de rea vecinătate și de asasinat la pacea și liniștea europeană.

Onorat auditoriu,

Ce era Dobrogea Regelui Carol I la încorporarea sa în 1878?

Un teritoriu pustiit și răvășit de lunga serie de războaie ruso-turce, începând din a doua jumătate a sec. XVIII până la finele sec. XIX;

Un teritoriu cu o populație rară de 7—8 loc. pe km^2, cu sate mici și mizerabile, cu orașe neînsemnate, ruinate și de aspect oriental-rural, și cu o sărăcie întinsă peste tot;

Un teritoriu cu o majoritate absolută turcească și cu o minoritate românească, care se situa numericește pe primul plan față de celelalte minorități creștine;

În fine, un teritoriu în care cultura și civilizația nu-și răspândiseră binefacerile lor.

Ce a devenit Dobrogea-Veche în lunga Domnie a Marelui Comandant dela Plevna, a gloriosului înfăptuitor al independenței, regalității și întregirii țării până la M. Neagră?

Fără exagerare și în limitele adevărului: o țară înfloritoare din toate punctele de vedere.

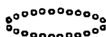
Trei probleme mari se puneau Regelui și poporului său în această provincie părăginită: *problema economică, cea culturală* și *problema consolidării stăpânirii românești între Dunăre și Mare prin colonizare cu element românesc.*

Primele două probleme au fost realizate în Dobrogea-Veche cu deplin succes. Am trăit și am văzut cu ochii noștri, an de an, și înflorirea economică și înflorirea culturală. E destul să pomenesc numai mărețul pod de la Cernavoda, portul Constanța, cele trei canale care, legând fluviul Dunărea și lagunele Mării, au înviorat pescăriile statului, — opere cu care s'ar putea mândri Italia unui Musolini, — căile ferate și șoselele, bisericile sătești monumentale ca niște catedrale, școlile de diferite grade răspândite în tot cuprinsul provinciei, începuturile unei flote comerciale și de războiu și multe alte binefaceri, care toate au ridicat Dobrogea la un nivel necunoscut până atunci în tot cursul istoriei sale și au făcut să fie râvnită și mai mult. Singură problema graniței și a asanării ei prin colonizări, dacă nu

şi printr'o linie Maginot, a rămas ca o moştenire în grija generaţiei următoare.

Dacă ne-am întreba: *care este problema cea mai urgentă şi cea mai vitală în momentul de faţă în Dobrogea, am răspunde fără şovăire: colonizarea Cadrilaterului cu Români!* De ea depinde în bună măsură liniştea şi progresul nostru în viitor. Căci, dacă Dobrogea şi, în special, exponentul ei, portul Constanţa, fără hinterlandul bogat de peste Dunăre, cade în lâncezeală şi devine, în mâna unui stat vecin, o simplă provincie laterală sau un drum, — în schimb şi România întregită, fără Dobrogea, se resimte numai de cât atât în viaţa ei economică cât şi în cea politică şi strategică; şi, dacă ne-am convins, în adevăr, că ţara noastră are doi poli antropogeografici, dintre cari unul e în Transilvania — polul continental —, iar celălalt e în Dobrogea — polul maritim — şi că fără hinterlandul muntos şi fără faţada maritimă, orice formaţie politică la Dunărea de jos e ciungă, — atunci *asanarea graniţei meridionale*[1]) *devine, pentru orice bun Român — un imperativ categoric.*

Să nu uităm! Să fim şi colonizatori! Ne-o strigă patrioţii şi cărturarii acestei ţări, dar ne-o comandă de dincolo de mormânt şi umbra marelui Rege Carol I, care ne cere ca moştenirea ce ne-a lăsat-o să o desăvârşim, spre mai marea glorie a Dinastiei Sale.

[1]) S. Mehedinţi, Graniţe asanate şi vindecate. În „Dobrogea de Sud" Nr. 1, p. 3—14.

TRANSMARISCĂ — TURTUCAIA

de OCTAVIAN MĂRCULESCU
Doctorand în litere

I. TRANSMARISCA.

1. Originea numelui cetăţii. — Filologul Philippide consideră Transmarisca un nume roman, format din prefixul *trans* şi *marisca* „un derivat din *mare* prin-*iscus*" [1]. In alt loc, revenind, spune că'n Transmarisca apare „cuvântul românesc „*mare*" şi cuvântul romanic „marisca" [2]; etimologie — după părerea noastră — pretenţioasă.

Noi credem că Mariscus corespunde râului Argeş. Pe malul stâng al Dunărei se afla localitatea Marisca, Olteniţa actuală, iar pe cel drept, unde-i azi Turtucaia, era Transmarisca, care derivă din *Trans* + *Marisca,* adică *dincolo de* (localitatea) *Marisca,* iar nu *Peste Argeş,* cum bănuia istoricul Mannert şi afirmă d. G. Popa Lisseanu [3]).

Domnul *Patsch* socoteşte că trebue pus în legătură râul Mariscus cu Argeşul, — nu cu Mureşul transilvan — şi cu localităţile Transmarisca şi Marisca ale Moesiei Inferioare. In acest caz, Transmarisca corespunde Turtucaei, după toate indicatoarele de distanţă ale Itinerariilor romane, iar râul Mariscus este Argeşul, care se varsă în Dunăre, chiar în faţa localităţii Marisca, corespunzătoare Olteniţei actuale, care se găseşte la gura râului Argeş, peste drum de Tutracan, Transmarisca [4]). Părerea aceasta o admitem şi noi şi d. G. I. Bră-

---

[1]) ALEXANDRU PHILIPPIDE, *Originea Românilor,* Vol. I. Iaşi. „Viaţa Românească", 1923, p. 889, v. p. 434.

[2]) Ibid., p. 475.

[3]) G. POPA LISSEANU, *Cetăţi şi oraşe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei.* Ediţia II, Bucureşti, 1921, Tip. „România Nouă", pag. 107, v. p. 63.

[4]) CARL PATSCH, *Beiträge zur Völkerkunde von Südosteuropa.* III. Die Völkerbewegung an der unteren Donau in der Zeit von Dioklezian bis Heraclius, in Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophische—historische Klasse. Sitzungsberichte. 208. Band II. Abhandlung. 1928, p. 68. Hölder-Pichler. Wien und Leipzig v. p. 3—5.

-ţianu [1]. — V. Pârvan [2]. şi O. Tafrali [3]) identificau Transmarisca cu Tutracan sau Turtucaia.

2. **Când s'a fundat cetatea.** — Bazat pe o inscripţie latină, găsită la Turtucaia, publicată de Tocilescu, noi credem ca şi el, că Transmarisca a fost *întemeiată de Diocleţian şi Maximian în cursul anilor 293—294: „... post debellatas hostium gentis (es) confirmata orbi suo [tranquilitate in aeternum Transmaris]cae praesidiu [m constituerunt]"* [4].

Părerea se confirmă prin menţionarea localităţii Transmarisca printre cetăţile inspectate de împăratul Diocleţian în anul 294, când, pornind „dela Sirmium spre reşedinţa lui, Nicomedia, alese drumul ocolit dealungul Dunărei de jos. La Transmarisca se afla la 18 Octomvrie, anul 294" [5]. De fapt, Pârvan [6], d. N. Iorga [7] şi d. Carl Patsch [8] au aceeaşi părere ca şi Tocilescu. Totuşi existenţa cetăţii romane în timpul lui Diocleţian şi Maximian *nu exclude* ca ulterior să fi fost distrusă de barbari şi *Constantin cel Mare s'o fi fundat din nou*, aşa cum spune Procopius [9].

3. **Diferite numiri ale cetăţii.** — In decursul vremii Transmarisca a purtat, cu oarecari mici schimbări, acelaş nume. Totuşi

---

[1]) G. I. Brătianu, *Une énigme et un miracle historique : Le Peuple Roumain.* Bucarest, 1937, p. 134. v. p. 48.

[2]) V. Pârvan, *Municipium Aurelium Durostorum.* Estratto dalla Rivista di Filologia e d'Istruzione classica. Nuova Serie. Anno II. Fascicola II. Torino, Giovanni Chiantore, 1924, p. 36, v. p. 28 şi urm.

[3]) O. Tafrali, *La Roumanie Transdanubienne. (La Dobroudja).* Paris. Ernest Leroux, 1918, p. 195, v. p. 55.

[4]) C. I. L. Sup. II. 6151, p. 1349 ; Gr. G. Tocilescu, *Monumentele epigrafice şi sculpturali ale Muzeului Naţional de Antichităţi* din Bucureşti. Partea I, Bucureşti, Tip. Corpului Didactic, 1902, p. 648, v. p. 184 şi urm.

[5])Carl Patsch, op. cit., p. 8 ; N. Iorga, *Istoria Românilor. Oamenii pământului.* Vol. II, Bucureşti. 1936, p. 345, v. p. 32. nota 2.

[6]) V. Pârvan, *Municipium* ... p. 29 : „... *fra gli anni 294* e 300, *avevano fortificato novamente Transmarisca,* restaurandovi i fortilizi" : Idem. *Salsovia,* Bucureşti, 1906, „ Carol Göbl, p. 47, v. p. 17, nota 5.

[7]) N. Iorga, *Istoria R.,* II, p. 75.

[8]) Carl Patsch, op. cit., p. 8 şi urm.

[9]) Procopius, *Opera omnia,* Περὶ κτισμάτων, Vol. III, p. 2, l. IV, 7.292, p. 132: „ὃ δὴ τὸ Τραμαρίσκας ὀχίρωμά ἐστιν. οὗπερ, καταντικρὶ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ Κωνσταντῖνός ποτε Ρωμαῖων Βασιλεὺς φρούριον οὐκ απημελημένως ὠκοδομήσατο, Δάφνην ὄνομα, οὐκ ἀξίμφορον νενομικιως εἶναι φηλάσσεσθαι ταύτῃ τὸν ποταμὸν ἑκατέρωθεν".

noi vom menţiona izvoarele, care într'o anumită măsură ne atestă existenţa cetăţii. Astfel *Itinerariul lui Antoninus* o numeşte „Trans-mariscam" şi o aşează între Appiaria şi Candidiana [1]). Geograful *Claudius Ptolemeu* îi spune: „Τρομάρισκα" [2]). In *Tabula Peutingeriana* e menţionată *Trasmarisca* între localităţile vechi Appiaris şi Nigrinianis [3]).

Anonymul Ravennat face excepţie, numind-o „*Stamarisca*" şi o situează între cetăţile Appiaris şi Nigrinianis [4]).

Notitia Dignitatum menţionează: „Transmariscae" sau „Trans-marisca" şi o trece între cetăţile Appiaria şi Candidiana [5]).

Procopios din Cesarea o numeşte: „Τρασμακαρίσκας" şi „Τρασμαρικά", încadrată de Tigas, Iatron, Cynton şi Candidiane [6]); iar în Codul lui Justinian i se spune „Trans-mare" [7]). Renunţăm a cita Notiţia lui Epiphane [8]) şi lucrarea lui Constantin Porphyrogenetul [9]), cari pomenesc de o episcopie la Τραμαρίσκα. Asupra acestor fapte vom insista în alt paragraf.

Prin urmare *Transmarisca se găsea pe locul Turtucaei actuale*.

4. **Locuitorii şi ocupaţiile lor.** — Deşi „Dobrogea este cea mai veche ţară românească" [10]), totuşi nu trebue uitat, că „din moşi strămoşi locuiau ... Dacii în Dobrogea, cari au început să vorbească latineşte, să se închine ca Romanii şi să-şi facă oraşe si sate romane,

---

1) Gr, G. Tocilescu, *Monumente epigr.* p. 179.

2) Claudius Ptolemeu, *Geographia*, editată de Carol Frideric August Nobbé, Lipsiae, 1843, T. F. I, p. 284, v. t. I. B. III, cap. 11, p. 185.

3) *Die Peutingerische Tafel oder Weltkarte des Castorius*, 1916, Stuttgart V. Segmentul VIII, divizia 2.

4) Anoymul Ravennat, *Cosmographia*, editată de M. Pinder şi G. Parthey, 1860, Berolini, v, l. IV, 7, pag, 186—187.

5) *Notitia Dignitatum et administrationum omnium tam civilium quam militarium in partibus Orientis et Occidentis*, 2. Vol., editată de Eduard Bäcking, Bon, 1853, Vol. I. p. 540, v. Cap. 37, p. 102—103 şi 221, 463.

6) Procopios din Cesarea, Περὶ κτισμάτων, op. cit. vol. III, l. IV, 7, 292 p. 131—132.

7) Codul lui Justinian, 6, 42, 28, citat de Gr. G. Tocilescu, în Monumentele epigr., op. cit. p. 178.

8) F. Dvornik, *Les Slaves, Byzance et Rome au IX-e siècle*. Paris, Librairie, ancienne. Honoré Champion, 1926, p. 360, v. p, 92.

9) Constantin Porphyrogenitul, *De Ceremoniis aulae byzantinae*, Bonn 1829, Vol. I. l. II, 54, p. 797.

10) V. Pârvan, *Inceputurile vieţii romane la gurile Dunărei*. Cultura Naţională. Bucureşti, 1923, p, 247, v. p. 16.

unindu-se cu civilii şi veteranii adevărat Romani şi întemeind gospodării statornice" [1]). Coloniştii romani aşezaţi în Scitia Minor şi în Transmarisca erau mai ales „agricultori şi crescători de vite" [2]). Aceştia de sigur că au constituit „o bogată aşezare de plugari romani", fiindcă „Dobrogea era aşezată în dreapta Dunărei, era mai la îndemână şi oarecum mai apărată" [3]). Coloniştii romani romanizară pe Daci şi Bessi, cari „s'au făcut întâi Romani, iar apoi creştini" [4]). In afară de aceste elemente etnice se întâlniau : Greci şi orientali romanizaţi, veniţi din Anatolia şi Siria [5]). Incât, având o intuiţie bună, Pârvan vedea cum „Pe Dunăre trec în sus şi în jos corăbii de comerţ greceşti şi vase de războiu romane, ori bărci de pescari şi călători indigeni" [6]). Dar desele năvăliri ale Goţilor aduc barbarizarea şi decadenţa vieţii romane şi a celorlalte elemente etnice din Scitia Minor, ca şi din Transmarisca. „In a II-a jumătate a sec. IV nu se mai poate vorbi de o viaţă liniştită quasi-orăşenească în cetatea noastră" [7]), ci „oppidum, oraşul, e numai un sat mai mare şi întărit. Este deci o întoarcere la satul de unde se plecase" [8]). Din sec. V. vin Slavii, cari se vor deprinde cu viaţa aşezată şi se vor ocupa cu agricultura. Iar sub puhoiul barbarilor, Transmariscanii vor trăi greu, însă dându-le dijmă din roadele pământului [9]), vor fi lăsaţi în pace. Alt mijloc de existenţă îl va constitui pescăria [10]).

5. Drumurile. — Transmarisca fiind o cetate romană, aşezată pe malul drept al Dunărei, era un inel din lanţul format de *via Istria*, care lega oraşele dunărene ca : Durostorum (Silistra), Axiopolis (Hinog-Cernavoda), Carsium (Hârsova), Troesmis (Igliţa), Noviodum (Isaccea), Aegyssus (Tulcea) şi Halmyris (Zaporojani). Insă

---

1) Ibid. p. 16 şi 108.

2) Idem. *Cetatea Tropaeum*. Bucureşti., 1912. Gutenberg, p. 148, v. p. 18 ; Idem, *Dacia. Civilizaţiile străvechi din regiunile Carpato-Danubiene*. A. F. M. S. R. R., Bucureşti, 1937, p. 218, v. p. 185 ; Idem, *Inceputurile* . . p. 72.

3) V. Pârvan, *Inceputurile*, op. cit. p. 65 şi 78.

4) 5) Idem, *Inceputurile* . . p. 109 şi 169.

6) Idem, *Salsovia*, p. 11.

7) V. Pârvan, *Cetatea Ulmetum*. Extras din An. Ac. R., Tom. 36, Mem. Sect. Ist., Socec, Bucureşti, 1913, v. p. 75.

8) N. Iorga, *Istoria Rom.* II, p. 77.

9) V. Pârvan, *Cetatea Ulmetum*, op. cit. Tom. 36, p. 75.

10) Arrian, 1. 3. 6. : „Era foarte mare *belşug* de astfel *de bărci*, întru cât *riveranii Istrului se folosesc de ele pentru pescuitul în fluviu*, precum şi când merg unii la alţii în sus, pe Dunăre.

via Istria era unul din din cele „trei drumuri împărăteşti ce străbăteau Dobrogea dela Nord la Sud“ [1]), Transmarisca era în legătură şi cu *via media* (drumul din mijloc), care tăia Scitia Minor aproape în două şi unia Marcianopolis (Devnia), la apus de Varna, cu îndepărtatul Aegyssus (Tulcea). A treia cale era *via Pontica*, care unia cetăţile greceşti dela Dionysopolis (Balcic) cu Histria (Caranasuf). Calea pe mare comunica uşor cu celălalt drum al apei, Dunărea.

De aceia Grecii treceau lesne pe corăbiile lor cu mărfuri din Marea Neagră pe Dunăre, oprindu-se fie la Transmarisca şi Durostorum, sau urcau pe Argeş, pe Ialomiţa, pe Buzău, Siret şi Prut, în Muntenia, Moldova şi Basarabia de azi [2]). Transmariscanii, având la îndemână, în afară de drumul pe uscat, şi calea apei, nu încape îndoială că, aşa cum Axiopolis avea breasla „corăbierilor pe toată Dunărea“, („*nautae universi Danuvii*“) [3]), tot astfel şi Transmarisca trebue să fi avut *breasla corăbierilor săi*. Căci nu-i posibil să aibi calea apei la îndemână şi să n'o foloseşti. Astfel, nu vedem de ce d. *N. Iorga* admite prefectura, „la un loc necunoscut“, a „năvilor de pe râu“ („*naves amnicares*“) [4]). Flota naviga pe Dunăre, asigurând ordinea şi siguranţa pe fluviu. Aşa că: „Sub ocrotirea legionarilor, comerţul şi afacerile de schimb, exercitate încă din vremuri vechi de Grecii dela Marea Neagră, atrag acum şi lumea romană în aceste regiuni: negustori, armatori, corăbieri, cari au de îngrijit de legăturile economice ale Răsăritului cu Apusul, dealungul grandioasei artere de comunicaţie a Dunărei. Pe ţărmul drept al fluviului merge şoseaua care leagă între ele lagărele şi castelele aşezate de pază dealungul lui: în caz de primejdie, ajutorul poate repede sosi dela un „fort“ la altul. Pe Dunăre trec în sus şi în jos corăbii de comerţ greceşti şi vase de războiu romane, ori bărci de pescari şi călători indigeni“ [5]), mai ales că Diocleţian şi Maximian biruiseră pe barbari, întăriseră Transmarisca [6]) şi asigurară „siguranţa în afară şi pacea înăun-.

1) V. PÂRVAN, *Inceputurile*.. op. cit., p. 169.

2) Ibidem, p. 169—170; V. PÂRVAN, *La Pénetration Hellénique et Hellénistique dans la vallée du Danube*, p. 23—47, în Bul. de la Sect Hist., Tome X, Cultura Naţională, Bucureşti, 1923, v. p. 34 şi urm. Sigur că Grecii, chiar după Cristos, au continuat vechea lor ocupaţie, comerţul pe ape, însă şi-au redus sfera de penetraţie la două căi: Dunărea şi Marea Neagră.

3) V. PÂRVAN, *Inceputurile* . . p. 197.

4) N. IORGA, *Istoria R.* II, p. 175.

5) V. PÂRVAN, *Salsovia*, p. 11.

6) C. I. L. 6151 v. TOCILESCU, *Monumentele*, p. 175; V. PÂRVAN, *Municipium Aurelium* . . op. cit., p. 29; N. IORGA, *Istoria R.* II., p. 75.

tru" [1]). Șoselele dobrogene fuseseră refăcute [2]), apărarea graniței reorganizată fundamental de Diocletion cu colegii și urmașii lui [3]). Existau chiar *„duces-limitanei"*, adică comandanți militari extraordinari ai ținutului de graniță [4]), nu numai în Scitia, ci și în cele două Moesii și în Dacia inferioară [5]). In Scitia Minor, în afară de Legiunile *I. Iovia și II. Herculia*, prima în lagărul dela Troesmis, a doua în lagărul nou dela Noviodunum, — există și *Legiunea XI. Claudia*, [Le] g (io) XI Cl (audia) f (elix) Tram (ariscae) [6]), inscripția de pe țigla găsită la Durostorum, iar azi în posesia muzeului din Sofia. Deci la Transmarisca erau soldați din Novae, *„Milites Novenses Transmariscae* [7]) și din Legiunea XI Claudia, anume *cohorta a V-a din Legiunea XI Claudia, pedatura superioară* [8]) și cea *„inferioară"* [9])

6. Creștinismul. — După persecuțiile lui Diocleţian [10]), creștinismul s'a răspândit în Scitia Minor prin ostași romani, negustori sau muncitori creștinați, sau prin martiri și episcopi. Sămânța creștină a prins rădăcini repede, încât prin „anul 300, Creștinismul în formă latină ajunsese biruitor până la Dunăre: pe toată întinderea ei, dela lagărele raetice, din Regina, și până la cele scythice din Noviodu-

---

1) G. Bloch, *L'Empire romain. Evolution et décadence*, Paris. 1922, Flammarron, p. 313, v. p. 197; V. Chapot, *Le Monde Romain*. Bibl. de synthèse hist. L'Evolution de l'Humanité. Paris. 1927, p. 500, v. p. 428 și urm.

2) V. Pârvan, *Salsovia* . . p. 17 și urm.

3) Ibid.

4) Ibid. p. 16, N. Iorga, *Istoria R*. . . II, p. 75.

5) Charles Diehl, *Justinien et la civilisation byzantine au VI-e siècle*. Paris. 1901. E. Leroux. p. 625. v. p. 230.

6) E. Kalinka, *Antike Denkmäler in Bulgarien*. Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, Schriften der Balkankommission Antiquarische Abteilung. Wien. Alfred Hölder. 1906, p. 339, v. p. 342, sau C. I. L. III. 12.526; V. Pârvan, *Salsovia*, p. 17.

7) Notitia Dignitatum et. . op. cit, (Vol.) II, p. 102, Cap. 37; V. Pârvan, *Municipium Aurelium Durostorum*, op. cit. p. 28.

8) *Notitia Dignitatum* . . . p. 103. Cap. 37 (5): *„Praefectura* . . . (Ripae ?). . *Legionis Undecimae Claudiae Cohortis Quintae Pedaturae Superioris Transmarisca"*; V. Pârvan, *Municipium Aur*. . . p. 28.

9) Ibid. [6]: *„Praefectura Ripae Legionis Undecimae Claudiae Cohortis. Quintae Pedaturae Inferioris Transmarisca"*; V. Pârvan, *Municipium Aurelium* D. . . p. 28.

10) Ernst Stein, *Geschichte des Spätrömischen Reiches*. Seidel. Wien. 1928. p. 590, v. p. 120 și urm.

num"[1]). Aceasta înseamnă că Scitia Minor era creştinată în jurul anului 300, dacă către „anul 350 toate oraşele de frunte ale celor două Moesii erau reşedinţe episcopale"[2]). Astfel, episcopate erau la Abrittus, Durostorum, Appiaria, Sexanta-prista, Novae, Oescus, etc. [3]). Existenţa acestor episcopate ne face să *presupunem că, din sec. IV.*, trebue să fie existat şi *episcopia Transmariscei*[4]), o împrejurare favorabilă întemeierii sale fiind libertatea cultului creştin, acordată de Constantin cel Mare[5]).

Episcopatul la Transmarisca credem c'a existat până în sec. VII, când îl găsim menţionat în *Notitia lui Epiphane*[6]). Cât despre pomenirea episcopatului Transmarisca în sec. IX de Constantin Porphyrogenetul[7]), ne îndoim să fi durat cetatea şi episcopatul până atunci; însă lipsa de izvoare nu ne îngădue să precizăm mai mult. Totuşi, admitem că episcopul Transmariscei a fost nu numai şeful religios al episcopatului, ci şi ocrotitorul politic al cetăţii[8]).

7. Privire fugară asupra trecutului Transmariscei. — Fundată de împăratul Diocleţian în cursul anului 293, cum reese din edictul său datat, „la începutul lui Septemvrie 294, Diocleţian nu se duse dela Sirmium direct la Nicomedia, unde demult îşi luase reşedinţa, ci alese drumul ocolit dealungul Dunării de jos . . . înaintând încet, zăbovi (ca „un permanent inspector" [9]), între alte localităţi, la: Ra-

---

1), 2) V. PÂRVAN, *Contribuţii epigrafice la istoria creştinismului daco-roman.* Socec. 1911, Bucureşti, p. 222, v. p. 73.

3) Ibid. p. 67—71.

4) *Notitia Dignitatum*.. Vol. I, Cap. 37, Not. 27, p. 463: „*In Notitia* Leonis Aug. *episcopus urbis* o Τραμαρισκων *dicitur*".

5) IAKOB BURCKHARDT, *Die Zeit Constantins des Grossen.* Leipzig. 1898. p. 484, v. p. 393 şi urm.

6) F. DVORNIK, *Les Slaves. Byzance et Rome au IX-e siècle.* Paris, Librairie ancienne Honoré Champion. 1926, p. 360, v. p. 92: „*Voici l'organisation éclésiastique que la Notitia d'Epiphane nous donne. Pour la province d'Hémimont:*

ἐπαρχία τῆς αυτῆς
Μητρόπολις Μαρκιανοῦ.
ἔχει ὑπ' αὐτῆς πόλεις ἤτοι ἐπισκοπάς. ε̄ οἷον,
τὸν Ῥοδοστόλον
τὸν Τραμαρίσκον".

7) CONSTANTINUS PORPHYROGENETUS, *De ceremoniis aulae byz.* op. cit. Vol. I, liber. II, paragraf, 54, pag. 797.

8) N, IORGA, *Istoria R.*.. II, p. 100—101.

9) N. IORGA, *Istoria R.* II, p. 32.

tiaria, Cebrum, Variane, Appiaria, Durostorum și Transmarisca, unde se afla la 18 Octomvrie 294" [1])

De asemenea nu-i exclus ca Diocleţian, cu ocazia serbării sale jubilare de 20 de ani de domnie, să fi zăbovit nu numai la Durostorum în anul 304 [2]), ci şi la Transmarisca.

Diocleţian şi Maximian „după ce învinseră desvârşit neamurile duşmanilor, întărind liniştea împărăţiei lor... [3])"; în anul 303, când Diocleţian sărbătorea 20 ani de domnie, „se putea felicita de rezultatele obţinute..., (căci) imperiul redobândise bunuri pe care nu le mai cunoştea de multă vreme, liniştea în afară şi pacea înăuntru" [4]). Prin urmare, în epoca frământată a lui Diocleţian, Scitia Minor şi Transmarisca au avut şi clipe de linişte [5]), „viaţa romană" continuând „a se desvolta la adăpostul lagărelor sporite de Diocleţian şi urmaşii săi" [6]).

Totuşi, nu-i exclus ca în timpul invaziilor gotice, pe când izbucnise războiul între Constantin şi Licinius, Transmarisca să fi fost distrusă și că Constantin „a fundat-o nu fără temeinicie" [7]). După terminarea luptei pentru hegemonie, Constantin cel Mare se ocupă cu întărirea graniţei dunărene [8]), cu lagăre şi „castele" noui, sau restaurând pe altele vechi [9]). Totodată puse să se construiască dela Gigen (sat din Bulgaria actuală) la Celei, un pod de piatră și alt *pod între Transmarisca și Olteniţa, Constantiania Daphne* [10]).

Constantin acordă atât de mare impotanţă drumului Transmarisca Olteniţa, încât nu numai că-i dădu numele său împărătesc, ci bătu şi monede ce reprezentau podul [11]). Acesta, legând Olteniţa cu Transmarisca, era şi o cale comercială foarte utilizată [12]). Sigur că

---

1) CARL PATSCH, *Beiträge*.. op. cit., p. 8; N. IORGA, *Istoria R.* II, p. 32, nota 2.

2) Ibid. p. 11.

3) GR. TOCILESCU, *Monumentele*.. op. cit. p 175.

4) G. BLOCH, *L'Empire Romain*, p. 197.

5) V. PÂRVAN, *Salsovia*, p. 17. Contrariu părerii lui PÂRVAN, care credea că sub Diocleţian Scitia Minor: „nu va mai avea o clipă de linişte".

6) Ibid. p. 17.

7) PROCOPIOS, Περὶ κτισμάτων op. cit. IV, 7, 292, p. 132.

8) DR. CONST, C. DICULESCU, *Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien*. Leipzig. 1923. Verlag von Curt Kabitsch p. 64. v. p. 21; *Dr. Bruno Rappaport. Die Einfälle der Goten in das Römische Reich bis auf Constantin*. Leipzig. 1899, p. 138, v. p. 108.

9) DR. CONST. C. DICULESCU, *Die Wandalen*.. p. 22; DR. BRUNO RAPPAPORT, *Die Einfälle der G.*.. p. 113; DR. BENEDICTUS NIESE, *Grundriss der Römischen Geschichte nebst Quellenkunde*. München, 1906, p. 405, v. p. 352.

10), 11), 12) CARL PATSCH, *Beiträge*... op. cit., p. 20—22.

la Transmarisca comerţul era înfloritor, mai ales că acolo staţiona o parte din flota Dunărei, numită „*naves amnicae*" [1]).

Intre 332 şi până la 362, cât a durat pacea între Constantin cel Mare şi Goţi [2]), Transmarisca şi Dobrogea au cunoscut o perioadă de pace şi prosperitate. Din anul 365, rupându-se pacea, Atanaric sprijini contra lui Valens pe generalul Procopius. Acesta fu biruit de Valens şi, deşi Atanaric îi ceru iertare, Valens trecu Dunărea în anul 367 pe un pod de vase, pe la Transmarisca, în Muntenia actuală [3]). Luptele s'au terminat în 369, când Atanaric, bătut, cere pace şi Goţii încetează de a fi federaţi, iar Dacia nu mai e teritoriu imperial.

Cât timp a stapânit Attila, Hunii năvăleau adesea şi devastau Tracia, Iliricul [4]), ambele Dacii, Moesia şi Sciţia mică [5]).

In aceste împrejurări, Transmariscanii au dus-o greu, însă au trăit. Probabil că printre robii duşi de Attila, din oraşele latine de pe malul drept al Dunărei, să fi fost şi Transmariscani, cari au îngroşat populaţia romanică de pe malul stâng dunărean [6]). Presupunem că Slavii, când au pustiit Peninsula Balcanică, pe vremea lui Anastase [7]), au distrus „cu totul" Transmarisca, deoarece împăratul „Justinian a rezidit-o din temelie" [8]).

Tot sub Justinian se face şi ultima „restaurare" a graniţei militare la Dunăre, până la gurile ei. Atunci zideşte sau restaurează mai mult de 80 de castele pe ambele maluri ale Dunărei şi transformă toată Peninsula Balcanică într'un „vast lagăr întărit" [9]). Totuşi aceste măsuri n'au scutit Imperiul de invazii şi pustiiri; dovadă e încheierea lui Procop din „*Istoria secretă*".

---

1) CARL PATSCH, *Beiträge* .. op. cit., p. 21—22.

2) CONST. C. DICULESCU, *Die Wandalen* . . op, cit., p. 32.

3) Ibid. p. 33; CARL PATSCH, *Beiträge* .. op. cit., p. 48.

4) N. IORGA, *Istoria R.*, II, p. 182.

5) G. POPA LISSEANU, *Incercare de monografie asupra cetăţii Drâstorul-Silistra*, Bucureşti. „Minerva". 1913, p. 244, v. p. 69.

6) N. IORGA, *Istoria R.* II, p. 190,

7) A. A. VASILIEV, *Histoire de l'Empire byzantin.* Editions A. Picard, Paris, 1932, Tome I, p. 498, v. p. 184—185; N. IORGA, *Istoria R.*.. II, p. 213 şi 234—235.

8) PROCOP, op. cit., IV, 7, 292, p. 132: „... Ἰουστινιανὸς δὲ ἀνῳκοδομήσατο Βασιλεὺς ἐκ θεμελίων ἀρξάμενος".

9) CHARLES DIEHL, *Justinien*... op. cit, p. 239—240.

„Iliricul, Tracia întreagă, toata ţară care se întinde dela Marea Ionică până la mahalalele Constantinopolului, Grecia, Chersonesul, au fost pustiite aproape în fiecare an de Huni (Bulgari), Slavi începând din momentul când Justinian cârmuia imperiul roman . ."[1]). In acest caz ducii limitanei din Sciţia Minor nu puteau opri invaziile barbare totdeauna. De asemenea deducem că nici Transmarisca n'a cunoscut, după moartea lui Justinian (565), o viaţă paşnică. Ea a suferit prădăciunile Avarilor, cari au jefuit Moesia şi cetăţile din Sciţia mică [2]) şi valul Slavilor, cari dela Heraclius I (610—641) şi până sub Justinian al II-a s'au aşezat în toată Peninsula Balcanică, inclusiv Dobrogea, unde au dat „peste vechi locuitori autohtoni romanizaţi" [3]), a căror existenţă se confirmă prin reşedinţele episcopale de pe malul Dunărei [4]), centre principale ale creştinismului dunărean „până către sec. VII" [5]) Iar amestecul acestor „vechi locuitori autohtoni romanizaţi", — cari nu erau decât „des restes d'une population primitive geto-dace (trace) et aussi des représentants des colons romains et des Daces romanisés" [6]), — cu Slavii prin căsătorii [7]), a format poporul român din Nordul şi Sudul Dunărei. Aşa că o parte din Românii Dobrogeni sunt băştinaşi [8]).

Cât priveşte în jurul cărei date dispare Transmarisca, suntem de părere că, întru cât în *Notiţia lui Epiphane* din sec. VII e menţionată episcopia „τὸν Τραμαρίσκων" [9]), a existat cetatea şi în

---

1) CHARLES DIEHL, *Justinien*... p. 222; A. A. VASILIEV, op. cit., p. 184.

2) MENANDRU PROTECTOR, în fragmenta Hist. gr., IV, p. 252.

3) LUBOR NIEDERLE, *Manuel de l'Antiquité slave.* Tome I, Histoire, Paris, Ed. Champion, éditeur, 1923, p. 238, v. (p. 67): „... *il y avait au VI-e siècle autour des colonies, de vieux habitants autochtones romanisés*..."

4) F. DVORNIK, *Les Slaves*... op. cit., (p. 84): Les villes episcopales indiquaient certainement les foyers principaux de christianisme. Il est impossible d'admettre que toute la population chrétienne ait disparu dans la tourmente des invasions. Quelques restes de cette population subsistèrent qui continuèrent péniblement, au milieu des envahisseur, une existence pleine de dangers ... ces restes formèrent les premières noyaux des chrétientés nouvelles.

5) V. PÂRVAN, *Contribuţii epigr.* p. 72 şi 207; N. IORGA, *Istoria R.* II p. 318.

6) L. NIEDERLE, *Manuel de l'Antiquité* ... p. 69—70.

7) C. C. GIURESCU, Istoria R... I, p. 245—246; G. I. BRĂTIANU, *Privilèges et franchises municipales dans l'Empire Byzantin,* Cultura Naţională, Bucarest, 1936, p. 138, v. p. 64; Idem. *Une Enigme* ... p. 36 şi urm.

8) N. IORGA, *Ce reprezentăm în Dobrogea.* Conferinţă. Tip, „Neamul Românesc" Vălenii de Munte. 1910, p. 22, v. p. 5—6.

9) F. DVORNIK, *Les Slaves* ... op. cit. p. 92.

sec. VII şi numai invazia Bulgarilor în 679 a distrus Transmarisca şi, implicit, episcopatul.

8. **Urme vechi.** — Intru cât materialul arheologic descoperit se compune din două pietre cu inscripţii latine şi alt bloc de piatră, pe care sunt sculptaţi doi lei, material care se afla în sala Gimnaziului mixt din Turtucaia şi recent au fost descifrate, şi nu ştim în ce sens [1]), ne rezervăm dreptul a publica intrepretarea noastră cu o altă ocazie. De asemenea, Gimnaziul posedă un galantar cu monede romane şi bizantine de mică însemnătate. Alte urme nu s'au mai găsit până azi.

II. TURTUCAIA.

1. **Apariţia Turtucaiei şi diferitele ei denumiri.** — Lipsa izvoarelor nu ne dă posibilitatea să fixăm cu certitudine data fundării Turtucaiei. Totuşi, având în vedere că primul său nume, Tutrakan, este de origine cumană, el trebue pus în legătură cu vreun khan, *han Tutrakan, cuman,* dacă nu cu Tmutarkhanul Cumanilor, cum crede d. N. Iorga [2]) pentru dinastia lui Basarab.

De asemenea, însuşi numele Tutrakan e un indiciu că cetatea s'a fundat în sec. XII, înainte de invazia Tătarilor, distrugătorii imperiului cuman. De fapt, menţionarea oraşului dunărean *„Recran"* sau *„Zakatra"* [3]) de geograful arab *Mohamed Edrisi* (1099—1164) şi identificat cu *Trakan,* (Tutrakan), Turtucaia actuală [4]), confirmă părerea noastră, că *Turtucaia a fost fundată în sec. XII* şi că primul său nume a fost Tutrakan. In afară de vechea denumire cumană Tutrakan, care se găseşte şi în sec. XVII, în hărţi [5]), iar actualmente

---

[1]) Dinu Adameşteanu, *Inscription en vers découverte à Turtucaie* (Transmarisca), în „Dacia V—VI, 1935—1936, v. p. 449; Un alt articol a d-lui *Vasile Christescu, Quelques Monuments inédits de Turtucaie,* în „Dacia", V—VI, 1935—1936, v. p. 451—452. — Fiindcă articolele nu le-am citit, nu ne dăm seama în ce sens sunt descifrate înscripţiile.

[2]) N. Iorga, *Imperiul Cumanilor şi domnia lui Basaraba,* Extras din publ. Ac. Rom Mem. Sect. Ist., Seria III, Tome VIII, 1928, p. 4.

[3]) Abu Abdallah, Mohamed Edrisi, în *Le Recueil de voyages et mémoires trad. par Jaubert et publ. par. Soc. de Géografie.* Paris, 1840, 2 Tomes.

[4]) S. Lelewel, *Géografie du Moyen Age.* T., III, IV, p. 124—127, v. hărţile Nr. XI şi XV, unde identifică localilatea „Rekran" sau „Zakatra" cu „Trakan" (Tutrakan), denumire dată Turtucaiei de Turci şi Bulgari.

[5]) *Charta lui Baptistae Homanni (sec. XVII), în Romulus Seişanu, Dobrogea,* 1928 „Universul", p. 279, v. p. 24.

Bulgarii tot astfel o numesc, cetatea în decursul vremii a avut următoarele denumiri: în anul 1445 i se zicea *„Tour-Tourain“* sau *„Chastel Turquant*[1]); într'o stampă din 1773 e trecut *„Turtucay“* [2]); la fel într'o hartă din anul 1785[3]); iar într'o hartă din 1826[4]) şi alta din 1833[5]) e numită *Turtucaia;* în hărţile I şi IV din studiul lui Ubicini din 1856 e trecută *Turtukai*[6]) sau *Turtukan*[7]), numire care va fi înlocuită definitiv cu Turtucaia.

2. Relaţiile călătorilor asupra Turtucaiei. — Fiind foarte rare, menţionăm pe acele care ne-au căzut în mână.

Astfel, în sec. XV (1445) căpitanul burgund *Wavrin,* în cronica sa asupra expediţiei pe Dunăre, descrie cetatea *„Tour Toutain“* sau *„Chastel Turquant“ :* „Castelul Turtucaia, aşezat pe malul Dunărei, era din patru laturi de zid (în formă de patrulater) în colţuri, astfel că la fiecare din cele trei colţuri avea un mic turn şi la al patrulea era un turn mare, pătrat, masiv, de 10 picioare înalt. Acolo se urcau Turcii pe o scară de lemn ... şi mai era deasupra un mare bacicol cu alei mari de scânduri (un cerdac cu galerii), din care bacicol se apărau bine Turcii şi la spate era curtea din dos, care împresura cele trei laturi de zid şi turnul, unde erau şanţuri mari şi palisade de lemn împrejurul ei“ [8]).

---

[1]) Jehan de Wavrin, *Anciennes chroniques d'Engleterre.* publ. par M-lle Dupont, II, Paris, 1859,, v. ediţia publicată de N. Iorga, în Bul. Comis. ist. a României, Vol. VI, 1927, p. 117,

[2]) Ioan C. Băcilă, *Stampe şi harţi privitoare la trecutul Dobrogei,* p. 247—280, în „Analele Dobrogei“, Vol. II, 1928, p. 320, v. p. 248: *„Bataille et vicoire à Turtukay 1773“.*

[3]) F. L. Güssefeld, *Charte dela Moldavie et dela Valachie,* dressé d'après de Mémoires autentiques. Anno 1785: *Turtucay.*

[4]) Ioan C. Băcilă, *Stampe şi harţi...* op. cit. p. 250.

[5]) Gh. D. Stein, *Handbuch der Geographie und Statistik.* Leipzig. 1833—34, vol. III, p. 35.

[6]) Ubicini, *Provinces Danubiennes et Roumaines* par Chopin et A. Ubicini. Paris, 1856, p. 226, v. harta I şi IV dela finele volumului.

[7]). A. Ritter zur Helle von Samo, *Die Völker des osmanischen Reiches,* Wien, 1877, p. 130, v. p. 44.

[8]) Jean de Wavrin, op. cit. ed. Iorga, p. 117: „Ce Chastel Turquant, seant sur la rive de la Dunoe, estoit de quatre pans de mur en quarrure, en tel manière que a chascune de trois quarrés avoit une petite tour, et à la quatriesmme quarré desdis pans de mur y avoit une grosse tour quarré, quy estoit massive, bien de dix piedz de hault. Et y montoient les Turcqz par une montee de bois, quy estoit toute couverte de grandes plates plures de bois, ainsi qu'on les poille quant les arbres

După această descriere prețioasă asupra Turtucaei din sec. XV, abia în prima jumătate a sec. XIX găsim relații mai multe. De pildă, arhimandritul rus *Partenie*, care se ducea la Sf. Munte, oprindu-se în drum, la Măcin, întreabă pe un român, ce cale să apuce.

Cum erau două drumuri, dintre care unul, prin mijlocul Dobrogei, trecea prin sate turcești și tătărești și altul, de-a lungul Dunărei, Românul îi spuse să apuce pe „cel de-al doilea drum, *pe marginea Dunărei până la Rusciuk*, fiindcă *nu întâlnești decât Români de-ai noștri*. Dela Rusciuk întâlnești Bulgari". Referitor la felul cum sunt Românii, Parfenie spune: „Țăranii sunt buni și primitori, cum n'am întâlnit nicăeri în călătoriile mele" [1]).

O dovadă că țăranii buni și primitori sunt Români, e relația francezului *Camille Allard: „Românii sau Valahii locuesc aproape pe tot malul drept al Dunărei"* [2]). Turtucaia, aflându-se pe malul drept al Dunărei, e sigur că aprecierile lui Parfenie vizează și pe Turtucăenii Români.

O mențiune specială asupra Turtucaii întâlnim la *Kanitz*. Acesta spune: „Cu toate că Tutrakan (în românește Turtucaia) este centrul administrativ al unui cerc considerabil, orașul nu oferia privirilor vizitatorilor decât 461 case turcești, cea mai mare parte construite din lemn, 15 case circaziene și 715 case creștine absolut lipsite de interes. *Românii, cari formează majoritatea populației Turtucaei*, posedă o biserică acoperită cu tinichea. Mica comunitate bulgară s'a separat de câțiva ani, dar n'a găsit fondurile necesare terminării unei biserici modeste" [3]).

Din acest citat rezultă că *Românii, numericește, vin în rândul întâi, Turcii în al doilea și Bulgarii în al treilea rând.*

De aceia ni se par eronate datele lui *Sax*, care apreciază populația Turtucaei la 5700 familii, dintre care 2700 Bulgari (?!) și 2000

---

sont en seve. Et il y avoit, par desus, une grand bacicol, et grandes allées d'aisselles de bois; duquel bacicol se deffendoient fort les Turcqz, et par derrière estoit la basse-court, qui avironnoit les trois pans de mur et la tour, et y avoit grans fosses et pallis de bois entour ycelle".

[1]) *Din călătoriile ieromonahului rus Partenie prin Moldova în jumătatea întâia a veac. XIX.* Trad. din rusește de Arhim. V. Puiu. Vălenii de Munte, 1910, p. 39—42.

[2]) Dr. Camille Allard, *Mission Médicale dans la Tatarie-Dobroutcha.* Paris, Felix Malteste et C-ie, 1857, p. 66, v. p. 64: Idem, *Souvenirs L'Orient. La Bulgarie Orientale.* Paris, 1864, p. 297, v. p. 182, unde-i transcris întocmai pasajul citat.

[3]) F. Kanitz, *La Bulgarie Danubienne et le Balcan.* Études de voyages (1860—1880). Hachette, 1882, p. 372, v. p. 540.

Turci. Românii, trecuţi de Kanitz ca reprezentând elementul etnic majoritar, nici nu-s menţionaţi, iar Bulgarii, cam în acelaşi timp când nu puteau strânge bani să-şi facă o biserică, devin majoritari. Românii băştinaşi dispăruseră fără motiv şi fără urmă.

Mai departe Sax scrie: „Orăşelul luase un avânt deosebit, posedând 1108 case, 404 magazii şi accesorii, 136 magazine de vândut mărfuri, 33 moschei şi 2 biserici" [1]).

Prin urmare, puţinele relaţii de călătorie vorbesc despre o *populaţie română, turcă şi bulgară, dintre cari Românii erau majoritari.*

3. Categoriile de Români Turtucăeni. — Deşi actualmente problema etnografică este pe primul plan, totuşi, decişi a reveni într'un studiu special, ne îngăduim numai a *schiţa*, care-s categoriile de Români aflătoare în Turtucaia şi implicit în Dobrogea.

O primă categorie sunt *Românii Dobrogeni*, adică *elementul etnic băştinaş* [2]). *A doua categorie* e compusă din *Români veniţi prin sec. 16, 17 şi 18 din Principate,* din cauza fiscalităţii excesive [3]), care adusese ţărănimea română, din clasă liberă şi cu o mică proprietate, în stare de *rumânie* sau *vecinie*. Ţăranii ce fugeau din Principate în Dobrogea, erau oameni liberi, nu rumâni sau vecini. *A treia categorie* sunt *Românii proveniţi prin transhumanţă, Mocani* şi *Cojani*, cari iernau cu turmele lor în Dobrogea [4]), iar vara se

---

1) C. SAX, *Geographisch—Etnographisahe Skizze aus Bulgarien in Mittheilungen der K. K. geogr. Gesellschaft.* Wien, 1869, p. 466, 470, 471, 478.

2) C. BRĂTESCU, *Populaţia Dobrogei,* în *„Dobrogea" Cincizeci de ani de vieaţă româneasca.* (Vol. festiv) Bucureşti, Cultura Naţională, 1928, p. 793, v. p. 201—257. *Cum revenim asupra acestei probleme într'un alt studiu, renunţăm a da o bibliografie completă şi chiar a menţiona pe istoricii bulgari, cari au alte păreri.*

3) N. IORGA, *Ce reprezentăm noi în Dobrogea* ... p. 17—19; Idem, Droits nationaux et ... p. 62; Idem, *Studii şi documente.* IV, p. 117; EUGÈNE PITTARD, *Étude sur l'indice céphalique en Roumanie.* Socec, Bucarest 1927, p. 100, v. (70—71). „Sous le nom *de Roumains de Dobroudja* nous entendons parler *des Roumains venus à des dates souvent fort anciennes s'établir dans la Dobroudja. À côtés des descendants de colons dont les ancêtres datent peut-être à l'époque romaine,.. Les colonies roumaines arrivées depuis plusieurs siècles dans la Dobroudja — sous l'occupation turque elles y étaient nombreux* — ont constitué sur toute l'étendue de cette terre *des agglomerations importantes*".

4) ION IONESCU DELA BRAD, op. cit., p. 176; SABIN OPREANU, *Contribuţiuni la transhumanţa din Carpaţii Orientali,* în Lucrările Inst. de Georg. al Univ. din Cluj, Vol. IV, 1928—1929; v. p. 207—39; NICOLAE DRAGOMIR, *Din trecutul oierilor mărgineni din Sălişte şi comunele din jur,* în Lucr. Inst. de Geog. Univ. Cluj, Vol.

întorceau în Muntenia sau Ardeal — parte din ei se stabileau definitiv în Dobrogea şi-şi întemeiau gospodării. Presupunem că transhumanţa îşi are obârşia nu „dès l'antiquité la plus reculée“ [1]) şi nici „după pacea dela Passarovitz (1718)“ [2]), ci poate din sec. 16.

4. **Statistici.** — Deşi am dori să dăm o situaţie exactă a populaţiei din Turtucaia, din cauza lipsei de material documentar şi a lipsei de bunăvoinţă din partea primăriei oraşului, nu putem întocmi o situaţie la zi.

Astfel Turtucaia, pe vremea stăpânirii otomane, făcea parte din *sangiacul Rusciuk* şi constituia o *kaza.*

In 1877 kazaua Tutrakan număra 7750 bărbaţi mahomedani şi 2136 nemahomedani [3]).

O altă statistică ne înfăţişează repartiţia populaţiei din Turtucaia sub *stăpânire bulgară*, în anul 1910. Statistica s'a făcut aşa: „Scăzând din Cap. IV, Tabloul 8, populaţiunea comunelor şi satelor arătate mai sus, ce revin Bulgariei . . .“ [4]).

Populaţia plăşei Turtucaia în 1910.

Bulgari	Ruşi	Sârbi	Turci	Tatari	Greci	Români	Ţânţari	Evrei	Armeni	Albani	Ţigani	Alte	Total
13.363	16	10	24.360	1.332	39	4.175	—	42	168	18	1.738	5	45.265

Din această statistică rezultă că în plasa Turtucaia, adică în oraş şi în comunele rurale pendinte de el, *Turcii-s elementul etnic cel mai numeros*, în al doilea rând stau Bulgarii şi'n *al treilea Românii.*

II, 1924—1925, p. 195—251; OVID DENSUŞIANU, *Viaţa păstorească şi poezia noastră populară*, Buc., Casa Şcoalelor, 1921, Vol. 1, p. 119 urm.; DR. ANDREI VERESS. *Pastoritul Ardelenilor în Moldova şi Ţara Românească*, în Mem. Sect. Ist. 6, 1927, Seria III, Tome VIII; ALEXANDRU P. ARBORE, *Din etnografia Dobrogei. Aşezările Bulgarilor*, în Arhiva Dobrogei, Vol. I, 1916, v. p. 36; CAMILLE ALLARD, Mission Médicale .. op. cit. p. 64; EMMANUEL DE MARTONNE, *La Dobroudja*, Paris, Imprimerie Nationale, 1918, p. 20, v. p. 9; F. KANITZ, *La Bulgarie Danubienne*, op. cit. p. 482.

1) N. IORGA, *Droits*, p. 13.

2) NICOLAE DRAGOMIR, *Din trecutul oierilor*, op. cit. p. 239.

3) A. RITTER ZUR HELLE VON SAMO, *Die Völker des osmanischen Reiches*, Wien. 1877, p. 130, v. p. 44.

4) MAIORUL G. A, DABIJA, *Cadrilaterul bulgar*, Ediţa II, Bucureşti, Socec, 913, p. 204, v. p. 198.

Repartiția populației comunei urbane Turtucaia [1]).
după naționalitate în anul 1923.

Români	Turci	Bulgari	Evrei	Germani	Unguri	Ruşi	Alte naționalități	Total
4.364	2.285	1.699	14	—	—	—	44	8.406

Românii sunt majoritari, Turcii numericeşte vin în al doilea rând, iar Bulgarii în al treilea; cu alte cuvinte raporturile s'au inversat.

Statistica populației din Turtucaia [2]).
După datele oficiale din Maiu anul 1927.

Români	Turci	Bulgari	Alte naționalități	Total
5.910	2.508	1.517	172	10.107

Şi în această statistică Românii sunt elementul etnic cel mai numeros; în al doilea rând stau Turcii şi ultimii Bulgarii.

Prin urmare *în Turtucaia Românii sunt elementul cel mai numeros, iar Bulgarii cei mai puțin numeroşi,* iar Turcii ocupă, prin număr, locul al doilea.'

5. **Şcoala românească din Turtucaia.** — Omul dintr'o necesitate sufletească e dornic să se lumineze, iar cartea şi învățătorii au fost promotorii culturii româneşti. La început nu exista şcoală românească în Principatele Române, iar cele ce luaseră ființă la *Cotnari,* pe vremea lui Despot Vodă, sub *Ioan Sommer;* la biserica *Trei Ierarhi* din *Iaşi,* sub domnia lui Vasile Lupu şi condusă de Rusul *Ştefan Pociațchi,* cât şi *cea dela Sfântul Sava din Bucureşti,* înființată de Şerban Cantacuzino, sunt *şcoli înalte* — episoade izolate şi de scurtă durată — *unde nu se preda limba română, ci slavona, greaca şi latina.* Abia în prima jumătate al veacului al XIX se fundează

[1]) R. Seişanu, *Dobrogea,* op. cit., p. 195. Ordinea în tablou a fost inversată de noi, aşezându-i în mod descrescând.

[2]) *Statistica populației din Turtucaia,* în *„Turtucaia"*, ziar închinat sărbătoririi a 150 ani de şcoală şi biserică românească.

în Muntenia şi Moldova şcoli unde limba de predare e româna. Turtucăenii se pot mândri — pe bună dreptate —, deoarece *pun bazele primei şcoli româneşti nu numai din Dobrogea, ci şi din Principate*, şcoală unde copiii Românilor învăţau *buchile româneşti dela dascăli români*. Şcoala românească datează din anul 1774, după tratatul dela Kuciuc-Kainargi. La început, nu era un local special amenajat pentru şcoală ci, ca şi'n apus, în evul mediu, şcoala la noi era în jurul locaşurilor sfinte: mănăstiri sau tinda bisericilor. Astfel spun bătrânii, că ei învăţau „Bucoavna", „literele cirilice, chiar în tinda bisericii vechi" [1], *Apostoli ai românismului în Dobrogea şi mai ales în Turtucaia* erau *preoţii şi învăţătorii*, despre a căror existenţă şi nume pomenesc cărţile bisericeşti aflătoare la Românii Turtucăeni [2]. Învăţătorii erau plătiţi „cu cheltuiala obştei româneşti a Turtucaei, încă din anul 1774 [3]). Aceasta înseamnă că populaţia veche românească a Turtucaei nu voia să-şi piardă graiul şi ştia preţui şcoala şi slujitorii ei. Dar nu-i mai puţin adevărat că şi slujitorii cărţii, deşi nu erau băştinaşi din Dobrogea, — cei mai mulţi veniseră din Muntenia sau Ardeal — totuşi, conştienţi de marea lor misiune să nu piară neamul, punând multă râvnă, multă pricepere şi căldură, „au muncit neştiuţi şi au murit uitaţi (parte din ei), deşi faptele lor stau în rândul celor mai frumoase isprăvi de vitejie [4]. Stărue un cult al Turtucăenilor faţă de modeştii lor luminători, cari şi-au lăsat numele pe câte o carte bisericească de-a vreunui gospodar. De pildă: „Şi am scris eu, dascălu Mihai ot (din) Oltenia, la Turtucaia" [5], dascălii români pribegind peste tot şi prin Dobrogea şi Turtucaia. Dela 1860, când şcoala românească din Dobrogea întreagă cunoaşte o *epocă de renaştere*, sufletul acestei mişcări culturale e Dascălul Costache Petrescu din Silistra, „un adevărat om cult al timpului. Pe lângă limba maternă, el cunoştea limba latină, franceza, greaca, scris şi citit şi era un perfect cunoscător al limbii şi literaturii turceşti; cunoştea pictura, arhitectura, croitoria şi alte meşteşuguri; era dascăl şi la biserică şi

---

[1] CARP SANDU, *Promovarea culturii româneşti în Dobrogea Nouă* „Tipografia Băncii Durostorului", 1926, p. 96, v. p. 57.

[2] M. V. CORDESCU, *Istoricul şcoalelor române*, v. p. 215.

[3] APOSTOL D. CULEA, *Românii din Caliacra şi Durostor (Cadrilaterul)* în „Graiul Românesc", Anul I, Nr. 6, Iunie 1927.

[4] APOSTOL D. CULEA, *Vechea şcoală românească a Turtucăii* în „*Turtucaia*". Ziar închinat sărbătoririi a 150 de ani de şcoală şi biserică românească.

[5] Ibid.

capul coloniei româneşti [1]". Fiind tânăr şi naţionalist, nu s'a mulţumit a fi învăţător la şcoala românească din Silistra, care exista din anul 1854, ci a fost „animatorul şcoalelor din întreaga Dobroge". Sub impulsul lui Costache Petrescu s'au înfiinţat *şcoli româneşti* în Ostrov, Vaidomir (Aidemir), Popina, Satu-Nou, Bugeac, Alimanu, Oltina, Raşova, Parachioi, Cernavoda, Hârsova... [2]".

Tot pe timpul lui Costache Petrescu, între 1870—1871, şcoala românească din Turtucaia făcea o circumscripţie cu cea dela Silistra, având institutor superior pe C. Petrescu [3]. Credem că ce s'a spus despre roadele şcoalei primare din Silistra, de revizorul şcolar C. Petrescu, trebue să fie valabil şi pentru şcoala din Turtucaia, încât „vezi elementul românesc înflorind în mod admirabil" [4]. O confirmare avem, document şi exemplu în acelaş timp de sacrificiile, greutăţile învinse şi zelul depus de dascălii turtucăeni întru ridicarea nivelului şcoalei lor. O redăm in *extenso:*

Turtucaia 1871, Decembrie 24.

Domnule Ministru,

In anul expirat, 1868, o *delegaţie de doi Români din oraşul Turtucaia* [5], Imperiul Otoman, *mă invitară a merge, în calitate de profesor şi prim cântăreţ*, în acest oraş. *La această idee sublimă, ca eu să dau lumină şi să propag limba maternă între Românii cei înconjuraţi de toate părţile de ginţi streine* şi oprimaţi chiar de a nu vorbi această limbă, credeţi, Domnule Ministru, *că am depus toate sacrif.c.ile, părăsind funcţiunile mele din Bucureşti* şi orice fericire pentru această mare şi înaltă idee, pe care eu trebuia s'o realizez. Aici găsesc o şcoală cu un caracter bulgar sub titlu de „Şcoală Română". Subsemnatul, pe dată ce m'am instalat profesor, cu toată lipsa şi mizeriile şi suferinţele, reuşii *a forma* o *şcoală întocmai după modelul celor din ţară* şi, în interval de un an, dădui din această

[1] Dr. George Profiriu, *Cultura românească în Silistra sub dominaţie turcă* în ziarul *„Silistra"*, Nr. 13 din 9/22 Iunie 1919.

[2] Apostol D. Culea, *Românii din Caliacra*... art. cit.

[3] V. Stroescu, *Dobrogea Nouă, Pe căile străbunilor.* Vol. II. „Comerciala", Bazargic, 1925, p. 130, v. p. 25; Carp Sandu, *Promovarea*... op. cit. p. 40—41.

[4] Carp Sandu, *Promovarea culturii*... p. 48.

[5] *Zelul Turtucăenilor pentru şcoala românească.* Dosarul Nr. 147 din anul 1871. *Şcoalele române din Macedonia,* în *„Turtucaia"*, ziar cit.

şcoală copii, cari pot urma studiul clasei IV-a primară. Iacă, Domnule Ministru, cât face zelul unui Român determinat de a se sacrifica pentru întinderea şi progresarea limbei române. *Toate acestea,* Domnule Ministru, o mai repet că *s'au făcut cu mari suferinţe şi lipsuri din partea subsemnatului,* căci această şcoală e lipsită totalmente de obiecte didactice, precum: matricule, cărţi, hărţi etc., pe care Românii de aici, cu mare greutate şi foarte târziu şi le-ar putea procura, ceea ce ar împedica cu desăvârşire studiul.

Pentru aceste ultime motive, Domnule Ministru, subsemnatul are curajul şi vin a Vă ruga, cu profund respect, să binevoiţi a ordona, *în interesul românismului, pentru care străbunii au vărsat atâta sânge român, să se trimită şi la această şcoală cărţile didactice necesarii,* care fapt va fi etern în memoria săracilor Români Trans-Danubieni.

Primiţi . . .

(ss) Vasile I. Borănescu

Domnului Ministru al Instrucţiunii Publice şi al Cultelor Bucureşti

Până la 1878 şcoala primară română din Turtucaia a fost sub controlul şcoalei române din Silistra[1]) şi credem că, atât aceste două şcoli, cât şi cele din centrele dobrogene menţionate mai sus, au contribuit, sub Turci, la acea *epocă de renaştere* — numită de mine astfel — când *şcoalele au fost „adevărate focare de redeşteptare naţională"* [2]).

Dela 1878 încetează *faza otomană* a şcoalei române din Dobrogea, inaugurându-se, dela 1878 şi până la 1913, în Dobrogea Nouă, faza a II-a, *faza bulgară.* Regimul de toleranţă otoman e înlocuit cu intoleranţa şi prigoana. După 1878 şcoala primară românească din Silistra, condusă cu atâta pricepere şi suflet de Costache Petrescu, are puţine zile. Dascălul Petrescu e gonit de Bulgari, cari *dărâmă localul şcoalei primare române din Silistra şi-şi fac Bulgarii şcoală numai pentru ei*)[3].

După mari stăruinţe, în anul 1882, Şcoala primară română se redeschide. Nevăzută cu ochi buni, Ministerul de Instrucţie bulgar

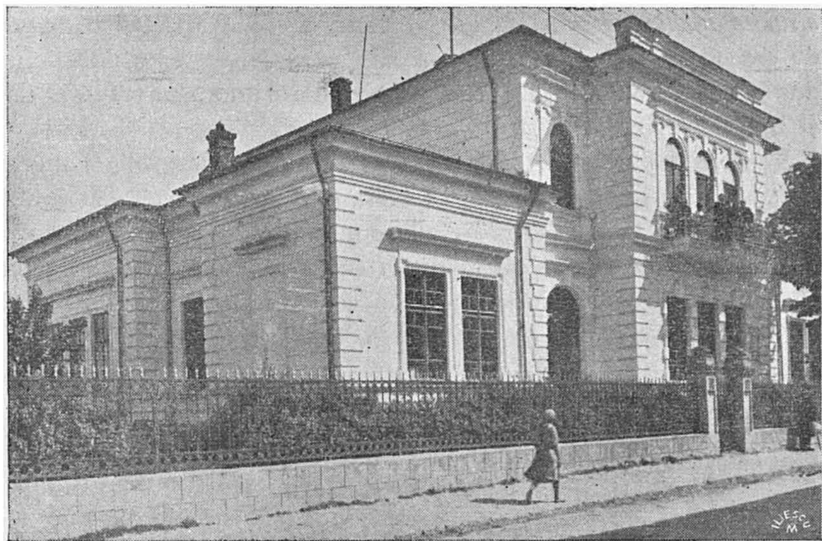
---

[1]) Apostol D. Culea, *Românii din Caliacra*... art. cit.

[2]) Carp Sandu, *Promovarea culturei*... op. cit. p. 54—56; Apostol D. Culea, *Românii din Caliacra*... art. cit.

[3]) Dr. George Profiriu, *Cultura românească în Silistra*... art. cit.

impune comunității române din Silistra să plătească cu 1500 lei anual un dascăl bulgar, care trebuia să predea bulgara în școala primară română. Comitetul neavând cu ce plăti dascălul bulgar, școala primară română în anul 1885 se închide definitiv [1]. Așa că putem spune, fără exagerare, că, *pe timpul stăpânirii bulgare dintre anii 1878—1913, singura școală primară română din Cadrilater,* care a funcționat incontinuu, *a fost aceea din Turtucaia.*

Școala primară de băeți Nr. 1 din Turtucaia

Existența școalei române se explică prin două motive puternice: la Turtucaia, chiar pe timpul Bulgarilor, „majoritatea populației era românească [2]", cât și mulțumită rezistenței (și solidarității) populației românești covârșitoare (5910 Români față de 1517 Bulgari și 2508 Turci)" [3]).

Deasemenea Românii turtucăeni erau conștienți de pericolul bulgar și de necesitatea sacrificiilor pentru menținerea școalei primare și a conștiinței naționale; de aici „strădania" depusă de „eforii" comunității

---

[1]) Ioan Georgescu, *Invățământul public în Dobrogea,* p. 641—698. în *„Dobrogea"*, vol. festiv, v. p. 646; Carp Sandu, *Promovarea...* op. cit. p. 50—51; Dr. George Profiriu, *Cultura românească* art. cit.

[2]) Dr. George Profiriu, *Cultura rom...,* art. cit.

[3]) Apostol D. Culea, *Românii din Caliacra..,* art. cit.

române turtucăene pentru strângerea fondurilor clădirii şcoalei primare. La obolul Românilor turtucăeni s'a adăogat şi sprijinul bănesc (în mare parte) al Statului Român. Şi aşa, *în anul 1897 s'a construit actuala şcoală primară Nr. 1 din Turtucaia* [1]), într'o poziţie frumoasă şi o adevărată podoabă a românismului [2]).

Cum şcoala progresa, numărul elevilor se înmulţea; iar comitetul, vrând să dea fiilor de români şi o meserie — Turtucăenii sunt vechi şi abili pescari — înfiinţară în 1904 şi *un atelier pentru construirea lotcilor şi uneltelor de pescărie*, cu doi maeştri şi o maestră de croitorie pentru fete, nucleul şcoalei profesionale de mai târziu, azi desfiinţată. In anul 1907 şcoala primară din Turtucaia avea 400 elevi şi 6 institutoare [3]).

Având în vedere, că la dăinuirea şcoalei române din Turtucaia au contribuit, în afară de părinţi, *eforii şi dascălii*, preoţi sau învăţători, socotim că nu li se poate aduce un meritat omagiu decât copiind nu numai numele celor săpaţi pe „*Placa comemorativă*", ci completându-o şi adăugând numele întregului corp didactic dela această şcoală veche şi românească.

Placa comemorativă.

Intru pomenirea învăţătorilor ce au slujit cultura română în Turtucaia:

Dascălul Rusu Şaru, în anii 1744.
Dascălul Mihai, în anii 1775.
Dascălul Gheorghe, 1790—1802.
Dascălul Gavrilă Brănescu, 1850—1856.
Dascălul Petre Florea, 1856—1860.
Dascăul Ştefan Nicolae, 1870—1864.
Dascălul Vasile Borănescu, 1864—1868.
Dascălul Nicolae Lăcătuş, 1868—1870.
Ion Creţulescu, învăţător, 1871—1872.
Vasile I. Borănescu, învăţător, 1872—1874.
Petre Bozianu, învăţător, 1874—1875.
Dumitru D. Popescu, învăţător, 1875—1883.
Ana Petrescu, învăţătoare, şcoala de fete, 1880—1882.
Leon Bariţiu, din Sibiu, învăţător, 1883—1884.
Gheorghe Ionescu, funcţionează dela 1884.

---

1) Tudor Răzeşu, *O amintire duioasă pentru eforii noştri*, în *Turtucaia*, ziar cit.; V. Stroescu, *Dobrogea Nouă, Pe căile...*, op. cit. p. 26—27.
2) V. Stroescu, *Dobrogea Nouă, Pe căile...* op. cit. II, p. 27.
3) Tudor Răzeşu, ...art. cit., în *Turtucaia*; V. Stroescu, *Dobrogea Nouă, Pe căile...* op. cit. p. 26—27; Ioan Georgescu, *Invăţământul Public...* p. 647.

S'a aşezat această placă comemorativă cu prilejul împlinirii a 153 ani dela întemeierea şcoalei româneşti din Turtucaia, în zilele M. S. Regelui Ferdinand al României, fiind ministru al Şcoalelor Ion Petrovici [1]).

Ca un omagiu meritat, dăm şi *Corpul didactic al şcoalei sărbătorite*, care a funcţionat *dela 1884 în sus*.

† Ion Ştefănescu, 1884—1889; d-na Zefirina Ionescu 1890—1909; Nicolae Petrescu 1901—1909 (actualmente vice-consul la Sofia); Elisabeta Gh. Cheoroglu 1906...; d-na Fani Gh. Ionescu 1906...; d-ra Vasilica Ceapan 1906...; Dumitru Niculescu Duţu 1908—1914 (fost şi director 2 ani); † Maestra de lucru Maria Niţulescu 1906—1909; † Maestra de lucru Eugenia Niculescu 1909—1916; Maestrul de construcţia lotcilor † Culea Călin 1905—1907; † Ion Culea Călin 1907—1913; Maestrul de confecţionarea uneltelor pescăreşti Tudor M. Chelu 1905—1913; Gh. Teodorescu a funcţionat ca director 1921—1926; † Bănică Stoicescu a funcţionat ca director 1913—1924 [2]).

Insă *învăţătorii din Turtucaia* nu numai că şi-au făcut datoria în şcoală, dar şi *pe câmpul de luptă*, în 1916—1918, unde parte din ei au murit ca nişte eroi. Menţionăm, spre veşnică aducere aminte, numele învăţătorilor morţi:

† Bănică Stoicescu, directorul şcoalei Nr. 1 dela 1913—1921; † Nicolae Timuş, directorul şcoalei Nr. 4, ucis de bulgari în 1916, după căderea Turtucaiei; † Nicolae Popescu, înv. şcoalei Nr. 5, mort pe front; † Călin Rădulescu, directorul şcoalei Nr. 2, mort pe front; † Arsene Constantinescu, directorul şcoalei Nr. 2 de băeţi, mort pe front; † Demetra Rădulescu, învăţătoare, şcoala de băeţi Nr. 2 [3]).

Asupra şcoalei româneşti dela Turtucaia, când Dobrogea Nouă a trecut la noi, adică începând din 1913—1938, vreme de 25 ani, nu voiu intra în amănunte, întru cât asupra problemei organizării şcoalei în Cadrilater şi activităţii şcolare şi extraşcolare ne-am ocupat în alt studiu [4]).

Incontestabil, în anul 1913, când se anexează Dobrogea de Sud, Ministerul de Instrucţie a trimis învăţători, cari „erau primii la clasi-

---

[1]) *Placa comemorativă*, în *Turtucaia*, ziar cit.

[2]) *Corpul didactic al şcoalei sărbătorite dela 1884*, în *Turtucaia*, ziar cit.

[3]) *Membrii corpului didactic primar din Turtucaia, morţi dela 1913 până azi*, în *Turtucaia*, ziar cit.

[4]) Probabil în cursul anului 1939 va apărea *teza* mea de doctorat: *Dobrogea de Sud între 1913—1919.*

ficație“ [1]), plini de idealism și muncitori. Aceștia au lucrat în școală și în exterior. De pildă, la Turtucaia, institutorii școalelor primare române făceau serbări grandioase cu elevii, iar la Cercul Cultural Didactic se țineau conferințe, urmate de dans.

Nu găsesc un mai bun certificat pentru dascălii din Turtucaia și Dobrogea decât cuvintele revizorului școlar, *Petre R. Petrescu*, adresate învățătorilor prin *circulara* Nr. 905 din 8 Iulie 1914. Acesta, apreciind obiectiv munca și rezultatele ei, scria următoarele:

„Acum, când anul I de școală în acest teritoriu nou, în Dobrogea Nouă, s'a sfârșit, găsesc prilejul să arunc o ochire în trecutul lui și să evidențiez, *la lumina faptelor dv. de apostoli, munca, străduința, întreaga energie ce ați depus pentru ca roadele școalei românești, binefacerile culturii noastre naționale să se simtă de populația satelor în care ați lucrat...*, ați învățat copiii să vorbească românește, să cânte în limba noastră frumoasă și oarecum să și simtă; să cânte: *„Imnul Regal“*, *„La Arme“* și *„Țara mea“*... *Este demn de admirat*, cum i-ați învățat să scrie românește și să citească cu înlesnire pe abecedar și în orice altă carte, să povestească faptele mari din istoria țării... Nu va uita nimeni *rezultatele frumoase ale școlilor de de adulți* ce ați înființat în timpul iernii trecute, școli mult frecventate de populația de altă limbă. Meritați, domnilor învățători, toată lauda și toată cinstirea noastră, căci munca dv. se ridică, prin greutățile întâmpinate, deasupra muncii de misionar“ [2]).

Această circulară este un bun certificat la adresa apostolilor din Turtucaia și Dobrogea de Sud, cât și o pildă de eroism și activitate idealistă.

In Turtucaia se află mai multe școale primare, însă socotim, că trebue să menționăm și numele actualilor învățători, ce duc mai departe facla românismului.

Astfel Școala primară de băeți Nr. 1 are următorii membri: d-l *Iulian Andrei*, înv. gr. I, directorul școalei; d-na *Elisabeta Cheoroglu*, institutoare; d-l *Iordache P. Nicolescu*, înv. gr. I; d-na *Fani G. Ionescu*, institutoare; d-l *Nicolae Ciorică*, maestru constructor de bărci.

In afară de Școala veche românească, în Turtucaia mai sunt: *Școala primară de băeți Nr. 2*, având ca *director* pe d-l *Aurel*

---

[1]) Carp Sandu, *Promovarea culturei..* op. cit. p. 66.

[2]) Ibid., p. 75—76.

Manolescu, înv. gr. I [1]).; Şcoala primară de fete Nr. 1 sub conducerea d-nei *Vasilica Ceapan*, institutoare-directoare [2]); Şcoala primară de fete Nr. 2, a cărei directoare este d-na *Clemence S. Nicolescu*, înv. gr. I [3]); Şcoala primară mixtă Nr. 1, director *Vasile Granea*, înv. gr. I [4]); Şcoala primară mixtă Nr. 2, condusă de directorul *Aurel Stoicescu*, înv. gr. I [5]).

In total 6 şcoli primare, dintre care două de băeţi, două de fete şi două mixte, având 33 învăţători; şi 4 şcoli de copii mici, având câte o conducătoare. Şcoala de copii mici Nr. 1 e condusă de Aurelia Popescu. Şcoala de copii mici Nr. 2 are conducătoare pe d-na Constanţa A. Manolescu. Şcoala de copii mici Nr. 3 este condusă de Maria Vlasie şi Şcoala de copii mici Nr. 4 are conducătoare pe Aurelia V. Grâma [6]).

Turcii au o singură şcoală primară, lângă geamia „Said Paşa" din bulevardul „Regele Carol II" [7])

Referitor la *învăţământul secundar în Turtucaia*, având date puţine, vom scrie pe scurt. In anul 1913 ia fiinţă, într'un mic local, *Şcoala profesională şi de menaj*; izbucnind războiul, şcoala e părăsită, iar arhiva şi mobilierul sunt distruse de armatele de ocupaţie. In Decemvrie 1918, când se reîntorc autorităţile române, din cauza lipsei de local, *Şcoala profesională* se deschide abia la 12 Martie 1919, când obţinu, ca local, fosta clădire a Băncii Agricole bulgare.

După stăruinţele direcţiunii, în Decemvrie 1919 Şcoala profesională se transformă în şcoală secundară cu 4 clase şi cu o secţie profesională de croitorie şi rufărie, la care s'a mai adăugat în Ia-

1) Iar corp didactic următorul: Pr. N. Manoliu, înv. gr. I; d-na Jenica Pr. Manoliu, înv. gr. I; Pr. Eli Dumitrescu, înv. gr. II; d-l D. Diaconescu, înv. gr. II.

2) Iar corpul didactic e format din: Maria Dincă, înv. gr. I; Aurelia Lăngeanu, înv. gr. II; Eufrosina D. Malceolu, înv. gr. II.

3) Corpul didactic se compune din: Gherghina Pr. Dumitrescu. înv. gr. I; Ecaterina Lărgeanu, înv. gr. II; Ştefania Iulian Andrei, înv. definitivă; Dicramschi V. Petrescu, înv. gr. II: Aurelia Satmare, înv. gr. II; Ecaterina Mircea, înv. definitivă; Sofia Diaconescu, maestră de ţesături.

4) Corpul didactic e format din: D. Malceolu, înv. definitiv; Ştefan Vlasie, înv. gr. II; Sofia Enache, înv. definitivă.

5) Corpul didactic e reprezentat de: Ecaterina Stoicescu, înv. gr. I; Mihail Dincă, înv. gr. II; Vasile Petrescu, înv. definitiv; Victor Brebu, înv. gr. I; Virginia V. Brebu, înv. gr. I; Eugenia G. Pica, *maestră de gospodarie*.

6) Datorim acest tablou al Corpului didactic primar din Turtucaia amabilităţii d-lui director *Iulian Andrei*, căruia pe această cale îi mulţumim.

7) V. Stroescu. *Dobrogea Nouă, Pe căile*... II, p. 29.

nuarie 1926 şi o secţie de ţesut covoare. Cum şcoala avea eleve şi din Muntenia, care cu greu găsiau gazdă în oraş, în anul 1920—1921 se înfiinţează un internat, ce creşte an cu an, încât ajunge la 35 eleve. Tot din anul 1921, din îndemnul direcţiei, se organizează câte 2 şezători pe an, de fiecare clasă, sub conducerea dirigintelor, în afară de trei serbări mari anuale. Dela 1920 se fundează Gimnaziul de băeţi „Regele Carol I", care funcţionează până în 1931, când greutăţile financiare impun desfiinţarea lui. Din anul 1931 *Gimnaziul de fete* — numit astfel din 1928 — e transformat, prin intervenţia părinţilor, în *Gimnaziul mixt „Regina Elisabeta"*, — care luptă cu mari greutăţi financiare, Ministerul neplătind o parte din membrii corpului didactic şi nici personalul administrativ şi de serviciu. Totuşi, prin muncă şi perseverenţă, Gimnaziul îşi afirmă existenţa, îndeplinindu-şi misiunea de a răspândi cultura română [1]).

6. **Biserica.** — Asupra acestei instituţii atât de necesară sufletului omenesc, din lipsă de material vom spune puţin. Ştim că în urma hotărârilor dela Kuciuc-Kainargi, Românii Turtucăieni au avut permisiunea să aibă, în afară de şcoala primară — despre care am tratat mai sus — şi o biserică. Aceasta nu era mai înaltă decât geamia şi n'avea clopotniţă şi turlă [2]). Aşa că o biserică veche românească a existat chiar din anul 1774. Această afirmaţie se confirmă prin citatul următor: „Spun bătrânii, că ei învăţau „Bucoavna", litere cirilice, chiar *în tinda bisericii vechi*" [3]), ceea ce înseamnă că, existând „tinda bisericii vechi", a *existat şi biserica veche* [4]). Nu putem preciza prin ce împrejurări biserica veche dispare, sau e distrusă printr'un războiu „şi pe locul ei s'a durat *Biserica nouă cu hramul Sf. Niculae, în anul 1864*" [5]). Sub stăpânirea otomană, Românii Turtucăeni ţineau de *Mitropolia Silistrei*, zidită spre sfârşitul sec. XVII şi fiind în legătură cu Ţara Românească până la 1829 [6]). Cum Turcii erau toleranţi, în anul 1855 se creiază *arhiepiscopatul grec* cu reşedinţa în *Tulcea*, iar în anul 1870 apare *arhiepiscopatul*

---

[1]) MARIA POPA, *Anuarul Gimnaziului Regina Elisabeta din Turtucaia;* IOAN GEORGESCU, *Invăţământul public*... op. cit., p. 680—683.

[2]) *Din călătoriile ieromonahului rus Partenie*... op. cit.

[3]) CARP SANDU, *Promovarea culturii*... p. 57.

[4]) Chiar informaţiile — culese de noi — dela d-l Iulian Andrei, directorul şcoalei primare Nr. 1 confirmă existenţa bisericii vechi româneşti în anul 1774.

[5]) Informaţie dela d. Andrei Iulian; V. STROESCU, *Pe căile*... Vol. II, p. 25.

[6]) C. C. GIURESCU, *Din istoria nouă*... p. 62.

bulgar cu reşedinţa la *Silistra*. Episcopul dela Tulcea se intitula: *„Arhiepiscop şi Mitropolit de Dristra"* [1]). Aceasta se explică prin lupta dârză ce-o dădea preoţimea greacă şi cea bulgară ca să atragă pe Românii Dobrogeni la biserica lor.

Arhiepiscopul grec se socotia că are drept să păstorească şi peste Români; de aici titulatura pompoasă de „Arhiepiscop şi Mitropolit de Dristra". In sfârşit, unii dintre Românii Dobrogeni au recunoscut „autoritatea religioasă a bisericii greceşti, iar alţii a bisericii bulgare" [2]). Totuşi Românii Turtucăeni n'au trăit desbinaţi. Aici mulţi preoţi au venit din Muntenia, predicând ca şi preoţii ardeleni, din altar, cuvântul Domnului; iar ca dascăli, au pus condeiul în mâna tinerelor vlăstare, învăţându-i, odată cu scrisul şi cetitul, dragostea de ţară. Numele acestor preoţi ar fi rămas uitat, dacă pe cărţile bisericeşti nu şi-ar fi trecut numele. „In Biserica Sf. Nicolae s'a slujit în româneşte până la 1900, de atunci s'a citit în slavoneşte până la 1913. Dela 1913 şi până azi, slujba se face în româneşte" [3]). La 1913, când s'au instalat autorităţile româneşti, biserica română în Dobrogea Nouă avea episcop locotenent pe *P. S. Bartolomeu Stănescu*, cu reşedinţa la Balcic, ajutat de protoiereul Ec. N. Gheorghiu şi preotul Gh. Dumitrescu. In 1923 se înfiinţează episcopia de Tomis şi Dârstor, cu reşedinţa la Constanţa, având episcop pe *P. S. Ilarie* [4]), iar actualmente *P. S. Gherontie*.

De remarcat, că *existenţa unei şcoli şi biserici vechi româneşti presupune existenţa unei populaţii vechi româneşti în Turtucaia; iar faptul că Bulgarii n'au ridicat nici o biserică sau mănăstire sub Turci, e o dovadă că elementul bulgar a fost în minoritate nu numai în Turtucaia, ci şi'n Dobrogea întreagă*, unde au venit în mase mari după 1877 [5]).

Turcii au două geamii şi anume: *„Said Paşa"* şi *„Sultan Abdul Hamid'*, zidită în 1893 şi două mănăstiri (*Tekké*): *Saazeli*, construită cu sprijinul lui Ahmed Paşa din Rusciuc şi Tekké *„Nacşi-*

---

[1]) G. Ilioniu, *Cultele în Dobrogea*, p. 585—639, în *„Dobrogea"*, Vol. festiv p. 602.

[2]) R. Seişanu, *Dobrogea*, op. cit., p. 166.

[3]) V. Stroescu, *Pe căile străb.*, II, p. 25.

[4]) Idem, I, p. 64—65.

[5]) Dr. L. Miletič *Staroto bălgarsco naselenie* etc., 1, p. 167- 168. — Citatul în bulg. şi rom. l-am publicat în *„Cavarna medievală si modernă"*, Extras din „Analele Dobrogei", Anul XVII, 1936, p. 31, v. p. 11, n. 2.

bendi" (Softababa), fundată de Softa, care-i îngropat în curtea mănăstirii [1]).

7. **Momente însemnate din trecutul Turtucaei.** — Fundată în sec. XII, Turtucaia era o cetate din ducatul de Paristrion, stăpânit de Bizantini până la răscoala Asăneştilor [2]). Deşi se admite că „teritoriul situat între Dunăre şi Balcani n'a fost ocupat de barbari în epoca dinastiei Comnenilor (sec. XII)" [3]), totuşi Cumanii, cari au stat întâi în Atelkuz, „părţile bugecene cu prelungire peste Dunăre" [4]), adică în Dobrogea şi „că dela început, Cumanii se strecoară, dela un Deliorman (dobrogean) la altul (Teleormanul) pe malul stâng, prin regiunea Borcii" [5]), atunci nu încape îndoială că *Cumanii au rămas şi'n Paristrion*, sub un oarecare *khan* — probabil —*Tutrakan*, unde în unire cu Românii Dobrogeni au întemeiat „Tutracanul—Turtucaia" [6]).

In cursul sec. XII Cumanii, aşezaţi în viitoarele Principate Române, fac dese incursiuni de pradă în Imperiul bizantin, însă zădărnicite de împăraţii din dinastia Comnenilor [7]).

După răscoala Asăneştilor în 1185 contra împăratului bizantin Isac II Anghelos (1185—1195), Vlahii din Balcani [8]), sub celnicii lor, fraţii vlahi [9]) Petru şi Asan, fundează Imperiul Români-Bulgar cu capitala la Târnova. Statul Asăneştilor, „având la început un ca-

---

1) V. STROESCU, *Pe căile străb....* op. cit., Vol. II, p. 29.

2) N. BĂNESCU, *Dobrogea Bizantină. Ducatul de Paristrion*, în *Dobrogea*, Vol. festiv, p. 298—302; Idem, *Changements politiques dans les Balkans*, p. 63—72, în Bul. de la Sect. Hist. Tome X, Ac. Roum.; Idem, *La Domination Byzantine sur les régions du Bas-Danube*, p 17—22, în Bul. de la Sect. Hist., Tome XIII.

3) N. BĂNESCU, *Dobrogea Bizantina*, p. 302; Idem, *La Domination Byzantine...* p. 2.

4) N. IORGA, *Istoria Românilor*. Ctitorii. Vol. III, Buc. 1937, p. 363, v. p. 53.

5) N. IORGA, *Istoria Românilor...* op. cit. III, p. 53.

6) ibid.

7) N. BĂNESCU, *Dobrogea Biz....* p. 301; Idem, *La Domination Byz...*, p. 20—21.

8) C. C. GIURESCU, *Despre Vlahia Asăneştilor*, în Lucrările Instit. de Geografie al Univ. din Cluj, Vol. IV, 1928—1929, p. 109 şi urm.; Idem, *Istoria Românilor* I, p. 288.

9) A. A. VASILIEV, *Histoire de l'Empire Byzantin*, trad. du russe par P. Brodin. Éditions A. Picard. Paris, 1932, Tome II, p. 482, v. p. 87, unde afirmă: „*Pierre et Jean Asen*, qui descendaient *peut-être des anciens tzars bulgares*"... Istoricii bulgari îi consideră Bulgari, iar d. P. MUTAFČIEV îi socoteşte „proveniţi din populaţia rusă nordică" amestecaţi cu Cumani. v. *Proishod. na Asanevţi* în Makedon. Peregled, An. IV, vol. IV, Sofia 1928, p. 1—48, v. (p. 40): „Асѣнъ и Петръ

racter mixt româno-bulgar“ [1]), se transformă, după stingerea Asăneştilor, în stat exclusiv bulgar.

Intre 1186—1241 Turtucaia şi Dobrogea se aflau sub dominaţia nominală a ţarilor dela Târnova [2]). Cu ocazia năvălirii Tătarilor în 1241, Kadan — urmăritorul regelui Ungariei Bella IV — străbate imperiul Asăneştilor, ocupă Târnova, face imperiul tributar un lung şir de ani“ [3]) şi, pornind dela Târnova, trece prin Preslav, Şumla, Turtucaia, Dristra, Isaccea spre stepa cumană“ [4]). După 1241 Turtucaia şi Dobrogea se află sub dominaţia directă a Tătarilor [5]), plătind tribut [6]) hanului Hoardei de Aur din Kipţciak [7]) şi chiar şi după anul 1261 [8]), când Mihail Paleologul recucereşte Bizanţul.

Nu este exclus ca pe vremea lui Ioan Asan al II-lea (1218—1241) — când Veneţienii aveau monopolul comerţului în Imperiul Latin de Răsărit şi pe Marea Neagră [9]), Genovezii fiind înlăturaţi — *Ragusanii să fi ajuns cu comerţul lor* până *şi la Turtucaia*, mai ales avându-se în vedere că Raguzanii se bucuraseră de „o bună primire“ în ţară că şi ţarul Ioan Asan al II-a îi numea „ses hôtes bien-aimés et très-fidèles“ şi le acordase mari privelegii comerciale, tratându-i drept compatrioţi“ [10]). Probabil că nu după 1223 şi deci după înfrângerea Ruşilor aliaţi cu Cumanii la Kalka, de Tatari — cum

съ принадлежали къмъ първенцитѣ на това придошло отъ северъ руско население, чия то кръвъ, както вече не еднажъ посочихме, но е били чиста отъ туранска примѣсь“. Pe când toţi istoricii români, bazaţi pe cronicarii vremii, ştiu că-s Români. v. C. C. GIURESCU, *Istoria R.* I, p. 302—305; N. IORGA, *Droits*... p. 30—31 şi alţii.

1) C. C. GIURESCU, *Istoria R.* I, p. 288, v. şi p. 296—307; G. I. BRĂTIANU, *Recherches*... op. cit., p. 32—33.

2) C. C. GIURESCU, *Din istoria nouă a Dobrogei*, op. cit., p. 57.

3) AURELIAN SACERDOTEANU, *Marea invazie tătară şi Sud-Estul European*, Bucureşti, Tip. „Bucovina“, p. 91, v. p. 62—63 şi harta dela sfârşitul volumului, care arată drumul lui Kadan prin Pen. Balcanică şi Dobrogea.

4) Ibid.

5) Ibid., p. 65.

6) *Recueil des voyages et des mémoires publiés, par la société de Géographie* IV, 2, p. 216, v. C. R. BEAZLEY, *The texts and version of John de Plano Carpini and William de Rubruquis*, Londra, Hakluyt. Soc. 1903, p. 307.

7) G. I. BRĂTIANU *Recherches sur Vicina*... p. 35.

8) Ibid.

9) CHARLES DIEHL, *Une république patricienne. Venise.* Edit C. Flammarion Paris, 1923. p. 316, v. p. 51—58.

10) W. HEYD. *Histoire du commerce du Levant au moyen-âge.* Vol. I. Editura Otto Harassowitz, Leipzig. 1885. p. 554, v. p. 528.

crede d-l Manof[1])— ci după 1238 parte din Cumani s'au refugiat peste Dunăre, în Ungaria[2]), iar alții „s'au contopit cu Uzo-Turcii creştini" şi, trecând Dunărea, s'au stabilit în Dobrogea şi în Tutrakan, Silistra..., unde au rămas până astăzi, menținându-şi limba turcă şi religia creştină ca Uzi sau Oguzi sub numele de Găgăuzi[3]).

In 1263—1264, cu învoirea Impăratului Mihai VIII Paleologul, Sari-Saltuk, un locotenent al sultanului izgonit din Iconium, Isseddin Kaikavuz, capătă învoirea să se aşeze cu 10.000 familii de Turci Oguzi „în țara căreia i se spunea a Carvunei", adică în Dobrogea de Sud[4]). Cum studiul d-lui Balascev[5]) încă nu ne-a căzut în mână, nu putem avea *altă părere decât aceasta: Probabil că statul autonom al Oguzilor,* despre care crede d-l Manof, că s'a întemeiat în 1263[6]), *nici n'a existat, nefiind pomenit în nici un izvor al vremii.*

Cât priveşte considerarea lui Balică drept urmaş direct la tronul lui Sari-Saltuk, cum susține d. Manof — ni se pare o afirmație temerară şi neconfirmată de niciun document[7]), fiindcă între ei (Sari-Saltuk şi Balică) se află un spațiu vid de o jumătate de veac"[8]).

Prin urmare în 1263—1264, Oguzii s'au aşezat în Dobrogea de Sud şi o parte din ei implicit la Turtucaia.

---

1) Αθανασίου Ι. Μάνωφ, Ποῖοι εἶνε οἱ Γκαγκαοῦζοι, în Επετηρὶς, Ἑταιρείας Βυζαντινῶν σπυδῶν, Αθῆναι, 1933, p. 383—400, v. p. 386,

2) PAUL MILIOUKOV, CH. SSEIGNOBOS et L. EISENMANN, *Histoire de Russie,* Tome I, Bibl. du Monde Slave, Librairie Ernest Leroux, Paris, 1935, p. 427, v. p. 119.

3) Αθανασίου Ι. Μάνωφ, op. cit. (p. 386): „....συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν Οὐζο-Τούρκων χριστιανῶν .... ἔνθα ἔμειναν μέχρι σήμερον διατηρήσαντες τὴν Τουρκικὴν τῶν γλῶσσαν καὶ χριστιονικὴν θρήσκεζαν καὶ ἐθνικότητα ὡς Οὖζοι ἤ 'Ογοῦζοι ὑπὸ τὸ ὄνομα Γκαγκαοῦζοι. In legătură cu originea Găugăuzilor că-s Uzo Turci sau Oguzi creştinați, să se vadă articolele d-lor A. LANGAS SEZEN, *Les Turcs Chrétiens.* p. 2—6 şi FRANÇOIS PSALTYS *A propos des Gagaouses ou Chrétiens.* Ambele articole în *Les Annales de Turquie,* V-eme. Année Nr. 9, Septembre, 1935. Contrariu părerii d-lui N. Iorga (Ist, R. III, p. 57), care-i socoteşte Greci.

4) Αθανασίου Ι. Μάνωφ, op. cit., p. 388.

5) G. D. BALAŠČEV, 'Ο αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Η' ὁ Παλαιολόγος καὶ τὸ ἐδρυθὲν τῇ συνδρομῇ αὐτοῦ κράτος τῶν 'Ογούζων παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου, Sofia, 1930.

6) Αθανασίου Μάνωφ, op. cit., p. 388.

7) OCTAVIAN I. MÁRCULESCU, Balica şi Dobrotici. Doi dinaşti pontici, Extras din „*Analele Dobrogei*", Anul XVIII, 1937, Cernăuți, p. 34, v. p. 7.

8) Vezi recenzia asupra articolului meu: „Balica şi Dobrotici"... de N. B. (N. Bănescu ?) în *Byzantinische Zeitschrift.* Band 38, Heft 1. 1938, Leipzig, B. G. Teubner. p. 288, v. p. 237.

In stadiul actual nu putem preciza dacă, după tratat ul dela Nymphaeum (13 Martie) 1261 — când Genovezii şi Pizanii capătă supremaţie în Marea Neagră [1]) — ajung cu corăbiile lor până la Turtucaia, sau dacă *singuri Raguzanii* deţin monopolul comercial. Sigur ştim că sub ţarul Teodor Svetoslav (1300—1322), vasal Tatarilor, Bulgarii stăpânesc Dobrogea şi Basarabia meridională [2]). Vreme de 22 de ani de stăpânire bulgară, chiar dacă Genovezii au ajuns cu comerţul lor de grâne până la Turtucaia, aceasta a fost de scurtă durată, deoarece „la 1314 câţiva negustori genovezi au fost jefuiţi de Bulgari" şi Genova, cerând despăgubiri şi neobţinând, a rupt orice relaţii cu Sviatoslav" [3]). După moartea ţarului Sviatoslav, la 1322, Mongolii apărau posesiunile dobrogene de incursiuni, ca aliaţi ai Bizantinilor, stăpâni pe coastă, iar Genovezii pe Mare [4]). Situaţia aceasta se menţine până la 1350, când încetează stăpânirea mongolă la gurile Dunărei şi se reduce la Crimeia [5]); imperiul bizantin decade, iar coloniile genoveze şi veneţiene de pe ţărmul pontic, din simple fundaţii economice şi comerciale, devin fortăreţe, centre politice [6]). Intre 1346—1354 apare principatul lui Balica, independent de Bulgaria, dar care trebue considerat ca un fragment din vechiul Paristrion bizantin [7]). In acest interval arhontele Balica, deşi stăpânea o mare parte din Dobrogea de Sud şi până la Sud de Varna, neposedând Silistra, — aflată în posesia ţarului Bulgariei, Alexandru [8]) — sigur că nu

[1]) CAMILLO MANFRONI, *Le Relazioni fra Genova, l'Impero Bizantino et I Turchi*, în *Atti dela societa ligure di storia patria*, vol. 28, Genova, MDCCCXCVI, p. 577—787, v. p. 658—660; CHARLES DIEHL, *Venise*... p. 58—62; W. HEYD, *Histoire du commerce*..., II, p. 156; G. I. BRĂTIANU. *Recherches sur le commerce génois, dans la Mer Noire au XIII-e siècle.* Paris, PAUL GEUTHNER, 1929. p. 356, v. p. 108—112.

[2]) G. I. BRĂTIANU, *Les Bulgares à Cetatea Albă au début du XIV-e siècle*, în *Recherches sur Vicina, et*... p. 104 şi urm.; OCTAVIAN I. MĂRCULESCU, *Cavarna medievală şi modernă*, extras din *Analele Dobrogei*, Anul XVII, 1936, Cernăuţi, p. 29, v. p. 21—23, unde infirmăm părerile istoricilor bulgari de stăpânire multiseculară asupra Dobrogei şi lămurim ce trebue înţeles prin „dincolo de Dunăre" (Ἐκ·ὸς Ἴστρου).

[3]) W. HEYD, *Histoire du commerce*... op. cit, Tom. I, p 530.

[4]) OCTAVIAN S. MĂRCULESCU, *Balica şi Dobrotici*, op. cit. p. 19.

[5]) Ibid.

[6]) G. I. BRĂTIANU, *Les Vénitiens dans la mer Noire au XIV siècle, après la deuxième guerre des Détroits*, în *Echos d'Orient*, 37-e Année, Nr. 174, Avril—Juin, 1934, v. p. 151—154.

[7]) OCTAVIAN S. MĂRGULESCU, *Balica şi Dobrotici*, op. cit. p. 14—16.

[8]) Ibid. p. 11.

stăpânia nici Turtucaia. Mai mult, noi presupunem că şi pe vremea Despotului Dobrotici (1354—1386)[1], cât şi a fiului său, Ivanco[2], Silistra şi Turtucaia au fost sub dominaţia ţarului Alexandru (1330—1365) şi dela 1365—1387 sub sceptrul ţarului Bulgariei răsăritene, Şişman[3]. De asemenea e îndoelnic dacă Mircea cel Mare, stăpânind Silistra, poseda şi Turtucaia în 1387. Plauzibil pare că Şişman stăpâneşte Turtucaia până la 1389, iar după lupta din Câmpia Mierlei, (Cosovopolie, 15 Iunie 1389), Turcii o stăpânesc. Probabil după lupta dela Angora (1402), când Mircea exercită o adevărată hegemonie politică în Sud-Estul balcanic, să fi stăpânit Dobrogea întreagă[4], inclusiv Turtucaia, posesiuni pe care le va pierde în anul 1417[5].

Ca să aibă Turcii la îndemână ostaşi după lupta dela Varna (1444), încep colonizarea Bulgariei răsăritene şi a Dobrogei cu elemente musulmane[6]. Colonizarea va porni dela Filipopole, Starazagora, şi se va întinde până în Dobrogea. In afară de Turci, vor fi aşezaţi şi numeroşi Tătari[7]. Colonizarea va avea ca urmare formarea unei mase compacte turco-tatare în Dobrogea, care va stânjeni într'o măsură desvoltarea naţionalităţilor băştinaşe de acolo. După înfrângerea creştinilor la Varna (1444), *flota* creştină, *burgundo-papală*, condusă de seniorul *Valeran de Wavrin* şi cardinalul *Condolmieri* făcu o expediţie pe Dunăre în anul 1445. Sufletul expediţiei a fost seniorul burgund Wavrin şi fiul lui Vlad Dracul, viitorul Vlad Ţepeş. Scopul expediţiei era darea unei „lovituri mortale imperiului turcesc"[8].

---

1) Ibid. p. 17.

2) Octavian S. Mărculescu — *Balica şi Dobrotici*, op. cit. p. 30; *Histoire du commerce* op. cit., Tom. I, p. 532, nota 3, unde în legătură cu stăpânirea lui Ivanco spune: „... *Il semble que*, vers l'intérieur des terres, *son domaine ne s'étendait pas même jusqu'à Sillstrie*".

3) Octavian S. Mărculescu, *Balica şi Dobrotici*, op. cit. p. 30; N. Iorga *Istoria R.* III, p. 293.

4) Octavian S. Mărculescu, *Balica si Dobrotici*, p. 31—32.

5) Ibid. p. 32.

6) Dr. Constantin Jirecek, *Das Fürstenthum Bulgarien*, 1891, p. 573, v. p. 140; *Prof. Dr.* Lj. Miletič, *Das Ostbulgarische... Die altansässige Bevölkerung im Gebiete des o-Dialectes*, în *Schriften der Balkancomission, Linguistische Abtheilung II*, Wien, Alfred Hölder, 1903, v. col. 12.

7) N. Iorga, *Studii şi documente, IV.* p. 117: „Bazargick terra che sede in mezzo di quella parte di Bulgaria che si chiama *Dobrucia*, ch'e tra il promontorio del monte Hemo et la foce del Danubio, *abitata tutta di Turchi et Tartari*".

8) I. Minea, *Vlad Dracul şi vremea sa*, în *Cercetări Istorice*, Anul IV, I, 1928, Iaşi, *Viaţa Românească*, p. 65—276, v. p. 258.

Flota burgundă şi papală era însoţită de vase (luntri) muntene, care trebuiau să coopereze în expediţia dunăreană. Cum Vlad Dracul, Domnul Munteniei, ceruse lui Wavrin să distrugă Dristorul (Silistra), comandantul burgund se înţelese cu Vlad Ţepeş să asalteze oraşele şi fortăreţele din cale până la Nicopole şi anume: Dristra, „Tous-turcain" (Turtucaia), „Georgye" (Giurgiu) şi „Rossico" (Rusciuc).

După ce n'au putut să cucerească Silistra, flota burgundo-papală şi 6000 de Români cu luntri au asediat Turtucaia. „Cetatea era aşa de întărită, încât mica garnizoană de aici a fost scoasă din Turtucaia şi măcelărită, numai după ce o cantitate mare de lemne a fost strânsă jur împrejurul cetăţii şi focul ameninţa să pârjolească pe apărători. Opt tunuri ale flotei nu ajungeau ca să se cucerească prin luptă de asediu altfel cetatea... S'au găsit la Turtucaia şi grânare subterane: în găuri ca nişte cisterne s'a găsit grâu, ovăs şi alte cereale acoperite cu pietre mari: totul fu o mană cerească pentru toţi — ne asigură Wavrin" [1]).

Inainte de plecare, Românii au dărămat zidurile cetăţii Turtucaia [2]). Apoi s'a cucerit *Giurgiul*; Rusciucul s'a predat fără luptă, iar Nicopoli Mic *(Turnul)* nu l-au putut lua [3]). După 1 Octomvrie 1445, expediţia pe Dunăre luase sfârşit [4]). In 1462 Vlad Ţepeş, Domnul Munteniei „pradă şi arde (cetăţile de pe) malul drept al Dunărei dela guri şi până la Zimnicea" [5]), adică pradă şi arde Turtucaia. Un veac mai târziu, prin 1595, trupele lui Mihai Viteazul, oastea boerilor şi cu Ungurii lui Sigismund trecură Dunărea îngheţată în Dobrogea şi în Bulgaria, unde se dau mai multe lupte şi Turcii sunt bătuţi. Mihai. având oştirea împărţită în 4 corpuri ce atacă la Brăila, Cernavoda, *Turtucaia* şi Nicopole, cucereşte în Martie Brăila [6]), iar „Turtucaia e arsă" [7]). Două secole mai târziu, după ruperea negocierilor dela Focşani

---

1) I. Minea, *Vlan Dracul*, şi... op. cit. p. 258.

2) Idem, p. 259.

3) Idem, p. 259—263.

4) Idem. p. 264.

5) Const. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, Vol. II, Partea I. Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", 1937, p. 417, v. p. 43; I. Ursu, *Ştefan cel Mare*, Bucureşti, 1925, Tip. Antonescu, p. 462, v. p. 30; N. Iorga, *Istoria Românilor, Vol. V*, 1937, Bucureşti, p. 427, v. p. 282; J. De Hammer, *Histoire de L'Empire Ottoman*, Paris, 1835, vol. III, p. 87—88.

6) P. P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, Bucureşti, Fund. Regele Carol I, 1936, p. 269, v. p. 109—113; N. Iorga, *Istoria R.V*, op. cit. p. 282.

7) C. C. Giurescu, *Istoria R.* Vol. II, Partea I, p. 245.

dintre Rusia şi Turcia pe chestia nerecunoaşterii independenţii Crimeei, ostilităţile reîncep.

Generalul Suvarov e trimis peste Dunăre şi, în vara anului 1773, bate armata otomană condusă de Feizulach Paşa şi o pune pe fugă, cucerind Turtucaia, pe când Weismann îi bate lângă Karasu, iar Rumianţov asediază Silistra [1]).

Câteva decade mai târziu izbucni războiul Ruso-Turc în 1806—1812. Pe atunci biruitorul general Kamenski pătrunse până la Bazargic. Salticov, care trecuse Dunărea pe la Turtucaia, învinse la rândul său a doua oară armata Paşei din Rusciuc... şi asedie ultimul oraş. Kamenski cucerise Turtucaia în 1810 şi o prefăcuse în ruine [2]).

In 1828 un corp de armată rusă încearcă să treacă Dunărea dela Olteniţa la Turtucaia, dar nu izbuteşte, Turcii opunându-se cu dârzenie. Pe vremea războiului Crimeei, în anul 1854, generalismul otoman, Omer Paşa, trece Dunărea pe la Turtucaia şi câştigă celebra bătălie dela Olteniţa [3]). După războiul Crimeei forturile Turtucaei se refac, iar în 1875 se făcură fortificaţii puternice.

O oglindă reală de felul cum trebue să fi trăit Turtucăenii în cursul sec. 18 şi 19 ne-o dă ieromonahul rus Partenie. Acesta întrebând de ce-i atâta sărăcie în Dobrogea, Românul din Măcin îi răspunde: „Din vechime ţara noastră stă la hotar şi deseori războaiele se fac pe aici, din zece mult în doisprezece ani. Abia ne mai îndreptăm, creştem vite şi cultivăm grădinile — şi iarăşi se face războiu. Şi atunci cine poate, fuge în Valahia (Muntenia)... Bisericile ni le ard; la care găsesc argint îl fură; icoanele le nimicesc şi la nimeni nu ne putem jelui..." [4]). In anul 1877, începând războiul între Ruşi şi Turci, Tur-

---

[1]) N. Iorga, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Gotha, 1908, IV. Band, p. 508; Paul Milioukov, Ch. Seignobos et L. Eissenmann, *Histoire de Russie*, Tome II, p. 579.

[2]) N. Iorga, *Geschichte des Os....* p. 510; G. *Popa Lisseanu, Cetăţi şi oraşe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei*. Ed. II, Bucureşti, Tip. „România Nouă", 1921 p. 109, v. p. 67; *Evenimente istorice în jurul Turtucaei dela căderea Bulgariei până la 1877*, în *Turtucaia*, ziar festiv.

[3]) Camille Rousset, *Histoire dela guerre de Crimée*. Ed. II, Tome I-er Paris, Hachette, 1878, p. 468, v. p. 60—61; Le Baron De Bazancourt, *L'Expédition de Crimée*, Tome I, Paris, Librairie D'Angot, p. 377, v. p. 95; G. Popa-Lisseanu, *Cetăţi şi oraşe...* p. 67; V. Stroescu, *Pe căile străbunilor...* op. cit., Vol. II, p. 17.

[4]) *Din călătoriile ieremonahului rus Partenie*, op. cit., p. 39—42.

tucaia fu bombardată de artileria rusă dela Oltenița, distrugând, între altele, și școala românească din Turtucaia [1]).

In anul 1913 Turtucaia e anexată la Dobrogea Veche. Reg. 40 Călugăreni, sub comanda generalului N. Petala, intră în oraș și ia în primire și garnizoana [2]). Asupra situației Turtucaiei în timpul războaielor din 1913 și stăpânirei românești dela 1913—1919 ne-am ocupat în alt studiu [3]).

CONCLUZIE

După cum s'a văzut, nu se poate studia trecutul Transmariscei, decât divizându-l în *două faze: faza antică*, când cetatea a fost *romană*, apoi *bizantină* și *faza medievală, modernă și contimporană*, care începe din sec. 12 și ține până în sec. 20, (anul 1938) în care ne aflăm.

Fundată probabil în sec. III de Dioclețian, nu-i exclus ca Constantin cel Mare s'o fi întemeiat din nou, iar Justinian la fel, năvălirile barbare făcându-se des în Imperiu. A fost locuită de Daci, Bessi, Romani și poate chiar și de Greci și orientali romanizați. Aceștia se ocupau cu agricultura, creșterea vitelor, pescuitul, comerțul pe Dunăre, ca și locuitorii din celelalte cetăți din interiorul Sciției Mici. Ordinea și siguranța pe Dunăre o asigura flota, iar la Transmarisca soldații din Novae „*Milites Novenses Transmariscae*" și cohorta a V-a din Legiunea XI Claudia. („*Legionis Undecimae Claudiae Cohortis Quintae Pedaturae Superioris Transmarisca...*").

Transmariscanii trebue să fi fost creștinați până la anul 300. Fiindcă din anul 350, toate orașele de frunte din cele două Moesii au reședințe episcopale, e posibil ca și Transmarisca să fi avut episcopia sa chiar din sec. IV—VII. Episcopul trebue să fi fost nu numai șeful episcopiei, ci și ocrotitorul politic al orașului. Trecutul antic al cetății este întunecat, fiind în calea invaziilor barbare.

In epoca medievală apare pe ruinele Transmariscei Turtucaia, întemeiată în sec. 12 de vreun khan cuman, *Tutrakan*, ajutat de ele-

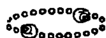
---

1) *Evenimente istorice în jurul Turtucaei...* în *Turtucaia* ziar festiv; G. Popa-Lisseanu: *Cetăți și orașe...* op. cit., 67—68; G. Stroescu: *Pe căile străb.*, op. cit. II, p. 18; Paul Milioukov, Ch. Seignobos. etc., *Histoire de la Russie*, Tome III, v. p. 964.

2) V. Stroescu, *Pe căile străbunilor...* II, op. cit., p. 18.

3) Teza mea de doctorat: *Dobrogea de Sud între 1913—1919*, care va apărea — probabil — în cursul anului 1939.

mente băştinaşe. De aici şi denumirea cumană de *Tutrakan*, ce-o păstrează până în anul 1773, de când apare şi denumirea nouă de *„Turtucay"*, care, în sfârşit, va rămâne. Relaţiile călătorilor sunt rare şi spun puţin despre Turtucaia. Românii Turtucăeni sunt de *trei categorii* şi anume: 1. *Români băştinaşi, dobrogeni;* 2. *Români veniţi din Principate* din sec. 16, 17 şi 18; 3. *Români* proveniţi *prin transhumanţă, Mocani* şi *Cojani*, dintre cari o parte se aşează în Dobrogea, unde se şi însoară. Statisticile arată că Românii numericeşte stau în rândul întâi, Turcii în rândul al II-lea, iar Bulgarii sunt ultimii. Şcoala primară românească şi biserica veche, azi dispărută, instituţii existente sub Turci, tocmai din anul 1774, sunt o dovadă că Românii Turtucăeni nu erau veniţi de ieri de alaltăieri acolo, ci erau băştinaşi. Referitor la trecutul *medieval şi apropiat* al Turtucaei, acesta face a fi citit.

PAGINI LITERARE

REGINA

De-o jale grea poporul e răpus :
Pe veci, Regina Florilor s'a dus !
Stă fără gânduri fruntea-I de poet.
Se'mbracă țara'n visu-I violet.

Ne-a părăsit Regina biruinții
Și ne-a lăsat pe faldurile minții
Atâtea flori și amintiri și vise,
Pierzându-se spre tainice abise.

S'a dus ! S'a dus Regina României !
In flori își doarme somnul veșniciei.
In fund de codri lacrimile-ajung
Și clopote se tânguie prelung.

Zidesc în peatră ochii ce-au iubit
Talazul mării, câmpul înflorit
Și brațele ce strâns-au flori de sânge.
Văzduhul geme, tot poporul plânge.

De mari vedenii mintea lui e plină :
Te vede'n fruntea oștilor, Regină.
Cu ochii duși departe'n viitor, —
Albaștrii ochi ce ne visau norocul, —
Treceai prin fâlfâiri de tricolor,
In uniforma roșie ca focul.

Strămoșii noștri toți i-ai înțeles.
Iți vizitau castelul tot mai des.
I-ai auzit în nopți de vijelie,
Cum te chemau : „Ajută-ne, Marie !"

Iar când sosit-a ceasul hărăzit
Şi spre hotare oastea Ţi s'a dus,
Ioana d'Arc în Tine-a răsărit
Şi 'n Ferdinand s'a arătat Isus !

Ca lui Manole tainice destine
Cereau o jertfă, cel mai aprig chin :
Lui Ferdinand înfrângerea de Sine,
Iar Ţie copilaşul dela sân.

Şi când gemea oştirea 'nvălmăşită,
Stingându-ne nădejdea 'n biruinţă,
Tu îngropai în ţara umilită
Pe cea mai scumpă, gingaşă fiinţă.

Prin vânt de toamnă şi prohod de ploi,
Pornit-ai lângă Rege, sfâşiată,
Cu gândurile pururi înapoi
Şi la dreptatea ce va fi odată.

Veniră nopţi mai negre ca un iad,
Cu plâns de glonţ şi urlet de obuze,
Cu rugăciuni ce tremură pe buze,
Cu şiruri lungi de oaste care cad.

Atunci, în vijelia de şrapnele,
Când ciuruite zdrenţe de drapele
Abia mai fâlfâiau fără de viaţă ;
In ceasul greu când inimile 'nghiaţă ;

Atuncea, ca prin vrăji, ai apărut
In negura tranşeelor de lut,
Cu chipul Tău divin, surâzător,
Marie sfântă, Maica tuturor !

Când a sunat gornistul că Te-apropii,
A tresărit pe marginile gropii
Ostaşul care sufletu-şi dădea
Şi-a murmurat zâmbind : „Măria Sa !“

Au scăpărat în suflete scântei,
S'au încleştat pe arme pumnii grei,
S'au ridicat răniţii din mantale
Şi-au isbucnit în valuri de urale.

Din şanţ în şanţ fiorul străbătea.
In orice colţ se aprindea lumina.
Şi oastea amorţită învia.
Un singur glas se auzea: „Regina!“

Cu chipul Tău în suflete, Marie,
S'au aruncat urlând în vijelie,
S'au zvârcolit în vârf de baionete
Şi trup la trup, pe culmi de parapete,
In sunete de târmbiţe, oştenii
Ne împliniră Visul de milenii!

. . . .

Ca o statuie albă dormi senină
Şi mâna care 'n frâu juca, odată,
A 'ncremenit pe pieptul Tău, Regină,
Sub lespedea din Argeş, nemişcată!

. . . .

Sub lespezi! Tu! Regina noastră Mamă!
Cu-atâta uşurinţă se destramă
O viaţă de durere şi de luptă?

Aceea ce'n visare ne'ntreruptă
Dorit-a româneasca Intregire,
Să se fi stins cu vraja din privire,
Cu geniul şi tainicul Ei glas?
Nimic din Ea, nimic n'a mai rămas?

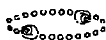
„O! nu!“ răsună glasul veşniciei;
„Nu! n'a murit Regina României!

In simfonii de trâmbiţi, Eroina
Ce-a răspândit în jurul Ei lumina
Şi-a pătimit în orele supreme,
Printre Eroi pluteşte peste vreme!

Când şi-a închis frumoasele-I pleoape,
S'a ridicat, ca negura din ape,
S'a răspândit uşoară în văzduh.
O aştepta, acolo, sus, un duh.

In urma Ei, privi cum se răstoarnă
Pământul drag. In cer sună o goarnă.
Pe văi de-azur a scânteiat lumina;
Un singur glas se auzea: — Regina!"

Grigore Sălceanu

6 IUNIE
PIESĂ IN 3 TABLOURI IN VERSURI

PERSONAGII:

Veteranul	Fata II-a
Un bătrân	Flăcăul I
Maria	Flăcăul II
Zâna amintirii	Flăcăul III
O bătrână	Învăţătorul
Fata I-a	Un străjer

Cor — străjeri — mulţime

PROLOG

Intâiul flăcău (în faţa cortinei)

O mie nouă sute treizeci... Iunie şase.
Pe lanurile coapte cad spicele sub coase.

E pace... Dar în inimi pe toţi ne paşte-un dor
De prinţul dus departe de ţară şi popor.
Ni-i dor de Prinţul Carol. Frumoasa Românie
Aşteaptă o lumină din partea Lui să vie.
Oricât de mari cuprinsuri ar semăna plugarii,
Oricât de multe holde s'ar revărsa pe arii,
O ţară ce trăeşte din legi şi din credinţi,
E tristă fără Prinţ.

(Cortina se ridică)

TABLOUL I

(Un câmp scăldat în soare. In dreapta, o fântână cu cumpănă. Fete şi flăcăi lucrează cântând).

Al 2-lea flăcău (după încetarea cântecului, ştergându-şi fruntea).

E cald grozav...

Un bătrân

Hei, soare de Iunie, ce vrei?

Al 2-lea flăcău

Văzduhul dogoreşte şi scapără scântei.
Spre cumpăna fântânii mereu mă'ndeamnă gândul;
Dar ciutura uscată nămolul atingându-l,
Nu scoate pic de apă. Şi sete mi-i de mor...

Bătrânul

Las'că trimit, acuma, o fată la izvor.

(Lumea se opreşte din lucru, toropită de dogoare. Se aşează toţi pe iarbă, gata să aţipească).

Al 3-lea flăcău

Parcă trece prin văzduhuri ca o vrajă nevăzută.

Al 2-lea flăcău

Cad pleoapele ca plumbul şi puterea mi-i scăzută.

I-ul flăcău

Să ne odihnim o clipă.

Al 2-lea flăcău

Somnul simt că m'a şi prins.

Al 3-lea flăcău

Ca o umbră se aşterne peste câmpul necuprins.

(Toţi adorm. Intră Zâna Amintirii).

Zâna

Doarme şesul, dorm cu toţii... In tăcerea nesfârşirii,
Mă'ntrupez, mai capăt viaţă, eu, puterea amintirii.
Peste suflete, acuma, umbra mea trecând uşor,
Le alungă suferinţa, iar visarea îşi ia sbor.
Mă strecor în orice suflet, căile îmi sunt deschise.
Să le spun din alte vremuri, să vorbesc cu ei prin vise.

Bătrânul (prin somn)

Cine eşti, frumoasă fată,
Răsărită'n sânul firii?

Zâna

Eu sunt visul de-altădată,
Eu sunt Zâna Amintirii.

Clipele care trecură
Voi gândiţi că au pierit;
Insă, ele sunt izvorul
Unui dor nemărginit.

Amintirea ţării voastre
Cu păduri, câmpii şi munţi,
Arde pururea deşteaptă
Indărătul unei frunţi;

Face aprig să svâcnească
Inima unei fiinţi
Şi la glia strămoşească
Să tot cugete un Prinţ.

Dus departe, Prinţul Carol
S'a gândit mereu la voi.
Eu, Puterea Amintirii,
Vi-L aduc azi înapoi.

Visul vostru să se curme.
Eu mă duc să cânt în luncă.
Ingrijiţi-vă de turme;
Apucaţi-vă de muncă.

(Zâna se îndepărtează şi, unul câte unul, ţăranii se trezesc).

Al 3-lea flăcău

Tii!... da bine mai dormirăm!

Al 2-lea flăcău

Parcă tot aş fi dormit....

I-ul flăcău

Vis frumos avui...

Al 3-lea flăcău

Ia, spune-l.

I-ul flăcău

Peste câmpul înverzit,
Răsărise-o fată mândră... şi'n cuvinte fermecate
Îmi vorbea de Prinţul nostru dus în ţări îndepărtate.
Am rămas c'o jale'n suflet, parcă am pierdut ceva.
Nu ştiu cum, dar, fără voie, mă gândesc la ţara mea.
(Reîncep lucrul)

Bătrâna (către Maria)

Eu gândesc că se cuvine, când alesul ţi s'arată,
Oricât vezi că el te place, să te ţii mai supărată.
Iaca, văd de două zile cum îţi dă mereu târcoale
Un flăcău frumos şi mândru; n'ar fi rău pentru matale.

I-ul flăcău (apropiindu-se de Maria)

Maria, ziua'ntreagă n'aş bea o picătură,
Dac'ai avea un zâmbet prietenesc pe gură.

Maria

Mai bine, schimbă vorba.

I-ul flăcău

Gândeşte-te, desearǎ,
Când luna după stoguri, încet, o să răsară,
Să ne'ntâlnim noi singuri... ar fi frumos de tot...
Făgădueşti?

Maria

Mă iartă, bădiţă, dar, nu pot.
(Maria se uită în fântână).

Maria

A secat fântâna asta, de când tot lucrăm ogorul.
La izvor mă duc, acuma, s'aduc apă cu ulciorul. (Iese).

Bătrânul (către un flăcău)

Zi o doină, măi Marine,
Să răsune pe ogoare,
Ca şi munca şi căldura
Să ne pară mai uşoare.

(Flăcăul cântă. Un altul flueră. Ţăranii, din ce în ce mai însufleţiţi, îşi dau pălăria pe ceafă).

I-ul flăcău (după ce cântecul a încetat)

Ce departe e Maria! De abia se mai zăreşte.
Pe câmpia nesfârşită numai straiul ei albeşte.

(Se aude zbârnâitul unui avion. Se opresc toţi din lucru şi ascultă).

Al 2-lea flăcău

Parc'ar fi un zvon de aripi...

Al 3-lea flăcău

Parc'ar fi o ploaie lină
Ce s'abate peste frunza ofilită din grădină.

I-ul flăcău

Până'n fundurile zării nu se vede nici un nor.

Al 2-lea flăcău

Parcă-i grindina ce bate coperişul sunător.

Al 3-lea flăcău

Colo sus... priviţi! acolo!

Al 2-lea flăcău

A sclipit ceva în soare...

Al 3-lea flăcău

E un avion.

Al 2-lea flăcău

Coboară...

Al 3-lea flăcău

Tot mai iute...

Al 2-lea flăcău

Tot mai mare...

I-ul flăcău

Prin văzduhuri răspândeşte vâjâit de uragan. (arătându-l cu mâna)
Parcă-i zmeul din poveste! Ce aripi de năzdrăvan!

Al 2-lea flăcău

Tot mai jos acum se lasă.

I-a fată

Lanul, parcă-l bate vântul.

A 2-a fată

Mare ţi-i minunea, Doamne!
Se atinge cu pământul...

I-a fată

S'a oprit...

I-ul flăcău

Un om coboară pe câmpie.

I-a fată

Cată'n zare.

A 2-a fată

Pe Maria parc'o cheamă.

Bătrâna

Minunată întâmplare!
Pe o pasăre ca asta, să mă tai, nu m'aş urca!

Al 2-lea flăcău

Da nici vorbă: ce te-ai face? Intr'o clipă te-ar mânca.

Bătrâna

Să mă ia vultanu'n ghiară şi departe de pământ,
Să mă poarte peste dealuri? Doar gândind mă înspăimânt.

I-a fată

Ce i-o fi spunând Mariei?

A 2-a fată

I-a'ntins mâna călătorul!
Şi Maria-I dă, acuma, să bea apă cu ulciorul.
Ştiţi ce mi-a venit prin minte? Să pornim cu toţi spre El,
Să vedem mai de aproape năzdrăvanul de oţel.

Al 3-lea flăcău

Ce să vezi, că iar porneşte. (Se aude vuetul elicei).

Al 2-lea flăcău

Cum mai zbârnâe elicea!...

I-a fată

Urcă iarăş călătorul.
Ce-o fi căutat pe-aicea?

A 2-a fată

Ne va spune ea Maria.

Al 3-lea flăcău

Măre, cum s'a ridicat!...

Al 2-lea flăcău

Juri că-i vultur.
Tot văzduhul parcă s'a cutremurat...
(Toţi ascultă sbârnâitul de metal).

Bătrânul

Iaca, vine şi Maria.

Bătrâna

Ce-o fi-având, că'ncet mai merge?

A 2-a fată

Parc'a stat.

Bătrânul

Se uită'n zarea unde pasărea se şterge.

I-ul flăcău (ca pentru sine)

Cum își leagănă mijlocul, ca o floare'n adieri.
Parcă-ți liniștește ochiul mersul ei cu'mlădieri.
Și frumoasă e Maria ca icoana din perete!

Bătrânul

Mi se pare că ți-i dragă copilița, măi băete...
(Intră Maria cu ulciorul pe umăr. Toți se strâng în jurul ei. Așează ulciorul jos. Își duce mânile la tâmple, în prada unei tulburări).

Maria

Nu-mi pot veni în fire de cele ce văzui...
Imi stăruie'nainte înfățișarea Lui.

Un tânăr cu statură înaltă și subțire
Din pasărea măeastră a coborât pe șes...
Și-acuma, mi se pare c'a fost o nălucire...
Avea un păr de aur, un zâmbet ne'nțeles,
Doi ochi frumoși, albaștri, mai limpezi ca seninul,
Iar mâna Lui frumoasă și albă cum e crinul,
Mi-o'ntinse cu un zâmbet atâta de duios,
Incât crezui că'n față îl am pe Făt-frumos...
Cuvintele-I șoptite păreau cântări din stele.
Mi-a spus: „Vreau să beau apă din plaiul țării mele!
Cum te numești?" — Maria. — „Prin tine țara mea
Cu plin îmi iese'n cale". Și-atunci, I-am dat să bea.
Luă încet ulciorul și, când l-a dus la gură,
Ca'n farmec, două lacrimi în ochi îi apărură.

I-a fată

Cine-o fi fost?

Bătrâna

Mario, tu nu l-ai întrebat?

Maria

De-atâta măreție orbită, am uitat.
Mi-a spus: „Rămâi cu bine! De-acuma înainte,
Mereu de-această clipă îmi voiu aduce-aminte".

Bătrânul

După a mea părere, pribeagul sburător

Nu-i om ca orişicare. Iubirea de popor
Nu poate să o simtă decât un suflet mare.

A 2-a fată

Să-L fi'ntrebat, Mario . . .

Maria

Păi, nu pricepi tu, oare,
Că îmi pierise glasul? Cuvântul Lui de foc
Cu vrăji neînţelese mă ţintuise'n loc.

Bătrânul

E un semn, să ştiţi aceasta! Din cât am putut zări,
Prea mi s'a părut măreaţă umbra Celui ce pieri.
Sunt bătrân; nu văd cu ochii, cât pot presimţi cu gândul,
Eu socot că avionul, de pe mirişte zmulgându-L,
Duce-acum în sânul ţării mult noroc neamului meu.
Nu ştiu cine-i călătorul, da-i trimes de Dumnezeu!

Maria (se închină)

Prin văzduhurile Tale, calea Lui să-I fie bună!
Doamne sfinte, ocroteşte-L şi păzeşte-L de furtună!
Ca un fulger zmuls din ceruri se avântă prin văzduh . . .
O! trimite-I înainte călăuză Sfântul Duh!
Ingerii în stol îi lasă pe-a Lui urmă să se ţină
Şi în calea Lui revarsă numai jerbe de lumină!

(Toţi se închină).

TABLOUL II

O daie ardelenească. Soarele pătrunde prin fereşti împrăştiind flori de umbră şi lumină. Fetele ţes şi torc. Două bătrâne vorbesc lângă vatră. In mijlocul grupului, Maria deapănă un ghem).

I-a fată

Ce vis frumos avui as' noapte . . .

A 2-a fată

Un vis? Ia spune-ni-l şi nouă.

I-a fată

Mi se părea că sbor prin ceruri, pe-o albă pasăre măiastră,

Şi din înalt, priveam departe, sclipind în picurii de rouă,
Ca o fantasmă din poveste, frumoasă, verde, ţara noastră.
Din fund, venea încet spre mine un crainic scânteind în zale;
Venea pe cal, grăind o limbă cum nu mai auzisem încă;
Răsunător plutea cuvântu-i, lovindu-se din stâncă'n stâncă,
Şi tot sburând mă ameţisem şi-am coborât încet pe-o vale.

A 2-a fată

Dar ce-ţi spunea prin vis voinicul?

I-a fată

Ceva frumos...

A 2-a fată

Nu mai ţii minte?

I-a fată

Ba da... dar ca să spun, la rându-mi, nu cred să pot găsi cuvinte.
Vorbea de soarta ţării noastre şi sub privirea lui părea
Că toate înfloreau ca'n vrajă şi piatra se însufleţea.
Din cele patru zări albastre veneau oştiri nenumărate,
Corăbii mari, de roade pline, pe mări prindeau să se arate.
Era un viscol de lumină, o vijelie de fanfare...

A 2-a fată

Tot ce vedem în timpul zilei, ades, în somn ni se năzare.

Bătrâna

Ba eu gândesc că visul ăsta nu e un vis amăgitor.
Eu văd în el un tâlc mai mare, acesta-i vis prevestitor.
Corăbii, crainic şi fanfare?
Să ştii că afli veste mare.

I-a fată

Să te audă Domnul!

A 2-a fată

Na... iţele se'ncurcă...
Eu cred că visul minte.

Bătrâna

Tu caută-ţi de furcă.

A 2-a fată

Toate-s bune pe la noi,
Numai să ne vină ploi.

Bătrâna

Poate cerul ne aude,
Brazdele să ni le ude.

A 2-a fată (către un moşneag veteran)

Ce gândeşti, moş Nicolae, dela Plevna veteran?

Veteranul

Iaca, uneori, aminte îmi aduc dela Smârdan.

A 2-a fată

Tii!... departe-i vremea asta!

Veteranul

Pentru mine, e aproape...
De ajuns să'nchid o clipă obositele-mi pleoape,
Ca să văd din nou Vidinul... Parc'aud pierdute glasuri...
Ca un fum odaia piere şi răsar sfintele ceasuri
Din trecutul ţării mele... Ce măreaţă arătare!
Aud fâlfâind drapelul luptei de Neatârnare.
Văd oştirea'nvălmăşită cu puhoaiele turceşti.
Cad obuze... Domnul Carol printre fum abia-L zăreşti.
Ghinărarii se'nspăimântă: „Maiestate! vin încoace!"
El ghiuleaua o salută: „Asta-i muzica ce-mi place!"
Dar ce vuet se aude? Vine Marele Răsboiu...
In prăpădul ce s'aprinde, Ferdinand e lângă noi.
N'a mai cunoscut de-atuncea vre o altă bucurie,
Decât gândul să înalţe scumpa noastră Românie!
Mi-a căzut atunci feciorul subt obuzul unguresc.
De atunci îmi port eu jalea pe pământ ardelenesc.
El aici îşi doarme somnul şi plecând din vechea ţară,
Am simţit că tot aicea tatăl trebue să moară.
M'aţi primit cu voie bună. Dumnezeu să vă ajute,
Să munciţi cu spor pe câmpul vitejiilor trecute.

I-a fată

Parcă văd din zări cum creşte şi la noi se uită, mut,
Scăpărând din ochi văpaie, un Soldat Necunoscut.
Casca-i fulgeră în noapte şi un braţ e rupt în două.
Prin văzduh se sparg obuze... gloanţe şueră şi plouă.
O! Viteaz al ţării mele, cât de sfânt şi drag ne eşti!
Văd cum cazi la Turtucaia şi te'nalţi la Mărăşeşti!

Veteranul

Către mare, dela sate,
Curg corăbii cu bucate,
Pretutindeni, bogăţie,
Ce păcat că nu-i frăţie!
Avem aur în nisipuri,
Sănătate-avem pe chipuri,
Ţara noastră înfloreşte,
Doar păstorul ne lipseşte.
Ferdinand, Marele Rege,
S'a'nălţat printre Eroi!
Unde-i astăzi prinţul Carol,
Să domnească peste noi?

Al 2-lea flăcău

Prin străinătăţi, departe,
Unde este El acum,
Cine ştie cât gândeşte
Să reia al ţării drum...

I-a fată

Mai dă-mi un caer.

A 2-a fată (către Maria)

Ieri, pe seară, ai stat acasă?

Maria

Da...

I-a fată

Marie,
Eu parcă te-am zărit sub lună, pe malul râului.

Maria

De . . . fie.
De m'ai văzut, ce mai pot spune? Rămâne-aşa cum ai văzut.

I-a fată

Iţi place mult, Mario? Spune . . .

Maria (scăpând ghemul pe jos)

Ah! ghemul mi s'a desfăcut.

I-a fată

Se spune'n sat că-i bun flăcăul.

Maria

Se spune . . . da . . .

I-a fată

Şi cred că este.
De mult îl văd dându-ţi târcoale.

Maria (către o fată care se uită pe geam)

Ce tot te uiţi tu pe fereste?

A 2-a fată

Pe uliţi văd că-i lume multă şi nu mă dumiresc ce-o fi.

Bătrâna

Mai pune mâna pe andrele şi-adună-ţi gândurile-aci.

(Vuetul unei mulţimi care se apropie. Tumult de glasuri).

O voce (venind de departe)

Să trăiască Vodă Carol! (Fetele se opresc din lucru, ascultând).

Bătrâna

Pentru ce aţi stat din tors?

O nouă voce (puternic)

Vodă Carol să trăiască!

Altă voce

Prinţul Carol s'a întors! . . .

Veteranul (se ridică uluit)

Ce aud? Ce vorbă-i asta? Nu visez? Nu mi se pare?
Tocmai când vorbeam de Dânsul! Prea ar fi minunea mare!
(După o clipă, în care vuetul s'a înteţit)
Larma creşte... Mă cutremur... Nu e zvon amăgitor.
(Se uită pe geam)
Tot norodul e pe uliţi... Văd drapelul tricolor!
Mulţumescu-Ţi Ţie, Doamne, că mi-ai dat atâta viaţă,
Ca să pot vedea cu ochii astă sfântă dimineaţă!

A 2-a fată

Parc'a fost o presimţire.

Bătrâna

Ce-ţi spusesem eu de vis?

A 2-a fată

Zău... aşa e...

I-a fată

Ţării noastre cerul ni l-a fost trimis!
(Intră învăţătorul, însoţit de ţărani)

Invăţătorul

Veste mare! Prinţul Carol s'a întors ca să domnească,
După legi şi după datini, peste Ţara Românească!
Ştiţi cum a venit?

A 2-a fată

Ia, spune!

Invăţătorul

Prin văzduh... cu avionul!...

Maria (se ridică şi înaintează în scenă, ducându-şi mânile la tâmple)

El era!...

Bătrâna

Ce vrea să spună?

Maria (mai tulburată)

Doamne sfinte! El era!
Cel ce-a fost cu avionul, eri... a fost... Măria Sa!...
(Un freamăt de uimire străbate scena).

Toți

Măria Sa?...

Maria

El a pus pe șes piciorul și-a venit ca să-mi vorbească;
El mi-a spus: „Vreau să beau apă din câmpia românească!"
(luând ulciorul)
Acesta e ulciorul din care a băut.
Spunând numele țării, fiori L-au străbătut.
Am înțeles atuncea că'n fața-mi se găsește
O inimă ce simte și bate românește.
Când sborul prin văzduhuri și L-a luat, apoi,
Mi s'a părut că pleacă un soare dintre noi.
Acest ulcior de care un prinț dorit de țară
Atinse gura-i arsă de seceta de vară,
Acest ulcior din care sorbi un Domnitor,
Simbol să ne rămână, de-acum, pe viitor!
Simbolul sfintei zile de Iunie, în care,
Sărbători-vom pururi Regeasca Intronare!
(Toate fetele aleargă și presară ulciorul cu flori)

TABLOUL III

(Priveliștea din primul tablou. In scenă, un grup de străjeri)

Străjerul

Peste tot e sărbătoare!...
Peste tot e veselie...
Numai cântece'n văzduhuri, numai tril de ciocârlie.
De atunci trecură anii... și în inimi românești,
Zi măreață de 8 Iuniu, tot mai vie strălucești!
Peste plaiurile țării fâlfâie triumfător,
Dela Tisa până' la mare, românescul tricolor!
(Intră veteranul, cu pieptul scântcind de decorații)

Străjerii

Sănătate!

Veteranul

Sănătate! Bună gura să vă fie!
Cine sunteți dumneavoastră?

Străjerul

Noi suntem din străjerie.

Veteranul

Mă'ncălzeşte vorba asta!

Străjerul

Moşule, a noastră lege
Este: Muncă şi Credinţă pentru Ţară, pentru Rege!

Veteranul

Da?... Şi ce v'aduce, oare, pe pământ ardelenesc?

Străjerul

Vrem să ne cunoaştem ţara şi trecutul strămoşesc.
Unde-i locul sfânt, pe care, Regele, curmându-şi sborul,
A venit să poposească, să dea mâna cu poporul?

Veteranul

Apoi... nu e prea departe: uite-l colo...

Străjerul

Şes iubit...
Inima cum îmi mai bate...
Ce adânc am tresărit!
Ce mândrie mă cuprinde!
Parcă sufletul îmi creşte...
Văd cum vine prin văzduhuri... se avântă vultureşte...

Veteranul

Chiar aşa a fost, cum spuneţi... Iute timpul s'a mai dus...
Cum e ieri, noi rămăsesem cu privirile pe sus,
Urmărindu-L cum se duce înspre Tronul ţării noastre,
Cum se pierde'n adâncimea depărtărilor albastre.
Iar flăcăii ce, atuncea, ici, munceau pe câmp de zor,
Azi, sunt oameni în tot locul. Iată-i, colo, la izvor.

Străjerul (arătând cu mâna spre culise)

Horă mare se întinde peste şesuri ardelene.
Inima în piept îmi saltă, simt o lacrimă'ntre gene.
Iată-i, vin cu toţi, acuma, se îndreaptă către noi.

(Hora năvăleşte în scenă cu un taraf de lăutari).

Străjerii (ridicând braţul)

Sănătate!

Flăcăii (învârtind hora)

Sănătate! Bine aţi venit la noi!

(Străjerii se prind în horă).

Un flăcău

Să trăiască Vodă Carol!

Toţi

Uraa! Vodă să trăiască!

Acelaş flăcău

In domnie numai pace şi prieteni să'ntâlnească!

(Hora se înteţeşte. Chiote şi strigături).

Acelaş

Foaie verde busuioc,
Să ni-L ploaie cu noroc!

Toţi

Uraa!

Flăcăul

Să urăm, feciori de plai,
Viaţă dulce ca din rai,
Voevodului Mihai!
Uraa!

Un străjer

Cât pe lume o să fie
Scumpa noastră Românie,
Ziua asta minunată
Pururea va fi serbată!

Uraa! Vodă să trăiască!
Şi ani mulţi să păstorească
Peste ţara românească!

Veteranul

Eu, bătrânul, eu, ostaşul
Unor vremi care-au pierit;

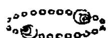
Eu, ce port în suflet chipul
Domnitorului iubit,

Bătălia dela Plevna
Şi-ale Griviţei redute
Şi câmpiile, pe care
Mii de cruci se'nalţă mute;

Eu, ce port în gând icoana
Injghebării româneşti,
Către voi mă'ndrept, acuma,
Mândre inimi străjereşti

Şi vă spun: ca noi, la Plevna,
Să păstraţi a voastră lege,
Dăruindu-vă cu totul
Pentru Ţară, pentru Rege!

Grigore Sălceanu

CREDINŢA MARELUI VOEVOD MIHAI

Poem străjeresc în versuri

PERSONAGII:

Bătrâna Anca	Al 2-lea străjer
Maria, fiica ei	Al 3-lea străjer
I-a străjeră	Al 4-lea străjer
A doua străjeră	Al 5-lea străjer
A 3-a străjeră	Preotul
A 4-a străjeră	Notarul
Marinarul Florin	Invăţătorul
I-ul străjer	Un ţăran

Străjeri, străjere, ţărani.

Scena se petrece în Dobrogea, într'o casă de ţară. Noapte de iarnă. Flăcările din vatră luminează odaia. Sub icoana din colţ, o carte şi o candelă. Mai multe laviţe învelite cu scoarţe dobrogene, pe care stau străjere, străjeri, un preot, notarul, învăţătorul.

Străjerele împletesc, torc, deapănă. Străjerii lucrează cioplind în lemn. La un răsboiu de ţesut lucrează o fată. O bătrână toarce. Vântul şueră pe la fereşti.

La ridicarea cortinei, toţi cântă „Pe lângă boi“, fără a se întrerupe din lucru

SCENA I

Al 5-lea străjer

Cum mai vâjâie Rusnacul!

Bătrâna

Aspră vreme, măi băeţi...
Tare-i greu pe câmp, acuma, să răsbaţi printre nămeţi.
Ce gândiţi voi: pe-aşa vreme, oare-o mai veni Florin?

I-ul străjer

Nu se poate să nu vină.

Bătrâna

De trei zile mă închin.

(Aprinde candela; preotul se ridică făcându-şi cruce).

Al 2-lea străjer

Tuşă Anco, de eşti bună, să ne spui: ce'nseamnă, oare,
Cartea asta subt icoană?

Bătrâna

Apoi, asta-i întrebare?
Cartea-i suflet; izbăvirea dela carte vine doar.
Cartea'nchide'n ea lumină şi lumina e un dar.
La icoană, deci, se cade să păstrăm orişice carte.
Ea ne mântuie de rele şi ne scapă dela moarte.
Voi veniţi dela oraşe; nu'nvăţaţi voi ce-i frumos
Şi ştiinţa de pe lume şi cuvântul lui Hristos
De pe carte? Numai dânsa e a sufletului hrană.
De aceea se cuvine să o ţinem subt icoană.
Cartea asta ne-a fost dată de un om prea învăţat.
Parcă s'a schimbat şi lumea, de când a trecut prin sat.
Dar, şi voi, acum, să-mi spuncţi, că eu să pricep nu pot:
De când aţi plecat de-acasă, parcă v'aţi schimbat de tot.
V'aţi întors cu alte feţe, mult mai blânde, mai frumoase.
Când aţi mai intrat voi, oare, în aşa umile case?
Voi, copii de şcoală mare, de, să nu vă supăraţi,
Altădată, mult mai mândri, par'că altfel vă purtaţi.
Cel puţin când era vorba de vreun lucru'n bătătură,
Nu se pomenea să-l faceţi. Azi, vă văd prin ţarc, prin şură,
Pe unelte puneţi mâna, alţii cară chiar şi saci;
Ba vă rupeţi dela gură, ajutându-i pe săraci.
De-aţi şti voi, când daţi bineţe, inima cum îmi mai bate...
Spuneţi neaoş, româneşte, ca strămoşii: Sănătate!
Dragii mamii, cum se face, ce minune s'a'ntâmplat?
Din ce carte minunată, fiilor, le-aţi învăţat?

Al 3-lea străjer

Tuşă Anco, multe lucruri învăţarăm noi din carte,
Dar acestea nu-s dintr'ânsa, ci ne vin din altă parte.
E un Domn cu păr de aur şi cu ochii rupţi din cer!
Toate-acestea le'nvăţarăm dela Marele Străjer!
Domnul Ţării, Vodă Carol, braţul care reînvie,
Sfâşiind pânzele vremii, strămoşeasca străjerie!

Bătrâna

Doamne! Ce mi-a fost să vadă ochii mei îmbătrâniţi!
Să trăească Vodă Carol! Şi voi, străjeri, să trăiţi!
O, Fecioară Preacurată,
Dărueşte-I vieaţă lungă, bucurie necurmată,
Celui ce copiii noştri i-a făcut atât de buni,
Semănând în ei iubirea şi credinţa din străbuni!
Priceput-am: cartea-i bună, dar nu este de ajuns.
Adevărul cel mai mare în zadar l-ai fost pătruns,
Dacă nu-l prefaci în faptă.

Străjerii

De acum, a noastră lege
Este: Muncă şi Credinţă pentru Ţară, pentru Rege!

Bătrâna

Mărioară, te ridică şi arunc'un lemn pe vatră.
(Şuerăturile vântului)
Ce s aude? O fi vântul, sau un câne care latră?
Să-mi văd iar fecioru'n casă... Câte aş avea să-i spun...
Fără el de Bobotează, fără dânsul de Crăciun,
Greu îmi vine... Inainte de a fi plecat pe mare,
Din Constanţa, dragul mamii îmi trimise o scrisoare:
„Mamă, n'am să vin acasă, eu mă duc cu Voevodul.
In Grecia îl aşteaptă nunta mare şi norodul".
Rar l-am mai văzut pe-aicea, de când este marinar.
A plecat. Azi, Mărioara pune mâna pe ziar
Şi deodată'nmărmureşte. Ce-ai văzut acolo, fată?
Ea îmi spune printre lacrimi: „Marea e înfuriată!
Pe la Capul Caliacra s'a oprit vasul Regal".
Ce-ar fi, Doamne, să-i răstoarne, să-i zdrobească de vre-un mal?

Al 3-lea străjer

In primejdie, pe mare, Voevodul nostru drag!
Ce ne facem noi!

Preotul

Credinţă este scris pe-al nostru steag!
Nu vă temeţi! Nu se poate cerul să nu se îmbune!

Bătrâna

Dar de ce-a trimes furtună?

Preotul (cu smerenie)

S'o cunoască! (pauză) Rugăciune
Este tot ce poate face un străjer în astă clipă.

A 4-a străjeră (o copilă)
(Cade în genunchi, se roagă. Toţi se ridică. La urmă fac semnul crucii).

Tu, Fecioară Preacurată, ţine sub a ta aripă
Viaţa Lui nevinovată, Sufletul Mântuitor,
Steaua visurilor noastre, Marele moştenitor!

Al 5-lea străjer (către bătrână)

Cum de nu ne-ai spus aceasta când venirăm?

Bătrâna

Am crezut
Că de-această întâmplare, voi, cu toţii aţi ştiut.

Al 2-lea străjer

Noi, de astăzi dimineaţă, am lucrat la o vădană.
De abia acum sfârşirăm.

I-a străjeră

Simt în suflet ca o rană...
Dacă nu se mai întoarce?

Preotul

Cu nădejde, bărbăţie,
Eu îl văd privind, acuma, pe a mării vijelie.
O! sunt sigur: Voevodul, neclintit, viteaz, măreţ,
La noi toţi, acum, gândeşte. Mai rugaţi-vă, băeţi!

Al 5-lea străjer

Doamne! Doamne!... Te îndură de Lumina Ţării mele!
Sfătueşte-L să se'ntoarcă de pe valurile rele.
Prin această încercare, ştim: voeşti a-I arăta
Cât de mare şi grozavă este. Doamne, voia Ta!
Vrei să-I întăreşti credinţa! Vrei să Te cunoască bine;
Să-I arăţi că nu e nimeni mai puternic decât Tine!
(După o pauză, schimbând tonul)

L-am văzut săpând pământul, ca şi fiul de ţăran.
Munca n'o dispreţueşte şi ajută pe sărman.
E măreţ, dar nu e mândru. E viteaz, dar nu Te'nfruntă,
Chiar când Il aşteapt'o ţară cu alaiu gătit de nuntă!
N'o să lupte cu puterea-Ţi, de orgoliu stăpânit,
Ci din cale se va'ntoarce resemnat, cum ai voit.

A 2-a străjeră

Cum s'o fi zbătând pe mare, în sălbateca furtună,
Vasul aruncat pe ape ca o coajă de alună!

A 3-a străjeră

Nava ce-a pornit spre nuntă, aşteptată cu alai,
Poartă'n ea, acum, destinul Voevodului Mihai!

Bătrâna

Şi Florin e lângă Dânsul!... O fi teafăr?... Cine ştie
De se mai întoarce-acasă?

Al 5-lea străjer

N'avea teamă! O să vie.

Bătrâna

N'a avut cu ce, sărmanul, să fi mers şi el la şcoală.

Al 3-lea străjer

Să te duci cu Voevodul este cea mai mare fală!
Cum nu-s eu acum, pe vasul ridicat de munţi spumoşi,
Lângă umbra Lui Domnească, lângă ochii Lui frumoşi!

(Tăcere. Se aude un clinchet de zurgălăi şi plesnete de biciu. O sanie se opreşte în faţa casei).

I-a străjeră

Ce să fie?

I-ul străjer

Lângă poartă sania a stat, îmi pare.

Al 2-lea străjer

Este cineva'n ogradă.

Al 3-lea străjer

Aud umblet pe cărare.

(Lătrat de câne. Bătrâna se uită pe geam).

Bătrâna

Ia să văd eu . . . Doamne Sfinte! Nu pot crede ce-am văzut! E chiar el, Florin! .

Maria

Se poate, mamă? Ţi s'o fi părut.

Bătrâna

Spun că-i el. (Câţiva străjeri se duc şi se uită pe geam. Ceilalţi rămân, dat toţi sunt întorşi spre fereastră).

I-a străjeră

Nu văd pe nimeni.

I-ul străjer

Nu e nimeni!

SCENA II-a
(Intră Florin)

Florin

Sănătate!

Bătrâna

Ah! Florin!

Toţi străjerii (întorcându-se dela geam, uluiţi).

Florin?!

Bătrâna

O! Doamne!

Preotul (pe când Florin îi sărută mâna)

Bine ai venit, nepoate!

(Florin sărută mâna bătrânei)

Al 3-lea străjer

Cum de ai venit, Florine?

Florin

Bine v'am găsit la mine! (pauză)
Vijelie'ngrozitoare! Chinuri supraomeneşti!
Ne-am întors... Cine să lupte cu mâniile cereşti?

Maria

Stai pe laviță, Florine. Odihnește-te o leacă...

Al 4-lea străjer

Ce-o să facă Voevodul?

Florin

Pe uscat aud că pleacă.

(Odaia se umple de țărani).

Un țăran

Bine ai venit, Florine!

Florin

Sănătate! Bun sosit!

Cum o duceți?

Țăranul

Vijelia și pe noi ne-a cotropit,

Florin (uitându-se pe geam)

N'am văzut de-un an cătunul. Ce pustiu e prin grădină...
Pomii noștri vântul aprig ni i-a zmuls din rădăcină.

Al 3-lea străjer

In April sădim noi alții.

Florin (cu amărăciune)

Și hambaru-i dărâmat!

I-ul străjer

Tu te culcă fără grijă: când te scoli, va fi'nălțat!

Florin

Gardul, rupt, stă sub zăpadă.

Al 2-lea străjer

Facem altul din nuele.

Florin

Să trăească Străjeria, mântuirea Țării mele!
Cum să vă răspund eu, oare, la atâta ajutor?

Al 2-lea străjer

Nu ne datorești nimica.

Al 3-lea străjer

Doar c'un lucru ești dator:
Să ne povestești și nouă cum a fost pe Marea Neagră.

Florin

Cum a fost?... Ca niciodată...
Căci de nu era să fie,
N'aș fi înțeles, prieteni,
Ce înseamnă străjerie.
Troenită de ninsoare,
Lângă cheiu, nici nu visa
Dela țărm să se desprindă,
Ca să plece, nava mea.

Vremea nu era urâtă
Și pe marea plumburie,
Nu avuse încă nimeni
Presimțiri de vijelie.
Mă gândeam să vin acasă.
Când să capăt învoire,
Prin văzduh sosi voioasă,
Fulgerând, domneasca știre

Și pe punte Voevodul
Alba Iuliei venea...
Tresărea din amorțeală
Vasul coperit de nea.

Lanțuri grele și odgoane
Zgomotos sunau pe chei,
Zbârnâit de avioane,
Fum și aburi și scântei.

Intr'un vifor de fanfare
Pleacă vasul și dispare.
Marea-i bună, marea-i lină
Și albastră și senină.

Valul vine să ne-alinte,
Ne desmeardă, dar ne minte.
Căci, puțin trecu și iată,
Vine marea spumegată,
Vine aprigă, turbată,
Peste navă se prăvale,
Se deschide ca o vale,
Se înalță ca un munte,
Prăbușindu-se pe punte.
(pauză)

Al 2-lea străjer

Dar când valul clocotea,
Când furtuna vă izbea,
Nava când se zvârcolea,
Voevodul ce făcea?

Florin

Voevodul liniștit,
Intr'un colț înmărmurit,
Ca un sfânt de pe icoană,
Ca Isus într'o prigoană,
Semnul crucii își făcea.

Și mugind, un val din larg
S'a isbit peste catarg
Și catargul ni s'a rupt.
Marinarii dedesupt,
Se'nvârteau, fugeau ca'n iad,
Ii vedeam pe jos cum cad...
Și în ghiara desnădejdii,
In vâltoarea de primejdii,
Așteptând o surpătură,
Urlet ne ieșea din gură.
(Pauză)

De odată, pretutinde,
Simții groaza că se'ntinde,
Ca un freamăt care vine,
Căci puhoaiele haine
Năvăliseră'n cabine.

Forfoteau în lung şi'n lat,
Le vedeam urcând spre pat,
Până la glesne ajungeau,
La genunchi se ridicau,
Feţele se'ntunecau.

Al 2-lea ţăran

Când catargul se rupea,
Apa când vă năvălea,
Spaima când vă cuprindea,
Ce făcea Măria Sa?

Florin

Neclintit, ca o statuie,
El privea cum I se suie
Peste glesne apa rece,
Şi simţind că viaţa trece,
Liniştit El aştepta
Taina ce se deslega,
Taina vieţii de apoi,
Cunoscută de eroi.

Al 2-lea străjer

In sălbateca furtună,
Pe talazul care tună,
Cum de nu se clătina
Şi puternic rămânea
In credinţa Lui de fier?

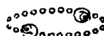
Florin

Asta'nseamn'a fi străjer!

A 4-a străjeră (Se roagă)

A-tot-puternice Părinte, acum şi pururi, slavă Ţie,
Că ne-ai adus Lumina Ţării şi pe Florin din vijelie!
A-tot-puternice Părinte, Stăpân a toate văzător,
Ascultă-ne umila rugă şi ne păzeşte'n viitor!
Apleacă faţa Ta cea bună spre Domnul Ţării Româneşti
Şi revărsând asupră-I harul, de orice rău să ni-L păzeşti!
In jurul Lui, adună, Doamne, pe fiii buni ai ţării mele!
Destramă nourii de vrajbă, alungă duhurile rele!
Trimite pace Ţării mele!

Grigore Sălceanu

COLINDA DIN BEILER

Drumeţi
Trei călăreţi,
Ieşiţi din pulbere
La Dunăre,
Au stat caii s'adape.
Noian de ape
Curg, strălucesc,
Se îmbrâncesc,
Murmură,
Pustiul tulbură.
Sălcii plecate,
De murmur furate,
Cu frunzele
Mângâie undele,
Visează.
Un cal 'nechează.
Mai jos o plută
Saltă tăcută
Lănţuită de mal.
Un drumeţ pe cal
In scări se 'nfige
Prinde să strige:
„Mă, plutaşi,
Luntraşi,
Aveţi muşterii!
Suntem trei,
Cu trei cai;
Să ne treceţi în rai, —
In Dobrogea,
Unde satu-l cântă hogea,
Unde câmpia
O cântă ciocârlia, —
Vrem să ne cânte cucu.
Unde-a domnit Turcu!"

Dintre sălcii la drumeţi,
Un om cu doi băieţi
Ies sprinteni cu lopeţi,
Sar la plută,
Ajută
Caii să-i suie,
Lanţuri să descuie.
Apele mirate privesc,
Oglindesc
Trei drumeţi,
Trei călăreţi.
Lopătarii lopătează,
Caii veseli nechează,
Pluta s'avântă,
Unul din drumeţi cântă,
Cântec de tabără:
„Verde papură,
Cine dorul satură?
Ileana, ochi verzi,
Cât sunt grâile verzi...
De s'or secera,
Ţi-o sta 'n cale Dunărea!..."
Iat' aproape s'arată
Malul de piatră.
— „Trei drumeţi,
Trei călareţi,
Daţi trei icosari,
Pentru lopatari,
C'am ajuns la vad.
Să fiţi răsad
Pentru Dobrogea pustie;
Din trei s'ajungeţi o mie,
Din mie o mie de mii
De Români vii!"

— „Să trăiţi, lopătari!
Na=vă trei icosari,
Să v'ajungă pluta — pod
Trecător de norod!"
Pe malul de cremene
Scapără copite gemene.
Drumeţi,
Cei trei călăreţi
Taie Dobrogea 'n lat.
Au ajuns într'un sat.
Îi privesc cadâne,
Bătrâni cu zăbune —
Tineri privesc cu jind la cai,
Îi poartă în alai.
— „Hoş gheldi, hoş gheldi!"
(Bine=aţi venit aci)
— „Hoş buldu, hoş buldu!"
(Bine v'am găsit acu)
Incep ei a se 'nţelege,
A se da pe brazdă 'n lege.
Un călăreţ se 'nalţă 'n scări,
Dă drumu la cuvântări:
„Turcilor,
Vitejilor,
Venirăm încoace
Cu pace,
Prieteni iarăşi,
La muncă tovarăşi!
In săbii ne=am tăiat,
In tunuri ne=am sângerat;
Acum ne dăm mâna,
Crucea cu semiluna,
Că ţara ni=i una.
Ne=o bate tot un vânt
Muncind acelaş pământ!"
Un muezin pe minaret
Prinse glasul încet,
Întinse un braţ spre geamie,
Altul spre câmpie;
Cântă ca din coran:
„Ne bāturăm avan!
Aşa a vrut Dumnezeu,
Să cunoaştem ce=i rău...
De=acum linişte, pace,
Bine cât putem face
Pentru cei ce vor veni
Pe lume după noi aci!"
Se ridică şi=un ciorbagi:
„Eu zic rămâneţi la noi,
Aduceţi=vă pluguri cu boi;
Aici nu=i pământ cu boeri,
Cari trag la ziua de ieri;
Vom munci toţi pentru pâne,
Gândind la ziua de mâne.
Aduceţi neveste, copii,
Că prea ne=au rămas pustii
Sate şi câmpii!
Ridicaţi biserici cu clopot,
Grăbească al lumii ropot
Spre zile senine,
Spre bine, mai bine!"
Un tânăr din Turci se ivi.
Acela astfel grăi:
„Românilor,
Vitejilor,
Am luptat sub Osman,
V'am fost duşman,
Dar voi cu vitejia
Aţi câştigat bătălia;
Iar cu mintea, cinstea voastră,
Inima noastră!
Iată satul nostru Beïler!
Din inimă vă cer,
Ori cât mi=e drag mie,

Şi-al vostru să fie;
S'aveţi aici adăpost, prag,
Să vă fie şi vouă drag...
Iată câmpu-acest, fâşie,
Să-l facem de herghelie,
De întreceri
De cai, de petreceri...
Că şi nouă caii ne plac!
De-ai fi cât de sărac,
Când treci călare,
E sărbătoare!...“
Cei trei drumeţi,
Trei călăreţi,
Au privit la cer,
Au privit şi la Beïler,
Au descălicat,
Au mânecat
La Hagi-Murat,
Om cu suflet curat,
Peste noapte s'au tocmit,
In limba lor s'au chibzuit:
„Mă vere, mă frăţie,
Noi am plecat de pe-o moşie,
Să scăpăm de-o robie...
Noi călăraşii Măriei Sale
Praf am făcut pe paşale,
Pe ieniceri...
Nu mai putem asculta de boeri!
Am dus viteji — robi în convoi,
Nu mai putem răbda pe ciocoi!
Dobrogea pân' la Marea albastră
Toată-i a noastră...
De n'o asculta vorba bună,
Om încerca nebună...
De-o ridica iataganu,
Intoarcem sumanu!
Firman:
Lance, harcan...
Pacea, hodina —
Le-o şti carabina!“
Nici anul nu s'a plinit,
Că 'n Beiler au ieşit
Din pământ, din iarbă verde,
Cine vede — nu crede!
Aduse de păsări călătoare?
Nălţate de fermecătoare?
Trei gospodării,
Ca trei domnii,
Pe trei moşii...
Cei trei călăreţi
Nu mai sunt drumeţi;
In zarea câmpului
Rup pieptul pământului.
Hăis-cea! de la zăpezi
Până cade frunza 'n livezi.
Ţărâna Dobrogei-au frământat,
Au scos aur curat,
Au pus pe alba 'n căpistere, —
Curg lapte şi miere
Din pământ, din viţă, din pom,
De trei rânduri de om...
Acum cei trei călăreţi
Sunt iar drumeţi:
Se pregătesc iarăşi de drum,
Că viaţa-i fum...
Sunt trei bunici
Străbunici!
Uraţi-le, voinici
Din Beiler:
Cale bună la cer!

D. Stoicescu

COASTA DE ARGINT ÎN LEGENDE

de ION LOLU
Profesor, Bazargic

Vorbind în 1926 despre Coasta de Argint, „crâmpeiu de Mediterană încrustat în modestul nostru țărm de mare“, Gh. Vâlsan arăta cât de puțin cunoscută este această minune, „mic rai, în care realitatea e atât de apropiată de vis, încât ajunge să trăești în el două trei zile ca să închizi în suflet una din cele mai încântătoare amintiri pe care le poate da o viață“. Bibliografia ținutului era pe atunci foarte redusă. Intre timp a mai crescut prin scrisul cercetătorilor și al unor inspirați poeți, dar nimeni n'a căutat să descopere sufletul primitiv al coastei, sufletul care se resfrânge naiv dar expresiv, simplu dar elocvent, în creația populară legată de țărmul atâtor minuni. Poate cercetători streini au încercat, dar noi, Românii, n'am făcut-o decât sporadic.

A vorbit unora Coasta de Argint trezind interesul științific, altora lăsându-le liberă rătăcirea privirilor întru căutarea imaginilor prin care fantezia logodea sensibilitatea lor cu ființa fizică a țărmului de argint spălat de safirul apelor. Dar și pentru unii și pentru ceilalți, sufletul ascuns al Coastei de Argint nu grăise nimic; oamenii de știință n'aveau de ce-l căuta, iar poeții se mulțumeau să-l intuiască în parte, fie pictural, fie reîntinerind ecouri ale trecutului istoric. Vistierul comorilor sale spirituale rămăsese tot marele anonim: poporul.

El a tălmăcit, variat ca și structura sa cosmopolită, tot ce graiul naturii acesteia de vis îi rostise. Regiunea în care odinioară huzureau miturile, a putut avea ambianța necesară legendelor.

Mergând dealungul ei pe uscat, sau privind-o din viteza vreunui cutter mânat de vânt favorabil, impresia este egal de puternică. Prăpastia albă care adăpostește Balcicul, sau cea roșcată dela Capul Caliacra, par capătul lumii înspre nesfârșirea talazurilor. Pământul pare că și-a frânat aci un avânt amenințat de pasiunea apelor care-l frământau cu sărutarea lor albastră, când tumultuoasă ca muzica mi-

turilor wagneriene, când leneşă ca melodiile orientului. S'au strâns aici popoare şi poeţi să privească măreaţa cununie; civilizaţii s'au topit în unde, în timp ce ţărmul le 'ngropa poveştile din ce în ce mai adânc în calcarul coastei ca într'o imensă cochilie de scoică. Cine, cu bătrânii ţinutului, îşi apleacă urechea şi stărue, aude şuerul scoicii şi poate prinde firul şi fiorul poveştilor.

Coasta de Argint, barieră de avânturi pentru unii, capăt de drum pentru alţii, cer, pământ şi mare pentru mulţi, mai este pentru câţiva saraiul legendelor. Omul s'a minunat de atât neîntâlnit pitoresc şi mai ales atât de viu pitoresc, încât a trebuit să-l însufleţească şi acest suflet, pe măsura putinţelor de interpretare ale marelui anonim, îl alcătuesc legendele. Ele nu sunt un lux, ci o necesitate, aşa cum afirmă cercetătorii acestui soiu de producţie populară [1]).

Din ele se desprind explicări de fenomene geografice, morfologii ale terenului, acte de eroism şi de supremă demnitate, evlavie în faţa măreţiei naturii, cu alte cuvinte coasta retrăeşte în legendele sale însăşi fiinţa ei spirituală.

Şi fiecare popor care a trecut pe aci, a lăsat în legende urmele etnopsihologiei sale. Este adevărat, nu vom găsi legende cu caracterele precise ale civilizaţiilor antice — în afară de cele păstrate în cărţi — dar lucrul este explicat: elementele unei culturi, dacă nu dispar odată cu ea, se adaptează formelor noui; apoi, memoria colectivă, după cercetătorii etnografi, nu durează mai mult de 5—6 generaţii cu privire la fapte istorice, fiind mult mai durabilă pentru reţinerea celor legate de rit şi de religie. Ca într'o oglindă de metal vrăjită, roasă pe alocuri de rugina vremurilor, deci cu întreruperi în imagine, legendele readuc în actual psihologia acelor popoare mai decurând perindate pe aici. Întocmai ca epigrafiştii, cari reconstituesc inscripţii roase de vreme sau cu fragmente dispărute, specialistul etnograf poate reconstitui specificul psihologic al celor cari au trăit şi continuă să trăiască dealungul coastei.

In cele ce urmează vom încerca să repovestim acele legende care ni s'au părut mai interesante nu numai prin conţinutul lor, ci şi prin raportarea acestui conţinut la specificul morfologic al coastei. In egală măsura le-am strecurat şi pe acelea pe care le-am crezut că pot contribui cât de puţin la conturarea psihologiei locuitorilor din regiune.

---

[1]) A. Van Gennep: *La formation des legendes.*

Dela Capul Caliacra până la gura văii Batovei, coasta a țesut legende cu fecioare sdrobite de stânci în amestec de sânge și apă pentru apărarea castității; cu credințe care, întocmai ca pe vremuri biblice, mută munții din loc; cu remușcări de pirați cari devin sfinți; cu iubiri sfârșite în chemările morții; cu răsvrătiri ale apelor împotriva cugetului păgân, care râvnește neîngăduită iubire cu fecioare creștine...

* * *

Iată, așa dar, *cum s'a format Capul Caliacra.*

In timpuri străvechi, pe malul mării, își păștea turmele un credincios cioban. Viața lui se scurgea liniștită lângă mioare, departe de tot ce înseamnă civilizație. Câte odată însă, tristețea cobora în sufletul său când furtuna sdrobea de maluri vreo corabie. Mâhnirea sa nu mai cunoștea margini.

Intr'o zi nori negri ca smoala se vălătuceau deasupra coastei până departe în zare, unde cerul se unește cu apele. Trăsnete ca țâșniri ale smoalei aprinse spintecau negurile pierzându-se în mare. Lăcașul demonilor se mutase peste ape și peste uscat. Vijelia împingea năprasnice valuri spre coastă și, odată cu ele, o corabie. Catarguri rupte, cârma asemenea, nici o speranță! Primejdia era de neînlăturat: câteva clipe încă și corabia ar fi devenit țăndări.

Ciobanul ingrozit începu să se roage. Atâta credință a pus în ruga sa, încât Dumnezeu i-o împlini. Ca prin minune furtuna se potoli, negurile se risipiră alungate de seninul cerului, iar corăbierii coborâră să mulțumească ciobanului pentru rugăciunea făcută spre mântuirea lor.

După ce au fost ospătați de către cioban, corăbierii îl rugară să-i învețe și pe ei cuvintele mântuitoare ale rugăciunii. Ciobanul le împlini voia, dar corăbierii, sub impresia miracolului isbândit de cioban, socotiră că mulțumirea lor către Dumnezeu ar fi mai deplină, dacă ar adăuga la rugăciunea ciobanului și câteva cuvinte ieșite din cugetul lor cuprins de evlavie. Impreună alcătuiră o rugăciune mai completă.

Urmă despărțirea. Umflate de vânt, velele navei începură să croiască drum către larg. Intre timp ciobanul uitase noua rugăciune și, intrând în apă, începu să strige celor de peste bord: „cum era? cum era?“. Ocupați cu manevrele de pornire, corăbierii nu-l auziră; corabia înainta, ciobanul o urma de aproape fără să se cufunde, pentrucă *în urma lui creștea uscatul înaintând în ape.*

Corăbierii, văzând această a doua minune, înţeleseră că nu cuvintele au împlinit primul miracol, ci puterea adâncii credinţe a ciobanului iubit de divinitate, care-l fereşte de pieire printr' această a doua minune. Uluiţi îi răspundeau: „cum o ştiai, cum o ştiai!".

Intorcându-se, rămase şi el uimit de ceiace văzu şi înţelese că acea limbă de pământ, care înaintase toarsă părcă din ţărm de mâni nevăzute ca un început de fuior dintr'un caer, va fi adăpostul tuturor corăbierilor aflaţi în primejdie şi tot deodată sfârşitul mâhnirilor sale.

* * *

Printre curiozităţile Capului Caliacra aflăm şi *mormântul Sfântului Nicolae Corăbierul.* Musulmanii îl socotesc al lui Ac-Baba, un sfânt turc. Iată ce spune legenda despre acest sfânt: Baba ar fi fost spaima corăbierilor, pirat vestit care ataca adesea corăbiile câte treceau prin dreptul Capului Caliacra. Sângeros, nu se da înapoi nici dela crimă.

Intr'una din zile a fost înştiinţat că o corabie albă va trece încărcată cu bogăţii. Ac-Baba îşi rândui tovarăşii, îi îmbarcă în corabia sa care-i purta numele (în traducere românească „Şoimul alb") şi aţinu calea prăzii, care într'adevăr se ivi albă la orizont, cu tot vântul în pânze. Manevrele iscusite ale lui Ac-Baba îi apropie corabia sa de nava albă şi atacul începu. Luptă, rezistenţă, apoi descărcarea prăzii, care nu fusese pe măsura nădejdilor piratului.

Printre corăbierii atacaţi, un bătrân ghemuit într'un ungher părea că ţine ceva ascuns sub manta. Fără multă tocmeală cu sine, Ac-Baba îl ucise, socotind că bătrânul ascunde adevărata comoară. Dar de sub manta, sângerând de lovitura care-l atinsese şi pe el, se ivi un copilaş în faşe, a cărui privire se opri senină în ochii banditului. Şi iată că fiinţa lăuntrică a lui Ac-Baba se simţi răvăşită de frământările conştiinţei amorţite până atunci şi, când copilul începu să-i zâmbească, remuşcarea pentru cruzimile sale îl copleşi. Luă apoi copilul în braţe şi fugi pe corabia sa, înnapoind prăzile.

Pe ţărm îşi liberă tovarăşii, rămânând să trăiască singur cu copilaşul pe al cărui protector îl ucisese. De atunci nici o corabie nu a mai fost atacată, ci dinpotrivă, spre a-i preveni pe corăbieri de pericolul coastei, în fiecare seară aprindea câte un foc mare, iar ziua, pe stâlpi înalţi, întindea 80 piei de oaie, albe. Amintirea trecutului de pirat dispăru înlocuită cu amintirea sacrificiilor sale pentru salvarea naufragiaţilor, căci Ac-Baba, de acum înainte, adesea îşi

punea în mare pericol viaţa pentru a salva pe a altora. După moarte a fost venerat ca sfânt şi înmormântat la extremitatea dinspre mare a Capului Caliacra, acolo unde ardea, aprinsă de el, lumina călăuzitoare în noapte.

Creştinii l-au numit Sfântul Nicolae Corăbierul. Unii spun că sarcofagul cu trupul sfântului ar fi căzut în mare când s'a surpat coasta şi că, după lungă trecere de timp, a fost găsit plutind, deşi era de piatră grea. Readus pe uscat, a fost din nou înmormântat, iar de curând evlavia paznicului radio-farului, văzând, poate, în viaţa sfântului îndemnul muncii sale de astăzi, i-a clădit, cu mijloace proprii, un mic paraclis în care ard în permanenţă două candele. Este locul de rugăciune şi recreare morală a celor din mica aşezare omenească a radio-farului cari, ca şi Sfântul Nicolae Corăbierul, duc viaţă de pustnici, înlocuind focul primitiv cu lumina electrică şi străvechile 80 piei de oaie cu cele „două linii, două puncte" asvârlite în spaţiu pe calea undelor, semnal peste ape ca sbor de îngeri păzitori.

* * *

Alături de paraclisul sfântului, câţiva paşi la dreapta, se află o nouă curiozitate a Capului Caliacra: este *„Poarta celor 40 de fecioare"*, o spărtură în stânca de calcar ca o fereastră spre mare, largă deschidere în peretele din extremitatea superioară a coastei prin care întunecatul Miază-noapte priveşte apele golfului Balcic cu joc capricios de nuanţe între albastru şi verde. Inălţimea la care este situată Poarta celor 40 de fecioare este ameţitoare.

In legătură cu această mică minune, pe care natura a lucrat-o fără ajutorul omenesc, se povesteşte cea mai cunoscută legendă a Capului Caliacra. Variantele ei sunt nenumărate.

Era pe vremea când vestita veche cetate „Tirizis-Acra" înflorise până la cea mai mare strălucire, făcând să fie râvnită, mai ales de păgânii necivilizaţi, pentru bogăţiile ei. Oştiri turceşti sau tătăreşti pustiau Dobrogea, trecând totul prin foc şi sabie, făcând să capituleze, una după alta, cetăţile ţinutului. Singura care rezista era aceasta de pe vârful Capului Caliacra, întărită cu ziduri şi turnuri puternice, aşa cum o arată stampele din veacul trecut. Nu putuse fi atacată decât dintr'o parte pentrucă, inconjurată din trei părţi de apă şi apărată de stânci înalte, ea era inaccesibilă dinspre mare. Totuşi, atacul dinspre singura latură mărginită de uscat fiind

violent şi dat cu toate forţele, curtea exterioară căzu în stăpânirea păgânilor. Zile de jale şi mizerie urmară pentru cei dinăuntru, cărora asediul le tăiase orice comunicaţie şi ori ce putinţă de aprovizionare. Duhul morţii stăpânea cetatea rezistentă încă, dar fără nici o nădejde.

In turnul dinspre mare se refugiase 40 tinere fete, albe şi svelte, vlăstare de sânge nobil, frumoase ca zânele basmelor, curate ca cerul senin. Păgânii ştiau de această comoară vie şi zelul lor era cu atât mai dârz pentru cucerirea cetăţii, cu cât erau înflăcăraţi de gândul că haremurile lor vor primi noui podoabe dintr'o lume pe pe care nici n'au visat-o. Zadarnice au fost rugăciunile fetelor: tânguiri jalnice în legătură cu soarta lor, zadarnice au fost. Mame înlăcrămate, zdrobite de grozăvia gândului care stăruia să le arăte că nu-i decât o singură scăpare — moartea — zadarnic şi-au împletit rugăciunea lor cu ruga fecioarelor: cetatea a căzut.

Refugiindu-se pe ultimul colţ de stâncă, lângă care se află spărtura dinspre mare, şi-au împletit cosiţele dela una la alta, amestecându-şi plânsul cu cântece de slavă creştină, ca apoi, când primul păgân şi-a făcut fioroasa apariţie, acest lanţ viu de fecioare să se arunce în prăpastie, fantastic sbor alb de stol în şir, cucoare spre călătoria din care nu se mai întoarce nimeni. Marea, care se frământa înspumată, le-a primit zdrobite de stâncile care, de atunci, roşite de sângele fecioarelor, au rămas şi ele roşii. Marea n'a vrut să spele amintirea celui mai măreţ sacrificiu!

De atunci spărtura din stâncă, prin care s'au avântat în moarte, se numeşte Poarta celor 40 de fecioare.

O variantă spune că ultima dintre fete nu s'a mai aruncat în prăpastie fiindcă i se desprinsese cosiţele din legătura împletită în pripă. Păgânii însă, turburaţi şi uimiţi de zguduitoarea tragedie a celorlalte, nici n'au cutezat să se mai atingă de fecioara rămasă.

De atunci, în ziua de Sf. Nicolae, peste Capul Caliacra trece un şir de 40 păsări albe, dintre care una se opreşte pe coastă. După ce ating cu aripele luciul apelor pe locul unde au căzut fecioarele, îşi iau sborul spre orizont. Sunt sufletele celor 40 de fecioare.

O attă variantă vorbeşte numai de 12 fete, care au fost transformate în 12 pietre aflătoare lângă ţărm.

* * *

Tema aceasta a morţii prin aruncare în prăpastia ţărmului se mai găseşte într'o *legendă legată de dealul Ciragmanului* lângă portul Cavarnei.

Prin meleagurile acestea stăpânea odată un puternic tătar care se îndrăgostise de o fată creştină, Ciragmana, frumoasă cum nu se mai găsea în tot ţinutul. Toate încercările bogatului şi puternicului tătar de a câştiga iubirea Ciragmanei au rămas fără răspuns şi deaceia porunci slugilor să o fure şi să i-o aducă în palatul său. Urmărită stăruitor de pasiunea păgânului, fata isbuti totuşi să-şi apere castitatea.

O plimbare îngăduită până la ţărm a însemnat sfârşitul fecioarei care, îndurerată de propria-i nenorocire, dar şi hotărâtă să se păstreze curată, mai ales spre a evita batjocorirea ei de către păgân, se aruncă în mare de pe înălţimea fantastică a dealului, acolo unde uscatul sfârşeşte ca un perete în faţa valurilor. Chemarea albastră a fundului de prăpastie a săvârşit sfârşitul Ciragmanei, dar numele ei a rămas, fiind dat apoi dealului care se opreşte alb şi curmat întocmai ca viaţa frumoasei fecioare.

* * *

Regiunea Balcicului, vechiul Dionysopolis, are numeroase legende ştiute, este adevărat, numai de bătrâni. Asupra vechii sale denumiri există următoarea legendă scurtă, aşa cum reese dintr'un articol a lui O. Tafrali [1]). Numele străvechii cetăţi ar fi fost Krounoi „şi era locuită de „Greci amestecaţi", veniţi din diferite provincii greceşti şi amestecaţi cu localnici. Schimbarea numelui se datoreşte următorului fapt : după o puternică furtună, valurile aruncând pe mal o statue a lui Dionysos, locuitorii au luat-o şi i-au ridicat un sanctuar şi, spre a onora pe zeu, au hotărât să numească oraşul lor Dionysopolis".

Dar nu această legendă circulă printre locuitorii orăşelului de astăzi, dintre cari cei mai mulţi abia bănuesc existenţa unui străvechiu oraş sub zidurile Balcicului, ci altele, care se leagă uneori, lămurind diferitele drumuri geografice ale regiunii. Vom reproduce câteva din ele, ca, de pildă, *legenda dealului Ac-Bair* (Plaiul alb).

Pe culmea acestui deal un cioban îşi avea târla împrejurul căreia era moşia lui întinsă până departe. Colinda întregul anotimp prielnic păstoritului şi numai toamna, odată cu plecarea păsărilor, se întorcea la stâna din deal.

Pe lângă grija oilor, o neobicinuită bunătate îl îndemna să aibă şi pe a păsărilor călătoare care, în migraţia lor, se opreau în stoluri mari pe culmile Ac-Bairului. In jghiaburi lungi, păstorul punea apă şi grăunţe pentru călătoarele ostenite. Atât de multe se abăteau la

[1]) O. Tafrali: *Dionysopolis.* Analele Dobrogei, Vol. II. 1937.

jghiaburi, încât păreau o linie vie dealungul culmii. An de an aceeaşi însufleţire în jurul jghiaburilor, înainte de a se avânta peste ape, albind cu sborul lor întregul plaiu.

Ciobanul a murit când i s'a sfârşit firul ursitei şi multă vreme a trecut de atunci. Păsările poposesc şi astăzi toamna pe dealul Ac-Bair, rânduindu-se după forma jghiaburilor care au dispărut şi ele de mult. Nu mai găsesc însă nimic, şi păsările trebue să înfrunte nesfârşirea valurilor cu tristeţe mai mult.

* * *

La *locul numit Salângeac-Direghi,* [1]) stâncile au forma unor stâlpi enormi printre cari trece, în vale, şoseaua. Pe vremuri, între vârfurile acestori stâlpi un Bey temut şi-a instalat un leagăn gigantic făcut din funii puternice, bine prinse. O adevărată locuinţă se legăna între cei doi stâlpi. Aurită şi scump înpodobită cu covoare, era destinată celei mai frumoase cadâne din haremul său, o creştină care nu-l iubea. Zadarnică toată truda oştenilor cari o legănau în cântecele tânguitoare ale Beyului îndrăgostit. Zadarnic era întrebată despre dorinţele ei, care i-ar fi fost împlinite pe dată; fata nu dorea decât liberarea ei din robia legănată a coliviei de aur.

Induioşate de soarta creştinei, vânturile s'au pornit să bată cu atâta furie, încât leagănul, cât de mare era el, devenise un fulg în lungă pendulare sub deslănţuirea vijelioasă a naturii. Când legănarea ajunsese la punctul cel mai înalt, fu smulsă de vânt şi aruncată domo în mare. Nemângâiatul şi îndrăgostitul Bey se aruncă deasemenea în apă, însă marea, care proteja pe creştină, îl înghiţi pentru vecie, în timp ce fata fu aruncată teafără la mal.

* * *

Ca şi Capul Caliacra sau dealul Ciragman, Balcicul îşi are deasemenea prăpastia de pe vârful căreia fecioara creştină s'a aruncat în valuri. Este *dealul Sivri-Tepe* [2]). Varianta din Balcic se deosebeşte prin următorul amănunt: fata nu era lipsită de sprijin ca Ciragmana. Aci, marea înfuriată de cutezanţa păgânului — pentru circumstanţă tot un Bey foarte urât — lovea cu atâta furie ţărmul sub care era aşezat palatul Beyului, încât îl ameninţa cu prăbuşirea.

---

1) *Stâlpii leagănului.*

2) *Dealul ascuţit,*

Fata văzând în mare o protectoare, s'a aruncat în valuri. Beyul şi credincioşii săi au urmat-o, sperând să o salveze; dar fata a scăpat, în timp ce păgânii au pierit.

Coasta de Argint sfârşeşte la vărsarea pârâului Batova, care a săpat în cursul său o altă minune a regiunii: valea cu acelaş nume. Cine a văzut-o, venind mai ales dinspre isvoare spre vărsare, nu va uita niciodată impresia puternică: din peisagiul monoton de stepă, de odată te pomeneşti într'o vale încărcată de vegetaţie şi de peisaj muntenesc.

La ieşirea spre Ecrene a satului Teke, (în româneşte: mănăstire) alături de o mănăstire de dervişi — acum părăsită şi ruinată — se află *vestitul mausoleu al sfântului turc* **Ac-Iazâlâ Sultan,** căruia creştinii îi zic Sfântul Atanasie, socotindu-l creştin.

In anul dela Hegiră 1062 — deci 1684 p. Hr. — celebrul călător turc Evlia Celebi a călătorit pe aci, venind să viziteze ţinutul Uzilor, Găgăuzii de astăzi. In memorialul său de călătorie, a lăsat câteva însemnări cu privire la mausoleul şi la viaţa sfântului, atât de ciudată prin împletirea de adevăr istoric şi de legendă.

Spune Evlia Celebi că Ac-Iazâlâ era originar din Buchara şi Horasan, de neam din Ahmet Esevi. A fost întâi la Brussa, apoi i s'a încredinţat o mare demnitate în Balcani. Se instalează în oraşul Pravadia din Bulgaria, unde exista pentru Dobrogea un voevod de lege islamică (spun intelectualii turci din Bazargic că acest voevod ar fi putut fi conducătorul Găgăuzilor).

Obţinând învoire din partea voevodului, Ac-Iazâlâ vine pe valea Batovei. Aci, într'una din zile, şi-a făcut friptură într'o frigare de lemn şi dupăce a mâncat carnea, a înfipt frigarea în pământ. Din ea a crescut un castan, care a dat imediat fructe. Atunci a spus Ac-Iazâlâ: „Fructele acestui arbore sunt roadele pământului nostru, iar umbra castanului arată unde trebue să stăm noi". A rămas apoi 40 de ani acolo, făcând rugăciuni sub umbra castanului.

Evlia Celebi spune că a văzut castanul ale cărui fructe erau de mărimea unui ou. Dacă vre-un cal bolnav mânca din castane, se însănătoşea.

Sub umbra castanului, Sultanul Murad II a ridicat un mausoleu cu cupolă înaltă; aci este înmormântat Sfântul Ac-Iazâlâ Sultan.

Pe cele patru laturi ale mormântului erau inscripţii frumoase, lucrate pe mătase, cu fir de aur.

Evlia Celebi mărturiseşte că, în timpul vizitei sale, a fost bolnav de febră palustră, dar că, în urma rugăciunilor făcute, l-a luat somnul, trezindu-se apoi sănătos.

Tot în memorialul său de călătorie, povesteşte călătorul turc că în sat, pe vremee lui Ac-Iazâlâ, se afla un fruntaş, pe nume Arslan-Bey, de origină grec trecut la islamism.

Acest Arslan-Bey era în serviciul sfântului. De câte ori Sfântul se suia pe Arslan-Bey, acesta alerga atât de repede, încât nimeni nu-l putea ajunge. Intrebat de lume asupra acestui fenomen, el răspundea că se simte împins de o forţă din afară de el şi nu se oboseşte niciodată. Când sfântul se suia pe Arslan-Bey, îi punea o şea cu scările respective. Aceste scări existau pe vremea lui Evlia-Celebi.

* * *

Creştinii au însă altă legendă în legătură cu mausoleul dela Teke. Aci n'ar fi înmormântat altul decât Sfântul Atanasie. Legenda spune că, înainte de a fi sanctificat, Atanasie era în slujba unui turc bogat anume Ali-Baba, ca văcar. Niciodată însă nu se îngrijea de soarta vacilor, culcându-se nepăsător la umbra aripelor întinse ale unui vultur. Cu toate acestea nici o vacă nu se pierdea, ba încă erau şi cele mai grase din sat. In sufletul Turcilor se născu ciuda pe creştin, apoi îl pismuiră, ca la urmă să-l urască deabinelea.

Spre împlinirea datoriei sale religioase, stăpânul său plecă într'o zi la Mecca, lăsând gospodăria pe seama soţiei sale şi a slugilor de încredere, printre care era şi Atanasie. Cum stăpâna era foarte cumsecade, împărţi odată servitorilor nişte baclavale dintre cele mai bune, dar, în timp ce împărţea, s'a arătat mâhnită că nu poate mânca şi soţul său din ele. Atanasie zise atunci că el este în stare să-i ducă baclavalele cele bune stăpânului la Mecca şi să se întoarcă înainte de a se fi scurs vremea unei ore. Soţia stăpânului, crezând că Atanasie glumeşte astfel spre a mai mânca încă baclavale, îi mai dădu câteva, zicând în glumă că ar vrea să vadă şi această minune: Totdeodată adăugă că-l va crede numai dacă-i va aduce drept dovadă inelul lui Ali-Baba.

Atanasie a pornit sub zeflemeaua tuturor. Mare le-a fost însă mirarea când, după trecere de o oră, Atanasie s'a înapoiat cu inelul, dovadă a soliei împlinite. Mai uimiţi au rămas însă când, la întoar-

cerea lui Ali-Baba, acesta şi-a dat seama, din cele spuse de soţie şi de slugi că, într'adevăr, isprava lui Atanasie n'a cerut mai mult decât o oră.

Soarta lui Atanasie însă se hotărâse: creştinii satului îl respectau ca pe un sfânt; în schimb Turcii, în cap chiar cu Ali-Baba, îl socoteau vrăjitor vândut satanei.

După încheerea socotelilor cu stăpânul său, Atanasie plecă, plătit nu în bani ci în vite, aşa că, după o muncă de ani de zile, îşi avea şi el mica lui cireadă. Porni spre valea Batovei, mânându-şi vitele în pădurea „Diuz-Orman", unde le va paşte împreună cu ale locuitorilor.

Intr'o noapte Dumnezeu i se arătă în vis şi-i porunci să facă o mănăstire chiar pe acea vale, indicându-i şi o comoară din care va lua bani pentru terminarea lucrului. Turcii turbau de ciudă văzând intenţiile lui Atanasie şi, în timp ce acesta cără piatră pentru mănăstire, oamenii din Teke, instigaţi de musulmani, cari le spusese că vitele lor sunt folosite la munca grea a căratului pietrii, au venit mâniaţi să-i ceară socoteală. Nici o vită nu da semne de oboseală. Uimirea lor crescu văzând pe Atanasie cum, de pe vârful dealului, desprindea bolovani mari, iar aceştia se rostogoleau, strângându-se toţi în grămadă, de par'că ar fi fost puşi de mână de om.

Turcii însă nu renunţară şi începură să organizeze boicotul lucrătorilor, pe motiv că sfântul nu are cu ce să-i plătească; dar şi această încercare dădu greş când şeful lucrătorilor se convinse că banii lui Atanasie ajung pentru zece mănăstiri, nu numai pentru una.

Lucrul sporea odată cu mânia Turcilor, cari nici de data aceasta nu renunţară la gândul de a împiedica isbânda lui Atanasie; şi când, în mijlocul unei poeniţe din pădurea de pe coasta dealului, împărţea carnea unei vaci lupilor, cari nu atacau niciodată cireada lui, mai mulţi păgâni îl uciseră. L'au înmormântat pe locul care şi astăzi se numeşte „Curt-baba-mezarlâc" [1]).

După asasinarea lui Atanasie mănăstirea a rămas neterminată, aşa cum se vede şi 'n zilele noastre. Duhul lui n'a dat pace asasinilor până nu l-au înmormântat lângă mănăstire şi până nu i-au ridicat mausoleul.

Au încercat mult mai târziu oamenii să ridice piatra cu care începuse sfântul mănăstirea, spre a face o biserică creştină; dar, pe

---

[1]) *Cimitirul tatălui lupilor*

când fratele preotului se muncea să clintească un bloc, s'a înbolnăvit şi a murit. La fel s'a întâmplat şi altora; aşa că de atunci nimeni nu s'a maì atins de piatra mănăstirii, lăsând-o aşa cum a apucat-o moartea sfântului.

O variantă a acestei legende schimbă foarte curios, dar totodată foarte sugestiv, a doua parte a întâmplărilor. După unii povestitori, Atanasie ar fi fost ucis înainte de a începe clădirea mănăstirii. Pe locul unde s'a oprit din rostogolire capul sfântului, Turcii, cuprinşi de remuşcare au hotărât să facă o geamie spre a implora pe Alah pentru iertarea faptei lor.

Lucrul început nu se putea isprăvi, pentrucă ceiace se zidea ziua, se prăbuşea noaptea. Socotind Turcii că sfântul, fiind creştin, refuză gestul lor de pocăinţă, s'au hotărât să facă o biserică creştină, dar şi aceasta se surpa noaptea. Atunci au ales calea de mijloc şi au clădit mausoleul, loc de rugăciune şi de vindecare pentru creştini şi pentru musulmani.

Şi astăzi, pe arborele din faţa mormântului, credincioşii de toate religiile leagă bucăţi de vestminte, rugându-se zile întregi pentru tămăduiri, care adesea vin. Sfântul Atanasie nu uită că, fiind creştin, s'a bucurat cândva de purtare omenească dela Ali-Buba, stăpânul său turc, şi vindecă fără alegere şi cu egală iubire şi pe Turci şi pe Creştini. Destinat numai vindecării musulmanilor rămâne un alt sfânt, Hagi-Skender, dela Balcic.

Sfântul Atanasie nu cere decât să crezi şi verificarea o face prin cele două lanţuri lungi care, atârnate de vârful cupolei mausoleului, şerpuesc, mişcate parcă de mâni nevăzute. Cine le poate prinde cu mâna, e credincios. Lucrul nu-i chiar atât de uşor.

* * *

Am ajuns cu legendele acolo unde sfârşeşte Coasta de Argint, la gura văii Batova. Aci sfârşim şi noi culegerea noastră, care n'are câtuşi de puţin pretenţia de a fi ştiinţifică

Am fost bucuroşi să repovestim ceeace ni s'a povestit, având credinţa că, în acest scurt şirag, vor putea străluci două, trei legende prin noutatea, măcar în parte, a temelor. Deşi orice legendă poate fi socotită o compoziţie „à thèse", printr'o operaţie în care demonstrativul este ascuns până aproape de dispariţia lui, legenda poate fi şi un mic model de îndemânare literară poporană, în privinţa calităţilor deosebite în combinarea momentelor narative sau a exhibării stărilor

sufleteşti. Socotim că puţinele legende de mai sus întrunesc unele din aceste calităţi.

Pentru cine va avea putinţa să lucreze sistematic, Coasta de Argint oferă numeroase posibilităţi în legătură cu folklorul. Tocmai specificul ei geografic prea categoric, legat de un trecut istoric de mit şi civilizaţii variate, a făcut din Coasta de Argint o ilustrare perfectă a contaminărilor de teme sau a regenerărilor prin suflu nou de civilizaţii. Cunoscutul cercetător etnograf, A. van Gennep scrie undeva [1]; „Există provincii sau cuiburi tematice care nu corespund nici provinciilor linguistice, nici provinciilor etnice, nici provinciilor culturale. Cu alte cuvinte, producţia tematică populară nu depinde nici de limbă, nici de rasă, nici de civilizaţie. Mai probabil, există o concordanţă între ele şi regiunile geografice". Ar fi de înţeles de aci că fondul legendelor îşi are temeiurile în specificul regiunii. Civilizaţiile noui nu aduc teme noui, dar le adaptează pe cele vechi. In felul acesta este foarte greu de spus : cutare legendă este de origină grecească, turcească etc. Cei cari au trecut pe aci n'au făcut decât să se oglindească în temele coastei şi, în felul acesta, cât de elocvente sunt legendele!

Iată, de pildă, ciocnirea între creştini şi păgâni cu tot cortegiul de resentimente, oglindindu-se în acele legende în care fecioarele îşi jertfesc viaţa, nu numai ca o datorie faţă de demnitatea lor, cât şi faţă de credinţa lor. Ce oglindire mai interesantă a luptei pentru supremaţie spirituală între două civilizaţii cu baze religioase diferite, decât prezenţa legendelor hagiografice cu sfinţi creştino-musulmani!

Momentul de faţă înseamnă triumful creştin cu impuls mai vital, care se va desăvârşi mai ales cu plecarea Turcilor. Ce timid avânt vor fi avut Sfinţii Nicolae Corăbierul şi Atanasie, păstorul văcar împotriva lui Ac-Baba şi Ac-Iazâlâ!

Şi iarăşi, nu fără legătură cu ţinutul este sanctificarea lor, nu de către sinoade clericale, ci de către sinodul poporului. Au simţit locuitorii coastei, creştini sau păgâni, înălţarea mistică a credinţei din vuetul valului în rostogolire pe stânci, odată cu corăbii sdrobite, ca şi în rugăciunea talăngilor lângă clipocitul Batovei sau lângă sursurul laptelui muls la strungă. Astfel divinitatea se năştea din marea corăbierilor şi din svonul turmelor la păscut, iar sfinţii nu puteau fi decât corăbieri şi păstori, faţă de care poporul, fără să fi cunoscut ideile

[1]) *La formation des légendes*, Edit. Fîammarion, pg. 44.

teologico-filosofice ale lui Lessing, a avut aceeaşi intuiţie raportată la adevărul credinţei ca şi Natan cel înţelept: în acelaş, mausoleu se roagă şi creştini şi musulmani.

Dacă ne-ar interesa şi urmele civilizaţiilor mai vechi, cu siguranţă am găsi brodate, pe actualele teme, ecourile lor slabe. Am înclina să credem că resemnarea celor 40 de fecioare, a Ciragmanei, nu este decât reminiscenţa demnităţii antice, fie a lumii creştine persecutate, fie a eroilor de tragedie în faţa destinului implacabil. Iar înaintarea ţărmului în mare, ca împins de puteri supranaturale, nu este decât ecoul deslănţuirii de forţe a giganţilor premitologici.

Ceeace surprinde la legendele regiunii este şi caracterul lor neutilitarist. Atribuim această caracteristică frumuseţii de basm a coastei, care n'a îngăduit aservirea fiinţei ei, clădită din ceea ce natura a avut mai frumos: smaraldul văilor, mărgeanul şi argintul coastelor, safirul apelor, unor creaţiuni prea pământene. Şi linia aceasta de creaţie este continuată şi astăzi de oamenii aceia buni — pictorii — ucenicii vrăjitori ai naturii, cari luptă mereu să smulgă formula prin care culoarea devine smarald, argint, mărgean, safir, ca alături de poeţii iscoditori ai imaginilor, să-şi îmbete în actual fiinta lor pe care o vor geamănă cu sufletul coastei, abia intuit [1]).

---

[1]) Mulţumim pe această cale, domnilor; Doctor Nuri, Avocat Omer Halid, Berber Ismail, St. Petculescu, Prof. Cusmanof, Georgescu-Balcic, Invăţător Muşat, S. Rossci, Valentin Prunzscu, N. Chertea, D. Ruscof, cari ne-au comunicat legendele.

PREȚUL 100 LEI